

НОВА енциклопедія кімнатних рослин

НАЙПОВНІША ТА НАЙСВІЖІША ІНФОРМАЦІЯ

ДЛЯ ПОЧАТКІВЦІВ, ДЛЯ ВПЕВНЕНИХ У СОБІ ТА ДОСВІДЧЕНИХ КВІТНИКАРІВ

ВОЛОГІСНЬ
ПОЛІВАННЯ

зовнішній вигляд
батьківщина

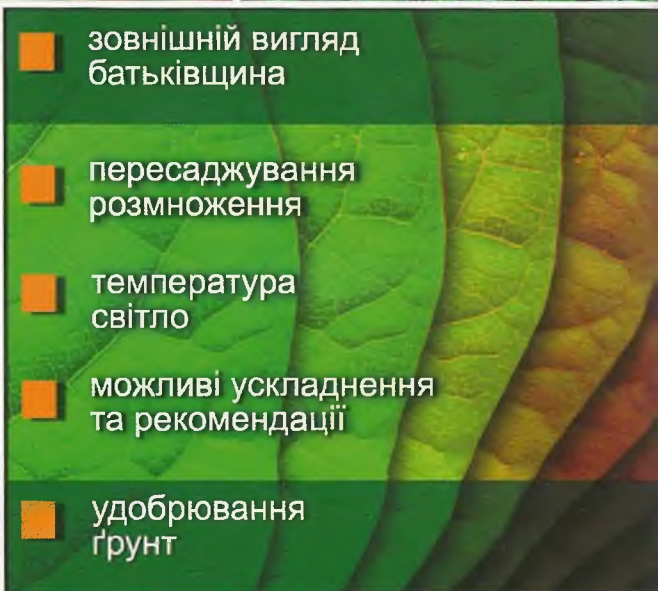
пересаджування
розмноження

температура
світло

можливі ускладнення
та рекомендації

удобрювання
ґрунт

ЛІКУВАННЯ
ДОГЛЯД

ШКОЛА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

МАРІЯ ЦВЕТКОВА

НОВА

енциклопедія

КІМНАТНИХ РОСЛИН

НАЙПОВНІША ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ВСІХ:

- ✓ *початківців*
- ✓ *впевнених у собі*
- ✓ *досвідчених квітників*

Марія Цветкова

НОВА

енциклопедія

КІМНАТНИХ РОСЛИН

НАЙПОВНІША ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ВСІХ:

- ✓ *початківців*
- ✓ *впевнених*
ч собі
- ✓ *досвідчених*
квітників

ШКОЛА
видавничий дім

УДК 635.91
ББК 42.374я2
Ц27

Рецензент:
Альохін О. О., директор Ботанічного саду
Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

Видавництво висловлює подяку за допомогу
в підготовці видання Г. Г. Якубовській

Ілюстрації
Вадима Кудіна

Цветкова М.

Ц27 Нова енциклопедія кімнатних рослин / Марія Цветкова ; іл. В. Кудіна. — Х. : ВД «ШКОЛА», 2013. — 216 с.
ISBN 978-966-429-165-8

Ця книга, що буде цікава як аматорам-початківцям, так і досвідченим квітникам, допоможе ознайомитися з тонкощами догляду за рослинами, простими та вибагливими, декоративнолистяними та декоративноквітучими.

Видання дає відповіді на актуальні питання квітників: де слід купувати квіти, як їх доглядати в умовах певного приміщення, як правильно підживлювати та розмножувати тощо.

Для широкого кола читачів.

УДК 635.91
ББК 42.374я2

ЗМІСТ

Вступ	8	Кислиця <i>Oxalis</i>	49
ХОЧУ КВІТКУ	9	Клеродендрон <i>Clerodendrum</i>	50
Чого ми хочемо від рослин	10	Клівія <i>Clivia</i>	51
Якими бувають рослини	10	Колерія <i>Kohleria</i>	51
Якими бувають кімнатні рослини	11	Колумнея <i>Columnnea</i>	52
Що потрібно рослинам	14	Крин (кринум) <i>Crinum</i>	53
Потреби рослин	14	Кросандра <i>Crossandra</i>	53
Звички рослин	14	Лантана <i>Lantana</i>	54
Робимо правильний вибір	16	Нерине <i>Nerine</i>	55
Купуємо рослину	17	Олеандр <i>Nerium</i>	55
Де купувати рослини	17	Орхідеї <i>Orchidaceae</i>	56
Загальні правила успішної покупки	18	Блетила <i>Bletilla Rchb. F.</i>	56
Що треба для транспортування рослин	19	Дендробіум <i>Dendrobium Sw.</i>	56
Рослини в інтер'єрі	20	Целогіна <i>Coelogyne Lindl.</i>	57
Цільове призначення кімнат і рослин	20	Черевички <i>Paphiopedilum</i>	57
Коротко про фітодизайн	21	Офіопогон <i>Ophiopogon</i>	58
РОСЛИНИ ДЛЯ ВСІХ І КОЖНОГО	23	Охна <i>Ochna</i>	59
Декоративноквітучі рослини	24	Пасифлора (страстоцвіт) <i>Passiflora</i>	59
Рослини для початківців		Пахістакіс <i>Pachystachys</i>	60
і дуже заклопотаних квітників	24	Пітоспорум <i>Pittosporum</i>	60
Більбергія <i>Billbergia</i>	24	Плектрантус <i>Plectranthus</i>	61
Пеларгонія <i>Pelargonium</i>	25	Примула (первоцвіт) <i>Primula</i>	61
Розмарин <i>Rosmarinus</i>	26	Пуансетія (різдвяна зірка) <i>Poinsettia</i>	62
Рослини для впевнених у собі квітників	26	Рододендрон <i>Rhododendron</i>	63
Абелія <i>Abelia</i>	26	Руселія <i>Russelia</i>	63
Абутилон (клен кімнатний) <i>Abutilon</i>	27	Свинчатка (плюмбаго) <i>Plumbago</i>	64
Агапантус <i>Agapanthus</i>	28	Сенполія (фіалка узамбарська)	
Азистазія <i>Asystasia</i>	29	<i>Saintpaulia</i>	64
Аламанда <i>Allamanda</i>	29	Сеткреазея <i>Setcreasea</i>	65
Амариліс <i>Amaryllis</i>	30	Синінгія (глоксинія) <i>Sinningia</i>	66
Анредера <i>Anredera</i>	30	Стефанотис <i>Stephanotis</i>	67
Антуріум <i>Anthurium</i>	31	Стрелітія <i>Strelitzia</i>	67
Асклепіас <i>Asclepias</i>	31	Стрептокарпус (кручеплідник)	
Бальзамін <i>Impatiens</i>	32	<i>Streptocarpus</i>	68
Бегонія <i>Begonia</i>	32	Троянда <i>Rosa</i>	68
Бровалія <i>Browallia</i>	34	Тунбергія <i>Thunbergia</i>	69
Брунфельзія (францисцея) <i>Brunfelsia</i>	35	Фремонтія <i>Fremontia</i>	70
Бугенвілія <i>Bougainvillea</i>	35	Фуксія <i>Fuchsia</i>	70
Валота <i>Valotta</i>	36	Хойя (восковик, восковий плющ) <i>Hoya</i>	72
Врієзія <i>Vriesea</i>	36	Цеструм <i>Cestrum</i>	72
Гедихіум (пряна лілія) <i>Hedychium</i>	37	Цикламен <i>Cyclamen</i>	73
Гемантус <i>Haemanthus</i>	38	Циртантус <i>Cyrtantus</i>	74
Геснерія <i>Gesneria</i>	39	Якобінія <i>Jacobinia</i>	74
Гібіскус (китайська троянда) <i>Hibiscus</i>	39	Рослини для досвідчених	
Гіменокаліс <i>Hymenocallis</i>	40	і найстаранніших квітників	75
Гіпеаструм <i>Hippeastrum</i>	40	Азалія <i>Azalea (rhododendron)</i>	75
Гортензія (гідрангія) <i>Hydrangea</i>	41	Акаліфа <i>Akalypha</i>	76
Гусманія <i>Guzmania</i>	42	Афеландра <i>Aphelandra</i>	77
Дзвоник (кампанула) <i>Campanula</i>	42	Ахіменес <i>Achimenes</i>	77
Діанела <i>Dianella</i>	43	Белопероне <i>Beloperone</i>	78
Дипладенія (мандевіла) <i>Dipladenia</i>	43	Вельтгеймія <i>Veltheimia</i>	79
Евхарис (еухарис) <i>Eucharis</i>	44	Гарденія <i>Gardenia</i>	79
Жасмін <i>Jasminum</i>	44	Гербера <i>Gerbera</i>	80
Зефірантес <i>Zephyranthes</i>	45	Ехмея <i>Aechmea</i>	80
Ізолома <i>Isoloma</i>	46	Мурая <i>Murraya</i>	81
Кала (зантедесчія) <i>Zantedeschia</i>	46	Неорегелія <i>Neoregelia</i>	82
Калина <i>Viburnum</i>	47	Орхідеї <i>Orchidaceae</i>	82
Калістемон <i>Callistemon</i>	48	Каланта <i>Calanthe</i>	82
Кальцеоларія (чарівна тувелька)		Катлея <i>Cattleya</i>	83
<i>Calceolaria</i>	48	Цимбідіум <i>Cymbidium</i>	83
Камелія <i>Camellia</i>	49	Руелія <i>Ruellia</i>	84
		Спарманія <i>Sparmannia</i>	84

Декоративнолистяні рослини	85	Тектарія <i>Tectaria</i>	119
Рослини для початківців		Фанерофлебія (багаторядник)	
і дуже заклопотаних квітниківів	85	<i>Phanerophlebia</i>	119
Аспарагус <i>Asparagus</i>	85	Флебодіум <i>Phlebodium</i>	119
Аспідистра (дружна сімейка) <i>Aspidistra</i>	86	Пахісандра <i>Pachysandra</i>	120
Гелксина (солейролія) <i>Helxine</i>	86	Пеперомія <i>Peperomia</i>	120
Дуранта <i>Duranta</i>	87	Перець <i>Piper</i>	122
Монстера <i>Monstera</i>	87	Пілея <i>Pilea</i>	122
Сансев'єрія <i>Sansevieria</i>	88	Плющ <i>Hedera</i>	123
Традесканція <i>Tradescantia</i>	89	Рапіс <i>Rhapis</i>	124
Фатсія <i>Fatsia</i>	90	Рео <i>Rhoeo</i>	124
Фатсхедера <i>Fatshedera</i>	90	Роїцисус <i>Rhoicissus</i>	125
Фікус <i>Ficus</i>	91	Ропалостиліс <i>Rhopalostilis</i>	125
Хамедорея (неанта) <i>Chamaedorea</i>	91	Спатифілум <i>Spathiphyllum</i>	126
Хлорофітум <i>Chlorophytum</i>	92	Сциндапсус <i>Scindapsus</i>	126
Цисус (несправжній виноград) <i>Cissus</i>	93	Тетрастигма <i>Tetrastigma</i>	127
Рослини для впевнених у собі квітниківів	93	Тис головчастий <i>Cephalotaxus</i>	127
Аглаонема <i>Aglaonema</i>	93	Толмія <i>Tolmiea</i>	128
Ака (фейхоа) <i>Acca</i>	94	Трахікарпус <i>Trachycarpus</i>	128
Алоказія <i>Alocasia</i>	95	Фікус <i>Ficus</i>	129
Антуриум <i>Anthurium</i>	95	Філодендрон <i>Philodendron</i>	131
Араукарія <i>Araucaria</i>	96	Фінік <i>Phoenix</i>	133
Ардизія <i>Ardisia</i>	97	Ховея (кентія) <i>Howea</i>	134
Аукуба <i>Aucuba</i>	97	Циперус <i>Cyperus</i>	134
Бегонія <i>Begonia</i>	98	Шефлера <i>Schefflera</i>	135
Бересклет <i>Euonymus</i>	101	Рослини для досвідчених	
Бокарнея (ноліна, боканерія)		і найстаранніших квітниківів	136
<i>Beaucarnea</i>	101	Адiantум <i>Adiantum</i>	136
Гінура <i>Gynura</i>	102	Акаліфа <i>Akalypha</i>	137
Гіпоестес <i>Hypoestes</i>	102	Ананас <i>Ananas</i>	137
Дизиготека <i>Dizygotheca</i>	103	Апельсин <i>Citrus</i>	138
Дифенбахія <i>Dieffenbachia</i>	103	Гофманія <i>Hoffmannia</i>	138
Драцена (драконове дерево) <i>Dracaena</i> ..	104	Каладіум (келада) <i>Caladium</i>	139
Ірезина (ахірантес, соломоцвіт) <i>Iresine</i> ..	105	Калатея <i>Calathea</i>	139
Кавове дерево <i>Coffea</i>	106	Селагінела (плаунок) <i>Selaginella</i>	140
Кадзура <i>Kadsura</i>	107	Фікус <i>Ficus</i>	141
Кодіеум (кротон) <i>Codiaeum</i>	107	Фітонія <i>Fittonia</i>	141
Колеус (кропива) <i>Coleus</i>	108	Кактуси і сукуленти	142
Кордиліна <i>Cordyline</i>	109	Кактуси.....	142
Криптантус <i>Cryptanthus</i>	110	Айлостера <i>Aylosteria</i>	143
Криптомерія <i>Cryptomeria</i>	110	Аканторипсалис <i>Acanthorhipsalis</i>	143
Куркуліго <i>Curculigo</i>	111	Апорокактус <i>Aporocactus</i>	144
Лавр <i>Laurus</i>	111	Астрофітум (зоряний кактус)	
Маранта <i>Maranta</i>	112	<i>Astrophytum</i>	144
Мирт <i>Myrtus</i>	112	Гімнокаліціум <i>Gymnocalycium</i>	145
Мюленбекія <i>Muehlenbeckia</i>	113	Епіфілум <i>Epiphyllum</i>	145
Нандина <i>Nandina</i>	113	Еріокактус <i>Eriocactus</i>	146
Оплісменус (остянка) <i>Oplismenus</i>	114	Ехінокактус <i>Echinocactus</i>	146
Панданус <i>Pandanus</i>	114	Ехінопсис <i>Echinopsis</i>	146
Папороті <i>Polypodiophyta</i>	115	Зігокактус (шлюмбергера) <i>Zygocactus</i> ..	147
Вудвардія <i>Woodwardia</i>	115	Клейстоккактус <i>Cleistocactus</i>	147
Давалія <i>Davallia</i>	115	Лобівія <i>Lobivia</i>	148
Дерб'янка <i>Blechnum</i>	116	Мамілярія <i>Mammillaria</i>	149
Лігодіум <i>Lygodium</i>	116	Міртилокактус <i>Myrtillocactus</i>	149
Мікролепія <i>Microlepia</i>	116	Нотокактус <i>Notocactus</i>	150
Мікросоріум <i>Microsorium</i>	117	Опунція <i>Opuntia</i>	150
Нефролепіс <i>Nephrolepis</i>	117	Пародія <i>Parodia</i>	151
Пелея <i>Pellaea</i>	118	Перескія <i>Pereskia</i>	152
Платицеріум (оленячий піг)		Ребуція <i>Rebutia</i>	152
<i>Platyserium</i>	118	Рипсалідопсис <i>Rhipsalidopsis</i>	152
Птерис (орляк) <i>Pteris</i>	118	Рипсалис <i>Rhipsalis</i>	153

ЗМІСТ

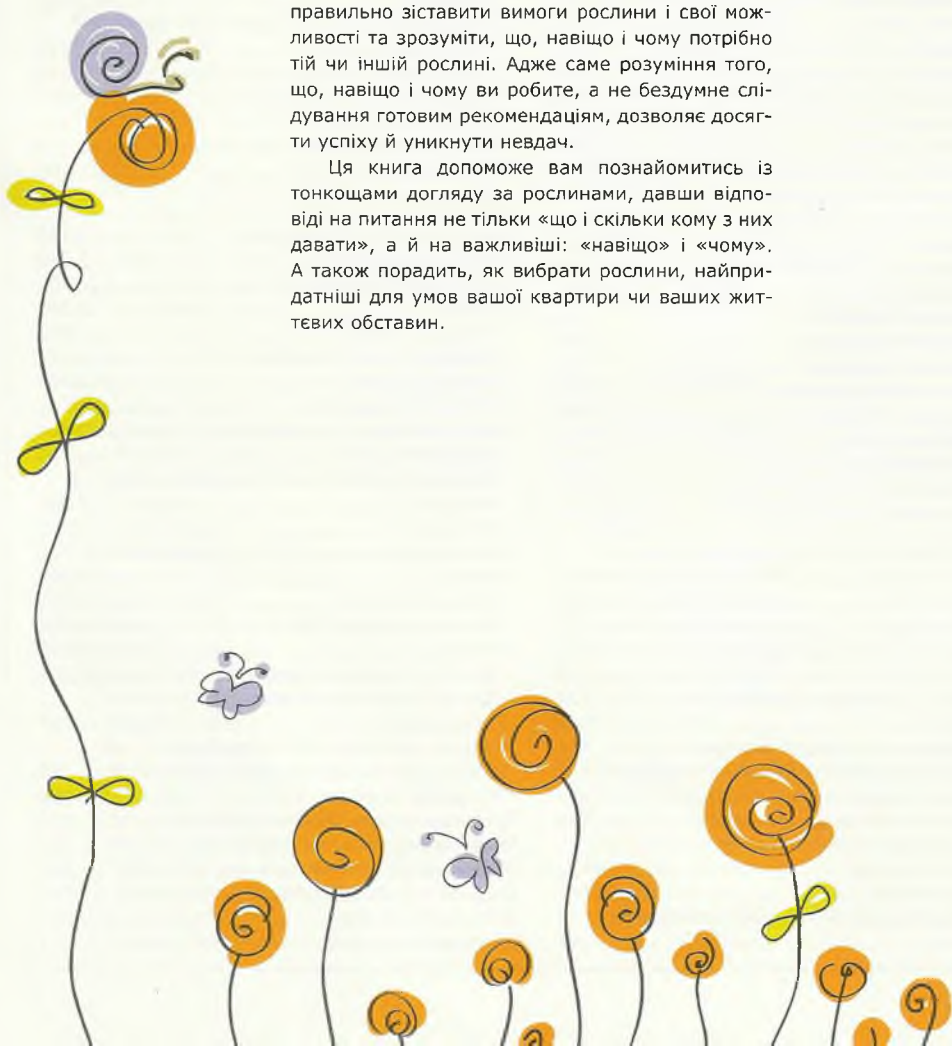
Селеницереус (цариця ночі) <i>Selenicereus</i>	153	Температурні режими	184
Хамецереус <i>Chamaecereus</i>	154	Ґрунт: і стіл, і дім	184
Цереус <i>Cereus</i>	154	Якими бувають ґрунти	184
Сукуленти листяні та інші, що не належать до кактусових	155	Живлення рослин	185
Агава <i>Agave</i>	155	Макроелементи	185
Аденіум <i>Adenium</i>	156	Мікроелементи	186
Алое <i>Aloe</i>	156	Правильне підживлення	187
Бергерантус <i>Berberanthus</i>	158	Пересаджуємо рослину	188
Бріофілум <i>Brhyophyllum</i>	158	Коли і чому рослині потрібне пересадження чи перекидання	188
Гастерія <i>Gasteria</i>	159	Як пересаджувати рослину	189
Гехтія <i>Hechtia</i>	159	Заміна ґрунту у великих контейнерних рослин	190
Глотифілум <i>Glottiphyllum</i>	160	Інший догляд	190
Декабелоне <i>Decabelone</i>	160	Гігієна рослини	190
Дудлея <i>Dudleya</i>	161	Прудщення і формування крони	190
Ехеверія <i>Echeveria</i>	161	Розмноження рослин	191
Жовтозілля (сенеціо) <i>Senecio</i>	162	Вегетативне розмноження	191
Заміокулькас (замія) <i>Zamioculcas</i>	163	Насінне розмноження	194
Каланхое <i>Kalanchoe</i>	164	Розмноження спорами	195
Каралума <i>Caralluma</i>	165	Хвороби і шкідники рослин	195
Конофітум <i>Conophytum</i>	166	Шкідники	195
Літопс <i>Lithops</i>	166	Хвороби, спричинені помилками догляду і поганими умовами	195
Мезембріантемум <i>Mesembryanthemum</i>	167	Бактеріальні та вірусні захворювання	195
Молочай <i>Euphorbia</i>	167	Грибкові захворювання	196
Оскулярія <i>Oscularia</i>	168	У будь-якому разі	196
Отонна <i>Othonna</i>	168	Діагностика захворювань за симптомами ..	196
Очиток <i>Sedum</i>	169	Профілактика хвороб	198
Пахіподіум <i>Pachyopodium</i>	170		
Пахіфітум <i>Pachyphytum</i>	171		
Портулакарія <i>Portulacaria</i>	171		
Стапелія <i>Stapelia</i>	172		
Товстянка <i>Crassula</i>	172		
Фаукарія <i>Faucaria</i>	173		
Хавортія <i>Hawortia</i>	173		
Церопегія <i>Ceropegia</i>	174		
«Особливі» рослини	175		
Рослини-«атмосферики»	175		
Тиландсія <i>Tillandsia</i>	175		
Комахоїдні рослини	176		
Діонея <i>Dionaea</i>	176		
Непентес <i>Nepenthes</i>	176		
Росичка <i>Drosera</i>	176		
ПРАВИЛЬНИЙ ДОГЛЯД І РОЗМНОЖЕННЯ РОСЛИН	177		
Життя рослин	178		
Життєвий цикл	178		
Періоди спокою і стагнації	178		
Світло	179		
Коротко- і довгоденні рослини	179		
Поливання	180		
Як правильно поливати рослини	180		
Вимоги до поливання різних груп рослин ..	181		
Помилки поливання	181		
Яка вода потрібна рослинам	182		
Як не дозволити рослині засохнути, поки ви у від'їзді	182		
Вологість повітря	183		
Способи підвищення вологості повітря	183		
Тепло	184		
КОМОРА Й АПТЕЧКА ДЛЯ КІМНАТНИХ РОСЛИН	199		
Посудини для рослин	200		
Ґрунти для кімнатних рослин	201		
Добрива	203		
Хімічний склад	203		
Форми і різновиди добрив	203		
Бактерійні добрива	204		
«Підручні» добрива	204		
Регулятори росту і розвитку	204		
Стимулятори росту	205		
Інші фітогормони і регулятори розвитку рослин	205		
Ретарданти	205		
Інші предмети для догляду за рослинами ..	206		
Опори	206		
Лаки для листя	206		
Прикраси для рослин	206		
«Аптечка»	206		
Засоби боротьби зі шкідниками	206		
Засоби боротьби з грибковими захворюваннями	208		
Засоби для боротьби з вірусними і бактеріальними захворюваннями	208		
Профілактичні засоби	208		
Показчик українських назв рослин	209		
Показчик латинських назв рослин	210		
Показчик російських назв рослин	211		
Словник термінів	212		
Список літератури	214		
Електронні джерела	215		

ВСТУП

У вас уже є кімнатна рослина і тому ви цікавитесь, як треба правильно за нею доглядати, чи тільки хочете її придбати?

І квіти, і люди бувають дуже різними. Деякі рослини потребують ретельного і щоденного догляду, інші можуть чудово почуватись, якщо їх поливають усього лише раз на тиждень. Хтось із квітників має змогу присвячувати своїм планцям багато часу і при цьому достатньо організований, аби збільшувати-зменшувати об'єми поливання і підживлення за складним графіком, а хтось, певно, і хотів би це робити, але через особливості своєї вдачі або надмірну зайнятість на таке не здатен. При цьому всім однаково хочеться, щоб кімнатні рослини виглядали привабливими. Досягти цього зовсім не складно, якщо правильно зіставити вимоги рослини і свої можливості та зрозуміти, що, навіщо і чому потрібно тій чи іншій рослині. Адже саме розуміння того, що, навіщо і чому ви робите, а не бездумне слідування готовим рекомендаціям, дозволяє досягти успіху й уникнути невдач.

Ця книга допоможе вам познайомитись із тонкощами догляду за рослинами, давши відповіді на питання не тільки «що і скільки кому з них давати», а й на важливіші: «навіщо» і «чому». А також порадить, як вибрати рослини, найпридатніші для умов вашої квартири чи ваших життєвих обставин.

Scory

KBITKY

ЧОГО МИ ХОЧЕМО ВІД РОСЛИН

Немає сенсу говорити про те, чому потрібні та чим корисні кімнатні рослини — про це вже сказано надто багато. Але кожна людина, яка вирішила придбати рослину, має для цього свої причини і, відповідно, чекає від неї чогось свого.

Кімнатна рослина може бути для вас:

- звичайною прикрасою, деталлю інтер'єру;
- чинником поліпшення мікроклімату в квартирі;

- живою істотою, про яку треба піклуватись;
- тим, чим пишаться;
- важливим хобі.

Іноді ці надії або цілі можуть існувати паралельно і навіть входити одна з одною в конфлікт (наприклад, рослина як жива істота краще почуватиметься на підвіконні, проте як елемент інтер'єру господар хоче бачити її на шафі), але якась із цілей все ж таки буде для вас головною і конфлікт вирішиться на її користь.

А щоб суперечностей між цілями не виникло взагалі, треба насамперед чітко їх усвідомити

й обов'язково врахувати, вибираючи рослини.

У перших двох випадках рослини є важливими для людини не самі по собі, а мають виконувати своє призначення, не забираючи у господаря занадто багато часу. У цьому разі вибір доцільно обмежити найневибагливішими видами.

Якщо людина хоче бачити у рослині «зеле-

ного друга», живу істоту, вид її стає чимось дурядним — це може бути як простенька невибаглива рослина, так і щось рідкісне, екзотичне.

Предметом гордості рослина також може бути з різних причин — і сама по собі, завдяки незвичайному вигляду або рідкісності, і як підтвердження квітникарської вправності господаря (особливо якщо це не одна рослина, а колекція).

Якщо людина захопилася квітникарством серйозно, вона майже напевно захоче скласти з рослин свою колекцію, а нерідко навіть спробувати вивести новий сорт. Тим, хто робить у цьому напрямі лише перші кроки, варто заздалегідь замислитися про те, якою саме буде ця колекція.

Існує два підходи до її складання: **ботанічний та екологічний**.

Згідно з ботанічним підходом, рослини добираються за належністю до однієї родини або роду — колекція орхідей, колекція фікусів, колекція ароїдних тощо.

В екологічному підході об'єднувальним критерієм стає походження рослин із тієї самої кліматичної зони — наприклад, колекція тропічних рослин, колекція середземноморських рослин.

Другий варіант істотно спрощує завдання квітникаря, оскільки вихідці з однієї кліматичної зони мають схожі вимоги до умов утримання і догляду. А при ботанічному підході багато що залежить від вибраної родини або групи: потреби окремих видів усередині родини можуть як майже збігатися (наприклад, у різних кактусів вони є схожими), так і суттєво відрізнятись, і тоді кожному екземпляру доведеться створювати в квартирі свій мікроклімат, що вкрай не просто.

ЯКИМИ БУВАЮТЬ РОСЛИНИ

Рослини, які можна тримати в будинку, відрізняються не лише на вигляд. За різними ознаками їх можна поділити на кілька різних груп, кожна з яких вимагає свого підходу і своїх «правил гри».

Насамперед не всі рослини, які люди вирощують у квартирі, є власне кімнатними. Вони можуть бути дійсно **кімнатними, горщиковими і садовими**, які узяли в дім задля **вигону**.

Кімнатні рослини

Кімнатними вважаються ті рослини, які в наших краях можуть існувати лише в житлових, опалюваних приміщеннях. Деякі з них у дикій природі вже зовсім не трапляються, інші ростуть тільки у теплих південних країнах — у тропіках, субтропіках або пустелях, тому клімат помірних широт для них занадто суворий: у відкритому

ґрунті вони загинуть від перших осінніх заморозків. Натомість у житловій квартирі за умови правильного догляду можуть жити довгі роки.

ЯКИМИ БУВАЮТЬ РОСЛИНИ

Горщикові рослини

Горщиковими називають рослини, які вирощують у квартирі в горщиках, але, на відміну від справжніх кімнатних рослин, тимчасово — лише один сезон, який може бути дуже коротким (весна і літо, тільки весна, 2—3 місяці). Зазвичай як горщикові культури вирощують види з коротким життєвим циклом (одно- і дворічники) та багаторічники. Найчастіше це садові квіти, рідше — теоретично кімнатні, але такі, що швидко втрачають декоративність і тому вимагають щорічного оновлення.

Увага!

Нерідко як горщикові вирощують звичайні кімнатні рослини з глибоким періодом спокою, у яких узимку надземна частина відмирає цілком. З цього зовсім не випливає, що рослина загинула — якщо забезпечити її бульбам або корінню правильне зберігання, наступного року вона відновиться і знову порадує вас своїм цвітінням. Так дуже часто невинувато викидають цикламени, бульбові бегонії і деякі рослини родини Геснерієві, наприклад синінгію (глюксинію).

Вигонові рослини

Це — звичайнісінькі садові рослини (найчастіше — цибулинні) або декоративні кущі, які у відкритому ґрунті почуваються значно краще, ніж у кімнатах, але їх можна перенести восени із саду або з балкона в квартиру і змусити зацвісти, наприклад, до Нового року. До них належать тюльпани, нарциси, лілії, конвалії, гіацинти та деякі інші квіти. Інколи так само виганяють бузок, форзицію і навіть садові троянди.

ЯКИМИ БУВАЮТЬ КІМНАТНІ РОСЛИНИ

Кімнатні рослини самі по собі є дуже різноманітними, і їх також розділяють на різні групи.

Так, використання рослин і їх розміщення в квартирі (з естетичної точки зору), а також окремі прийоми догляду за ними багато в чому залежать від їх розмірів і форми, а головні особливості агротехніки їх вирощування і знову-таки розміщення (але цього разу внаслідок наявності у цієї рослини певних вимог до умов росту) диктуються їх походженням з тієї чи іншої кліматичної зони.

КЛАСИФІКАЦІЯ РОСЛИН ЗА ОСОБЛИВОСТЯМИ ЇХ МОРФОЛОГІЇ ТА ФІЗІОЛОГІЇ

Деревоподібні рослини. Найхарактерніші прикмети рослин цієї групи — виражений стовбур, що здеревів, здеревілі гілки й великі розміри. Тому деревам потрібні великі кадовби або контейнери, а їх крону доводиться формувати, обмежуючи надмірний ріст за допомогою обрізання. Більшість із них — світлолюбні, і вони частіше за інших потребують піджив-

лення. Кімнатними деревами є, наприклад, кавове дерево, лимон, гібіскус та інші.

Кущові рослини. Для них, як і для дерев, характерні здеревілі гілки, але без вираженого стовбура, і часто (але не завжди) великі розміри, причому кущі нерідко дуже сильно розростаються завширшки. Вимоги до умов утримання в них більш різноманітні та залежать від конкретного виду рослини. До кущів належать, наприклад, бересклет, гарденія, азалія тощо.

Трав'янисті рослини. Розмір і форма у трав'янистих рослин можуть бути будь-якими, але здеревілих частин у них немає. Серед них розрізняють рослини з прямостоячим стеблом (воно може бути розгалуженим і нерозгалуженим), наприклад деякі товстянки; куцисті (багатостеблові), наприклад фуксія; розеткові (безстеблові, у яких

ЯКИМИ БУВАЮТЬ РОСЛИНИ

листя росте ніби з однієї точки), наприклад гусманія; з виткими стеблами, наприклад сциндапус, або лежачими, наприклад сеткреазея, тощо.

Ліани. Використовуються для вертикального озеленення. Відрізняються наявністю дуже довгих витких (здатних обвиватися навколо опор) пагонів або таких, що мають спеціальні пристосування для чіплення. Стебло може бути як здерев'янілим, так і трав'янистим. Великі здерев'яні ліани зазвичай є світлолюбними, оскільки в природі досягають верхівок дерев, а дрібні трав'янисті, як правило, ростуть у затінку підліска і тому бувають тіньолюбними. До них належать, наприклад, роїцисус, сциндапус, хойя тощо.

Ампельні рослини. Це категорія не ботанічна, а суто квіткарська. До ампельних рослин відносять найрізноманітніші види, гілки або листя яких можуть красиво звисати з горщика. Так можна використовувати і молоді ліани з укороченими стеблами, що ще не відросли або були спеціально обрізані, і кущі з пониклими гілками, і багато інших рослин. Їх об'єднує використання — горщики з ампельними рослинами розміщують на стінах, спеціальних підставках і навіть на шафах. До ампельних належать такі рослини, як традесканція, колумнея, толмія, церопегія та ін.

Ґрунтопокривні рослини. Ця категорія також не є ботанічною. Види, що належать до цієї групи, здатні щільно вкривати собою ґрунт у горщику чи в контейнері. Як ґрунтопокривні можна використовувати і рослини з лежачими стеблами (наприклад, фікус крихітний), і мініатюрні, схильні утворювати суцільні куртини (колонії), наприклад очиток. Трапляється, що той самий вид можна вирощувати і як ґрунтопокривну, і як ампельну рослину.

Суккуленти. Суккулентами (від латинського *succus* — сік)

називають рослини з дуже м'ясистими частинами — стеблами або листям, здатними накопичувати в собі запас води і корисних речовин, і з особливою фізіологією, пристосованою до умов пустель або високогір'я. Вони доволі часто мають «нетипову» форму, наприклад можуть бути схожими на розгалужений корал (товстянка коралоподібна), або на непоказний камінчик (літопс), або на об'ємні зелені намиста (товстянка простромленолиста).

Кактуси з точки зору ботаніки — теж типові суккуленти, проте в квіткарстві їх зазвичай розглядають як хоч і «причетну» до суккулентів, але все ж таки окрему групу.

Епіфіти. Це види, що у природі не ведуть паразитичного способу життя: замість ґрунту вони живуть на інших, більших рослинах, використовуючи їх як опору. Кімнатні епіфіти необхідно вирощувати у спеціальному ґрунті, а деякі потребують ще й особливого поливання, що і змушує виділяти їх в окрему групу. Вони мають різні вимоги до освітлення, що залежать від ярусу, до якого вони звикли в дикій природі: види, що ростуть унизу, зазвичай тіньолюбні, а ті, що живуть на верхніх гілках, — світлолюбні.

Водяні рослини. До цієї групи належать рослини, для яких вода є головним місцем існування; просто в горщику вони ростуть і не можуть — їх частини або майже вся рослина цілком має бути постійно зануреною у воду.

Окрім рослин із цих головних груп, у продажу останнім часом з'явилися й рідкісні комахоїдні рослини і рослини-«атмосферики» (вони зазвичай є епіфітами з нестандартними вимогами до поливання, живлення тощо).

ЯКИМИ БУВАЮТЬ РОСЛИНИ

КЛАСИФІКАЦІЯ РОСЛИН ЗА ПОХОДЖЕННЯМ

Серед кімнатних рослин є як мінімум чотири групи, які дуже відрізняються вимогами до місця існування і догляду¹: **рослини пустель** (усередині цієї групи виділяють дві підгрупи — рослини американських пустель і рослини африканських пустель), **рослини сухих субтропіків**, **рослини вологих субтропіків** і **рослини вологих тропічних лісів**. Лише незначна кількість видів може мешкати одразу в кількох кліматичних зонах.

Рослини американських пустель:

Деревоподібні та кущові форми: агава відтягнута, клейстокактус Штрауса, міртилокактус землемірний, ноліна зворотнахилена, опунція біловолоса й опунція фікус-індика, цереус перуанський, юка славна, рослини роду еспостоа тощо.

Великі розеткові сукуленти: агави американська, королеви Вікторії, нитконосна і страшна, гехтія гватемальська тощо.

Ампельні рослини і ліани: апрокактус батоноподібний, вількоксія, очиток Вайнберга, очиток червонозабарвлений та очиток Моргана, сеткреазея пурпурова, традесканція зеброподібна (зебрина) та ін.

Грунтопокривні: айлостери (майже всі види), астрофітум крапчастий, гімнакаліціум горбатореберний, мамілярія бокаська, струнка та центроколочкова, опунція дрібноволосиста, очитки Вайнберга, компактний та ін.; пахіфітум яйцеродний, ехеверії агавоподібна, горбатоцвітна й елегантна, ехінопсис Ер'є тощо.

Рослини африканських пустель:

Деревоподібні та кущові форми: аденіум товстий, алоє деревоподібне і Марлота, драцена канарська, молочаї великорогий і блискучий, пахіподіуми Ламера і Сандерса, портулакарія африканська, товстянка деревоподібна тощо.

Декоративноквітучі і декоративнолистяні рослини: алоє Дескоїнса та мильне, агалантус зонтичний, хавортія звивиста, перлинна, човноподібна, Рідера, плямиста, шахова та ін., гастерії Армстронга, бородавчаста, маленька і тригранна, гемантус білоквітковий і Катаріни, каланхое бехарське, ромбофілум долотоподібний, товстянка плауноподібна та ін.

Ампельні рослини і ліани: алоє війчасте, оскулярія дельтоподібна, отона капська, церопегія Вуда та ін.

Грунтопокривні: алоє непомітне та Яксона, бергерантус стрілконосний, глотифілум довгий, жовтозілля укорінене, очиток густолистий, товстянка килимова, фаукарія тигрова та ін.

Рослини сухих субтропіків:

Деревоподібні і кущові форми: жовтозілля великолисте, ака Зелова, араукарія різнолиста,

брунфельзія чашкова, тиси головчасті, деєргінія ягодноносна, дизиготека найелегантніша, дуранта Плюм'є, евгенія миртолиста, калістемони верболистий і прекрасний, корділіна південна, лантана камара, перець липолистий, пітоспорум товстолистий, фуксія деревоподібна, хамедорей висока і витончена, ховеї Бельмора і Форстера, шефлера променелиста та ін.

Декоративноквітучі та декоративнолистяні трав'янисті форми: ананас великочубий, бегонії борщівниколиста, вічноквітуча, комірцева, багатоліста, металева, бровалія красива, зефірантес білий, рео строкате, руелії Дево і приємна, клівія жовтогаряча, птерісис довголистий і критський, яacobінія Поля та ін.

Ампельні рослини та ліани: аспарагус медеолоподібний, аспарагус Шпренгера, бегонії сизоліста і гола, бугенвілія гола, гінура жовтогаряча, клеродендрум Томпсона, нефролепіс високий, нефролепіс серцелистий, пасифлора блакитна, пеларгонія щитоподібна, пеліонія срібляста, плектрантус, рипсалідопсис рожевий, роїцисус ромболистий, руселія ситникова, свинчатка капська, тетрастигма Вуаньє, традесканції білоквіткова, Блоссфельда і надрічкова, фікус гірський, фремонтія каліфорнійська, хлорофітум чубатий та ін.

Грунтопокривні: зебрина висяча, традесканції білоквіткова, Блоссфельда і надрічкова, плектрантус південний тощо.

Рослини вологих субтропіків:

Деревоподібні і кущові форми: абелія великоквіткова, азалії, араукарії, аукуби, бересклет японський, гарденія жасминоподібна, гібіскус (китайська троянда), головчастий тис, калина зморшкуватолиста, камелія японська, кипарисовик горіхоплідний, нандіна домашня, рапіс низький, трахікарпус Форчуна, фатсія японська та ін.

Декоративноквітучі і декоративнолистяні трав'янисті форми: адіантуми, аспідистра (дружна сімейка), аспленіуми, вудвардія укорінена, офіопогон японський, фанерофлебія серпоподібна та ін.

Ампельні рослини і ліани: родина Амарилісові (за рідкісним винятком), аспарагус перистий, жимолость японська, кадзура японська, ломікамінь, лігодіум японський, мюленбекія сплутана, нефролепіс високий, очиток Зибольда, оплісменус коротковолосий, сциндапус золотистий, фатсхедера, фікус крихітний, хойя м'ясиста, цисус антарктичний та ін.

Грунтопокривні: лепеха злакова, очиток лінійний, офіопогони Ябуран і японський, пахізандра верхівкова, плектрантус південний, фікус крихітний та ін.

¹ Детальніше про це йдеться в розділі «Що потрібно рослинам».

ЩО ПОТРІБНО РОСЛИНАМ

ПОТРЕБИ РОСЛИН

Щоб правильно доглядати за рослинами, передусім варто розібратися, що, навіщо і чому потрібно вашому зеленому другові. Ми завжди знаємо, чого хочемо ми самі. Потреби будь-якої рослини нібито є простішими, ніж у нас, і водночас вони не схожі на наші.

Ми дихаємо повітрям, а рослини його... «їдять». Ловлять листям і стеблами вуглекислий газ, який видихають тварини, переробляють його у своєму організмі за допомогою особливого процесу — фотосинтезу, створюючи величезні молекули білків, жирів і вуглеводів, і виділяють залишок — кисень.

Одночасно з цим рослини дихають, і хоча вони споживають кисню значно менше, ніж виділяють, дихання, по-перше, відбувається не лише на світлі, а й уночі, а по-друге, кисень потрібен не тільки листю, а й корінню. Видобувати його коріння може лише в достатньо пухкому ґрунті.

! Рослини дозволяють дихати нам, а ми — їм. Людина задихнеться від надлишку вуглекислого газу. Рослина — від надлишку кисню.

Усім рослинам потрібне світло. Енергія сонця, що запускає фото-

синтез (до речі, це слово походить від грецького слова «фото», що в перекладі означає «світло»), — для них теж їжа.

Усім рослинам потрібна вода. І як хімічна речовина, необхідна для нормального обміну речовин, і як «зовнішня» умова середовища, частина певного мікроклімату.

Деяким видам вода потрібна не тільки для підземної частини, вони потребують підвищеної вологості повітря.

За рідкісним винятком усім рослинам потрібен ґрунт. І як «оселя» для коріння, і як додаткове джерело живлення, тому що звідти вони отримують мінеральні поживні речовини. При цьому запас поживних речовин у горщику швидко вичерпується, і його доводиться відновлювати, додаючи туди добрива.

Крім того, кожна рослина звикла до певного температурного режиму. Майже всі кімнатні рослини — вихідці з теплих країв, і деякі потребують більше тепла, ніж ми.

Деяким рослинам також потрібна опора.

Ось і все, що треба рослинам. А скільки саме треба світла, води і поживних речовин, яким саме має бути температурний режим, — це залежить від конкретного виду рослини.

ЗВИЧКИ РОСЛИН

Рослини існують на Землі близько 3,4 млрд років, і під впливом найрізноманітніших умов середовища за цей час у кожного виду виробилися особливі пристосування. У пустелях виживали ті, що спромоглися пристосуватися до засухи; на півночі — морозостійкі, на півдні — жаростійкі і таке інше. З кожним новим поколінням ця спеціалізація посилювалася, і їхні звички тепер швидко не переробиш. Якщо помістити пустельний вид у занадто вологе для нього місце або вологолюбний у сухе — вони загинуть.

Деякі аматори-квітники дивуються, коли дізнаються з літератури чи від знайомих, що їхня рослина вважається дуже вибагливою — адже в них вона чудово росте і цвіте при мінімальному догляді. Це не означає, що інформація є хибною, насправді відсутність проблем у вирощу-

ванні цієї рослини пояснюється тим, що мікроклімат у квартирі ідеально годиться для культивування цієї рослини, бо є близьким до клімату тієї країни, звідки вона родом.

Квітникар має знати і розуміти, що:

- рослини не однакові — кожний вид має власні вимоги до освітлення, вологи, клімату, ґрунту та кількості поживних речовин;
- є види дуже вологолюбні, помірно вологолюбні та посухостійкі, є такі, що потребують незмінної вологості, а є чутливі до вологості повітря: від цього залежать частота й об'єм поливання і те, чи потрібне рослині обприскування;
- є рослини дуже світлолюбні (сонцелюбні), рослини помірного освітлення, тінювитривалі (ті, що здатні миритися з браком освітлення) і тінюлюбні (ті, яким надлишок світла шкідливий); крім

ЩО ПОТРІБНО РОСЛИНАМ

того, в різних широтах земної кулі довжина світлового дня є неоднаковою, і її зміна на незвичну погано позначається на здоров'ї рослин;

- рослини до їх одомашнення пристосувалися до ґрунтів певного механічного і хімічного складу;

- видам, що росли в дикій природі на бідних піщаних або кам'янистих ґрунтах, потрібно вдвічі менше поживних речовин, ніж звиклим до родючих ґрунтів;

- у багатьох рослин життєва активність суттєво змінюється залежно від сезону, догляд за ними протягом року не повинен бути однаковим — треба створювати для них особливі зимові умови.

А для того, щоб зрозуміти, які саме звички має ваша кімнатна рослина, треба знати, звідки вона родом (до якої з головних чотирьох груп за походженням належить).

Пустельні рослини

Однією з головних особливостей пустель є дефіцит вологи — там випадає менш ніж 20 см опадів на рік (для порівняння: у дощових тропічних лісах — до 2000 см) і вкрай нерівномірно — тільки навесні і восени. Ґрунти в пустелях дуже бідні. Пустелям також притаманні високі середньорічні температури та їх різкі перепади як по сезонах, так і протягом доби, при цьому в американських пустелях спека триває кілька тижнів і рідко перевищує 30 °С, а взимку може знижуватися до 6 °С, в африканських температура 35—40 °С може триматися місяцями, а зимові температури коливаються від 13 до 18 °С.

Рослини, що призвичаїлись до таких умов, за рідкісним винятком, є сукулентами. Вони посухостійкі, теплолюбні, але звичні до різких коливань температури, дуже світлолюбні (не бояться опіків від прямих сонячних променів) і вимагають мінімальної кількості добрив. Крім того, їм притаманна різка сезонна зміна вегетаційної активності — 1—2 періоди інтенсивного росту і стільки ж періодів спокою (або стагнації). До пустельних рослин належать, наприклад, кактуси, алое, хавортії і деякі агави та драцени.

Рослини сухих субтропіків

Літня температура в сухих субтропіках — 20—22, зимова — 8—10 °С, вологи більше, ніж у пустелях, але менше, ніж у вологих субтропіках, а її кількість розподілена по сезонах нерівномірно. Часто бувають пилові бурі. Ґрунти там значно багатші, але нерідко засолені. Природні ландшафти різноманітні: від напівпустель до лісів.

Тому рослини сухих субтропіків доволі світлолюбні, але спеціальних захисних пристосувань від прямих сонячних променів зазвичай не мають і тому віддають перевагу розсіяному освітленню (іноді навіть притіненню). У багатьох видів спостерігається довгоденність (див. «Світло»). Оптимальна літня температура для них — 20—22, зимова — 8—10 °С, деякі види є відносно холодостійкими. Період спокою виражений. Типовими представниками сухих субтропіків є зефірантес, тис та інші хвойні.

Рослини вологих субтропіків

Вологі субтропіки розташовані ближче до екватора, ніж сухі, тому сезонні зміни температур і тривалості світлового дня у них є незначними. Забезпеченість вологою висока, натомість суттєво коливається по сезонах. Ґрунти дуже родючі. Серед природних ландшафтів переважають ліси.

Рослини вологих субтропіків можуть бути як світлолюбними, так і тіньовитривалими, багатьом потрібне легке притінення. Усі вони вологолюбні, деякі потребують і підвищеної вологості повітря. Оптимальна температура для видів, що походять із цих місць, влітку 18—22, узимку — 13—18 °С. Період спокою є, але виражений слабо (уповільнюється швидкість росту).

Типовими рослинами вологих субтропіків є гібіскус, гарденія, сциндапус тощо. ➤

ЩО ПОТРІБНО РОСЛИНАМ

Тропічні рослини

Тропіки розташовані в екваторіальних і субекваторіальних широтах. Найтипівіше рослинне співтовариство — ліс. У тропіках багато вологи як ґрунтової, так і атмосферної. Середньорічні температури високі, але без сезонних перепадів. Ґрунти дуже родючі та зазвичай пухкі. Тому тропічним рослинам майже завжди потрібне рясне поливання й обприскування. Серед них є і тіньо-

витривалі, і світлолюбні види (але ті, що вимагають розсіяного освітлення). Багатьом притаманна короткоденність. Майже всім потрібні пухкі ґрунти, багаті на поживні речовини. Холодостійких видів немає, зимові температури не повинні опускатися для них нижче за 18 °С, а для деяких —

і нижче за 20 °С. Період спокою майже непомітний або відсутній.

Більшість найкрасивіших і водночас найвибагливіших кімнатних рослин, таких як сенполія, маранта чи антуриум, походить саме з тропіків.

Рослини невідомого походження

Асортимент кімнатних рослин постійно оновлюється, і продавці не завжди знають, звідки родом нова квітка. Якщо у вас немає цих даних і ви не знайшли опису її потреб у довідковій літературі, ви можете спробувати визначити їх за зовнішнім виглядом рослини.

Якщо у рослини стебло або листя м'ясисті чи вкриті товстою шкіркою і/або восковим нальотом, швидше за все, це світлолюбний сукулент.

Якщо листя дуже ніжне на дотик і здається ніби вологим — це вологолюбна рослина, що не любить прямих сонячних променів.

Якщо таких яскравих прикмет немає, поставтеся до рослини як до дуже вологолюбної і теплолюбної, яка потребує яскравого розсіяного освітлення, але десь через два тижні після її появи в домі розпочинайте поступово скорочувати обприскування і поливання (замість щоденного — через день, ще через тиждень — через 2—3 дні, знову-таки протягом 2—3 тижнів, і так — до разу на тиждень) і спостерігайте за її станом. Продовжуйте експеримент, доки не виникнуть симптоми, типові для надлишку або нестачі вологи, після чого внесіть корективи до частоти поливання (зменште його або збільште).

РОБИМО ПРАВИЛЬНИЙ ВИБІР

1. Перш ніж вибрати конкретну кімнатну рослину, оцініть умови, у яких збирається її розмістити.

А. Розташування кімнат (вікон)

Воно само по собі створює в квартирі певний мікроклімат, але передусім впливає на забезпеченість рослин світлом.

! Вологість, температура й освітлення — складові частини єдиного комплексу під назвою «мікроклімат».

Кімнати з вікнами на південь освітлені довше і краще за інші, вони є оптимальними для вирощування світлолюбних видів; крім того, в них зазвичай тепліше.

Північні кімнати, навпаки, освітлені найгірше, умови в них оптимальні для тінювитривалих і тінюлюбних видів. Східні та західні кімнати займають проміжне положення і найбільш придатні для рослин помірного освітлення.

Зв'язок кількості світла з розміром вікон коментарів не потребує, але треба пам'ятати, що в міру віддалення від шибки освітлення завжди знижується.

Б. Якість зимового опалення

У квартирах із потужним опаленням температура взимку зазвичай не опускається нижче за 18 °С, у них добре почувуються теплолюбні тропічні рослини та рослини з вологих субтропіків, але часто не цвітуть або хворіють рослини з вираженим періодом спокою (пустельні й із сухих субтропіків).

У квартирах із поганим зимовим опаленням (близько 15 °С) добре росте більшість видів з вираженим, але неповним періодом спокою (головним чином субтропічні рослини).

Для деяких рослин (пустельні й окремі субтропічні види) навіть ця температура є занадто високою, купувати їх є сенс, якщо ви зможете забезпечити їм холодну зимівлю — на застеленій утепленій лоджії, на веранді чи в оранжереї.

РОБИМО ПРАВИЛЬНИЙ ВИБІР

У будь-якому разі опалення сушить повітря, і поки воно працює, треба вживати заходів щодо штучного підвищення вологості повітря.

В. Вологість повітря

У сучасних житлових квартирах повітря надто сухе, особливо взимку, коли працює опалення, — вологість може знижуватися до 20 %, тоді як багатьом рослинам треба не менш ніж 70 %. Такий рівень вологості без спеціальних заходів щодо її підвищення буває лише в маленьких кухнях без кондиціонера (за рахунок каструль і чайників, що киплять).

2. Оцініть, який саме догляд ви готові забезпечити рослині.

Догляд за рослинами, по суті, є не чим іншим, як низкою дій із задоволення згаданих вище потреб рослин — аби вони одержували все необхідне своєчасно і в належній кількості, на що знадобляться час і певна сума грошей.

!

Догляд не потребує багато часу і зусиль, якщо квітка сама по собі є невибагливою або

якщо мікроклімат вашої квартири схожий на звичні для неї природні умови.

Навіть наймінімальніший догляд за рослинами вимагає витрат часу. Подумайте, чи вистачить у вас часу для складного щоденного догляду?

Якщо ваша робота пов'язана з відрядженнями або ви не можете доглядати за рослинами регулярно з інших причин, вам не варто заводити рослини, які треба поливати й обприскувати щодня.

Якщо освітлення у вашій квартирі для вибраної рослини є недостатнім, вам доведеться подбати про встановлення додаткового джерела світла. Спеціальні освітлювальні прилади коштують не надто багато, але невідомо, чи добре виглядатиме фітолампа у вашому інтер'єрі (багатьом людям колір її світла не подобається). Чи готові ви зробити це? Те саме стосується деяких інших спеціальних приладів, що полегшують догляд за рослинами. Ви можете їх придбати, та простіше вибрати рослину, якій вони не потрібні.

КУПУЄМО РОСЛИНУ

ДЕ КУПУВАТИ РОСЛИНИ

Кімнатні рослини можна придбати в різних місцях, і кожне з них має власні переваги і недоліки.

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ МАГАЗИНИ

Плюси. Імовірність того, що ви купите хвору рослину, є незначною (як правило, там частіше трапляються захворювання, пов'язані з помилками догляду, оскільки не завжди можна забезпечити рослинам усі необхідні умови в торговому залі). А ймовірність придбати рослину, уражену небезпечною заразною хворобою, майже дорівнює нулю. Вибір рослин зазвичай дуже великий. Крім того, в гарних магазинах, як правило, працюють достатньо досвідчені продавці, щоб проконсультувати вас щодо догляду за рослиною, яка вам сподобалась.

Мінус. Рослини зазвичай коштують там дещо дорожче, ніж у супермаркетах і на ринку.

СУПЕРМАРКЕТИ

Плюси. Рослини до супермаркетів потрапляють із відомих квітникарських господарств або фірм, що спеціалізуються на їх продажі, отже, малоімовірно, що ви придбаєте там рос-

лину, заражену вірусним захворюванням або шкідниками.

Мінуси. Рослина може бути ослабленою через неналежний догляд у самому супермаркеті, а кваліфікованої консультації там, швидше за все, не нададуть. Трапляється, що там неправильно вказують навіть назву рослини. Крім того, асортимент рослин у супермаркетах, як правило, обмежений. Тож, якщо ви не впевнені в своїх знаннях, краще пошукайте інше місце.

РИНОК І ВИПАДКОВІ ПРОДАВЦІ

Плюси. Головною перевагою ринку є невелика ціна рослин і те, що продавці охоче вас проконсультують. Деякі види (наприклад, спрекелію або панкрацій) чомусь рідко вирощують у великих розплідниках, і ринок може виявитися ледь не єдиним місцем, де їх ще можна знайти. Але навряд чи ці плюси переважають ризик.

Мінуси. Купуючи рослини на базарі у незнайомих продавців, ви ризикуєте не тільки отримати хворий екземпляр, але й занести додому збудників небезпечних хвороб, здатних погубити всю вашу колекцію. Консультація може виявитися

КУПУЄМО РОСЛИНУ

непрофесійною або недобросовісною: щоб переконатися придбати товар, продавець запевнятиме, буцімто виростити цю рослину легко, хоча насправді цей вид може бути вельми вибагливий.

Те саме стосується купівлі рослин із рук у не встановлених для торгівлі місцях.

Проте, якщо ви добре вмієте розпізнавати симптоми небезпечних хвороб на ранній стадії, якщо у вас уже є квітникарський досвід і ви наперед запам'ятали постійних продавців — іноді ризикнути варто.

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ВИСТАВКИ

Плюси. На спеціалізованих виставках квітів ви можете знайти і придбати найрідкісніші і найнезвичайніші екземпляри, які важко знайти в магазинах. Купівля хворої рослини тут є малоімовірною. На поширені види ціна здебільшого буває нижчою, ніж у квіткових магазинах.

Мінус. Через багатолюдність і виставкову метушню навряд чи ви отримаєте докладну консультацію.

У ЗНАЙОМИХ

Цей шлях придбання кімнатних рослин особливою коментарів не потребує. Якщо умови вашого помешкання схожі на умови в квартирі знайомого, що запропонував квітку, з вирощуванням цієї рослини у вас не виникне особливих труднощів. Проте не забувайте, що догляд за

живцями (а знайомі, швидше за все, подарують вам саме їх), що вкоріняються, потребує більших зусиль, ніж за дорослою рослиною. Цим є сенс зайнятися, якщо перші місяці ви зможете приділяти більше часу догляду за рослиною, яка пізніше зробиться невибагливою.

Не вірте поширеним чулкам, що буцімто найкраще приживаються живці, непомітно відламані з чужих рослин. У нашвидкуруч відрваного живця значно менше шансів укоренитися, ніж в акуратно відрізаного, особливо коли йдеться про рослини з молочними судинами.

КЛУБИ КВІТНИКАРІВ

У багатьох містах успішно працюють клуби і подібні до них громадські організації квітникарів-аматорів. Деякі з них вузькоспеціалізовані й об'єднують любителів певних видів рослин, як, наприклад, клуби кактусоводів.

Насамперед, це — місце зустрічі ентузіастів. Члени клубів діляться один з одним знаннями, там можна обмінятися і вирощеними рослинами. Якщо ви захопилися квітникарством серйозно — шукайте однодумців саме там. Та якщо кімнатні рослини не стали для вас головним улюбленим хобі, вам навряд чи схочеться обов'язково відвідувати клуб у певні дні, а клуб — не магазин, тож нема гарантії, що вам пощастить там узагалі хоч щось придбати, не ставши його членом.

ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА УСПІШНОЇ ПОКУПКИ

1. Кімнатні рослини краще купувати навесні й на початку літа.

2. Перед тим як купити рослину, уважно придивіться до неї. Якщо ви помітите плями на листі, млявість або вона просто погано забарвлена — від купівлі краще втриматися. Обов'язково переверте нижню поверхню декількох листків — у цьому потайному місці полюбують ховатися шкідники. Зверніть увагу й на інші ознаки, показані на малюнку.

Пам'ятайте: догляд за ослабленою рослиною дуже складний, а рослина, яка слабує на грибку, вірусну чи бактеріальну хворобу, може заразити всі здорові екземпляри в квартирі.

3. Не варто купувати щойно пересажені та погано вкорінені

КУПУЄМО РОСЛИНУ

рослини. Це часто можна визначити з вигляду ґрунту.

4. Краще купувати молоді, але вже дорослі екземпляри. Занадто молода рослина є більш вибагливою і вимагає ретельнішого догляду. Занадто стара трав'яниста рослина може швидко втратити декоративний вигляд; а кущові та деревні форми, хоч і стають з віком у цілому стійкішими, проте їм важче пристосовуватися до різкої зміни умов.

5. Хоча декоративноквітучі види виглядають привабливішими з квітками, що повністю розпустилися, краще купувати ті, в яких більше нерозкритих бутонів, оскільки в першому разі рослина надто швидко відцвіте.

6. Заздалегідь подбайте про те, як довести рослину додому неушкодженою.

7. У будь-якому разі бажано якийсь час тримати нову квітку окремо від «старожилів».

ЩО ТРЕБА ДЛЯ ТРАНСПОРТУВАННЯ РОСЛИН

Перш ніж купити рослину, наперед заготуйте все необхідне, аби донести її цілою і неушкодженою.

Теплі пори року для невеликого низькорослого екземпляра вистачить щільного пакувального паперу. Поліетиленові пакети є менш придатними.

Для великої рослини потрібен кілочок, що повинен відповідати висоті рослини, до нього слід підв'язати стебло, щоб унебезпечити його, навіть якщо цей вид опори не потребує. Ажурні опори для цієї мети непридатні.

У холодні сезони (окрім заходів з унебезпечення стебла) рослину треба утеплити — крім 2—3 шарів паперу, обгорнути шерстяною тканиною, повстю або

Якщо надломи невеликі, можна спробувати зберегти екземпляр, перев'язавши стебло в цьому місці м'якою пов'язкою (краще — з тканини). Якщо протягом кількох днів ознак в'янення в місці над надломом не помічається, пов'язку можна зняти, але саму рослину краще залишити підв'язаною до кілочка на довший термін.

Транспортування рослини

подібним матеріалом, так, щоб від холоду були захищені і надземна частина, і, головне, горщик із корінням.

Про всяк випадок подбайте і про те, аби вдома у вас було наготові товчене деревне вугілля (воно діє на рослини так само, як на нас зеленка чи йод, — захищає рани від проникнення інфекції): якщо стебло рослини все ж таки постраждає під час транспортування, слід присипати місце зламу вугіллям, щоб знизити ймовірність інфікування. Якщо рослина має молочні судини, цей профілактичний засіб не є обов'язковим — справцює її природний захисний механізм.

Якщо, всупереч вашим зусиллям, рослина під час транспортування надломилася, дійте залежно від ступеня пошкодження і виду рослини.

Якщо в'янення виявиться надто помітним, краще обрізати ушкоджений пагін. Це саме варто зробити, якщо надлом одразу був надто великим.

Пошкодженого листя бажано позбутися одразу, акуратно обрізавши його гострим ножом. Зрізи бажано присипати товченим вугіллям.

! Якщо під час транспортування стебло все ж таки ламалося, обріжте місце зламу гострим лезом і спробуйте вкоренити верхню частину як живець.

РОСЛИНИ В ІНТЕР'ЄРІ

Знання звичок рослин дозволяє відповісти на питання, де їх можна розмістити так, щоб вони добре почувалися без зайвих зусиль із вашого боку. Проте по-справжньому оптимальними є такі розміщення і підбір квітів, коли вдається знайти

компроміс між потребами рослин, цілями квітникаря і деякими обмеженнями, пов'язаними з цільовим призначенням кімнат і загальними правилами фітодизайну.

ЦІЛЬОВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ КІМНАТ І РОСЛИН

СПАЛЬНЯ

Під спальню тут мається на увазі не обов'язково спеціальне приміщення, а будь-яке, де сплять люди — у цьому розумінні житлову кімнату в однокімнатній квартирі також можна вважати спальню.

Головна особливість розміщення рослин у спальні — їх не повинно бути багато, оскільки вночі без світла вони дихають, як будь-які інші живі істоти, і почнуть конкурувати з вами за кисень.

Крім того, у спальні не слід тримати рослини, що виділяють у великій кількості фітонциди й ароматичні речовини — у невеликих концентраціях вони корисні, але в надмірних лише шкодять людині, особливо якщо вона довго лежить нерухомо.

ДИТЯЧА

Дитячою може бути як спеціальна кімната, так і будь-яка інша кімната, у якій маленька дитина перебуває довго й іноді залишається без нагляду батьків. До дитячої кімнати також можна прирівняти однокімнатну квартиру, де мешкають діти.

Якщо в дитячій малюк лише грається, головне, щоб там не було рослин із колючками й отруйних рослин — діти дуже активно вивчають навколишній світ на дотик і смак.

Колючі й отруйні рослини слід переставити в недосяжне для малюка місце (наприклад, на шафу) і в інших кімнатах, куди у нього є доступ.

Якщо малюк у дитячій ще й спить, до цього обмеження додається і згадане обмеження для спальні.

ВІТАЛЬНЯ

Йдеться про кімнату, в якій люди перебувають не постійно, а лише якусь частину дня. З цієї точки зору до неї можна прирівняти будь-які приміщення, що мають таку саму особливість, наприклад кабінет або художню студію.

Жодних об'єктивних обмежень на вирощування квітів у такій кімнаті немає (якщо в квартирі не живе маленька дитина).

РОСЛИНИ В ІНТЕР'ЄРІ

ПЕРЕДПОКІЙ І КОРИДОРИ

Зазвичай у цій частині квартири немає вікон, що і є головним обмежувальним чинником щодо розміщення рослин — там можуть рости лише тіньолюбні або тіньовитривалі види, яким вистачає штучного освітлення.

Якщо в передпокої вікна все ж таки є (це зрідка буває в особняках), вибір рослин для нього стає майже так само широким, як і для вітальні, проте через двері, що часто відчиняють, у ньому не варто тримати рослини, які не люблять протягів.

КУХНЯ

Мікроклімат у кухні зазвичай дуже сильно відрізняється від такого у всіх інших приміщеннях — там тепліше завдяки роботі плити, а пара з каструль і чайників істотно підвищує вологість повітря. Чим меншою є кухня і чим частіше в ній готують їжу, тим ближче її мікроклімат до вологих субтропіків і тропіків. Деякі рослини, що походять із цих кліматичних зон, там навіть можна не

обприскувати, натомість кактуси і сукуленти почуватимуться в ній гірше, ніж в інших кімнатах.

ВАННА КІМНАТА

У нас у ванних кімнатах рослини тримають рідко, але якщо ви маєте таке бажання й у ній вистачає місця, треба враховувати, що там сприятлива для більшості кімнатних рослин вологість поєднується з браком освітленості — отже, це місце є оптимальним для вологолюбних тіньовитривалих видів.

ЗАСКЛЕНІ ЛОДЖІЇ ТА БАЛКони

Умови засклені і добре утепленої лоджії за температурним режимом схожі на оранжерейні (додатні зимові температури від 5 °C і вище). Її наявність дозволяє вирощувати види з глибоким періодом спокою, для яких узимку в кімнатах надто жарко.

На балкони рослини можна тримати лише з травня до вересня, і не всі, а лише пустельні види і ті, що походять із субтропіків (краще — із сухих).

КОРОТКО ПРО ФІТОДИЗАЙН

Щоб отримувати від рослин естетичне задоволення, треба, щоб вони гармонували з інтер'єром квартири. Аби цього досягти, слід дотримуватися хоча б найпростіших правил фітодизайну.

РІЗНОВИДИ РОЗСТАНОВКИ РОСЛИН

Як правило, кімнатні і горщикові рослини продаються по одному екземпляру в одному горщику. Удома ви можете як просто розмістити їх у придатному місці, так і використати в композиції, яка може складатися з декількох рослин, кожна в своєму горщику або пересаджених у спільний горщик.

Поодинокі рослини

Якщо рослина стоїть сама, окремо від інших, таку розстановку називають солітерною (поодинокую). Головна мета цієї розстановки — прикрити порожнини між меблями, заповнити надто голу стіну або візуально розділити приміщення на умовні частини. Найчастіше як солітери використовують великі кадубові рослини, проте не менш ефектно виглядає і одиначна ампельна рослина

на чи ліана на стіні, а також рослини з великим яскравим листям або квітками. Дрібні трав'янисті рослини в непоказних горщиках для такої розстановки непридатні.

Композиції з окремих рослин

Продумана композиція з рослин завжди виглядає красивіше, ніж абияке безладне розставлення горщиків із квітами на підвіконні.

Рослини в груповій посадці слід добирати так, щоб вони гармонували одна з одною за розмірами куща і квіток, а також за формою листя.

Гарна композиція завжди має центр (фокус), яким зазвичай служить найбільша або найяскравіша рослина, що відразу привертає до себе увагу. Її можна розмістити як у центрі, так і в кутку, але решта композиції буде ніби докруж неї, а перехід «від великого до маленького» має бути плавним.

Якщо композицію зроблено на підвіконні, власне для рослин краще, якщо низькорослі екземпляри опиняться ближче до шибки, а високорослі — біля краю підвіконня, але тоді більші рослини затулятимуть «малюків» від глядача.

РОСЛИНИ В ІНТЕР'ЄРІ

Щоб цього не допустити, треба не перенавантажувати рослинами підвіконня, тоді буде добре і їм, і вам.

Ще одне побажання: композицію краще створювати з рослин одного типу (всі кімнатні або всі горщикові).

Квіткарні та кімнатні сади

Це теж композиції, але ті, що створюються в спільній посудині. Якщо ця посудина невелика, зазвичай говорять про квіткарню. Якщо ж вона створюється у великому контейнері включно з великими екземплярами (теоретично з деревами і/або кущами) — це вже кімнатний сад. У звичайних квартирах такі сади майже не зустрічаються.

Рослини, що перебувають в одній посудині, обов'язково повинні мати спільні вимоги до умов утримання, насамперед до ґрунту і поливання, інакше частина з них захворіє і загине.

Флорарій

Теоретично головне призначення флорарія — створення мікроклімату в обмеженому об'ємі, але з точки зору фітодизайну його можна розглядати і як особливий різновид квіткарні.

Як флорарій можна використовувати і звичайний акваріум, закритий зверху склом, і спеціально створену з цією метою посудину з прозорими стінками.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У помешканнях, обставлених меблями одного стилю із суворими лініями, краще розмістити невелику кількість солітерних великих рослин; тоді обстанова служитиме рослинам тлом, а вони, у свою чергу, пом'якшуватимуть враження від інтер'єру.

Якщо меблі в приміщенні неоднорідні за стилем, велика кількість рослин здатна надати обстановці внутрішньої єдності, відвертаючи увагу на себе. Це завдання можна успішно вирішити, розмістивши декілька солітерів у різних частинах кімнати, флорарії зі штучним підсвічуванням і ліани.

Розмір

У кімнатах із низькими стелями високорослі рослини краще ставити на підлогу або на невисокі підставки.

Якщо шпалери строкаті або з виразним малюнком — ампельні рослини з дрібним листям «загубляться» на тлі стін, натомість велике листя на ньому вирізняється дуже добре.

Колір

Правила, що стосуються колірного поєднання, є досить простими:

- Гармонійність може будуватися як на подібності, так і на контрасті.

- Рослини можна об'єднати в декоративні групи як на спеціальних підставках, так і на підвіконні, але якщо у випадку з вікном тло не є важливим, то коли ним служать стіни (чи то шпалери), забарвлення рослин обов'язково треба добирати з урахуванням їхнього кольору.

- Можна витримати всю композицію в одній гамі, а можна врівноважити «гаряче» і «холодне». «Гарячими» кольорами вважаються червоний, жовтогарячий і жовтий — вони збуджують і збадьорюють; а «холодними» — зелений, блакитний, білий і фіолетовий, які заспокоюють і розслаблюють.

- Намагайтеся не допускати надмірної різноколірності — строкатість утомлює очі.

- Не варто допускати сусідства рослин з «основними» кольорами — червоним, жовтим і синім.

- Світлі квітки і листя краще виділяються на темному тлі, яскраві — на світлому, при цьому дрібні квітки і листя програють на тлі шпалер із дрібним малюнком.

- Горщики та інші посудини для рослин можна добирати і так, щоб вони зливалися з меблями, і так, щоб вони контрастували з ними. Якщо ви хочете привернути увагу саме до рослин (наприклад, аби відвернути увагу від різностильних меблів), краще використати яскраві горщики чи кашпо. При цьому вони мають гармонувати за забарвленням один з одним або з якимись яскравими деталями інтер'єру, наприклад, з абажуром.

Рослини

ДЛЯ ВСІХ І КОЖНОГО

ДЕКОРАТИВНОКВІТУЧІ РОСЛИНИ

Для зручності асортимент кімнатних рослин у цій книзі розділено не тільки за традиційними групами, а й так, щоб квітникам було легше зробити правильний вибір рослин з урахуванням рівня особистих умінь і наявності вільного часу.

До розділу «**Рослин для початківців і дуже заклопотаних квітників**» тут віднесено ті види, які можна успішно виростити, забезпечивши їм наймінімальніший догляд.

«**Рослини для впевнених у собі квітників**» вибагливіші, і для догляду за ними треба більше часу, проте при незначних помилках в агротехніці вони не

гинуть, а за мінімального догляду лише повільніше ростуть і дещо гірше квітнуть.

«**Рослини для досвідчених і найстаранніших квітників**» зазвичай не дарують щонайменших відхилень від оптимальних умов утримання та догляду, дбати про них треба дуже ретельно і, як правило, щоденно.

Виокремлення таких груп є особливо актуальним для декоративноквітучих і декоративнолистяних рослин. Кактуси і сукуленти, що не належать до кактусових, вирощувати легко, тому їх усі можна вважати рослинами «для початківців або дуже заклопотаних».

РОСЛИНИ ДЛЯ ПОЧАТКІВЦІВ І ДУЖЕ ЗАКЛОПОТАНИХ КВІТНИКАРІВ

БІЛЬБЕРГІЯ *Billbergia*

Більбергія поникла

Родина Бромелієві. Багаторічник.

Походження: тропічні (більбергія прекрасна) і субтропічні (більбергія поникла та більбергія Сандерса) ліси.

Більбергія прекрасна (Billbergia magnifica). Листя прямостояче, жорстке, на верхівці закруглене, зі шпильками по краю і поперечними смужками з білих дрібних лусочок, шкірясте, зібране в довгу трубчасту розетку, яка в природних умовах накопичує в собі воду і через деякий час після цвітіння зазвичай відмирає. Суцвіття пониклі, волотисті, квітки дрібні, блакитні, оцвіттина яскраво-рожева.

Більбергія поникла, сльози королеви (Billbergia nutans). Стебло повзуче, листя вузьке, до 70 см завдовжки, темно-сірувато-зелене або з бронзовим вилиском. Квітки блакитно-зеленуваті, а оцвіттина і квітконос — яскраво-рожеві, через що здається рожевим усе суцвіття.

Більбергія Сандерса (Billbergia saundersii). Невелика рослина (до 35 см заввишки), розетка вузька, видовжена, складається з 5—6 ланцетних оливково-бронзових листків із плямоч-

ками і смужками жовтувато-рожевого кольору на верхньому боці листової пластинки й червонуватим і також плямистим нижнім боком. Квітки жовто-зелені з блакитними кінчиками або блакитні з червоними оцвіттиною і квітконосом.

Оптимальні умови: волога маленька кухня. Найкраще почувається у східній і західній експозиціях, але може стояти й у південній та північній.

Вимоги до вологи: у разі утримання на землекоподібному субстраті — дуже помірне, але часте поливання, у решті випадків їх замінює обприскування (але його не можна проводити під час цвітіння). У період активної вегетації рослину раз на 10 днів знімають з опори і занурюють у воду до насичення, відтак повертають на місце.

Температурний режим: найкраще росте при температурах близько 18 °С, але може витримувати короточасні зниження температури до 15 °С. Після пересадження бажаними є вищі температури (22—26 °С), по змозі з нижнім підігрівом.

Більбергія поникла (Billbergia nutans)

Більбергія Сандерса (Billbergia saundersii)

Більбергія прекрасна (Billbergia magnifica)

БІЛЬБЕРГІЯ *Billbergia*

Світло: не витримує прямих променів (при яскравому освітленні змінюється забарвлення листя).

Вимоги до субстрату: можна культивувати на шматку кори, на декоративних корчах або на спеціальному субстраті з подрібненої кори в суміші з верховим торфом, листовою землею і гноем із додаванням шматочків деревного вугілля. Можна використовувати ґрунт «Для бромелієвих». У разі вирощування в горщиках потрібен дренаж.

Підживлення: улітку необхідно підживлювати мінеральними добривами, але на початок цвітіння підживлення треба припиняти.

Розмноження: паростками під час пересаджування (у березні), рідше — насінням.

Особливості: після цвітіння пожухлі розетки слід зрізати. Не витримує протягів.

Мінімальний догляд: занурення у воду раз на 10 днів, міндобриво у вигляді паличок — раз на місяць, обприскування — тільки у спеку.

ПЕЛАРГОНІЯ *Pelargonium*

Пеларгонія великоквіткова

Родина Геранієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Південної Африки.

Пеларгонія великоквіткова (Pelargonium grandiflora).

Вихідний вид багатьох сортів пеларгонії. У молодих рослин стебла прямі, у 3—4-річних — ампельні; листя з дрібнозубчастими краями, зморщене; квітки великі, різноманітного забарвлення (наприклад: Африкан бел — у центрі темно-червоні, по краях рожево-червоні; Лавендер Квін — фіолетові в центрі, бузково-рожеві по краях тощо).

Пеларгонія домашня (Pelargonium domestica). Іноді цей вид не відрізняють від попереднього і вважають єдиним видом з двома назвами, проте, на думку багатьох учених, пеларгонія домашня — це штучно поліпшена пеларгонія великоквіткова. Трав'янистий напівкущ, висота до 1,5 м, листя до 10 см завдовжки, майже округле, по краю зубчасте; квітки до 5 см

у діаметрі, можуть бути білого, рожевого і червоного кольору, часто з темнішими плямами на двох нижніх пелюстках. Цвіте довше ніж півроку.

Пеларгонія запашна (Pelargonium graveolens).

Відрізняється від попередньої тим, що листя перистонадрізане або лопатеве, опушене, блакитнувате й запашне; квітки дрібні, зазвичай бузково-рожеві.

Пеларгонія зональна (Pelargonium zonale).

Стебла прямі; характерна рисомознака — наявність неоднаково забарвлених зон на листі; листя запашне; суцвіття — на довгих квітконосах, забарвлення квіток і терміни цвітіння залежать від сорту.

Пеларгонія кучерява (Pelargonium crispum).

Від пеларгонії запашної відрізняється меншою висотою (у середньому 60 см) і формою листя — воно менш надрізане і в багатьох сортах має світлішу облямівку вздовж країв.

Пеларгонія плющоліста, або пеларгонія щитоподібна (Pelargonium peltatum).

Стебла ампельні; листя до 7 см у діаметрі, майже округле (можна розрізнити 5 лопатей), схоже на листя плюща, часто — блис-

Пеларгонія великоквіткова (Pelargonium grandiflora)

Пеларгонія домашня (Pelargonium domestica)

Пеларгонія запашна (Pelargonium graveolens)

Пеларгонія плющоліста (Pelargonium peltatum)

Пеларгонія кучерява (Pelargonium crispum)

Пеларгонія зональна (*Pelargonium zonale*)

ПЕЛАРГОНІЯ *Pelargonium*

куче; квітконоси довгі, квітки світлих тонів (від рожевих до білих).

Оптимальне місце: східні та західні вікна з постійним провітрюванням.

Вимоги до вологи: помірне поливання влітку, рідше взимку. Від надмірної вологи на листі з'являються подушкоподібні пухлини. Добре витримує сухість повітря.

Температурний режим: погано витримує літню спеку. Щоб горщики з квітками не перегрівалися, їх слід поміщати на піддони зі зволожуючим субстратом.

Світло: помірно світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є збагачена добривами ґрунтова суміш із дернової, торф'яної і листової землі та піску у співвідношенні 2:2:2:1. З готових субстратів — землесу-

Пеларгонія зональна

міш «Для пеларгонії», але можна використовувати й універсальні ґрунти.

Розмноження: живцями (краще брати напівдеревлі живці у серпні — вересні, перед садінням їх підсушують), деякі сорти пеларгонії зональної (група сортів *Карефрі*, *Ніттани Ліон Ред*, *Нью ера*, *Черрі* та ін.) — насінням.

Особливості: використовується для ароматерапії. Більшість видів може рости влітку на балконі. Відносно часто уражається сірою гниллю внаслідок рясного поливу, попелицями та павутинним кліщем, а також навіть менш типовими для кімнатних рослин довгоносиком і блокрилкою.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

РОЗМАРИН *Rosmarinus*

Розмарин лікарський (Rosmarinus officinalis L.)

Родина Губоцвіті. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Розмарин лікарський (Rosmarinus officinalis L.). Низькорослий кущ. Листя вузьколанцетне, до 3 см завдовжки, сіро-зелене, запашне при розтиранні. Квітки у волотеподібних суцвіттях, двогубі, дрібні, блакитнувато-білі.

Оптимальне місце: тепле, захищене від протягів, освітлене місце.

Вимоги до вологи: помірне поливання.

Температурний режим: зимова температура не повинна перевищувати 13 °С. При надто теплій зимівлі не цвіте.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із дернової і листової землі та піску у співвідношенні 2:1:1. Допустими готові універсальні землесуміші і ґрунт «Для троянди».

Розмноження: напівдеревілими живцями.

Особливості: потрібні не надто часті пересаджування.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

РОСЛИНИ ДЛЯ ВПЕВНЕНИХ У СОБІ КВІТНИКАРІВ

АБЕЛІЯ *Abelia*

Родина Жимолостеві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Абелія великоквіткова (Abelia X grandiflora). Напіввічнозелений кущ, до 1 м заввишки; листя до 3 см завдовжки, яйцеподібне, блискуче, темно-зелене. Білі квітки дзвоникоподібної форми, запашні, зібрані в суцвіття волоть на верхівках пагонів. Цвіте з червня до жовтня.

Інші види абелій зустрічаються значно рідше.

Оптимальне місце: східні та західні вікна без протягів.

Вимоги до вологи: рівномірне поливання з обприскуванням.

Температурний режим: влітку 18—22 °С, взимку 10—15 °С.

Світло: помірне освітлення.

Вимоги до ґрунту: найкращою є ґрунтова суміш із дернової землі, перегною, торфу і піску в

АБЕЛІЯ *Abelia*Абелія великокріткова (*Abelia X grandiflora*)

співвідношенні 1:1:1:1. Допустимі готові універсальні землесуміші для декоративноквітучих рослин з гарним дренажем.

Розмноження: насінням у січні і зеленими живцями (навесні).

Особливості: доросла рослина велика і займає в кімнаті багато місця.

Мінімальний догляд: рясне поливання з обприскуванням влітку раз на 2—3 дні, узимку раз на 10 днів. Підживлення — у разі відсутності цвітіння або появи симптомів дефіциту поживних речовин.

АБУТИЛОН (КЛЕН КІМНАТНИЙ) *Abutilon*Абутилон гібридний (*Abutilon hybridum*)

Декоративноквітуча і декоративнолистяна вічнозелена рослина.

Родина Мальвові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і вологі субтропіки, батьківщина більшості видів — Південна Америка.

Абутилон — назва роду, що об'єднує близько 150 видів, для яких є характерними квіткі з 5 зрощених пелюсток, що формою нагадують дзвоник або пониклий ліхтарик.

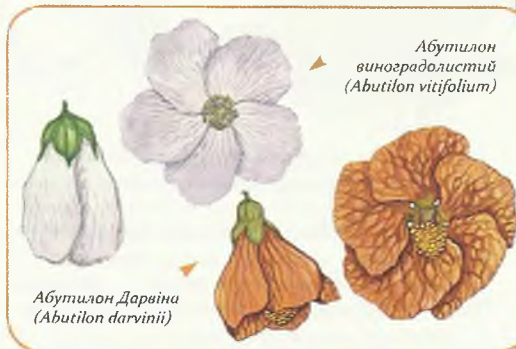
Абутилон виноградолистий (*Abutilon vitifolium*). Середньої висоти кущ. Пагони і листя опушені, квітконіжки довгі, квіткі зібрані в китиці по 3—4, широкі, бузково-блакитні.

Абутилон гібридний (*Abutilon hybridum*). Кущ зі світло-зеленим листям, як у клена. Квіткі пазушні, великі, пониклі, широкодзвоникові. Поширені сорти: *Перль д'Ор* — квіткі золотисті, *Сніжна куля* — квіткі білі.

Абутилон Дарвіна (*Abutilon darvinii*). Кущ у кімнатних умовах — до 1 м заввишки. Листя до 15 см завдовжки, вкрите шовковистими волоска-

ми, квіткі зібрані в його пазухах по 2—3 штуки, великі (до 5 см у діаметрі), яскраві жовтогарячочервоні з темнішими червоними прожилками.

Абутилон мегалопотамський (*Abutilon megapotamicum*). Кущ до 1,5 м заввишки. Пагони тонкі, пониклі, попелястого відтінку, листя видовжене (до 10 см). Відрізняється формою квіток, схожою на ліхтарики. Чашечка квітки червона, пелюстки жовті, тичинки фіолетові.

Абутилон Дарвіна (*Abutilon darvinii*)Абутилон виноградолистий (*Abutilon vitifolium*)

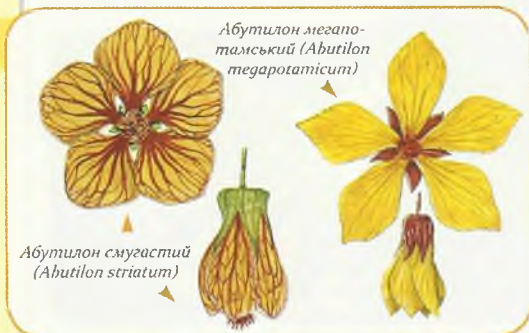
Абутилон смугастий (*Abutilon striatum*). Пагони короткі, квіткі на довгих квітконіжках, пелюстки золотисто-жовті з червоними прожилками і смужками. У різновиду Томпсона часто бувають махровими.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологості: помірне поливання взимку, рясне — влітку. Потребує досить високої вологості повітря. Від надмірної сухості може скидати листя. Обприскування є бажаним, але його можна замінити іншими прийомами.

АБУТИЛОН (КЛЕН КІМНАТНИЙ) *Abutilon*

Температурний режим: нормально почувається за кімнатної температури, взимку вона має становити від 10 до 15 °С, вища в цей період є небажаною.

Світло: досить світлолюбний. Витримує прямі сонячні промені. При достатньому освітленні абутилон може цвісти цілорічно, проте в «невідповідний» час квітки будуть дрібнішими і менш декоративними.

Вимоги до ґрунту: землесуміш з високим умістом гумусу (дернова, перегнійна або листяна земля).

Підживлення: щодаки органічними добривами (рясніше цвістиме).

Розмноження: живцюванням (навесні або у вересні) і насінням (сходи з'являються через 20—25 діб).

Особливості: дуже швидко росте (до 50 см на рік), потребує обов'язкового пересадження, яке найкраще робити навесні. Багато формувати крону шляхом обрізання. Якщо в абутилона гібридного обрізати всі довгі пагони, цим можна продовжити цвітіння. Верхівки бажано прищипувати. Улітку можна тримати на балконі. Відносно часто уражається попелицями або борошнистим червцем.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень (за винятком особливо спекотих днів), для підтримки потрібної вологості повітря достатньо сусідства з відкритими посудинами з водою або блюдець із мохом. Підживлення — тільки у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

АГАПАНТУС *Agapanthus*

Родина Лілійні або Амарилісові. Багато-річник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Південної Африки. Росте на схилах гір і на скелях.

Найпоширеніший вид *агапантус зонтичний* (*африканська лілія*) (*Agapanthus africanus Hoffmanns*). Висота (без квітконоса) близько 50 см, квітконос — до 1 м. Листя ременеподібне, зібране в прикореневу розетку. Суцвіття — зонтик (як у цибулі), розвивається на верхівці квітконоса. Квітки блакитні або лілуваті. Період спокою виражений.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологості: улітку — помірно за частотою та об'ємом поливання, після цвітіння його об'єм треба різко скорочувати.

Температурний режим: оптимальна зимова температура — 10–12 °С, влітку в межах 25 °С.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: віддає перевагу суміші дернової, перегнійної, торф'яної землі та піску (4:3:1:1), але можна використовувати інші, зокрема й готові універсальні землесуміші для декоративноквіткових рослин. Потрібен хороший дренаж.

Підживлення: бажане перед цвітінням і під час цвітіння раз на 10 днів.

Розмноження: насінням і поділом кореневищ під час пересаджування.

Особливості: можна пересаджувати не частіше, ніж раз на 2—3 роки.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

АЗИСТАЗИЯ *Asystasia*Азистазія прекрасна (*Asystasia bella*)

Родина Акантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Південної Африки.

Азистазія прекрасна (Asystasia bella). Пагони прямостоячі, листя довгасто-яйцеподібне, загострене, по краях дрібнозубчасте. Суцвіття — китиця, до 20 см, розташовується в пазухах листя. Квітки бузкові, до 5 см завдовжки. Період спокою (взимку) виражений.

Оптимальне місце: східні та західні вікна в кімнатах із поганим зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: помірне і за частотою і за об'ємом поливання в період активної вегетації, менш часте — в період спокою.

Температурний режим: взимку — близько 12–15 °С, влітку — 20–25 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення влітку, півтінь узимку.

Вимоги до ґрунту: віддає перевагу суміші листяної і дернової землі з піском (4:2:1). Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: з весни до осені — раз на 2 тижні, у період активної вегетації потребує комплексного підживлення.

Розмноження: напівдеревілими живцями навесні й улітку.

Особливості: порушення періоду спокою може призвести до відсутності цвітіння.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3–5 днів, узимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

АЛАМАНДА *Allamanda*Аламанда проносна (*Allamanda cathartica*)

Родина Барвінкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Америки.

Аламанда проносна (Allamanda cathartica). Вічнозелений виткий кущ. Листя ланцетне, яскраво-зелене. Суцвіття — пухка верхівкова китиця; квітки великі, до 7 см у діаметрі, лійкоподібні, золотисто-жовті. Цвіте з травня до вересня.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: рясне поливання влітку, помірне в період спокою (з жовтня до лютого); бажане регулярне обприскування або сусідство з додатковими джерелами вологи.

Температурний режим: у зимовий період температура не має бути нижче від 16 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листяної, перегнійної і торф'яної землі у співвідношенні 1:2:1:2 з невеликим додаванням піску, але допустимі готові універсальні ґрунти із слабкокислою або нейтральною реакцією.

Підживлення: мінеральні палички.

Розмноження: зеленими напівдеревілими живцями навесні.

Особливості: потребує опори. Бажане періодичне обрізання.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2–3 дні, узимку — раз на 10 днів. Замість обприскування — сусідство з додатковими джерелами вологи.

АМАРИЛІС *Amaryllis*

Амариліс беладонна
(*Amaryllis belladonna*)

Родина Амарилісові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Південної Африки.

Зазвичай вирощують вид *амариліс беладонна* (*Amaryllis belladonna*). Має округлі, трохи видовжені цибулини, листя ременеподібне, завдовжки до 50 см, квітконоси заввишки до 60 см, щільні. Суцвіття — зонтик, до 12 квіток, близько 10 см у діаметрі кожна.

Сорти відрізняються забарвленням: із білими квітками — *Бланда*, *Гатор*; з рожевими — *Максима*; з пурпуровими — *Пурпуреа*.

Увага! Іноді амариліс плутають з гіпеаструмом. Зовні вони схожі, але відрізняються щільністю квітконоса і кількістю квіток у суцвітті. Принципова відмінність — період спокою в амариліса припадає на кінець осені та зиму, в іншому догляд збігається. *Сік рослини отруйний!*

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: улітку помірно поливання 2 рази на тиждень, узимку раз на 7—10 днів.

Температурний режим: у період спокою потрібні прохолодні температури (близько 10 °С).

Світло: у період активної вегетації потрібне хороше освітлення; у період спокою освітлення не потребує.

Вимоги до ґрунту: допустимі готові стандартні землесуміші раз на 2 тижні.

Підживлення: органічним добривом (розчини) навесні та влітку.

Розмноження: насінням і дітками. Дочірні цибулини утворюються регулярно.

Особливості: порушення періоду спокою може призвести до відсутності цвітіння.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, у період спокою — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

АНРЕДЕРА *Anredera*

Анредера серцелиста
(*Anredera cordifolia*)

Декоративноквітуча і декоративнолистяна рослина.

Родина Базелові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Америки і Азії.

Найпоширеніший вид — *анредера серцелиста* (*Anredera cordifolia*). Ліана до кількох метрів завдовжки. Листя серцеподібне, соковите, м'ясисте. Суцвіття — волоть, квітки дрібні, білі з сильним ароматом. Цвіте наприкінці літа — на початку осені.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: помірно поливання середнього об'єму (головне — щоб ґрунт не пересихав). Обприскування не потребує, у період спокою не поливають.

Температурний режим: кімнатна температура цілорічно має бути в межах 10—17 °С.

Світло: світлолюбна рослина, витримує прями, але не дуже яскраві сонячні промені (від них може пожовтіти). Через брак світла часто хворіє.

Вимоги до ґрунту: потрібна родюча, багата на перегній земля, пухка і дренована.

Підживлення: 2 рази на місяць комплексними або органічними добривами.

Розмноження: живцями з бульбами (повітряні бульби утворюються в пазухах листя). Бульби укорінюються легко у квітні — травні.

Особливості: анредері необхідна опора. З неї можна виростити «зелену стіну» або «ширму». Висаджувати анредеру треба відразу у великі горщики, оскільки пагони під час пересаджування легко ламаються. На зиму може відмирати верхня частина, тоді бульби із горщиком зберігають до весни в прохолодному місці.

Мінімальний догляд: помірно вчасне поливання. Підживлення — можна вносити до ґрунтової суміші додаткові дози сухих органічно-мінеральних добрив.

АНТУРИУМ *Anthurium*

Антуриум Андре
(*Anthurium andreanum*)

Суцвіття
з покривалом

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Рід антуриум об'єднує і декоративноквітучі, і декоративнолистяні види. З декоративноквітучих найпоширеніші такі.

Антуриум Андре (*Anthurium andreanum*). Батьківщина — вологі субтропіки Колумбії, росте на болотах і в сирих місцях, іноді як епіфіт. Трав'яниста рослина, прикореневе листя до 30 см завдовжки, слисоподібної форми з довгими черешками. Суцвіття — початок. Квітки жовтувато-білі. Поряд із початком на квітконосі знаходиться яскраве «покривало» (видозмінений листок, схожий на велику пелюстку) широкосерцеподібної форми, забарвлення залежить від сорту.

Антуриум Ліндена (*Anthurium lindenianum*). Батьківщина — вологі тропічні ліси. Листя серцеподібне, до 30 см у діаметрі, блискуче, молоде — коричневого (шоколадного) кольору, дорос-

ле — світло-зеленого. Покривало велике, рожеве. Квітки з тонким ароматом. Є інші види.

Оптимальні умови: маленька кухня без кондиціонера, західні або східні вікна теплих кімнат.

Вимоги до вологи: часте і рясне поливання м'якою водою; регулярне обприскування листя (у жодному разі не квіток), корені бажано обкладати вологим мохом (особливо для антуриума Андре).

Температурний режим: взимку — близько 18 °С (для антуриума Андре вона може короткочасно знижуватися до 13 °С).

Світло: віддають перевагу помірному освітленню. Тіньовитривалі види.

Вимоги до ґрунту: родючі землесуміші з додаванням подрібненої кори сосни, деревного вугілля або подрібненого моху; готові спеціалізовані ґрунти для ароїдних («Для дифенбахії», «Для спатифілума» та їх аналоги). Землесуміш повинна мати кислу реакцію.

Розмноження: стебловими живцями і бічними пагонами-паростками.

Особливості: покривало антуриума Андре довго не втрачає декоративного вигляду й у зрізаному вигляді. Відносно часто уражається борошнистим червцем, попелицями, щитівкою. Не витримує протягів.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні, замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

АСКЛЕПІАС *Asclepias*

Асклепіас курасавський (*Asclepias curassavica*)

Родина Ластівневі. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки Африки й Америки. Найпоширеніший вид — *асклепіас курасавський* (*Asclepias curassavica*). Напівкущ близько 80 см заввишки, стебла густо вкриті ланцетним темно-зеленим листям із рельєфними увігнутими жилками. Є молочні судини. Суцвіття щитоподібні, квітки жовтогарячі, чашолистки червонуваті. Цвітіння тривале.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: помірне поливання.

Температурний режим: взимку — 10–12 °С, влітку — близько 25 °С.

Світло: світлолюбний, але здатний миритися з браком світла.

Вимоги до ґрунту: суміш дернової, листяної і перегнійної землі з торфом та піском у співвідношенні 1:1:1:2:1. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Розмноження: живцями з молодих пагонів і насінням. При живцюванні слід дотримуватися методів для рослин з молочним соком.

Особливості: з віком втрачає декоративність і потребує заміни.

Мінімальний догляд: достатньо стежити, щоб земля не персихала. Влітку потребує свіжого повітря.

БАЛЬЗАМІН *Impatiens*

Бальзамін Гольста

Родина Бальзамінові. Багаторічні й однорічні види.

Інші назви: недоторка, ванька мокрий, вогник.

Рід бальзамін об'єднує близько 400 видів. Спільна ознака — у квіток є шпорці; плід — видовжена коробочка.

У кімнатах найчастіше вирощують *бальзамін султанський*, або *вогник* (*Impatiens sultanii Hook*) — листки широкоовальні, квітки по кілька штук у пазухах листя, часто двоколірні, і *бальзамін Гольста* (*Impatiens holstii*) — листя видовжено-серцеподібне, квітки поодинокі, що мають різні різновиди і сорти, а також гібридні форми, такі як *бальзамін Волера* (*Impatiens walleri*).

Оптимальне місце: на всіх вікнах, окрім південних, у холодних кімнатах.

Вимоги до вологості: регулярне рясне поливання влітку, помірне — взимку. Через нерегулярне поливання листя опадає. Через надмірне зволоження коріння може загнити.

Температурний режим: узимку бажано тримати за температури, не вищої від 14—16 °С. Різких перепадів не витримує.

Світло: бальзаміни не терплять прямих сонячних променів, але через брак освітлення втрачають зелене забарвлення. Бальзамін Волера тіньовитривалий.

Вимоги до ґрунту: пухкі поживні землесуміші (в ідеалі суміш листяної і парникової землі з додаванням піску). Допустимі готові універсальні ґрунти.

Бальзамін султанський
(*Impatiens sultanii Hook*)Бальзамін Гольста
(*Impatiens holstii*)Бальзамін Волера
(*Impatiens walleri*)

Підживлення: раз на 2 тижні: один раз органічними, другий — мінеральними добривами. Через надлишок добрив гірше цвіте.

Розмноження: насінням і живцями (навесні й улітку). Живці укорінюються в середньому через 2 тижні. Насіння сходять приблизно в ті самі терміни, для його отримання рослину треба запилувати.

Особливості: у період спокою повністю ріст не припиняє. Улітку бальзаміни можна висаджувати у відкритий ґрунт або тримати на балконі до початку нічних холодів. Часте пересаджування є небажаним — після нього зазвичай довго не цвіте.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички. Досить часто уражається попелицями і червоним павутинним кліщем.

БЕГОНІЯ *Begonia*

Бегонія гібридна

Родина Бегонієві. Багаторічник.

Існує близько 1000 видів бегоній, серед яких є декоративноквітучі і декоративнолистяні. Нижче описано декоративноквітучі види.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки і тропіки.

Бегонія ампельна (*Begonia pendula*). Бульбова трав'яниста рослина з довгими поникли-

ми пагонами. Листя може бути й опушеним, і голим, світло- і темно-зеленим. Квітки великі, махрові, різного кольору (білі, жовті, червоні та ін.).

Бегонія борщівниколиста (*Begonia heracleifolia*). Трав'яниста рослина до 60 см заввишки з повзучим стеблом і пальчаторозсіченим листям до 50 см завдовжки. Забарвлення листя декоративне: зелене з оливковим або коричневим відтінком і сріблястими смужками вздовж жилок. Квітки зібрані в пухку китицю на довгому (до 60 см) квітконосі, дрібні, білувато-рожеві.

Бегонія постійноквітуча (безперервноквітуча) (*Begonia semperflorens*). Низькорослі, трав'янисті форми. Стебла соковиті, листя невелике, яйцеподібне, злегка асиметричне, блискуче. Забарвлен-

БЕГОНИЯ *Begonia*

ня листя (від світло-зеленого до бордового) і квіток залежить від сорту.

Бегонія струнка (*Begonia gracilis*). Низькорослі трав'янисті форми. Листки більші, ніж у попереднього виду (до 8 см). Квітки невеликі. Забарвлення і квіток, і листя залежить від сорту.

Сорти:

Вайсе Перле — квітки білі, листя зелене;

Кармен нана — квітки рожево-червоні, листя червонувате або бронзове;

Нідриге Індіанерін — квітки густо-лососинові, листя червоно-бронзове.

Бегонія гібридна (*Begonia hybrida*). Раса Елатіор Рігера об'єднує великоквіткові сорти, які відрізняються також підвищеною стійкістю до грибкових захворювань. Для них характерна виражена короткоденність (9-годинний світловий день до розвитку бруньок пазух). Раса Глуар де Лорен об'єднує компактні низькорослі рослини з дрібним листям і квітками різного забарвлення (наприклад, сорти Кароліна — квітки темно-рожеві, Конкурент — густо-рожеві; Егерс Фаворит — темно-рожеві тощо). Цвіте дуже рясно.

Бегонія бульбова (*Begonia tuberhybrida*). Стебло соковите, підземна бульба товста. Листя серцеподібне, трохи асиметричне, часто з малюнком. Квітки можуть бути простими, напівмахровими і махровими, забарвлення різне. За розміром діляться на гігантські (близько 20 см у діаметрі), великоквіткові (від 8 до 10 см) і багатоквіткові (багато квіток, від 3 до 5 см у діаметрі кожна). Іноді виділяють групи за формою квіток: трояндоподібні, нарцисоподібні, півонієподібні тощо.

Найвідоміші сорти:

Дарк Ред — кущ напіврозкидистий, листя яскраво-зелене, квітки махрові, темно-червоні;

Йеллоу — напіврозкидистий, великоквітковий, квітки прості, жовті; листя світло-зелене;

Оранж — кущ напіврозкидистий, великоквітковий, квітки махрові, жовтогарячі;

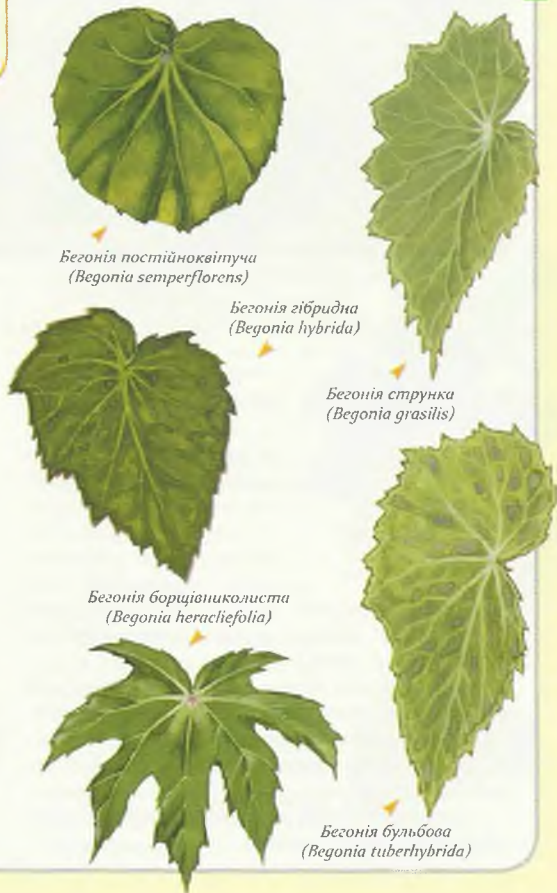
Роуз — кущ напіврозкидистий, великоквітковий, квітки махрові, рожеві, листя яскраво-зелене;

Скарлет — кущ розкидистий, великоквітковий, квітки махрові, рожево-яскраво-червоні.

Оптимальне місце: східні та західні вікна теплих кімнат. Бульбову бегонію, на відміну від інших, можна вирощувати на південних вікнах.

Вимоги до вологості: часте поливання невеликого об'єму. У період спокою (зима) поливати бегонії треба тільки після висихання поверхні земляної грудки. Дуже важливо підтримувати стабільність вологості (без різких перепадів). Від надмірного поливання часто загниває коріння. Обприскування є бажаним. Не застосовуйте для обприскування і поливання холодну воду.

Температурний режим: оптимальні температури в межах від 13 до 22 °С, без різких і/або частих перепадів (може скинути листя). Для періоду бутонізації температура має бути трохи вищою за середню оптимальну (20 °С), після зацвітання її можна знижувати до 15 °С. Насіння проростає за температури близько 25 °С. Бульби зберігають за температури близько 10 °С.

БЕГОНІЯ *Begonia*

Світло: віддає перевагу півтіні, прямі промені знижують декоративність. У багатьох видів чітко виражений фотоперіодизм (короткоденність), завдяки чому за допомогою підсвічування можна домогтися зацвітання в зимові місяці. Для цього треба забезпечувати 14 годин світла на добу у вересні-жовтні (тобто за 2—2,5 місяця до цвітіння).

Вимоги до ґрунту: оптимальною є суміш із листяної, дернової і перегнійної землі та торфу і піску у співвідношенні 3:0,25:0,5:1,5:1, але для великих рослин бажано збільшити частину дернової землі; а для бегонії бульбової треба більше торфу для підтримки потрібної кислотності. Допустимі готові ґрунти «Бегонія», «Для бегоній» і близька за складом ґрунтова суміш «Для глоксинії».

Підживлення: помірні й лише в період активної вегетації.

Розмноження: 1. Стебловими і листовими живцями (можна використовувати і частини листка, але в цьому разі поводитися з ними треба

дуже обережно, оскільки вони схильні до загинання). На листовому черешку бажано робити надрізи в місцях розгалуження жилок. Укорінюють листові живці у піску або в суміші моху з піском (1:4), притискуючи їх до субстрату камінчиками (галькою). 2. Поділом корневища. 3. Насінням (дуже дрібне). Сходи з'являються через 1—2 місяці, пікірувати їх треба не менш ніж 2 рази.

Особливості: для більшості протипоказане повертання до світла. Період спокою виражений. У бульбових видів на період спокою зів'ялі пагони зрізають. Для більшості видів обов'язковим є прищипування. Досить часто уражається попелицями, червоним павутинним кліщем і нематодами.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень, для підтримки потрібної вологості повітря бажане сусідство з додатковими джерелами вологи.

Бегонія борщівниколиста

Бегонія струнка

Бегонія постійноквітуча

Бегонія бульбова

Бегонія ампельна

БРОВАЛІЯ *Browallia*

Бровалія красива
(*Browallia speciosa*)

Родина Пасльонові.
Однорічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Америки. Найпоширеніший вид — *бровалія красива* (*Browallia speciosa*). Напівкущ до 1 м заввишки, листя яйцеподібне або овально-яйцеподібне, на кінці загострене. Квітки поодинокі, пазушні, великі, блакитні з білою плямою в зіві. Цвіте з липня до вересня.

Оптимальне місце: західні або східні вікна прохолодних кімнат, за умови затінювання припустима південна експозиція, краще на балконі.

Вимоги до вологи: помірне поливання, менш часте взимку.

Температурний режим: оптимальна зимова температура — близько 13 °С.

Світло: світлолюбна рослина, але прямих променів не витримує.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш — листяна і перегнійна земля з торфом і піском у співвідношенні 2:1:1:1. Допустима універсальна суміш.

Підживлення: тільки в період цвітіння і бутонізації.

Розмноження: насінням і живцями.

Особливості: бажано прищипувати пагони. Відносно часто уражається попелицями. *Всі органи рослини отруйні!*

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів.

БРУНФЕЛЬЗІЯ (ФРАНЦИСЦЕЯ) *Brunfelsia**Брунфельзія чашоподібна (Brunfelsia calycina)*

Родина Пасльонові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Південної Америки, батьківщина — Бразилія.

Найпоширеніший вид — *брунфельзія чашоподібна (Brunfelsia calycina)*. Вічнозелений кущ до 1,5 м заввишки. Старі стебла здеревілі. Листя до 10 см завдовжки, овальне або яйцеподібно-овальне, іноді загострене на кінцях, на коротких черешках, темно-зеленого кольору. Суцвіття — верхівковий або пазушний пухкий напівзонтик (схожий на пухку волоть). Квітки до 6 см у діаметрі, трубчасті, з широко відгиним пелюстком, запашні, у міру цвітіння міняють забарвлення з білого через небесно-блакитне до синьо-фіолетового або пурпурового. Цвіте з травня до серпня.

Оптимальне місце: східні та західні вікна теплих кімнат.

Вимоги до вологи: у період активної вегетації помірне поливання, взимку — менш часте. Влітку потрібне регулярне обприскування листя (сухе повітря спричиняє опадання листя).

Температурний режим: оптимальні зимові температури — 10—15 °С. Різких перепадів температури не витримує. Влітку краще виносити на балкон.

Світло: помірне освітлення, за умови південної експозиції потребує притінення.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є суміш листяної і перегнійної землі із торфом і піском у співвідношенні 2:1:2:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: фосфорно-калійними добривами в слабкій концентрації в літній період.

Розмноження: насінням і напівздеревілими живцями.

Особливості: для формування крони потрібне обрізання. Пересадження краще проводити рано навесні. Через надмірне зволоження або пересихання ґрунту скидає листя. *Всі частини рослини отруйні!*

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів відстояною водою. Підживлення — мінеральні палички.

БУГЕНВІЛІЯ *Bougainvillea*

Родина Ночецвітні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Вихідна форма культурних різновидів — вічнозелена ліана, однак у кімнатах вирощують і кущові форми.

Бугенвілія гола (Bougainvillea glabra). Ліана з голим (рідше — шипуватим) здеревілим стеблом до 5 м завдовжки. Листя яйцеподібно, загострене на кінці або широколанцетне до 10—12 см завдовжки, з верхнього боку блискуче, з нижнього — матове, у деяких сортів злегка опушене. Квітки дрібні, пазушні, жовтувато-зелені, декоративність цвітіння бугенвілії зумовлена наявністю яскравих, схожих на пелюстки приквітків. Залежно від сорту вони можуть бути білого, лілового, яскраво-рожевого, малинового, жовтогарячого або червоного кольору.

*Бугенвілія гібридна (Bougainvillea hybrid)**Бугенвілія гола (Bougainvillea glabra)*

Бугенвілія гола, різновид Сандерса. Листя видовжено-серцеподібно, приквітки бузкові.

Бугенвілія гібридна (Bougainvillea hybrid). Приквітки жовтогарячі або винночервоні.

Оптимальне місце: південні кімнати з поганим зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: рясне поливання влітку одразу після висихання ґрунту, помірне — у період спокою (зима). Улітку корисне обприскування.

Бугенвілія гола, різновид Сандерса

БУГЕНВІЛІЯ *Bougainvillea*

Температурний режим: оптимальні зимові температури — до 10—12 °С.

Світло: яскраве освітлення, зокрема взимку.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є спеціалізована ґрунтова суміш «Для бугенвілії», але допустимі універсальні землесуміші з додаванням кісткового борошна і подрібненого деревного вугілля.

Підживлення: навесні і в першу половину літа бажано підживлювати щодаки, чергуючи мінеральні добрива з органічними.

Розмноження: напівздеревілими живцями (навесні, вкорінюють у піску), рідше насінням.

Особливості: потребує підв'язування до опор. Для поліпшення цвітіння з лютого до березня пагони бажано підрізати. Горщик має бути великим (із запасом). Після опадання листя взимку поливання припиняють.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ВАЛОТА *Valotta*

Валота пурпурова

Родина Амарилісові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: Південна Африка.

Валота пурпурова (*Valotta purpurea*). Рослина з видовжено-яйцеподібними цибулинами, що мають червонуваті покривні луски. Листя до 50 см завдовжки, лінійне, тонше, ніж в амариліса, темно-зелене. Квітконіси до 30 см заввишки. Суцвіття — зонтик із 2—8 квіток. Квітки дзвоникоподібні, пурпурові або червоні.

Оптимальне місце: бажано сезонно міняти експозицію валоти, поміщаючи її влітку на південному вікні, а взимку — на північному або північно-західному.

Вимоги до вологи: влітку — рясне поливання з обприскуванням листя, у жовтні-листопаді — помірне, взимку — раз на 10—14 днів.

Температурний режим: з листопада до грудня (у період спокою) оптимальна температура 10 °С, у період росту 16—22 °С.

Світло: з лютого до січня — яскраве освітлення, решта часу — помірне.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із листової, перегнійної і дернової землі у співвідношенні 4:2:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: з березня до жовтня бажано підживлювати органічними добривами (наприклад, «Гумісолом»).

Розмноження: цибулинами-дітками.

Особливості: до початку заморозків валоту можна тримати на балконі. Під час садіння треба стежити, щоб цибулина приблизно на третину стирчала з ґрунту, а не була закопаною цілком.

Рослина отруйна!

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, у період спокою — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ВРІЄЗІЯ *Vriesea*

Родина Бромелієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі тропіки і субтропіки Південної Америки.

Більшість видів врієзії є епіфітами. Найчастіше культивуються нижчезазначені види.

Врієзія блискуча (*Vriesea splendens*). Епіфіт, який може існувати і як наземна рослина. Розетка широка, лійкоподібна, листя зелене з ко-

ричневими смужками (є інші варіанти забарвлення). Суцвіття колосоподібні, квітки жовті з яскраво-червоними приквітками, які довгий час залишаються декоративними по закінченні цвітіння.

Врієзія кілювата (*Vriesea carinata*). Відрізняється від попереднього виду однотонним листям світло-зеленого кольору.

ВРІЄЗІЯ *Vriesea*

Врієзія блискуча
(*Vriesea splendens*)

Врієзія кілювата
(*Vriesea carinata*)

Врієзія Сандерса
(*Vriesea saundersii*)

Врієзія Сандерса (*Vriesea saundersii*). Головним чином наземна рослина. Листя лінійне, блакитнувато-зелене з яскравими коричневими плямами. Суцвіття волотисте, квітки жовті, приквітки жовтувато-зеленуваті.

Оптимальні умови: волога маленька кухня, східна або західна експозиція.

Вимоги до вологи: *врієзію Сандерса* влітку поливають не рідше ніж раз на 3 дні, для решти *врієзій* за умови вирощування в землеподібному субстраті потрібне помірне поливання м'якою водою. Епіфітні форми в період активного росту раз на 10 днів знімають з опори і занурюють у відстояну воду до насичення, після чого повертають на місце. Обприскування листя необхідне. Через короткочасний брак зволоження та сухість повітря кінчики листків буріють, через довший — скидає листя, але через надмірне може загнити коріння.

Температурний режим: найкраще росте за температури близько 18 °С, але може витримувати короткочасні похолодання до 13 °С. Після пересадження бажані вищі температури (22—26 °С).

Світло: тіньовитривала рослина, не витримує прямих сонячних променів (з'являються опіки), через надто яскраве освітлення змінюється забарвлення листя.

Вимоги до субстрату: епіфітні форми можна культивувати на шматку кори, на декоративних корчах і на субстраті, головним компонентом якого є подрібнена кора в суміші з верховим торфом, листовою землею і гноєм з додаванням шматочків деревного вугілля. За умови вирощування в горщику треба використовувати тільки спеціалізовану ґрунтову суміш «Для орхідей і бромелієвих» (на решті *врієзій* може загинути) і робити високий дренаж.

Врієзію Сандерса культивують у землесуміші з переважанням волокнистої дернової землі з додаванням відносно невеликої кількості піску.

Підживлення: улітку — мінеральними добривами, восени (до початку цвітіння) підживлення треба припиняти.

Розмноження: паростками під час пересаджування (у березні), рідше — насінням.

Особливості: після цвітіння розетки, що відмерли, бажано зрізати. Не терпить протягів. Досить часто уражається щитівкою і борошнистим червцем.

Мінімальний догляд: поливання помірне, підживлення — у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

ГЕДИХІУМ (ПРЯНА ЛІЛІЯ) *Hedychium*

Родина Імбирні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Індії.

Гедихіум Гарднера (*Hedychium gardnerianum*). Трав'яниста рослина до 2 м заввишки. Листя сидяче, довгасто-овальне, світло-зелене. Квітки золотисто-жовті з жовтогарячими плямами на довгій тичинковій нитці, запашні; суцвіття — китиця. При хорошому догляді може квіт-

Гедихіум Гарднера
(*Hedychium gardnerianum*)

Квітка

Суцвіття

ГЕДИХІУМ (ПРЯНА ЛІЛІЯ) *Hedychium*

▶ нути цілорічно. Плоди декоративні — коробочка коричнево-червоного кольору, що розкривається.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: потребує рясного поливання та обприскування.

Температурний режим: теплолюбна рослина.

Світло: тіньовитривала рослина, у спеку на будь-яких вікнах треба притінити.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш: дернова і листяна земля, перегній, торф і пісок у рівних співвідношеннях.

Підживлення: у період активного росту і цвітіння — мінеральними добривами.

Розмноження: насінням і поділом кореневища під час пересадження.

Особливості: коробочки плодів, що розкрилися, довго не опадають.

Мінімальний догляд: поливання — раз на 3 дні, замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

ГЕМАНТУС *Haemanthus*

Гемантус білокрітковий

Родина Амарилісові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Гемантус білокрітковий, слоняче вухо (Haemanthus albiflos). Цибулина округла, занурена в ґрунт тільки наполовину. Листя ременеподібне (довжина близько 20 см при ширині близько 8 см) із закругленими кінчиками, зелене. Суцвіття — зонтик, нагадує кулю (як у цибулі). У квіток оцвітина зредукована, пиляки золотисті, маточки білі, що зумовлює забарвлення суцвіття в цілому. Плоди декоративні, червоні.

Гемантус Катаріни (Haemanthus katharinae). Цибулини великі, листя широколанцетне, по краях хвилясте, світло-зелене, стебло виражене. Квітконос до 60 см завдовжки, суцвіття — зонтик, що наближається формою до кулі, квітки яскраво-червоні. Плоди бурштиново-червоні. Період спокою (осінь — зима) виражений сильніше, старі пагони відмирають щорічно.

Оптимальне місце: східні або західні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: поливання (м'якою водою) помірне, але рівномірне протягом цілого року.

Температурний режим: узимку для гемантуса білокріткового температура може знижуватися до 13 °С, для гемантуса Катаріни — до 18 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення; гемантус білокрітковий витримує брак світла.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листяної і торф'яної землі та піску в рівних частинах. Допустимі універсальні землесуміші. Пересаджувати треба обережно — пошкоджене коріння легко загниває і заражається.

Підживлення: до початку цвітіння розчином органічних добрив.

Розмноження: цибулинами-дітками під час пересадження; насінням.

Особливості: гемантус можна розміщувати в одній посудині з багатьма сукулентами. Материнські цибулини бажано пересаджувати не рідше, ніж раз на 2—3 роки. *Цибулини отруйні!*

Мінімальний догляд: поливання 2—3 рази на тиждень.

ГЕСНЕРІЯ *Gesneria*

Геснерія гібридна
(*Gesneria hybrida hort.*)

Родина Геснерієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Америки.

Зазвичай вирощують вид *геснерія гібридна* (*Gesneria hybrida hort.*). Трав'янистий багаторічник, стебла і листя опушені, яскраво-зелені; листя яйцеподібно-еліптичне, оксамитове, може утворювати розетку. Цвіте в квітні — червні. Суцвіття — малокувітова китиця; квітки трубчасті, до 8 см завдовжки, яскраво-червоні. Період спокою (з середини жовтня до грудня) повний — залишаються тільки бульбоподібні кореневища (бульби викопують та утримують при 13 °С у піску).

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: часте поливання під час цвітіння; вода має бути теплою та м'якою, від дуже холодної рослина може загинути. Вимагає високої вологості повітря (80—90 %), але не терпить обприскування; треба стежити, щоб краплі води не потрапляли на квітки і листя.

Температурний режим: узимку — близько 18 °С, погано витримує суху літню спеку.

Світло: особливого світлового режиму вимагає тільки у разі вигону (освітлення до 12—14 годин на добу).

Вимоги до ґрунту: не надто вибаглива рослина: годиться будь-яка пухка поживна суміш із нейтральною реакцією. Допустимі універсальні землесуміші, але кращими є ґрунти «Для фіалки» або «Для глоксинії». Дренаж обов'язковий.

Підживлення: тільки в період активної вегетації головним чином органічними добривами.

Розмноження: поділом кореневищ, листяними і стебловими живцями, насінням (для останнього потрібне штучне запилення; насіння в землю не слід загортати, а накривати склом).

Особливості: повертання до світла є небажаним. Обприскування може спричинити захворювання: на листі з'являться плями, схожі на опіки.

Мінімальний догляд: рясне поливання улітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів, для потрібної вологості повітря — сусідство з додатковим джерелом вологи. Можна не підживлювати близько півроку.

ГІБІСКУС (КИТАЙСЬКА ТРОЯНДА) *Hibiscus*

Гібіскус китайський
(*Hibiscus rosa-sinensis*)

Махрова квітка

Звичайна квітка

Родина Мальвові. Багаторічні й однорічні види.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Гібіскус китайський (*Hibiscus rosa-sinensis*). Кущ або невелике деревце. Листя до 15 см завдовжки, овальне або яйцеподібне, по краю зубчасте, блискуче, темно-зелене. Квітки поодинокі, великі (до 12 см у діаметрі), червоні або пурпу-

рові, рідше — малинові або рожеві. Квітка розкривається лише на 1 день, але за рахунок появи нових бутонів у цілому гібіскус цвіте майже цілорічно.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологи: влітку — рясне поливання теплою водою, трохи менш часте взимку.

Температурний режим: оптимальні зимові температури — від 13 до 22 °С.

Світло: помірно світлолюбний, у затінку не хворіє, але може затримати ріст.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із перегнійної, дернової і листяної землі і піску в співвідношенні 2:1:1:1, але може рости і в інших. Придатні універсальні землесуміші.

Розмноження: живцями (зеленими і напівдеревелими).

Особливості: для формування красивої крони необхідне обрізання. Відносно часто уражається попелицями і щитівкою.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ГІМЕНОКАЛІС *Hymenocallis*

Гіменокаліс нарцисовий

Родина Амарилісові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: батьківщина — Антільські острови.

Гіменокаліс прекрасний, панкращіум, панкращій (Hymenocallis speciosa). Багаторічник із цибулеподібно потовщеним стеблом і справжньою цибулиною; листя до 60 см завдовжки, ланцетно-еліптичне з жолобком. Квітконос до 1 м завдовжки. Квітки великі (до 15 см у діаметрі), білі, запашні, оригінальної форми — зрощена нижня частина пелюсток утворює воронку, над якою стирчать їх вузькі довгі кінчики. Період спокою неповний.

Гіменокаліс нарцисовий, або шкірястий нарцис (Hymenocallis calathina). Схожий на попередній, але відрізняється світлішим листям і формою квіток (вони трохи нагадують квітку нарциса). Цвіте в липні — серпні.

Також зустрічається вид *гіменокаліс карибський*.

Оптимальне місце: теплі південні, східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: у період активної вегетації потребує рясного поливання помірної частоти. У період спокою об'єм його зменшується удвічі, а частота знижується до мінімальної.

Температурний режим: узимку оптимальною є температура близько 15 °С, влітку — 25—30 °С.

Світло: світлолюбний, але добре витримує тінь. Слід уникати прямих сонячних променів.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є суміш із дернової, листової і перегнійної землі з додаванням піску в співвідношенні 1:2:2:1. Придатні універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: насінням і дочірніми цибулинами.

Особливості: запилені квітки швидко опадають, але цьому можна запобігти видаленням пилляків. Схильний до грибкових хвороб.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ГІПЕАСТРУМ *Hippeastrum*

Гіпеаструм гібридний (Hippeastrum hybrida)

Родина Амарилісові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Америки.

Гіпеаструм гібридний (Hippeastrum hybrida). Цибулинний багаторічник; цибулина округла, дещо витягнута, більш ніж на половину занурена в землю. Листя лінійне, до 50 см завдовжки, квітконоси до 60 см заввишки, порожнисті (відмінність від амариліса, див. с. 30). Суцвіття — зонтик з 2—6 квіток, до 20 см у діаметрі кожна. Існує багато сортів, що відрізняються один від одного забарвленням і термінами цвітіння.

Найпоширеніші сорти гіпеаструма¹:

Атос — квітки вишнево-червоні, ПЦ;

Б'ютіфул леді — квітки жовтогарячувато-червоні, до 17 см у діаметрі, ПЦ;

¹ Умовні скорочення: РЦ — раннього цвітіння (січень-лютий), СЦ — середнього цвітіння (до березня), ПЦ — пізнього цвітіння (до квітня).

ГІПЕАСТРУМ *Hippeastrum*

Екстаз — квітки рожево-малинові, до 18 см у діаметрі, СЦ.

Імператор — квітки вишнево-червоні, до 20 см у діаметрі, СЦ;

Оранж Сан — квітки темно-червоні, до 18 см у діаметрі, СЦ;

Родео — квітки темно-червоні з темнішим центром, до 20 см у діаметрі, СЦ;

Селф Скарлет — квітки яскраво-червоні з жовтуватими смугами по краях пелюсток, до 16 см у діаметрі, СЦ;

Телстар — квітки світло-малинові з темнішим центром, до 19 см у діаметрі, СЦ;

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: улітку ґрунт має бути постійно вологим, у період спокою цибулини не поливають.

Температурний режим: у період спокою — від 7—9 до 15 °С, влітку — 25—30 °С.

Світло: у період активної вегетації поводить ся як світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: придатною є будь-яка стандартна ґрунтова суміш.

Підживлення: віддає перевагу органічним добривам (розчини).

Розмноження: насінням, дітками. Дочірні цибулини утворюються регулярно.

Особливості: період спокою у гіпеаструма виражений і припадає на першу половину осені. Протягом 6 тижнів необхідно строго витримувати період спокою. Його порушення — часта причина відсутності квітів.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, у період спокою — раз на 10 днів.

ГОРТЕНЗІЯ (ГІДРАНГІЯ) *Hydrangea*

Гортензія садова (Hydrangea hortensis)

Родина Гортензіїв. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Китаю.

Гортензія садова (Hydrangea hortensis). Кущ. Листя серцеподібне із загостреним кінчиком, світло-зелене. Суцвіття — кулястий зонтик; власне квітки непоказні, зелені, але оточені великими декоративними чашолистками рожевого, червоного, білого, салатного чи блакитного кольору.

Оптимальне місце: напівтінь холодних кімнат. У період спокою можна поставити в підвал або, затинивши папером, між рамами.

Вимоги до вологи: рясне часте поливання, особливо навесні.

Температурний режим: оптимальні зимові температури — від 7 до 14 °С.

Світло: у період спокою потребує притіннення.

Вимоги до ґрунту: будь-який субстрат із рН 4—5, краще торф.

Підживлення: під час появи бутонів — мінеральними добривами. Часто страждає через брак заліза.

Розмноження: живцями, відсадками, паростками, поділом куща, рідше — насінням.

Особливості: при рясному цвітінні кожний пагін треба прив'язати до кілочка або стрижня. Щоб суцвіття набуло блакитного кольору, в період утворення бутонів треба двічі полити гортензію розчином алюмокалійових галунів (35 г/10 л води).

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ГУСМАНІЯ *Guzmania*

Гусманія язичкова
(*Guzmania lingualata*)

Родина Бромелієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Південної Америки.

Гусманія язичкова (Guzmania lingualata). Розетковий багаторічник. Листя до 50 см завдовжки, язикоподібне, відігнуте назад, зелене. Суцвіття головчасте (може мати циліндричну форму), розташоване на квітконосі; квітки дрібні, білі або жовтуваті, червоні широколанцетні листки-приквітки створюють подобу квітки через своє яскраве забарвлення.

Оптимальне місце: волога маленька кухня, теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: потребує рясного поливання м'якою водою і високої вологості повітря. Обприскування є необхідним. Через сухість повітря кінчики листків буріють.

Температурний режим: навіть узимку температура не повинна опускатися нижче за 18—20 °С.

Світло: не витримує прямих сонячних променів (зазнає опіків).

Вимоги до ґрунту: родючі землесуміші з волокнистого торфу, листяної землі та перегною з піском, бажано з додаванням подрібненого моху. Оптимальною є спеціалізована ґрунтова суміш «Для орхідей і бромелієвих» та її аналоги.

Розмноження: паростками — бічними пагонами, які відокремлюють під час пересадження.

Особливості: часто уражається щитівкою і борошнистим червцем, не терпить протягів.

Мінімальний догляд: рясне поливання раз на 3 дні, замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

ДЗВОНИК (КАМПАНУЛА) *Campanula*

Дзвоник рівнолистий
(*Campanula isophylla*)

Родина Дзвоникові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Дзвоник рівнолистий (Campanula isophylla).

Ампельна трав'яниста рослина до 30 см заввишки. Листя округло-серцеподібне із зубчастими краями, іноді злегка опушене, оливково- або світло-зелене. Суцвіття — волоть; квітки численні, до 4 см у діаметрі, дзвоникові. Є два різновиди, що відрізняються забарвленням і кількістю квіток: біла і блакитна. Рідше зустрічається третя — з фіолетовими квітками.

Оптимальне місце: прохолодні східні та західні кімнати (у південних влітку надто жарко).

Вимоги до вологи: рясне поливання в період активної вегетації, помірне — в період спокою (грудень — середина січня). Чим тепліше в кімнаті, тим частішим має бути поливання. Можна поливати жорсткою водою.

Температурний режим: оптимальною є температура — від 16 до 20 °С у тому числі й улітку, від спеки може захворіти. Зимова — близько 12—13 °С.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: різні землесуміші зі слаболужною або нейтральною реакцією.

Підживлення: у період цвітіння (червень — серпень) — розчинами органічних добрив.

Розмноження: живцюванням у лютому — березні. Живці укорінюють у піску або землесуміші з його підвищеним умістом. Рідше — насінням.

Особливості: краще розвивається в часто провітрюваних приміщеннях. Наприкінці зими або навесні пагони треба обрізати, залишаючи відтинки з 2—3 сплячими бруньками. Не можна допускати їх здерев'яніння: припинить цвітіння. Особливо великої кількості квіток можна досягти, якщо вчасно видаляти квітки, що в'януть.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, в період спокою — раз на 10 днів. Підживлення — у разі появи симптомів дефіциту поживних речовин.

ДІАНЕЛА *Dianella*

Родина Лілійні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Діанела блакитна (Dianella caerulea). Трав'яниста рослина з прямокутним стеблом до 2 м заввишки. Листя ланцетне, жорстке, зібране на верхівках пагонів. Суцвіття волотисті. Квітки тричленні, блакитні.

Оптимальне місце: західна або східна експозиція в холодних кімнатах.

Вимоги до вологості: помірне поливання цілорічно.

Температурний режим: узимку оптимальною є температура від 7 до 12 °С.

Світло: типова рослина помірної освітленості.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дерновою і перегнійною землею, торфу і піску у співвідно-

Діанела блакитна (Dianella caerulea)

шенні 2:2:2:1. Допустимі універсальні землесуміші для декоративноквітучих рослин.

Розмноження: насінням, поділом коренів.

Мінімальний догляд: достатньо не допускати надмірного зволоження і висихання ґрунту.

ДИПЛАДЕНІЯ (МАНДЕВІЛА) *Dipladenia*

Дипладенія блискуча

Родина Барвінкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Південної Америки.

Рід дипладенія (мандевіла) об'єднує вічнозелені ліани з блискучим листям і великими лікоподібними квітками з незрощеними пелюстками. Нижче наведено найпоширеніші види.

Дипладенія блискуча (Dipladenia splendens). Ліана до 3 м завдовжки. Листя вузькояйцеподібне з загостреним кінчиком. Квітки до 8—9 см у діаметрі, білі, рожеві або лілові з білим зівом.

Дипладенія болівійська (Dipladenia boliviana). Квітки дрібніші (близько 5 см у діаметрі), біліші, ароматніші.

Дипладенія Сандера (Dipladenia sanderi). Листя до 5 см завдовжки, квітки — до 8 см у діаметрі, рожеві з жовтим зівом.

Оптимальні умови: волога маленька кухня.

Вимоги до вологості: помірне і за об'ємом і за частотою поливання, менш часте взимку. Обпри-

скування листя необхідне, за температури вище від 24 °С без нього може загинути.

Температурний режим: узимку оптимальною є температура 15 °С, може витримувати короткочасний холод до 7 °С, навесні 16—18 °С, влітку 20—27 °С.

Світло: інтенсивне розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: будь-які родючі землесуміші з підвищеним вмістом торфу і піску.

Підживлення: за умов використання збагачених добривами ґрунтів підживлювати можна тільки в разі затримки росту, цвітіння або виникнення симптомів дефіциту поживних речовин.

Розмноження: верхівковими живцями.

Особливості: не терпить обприскування листя лаком. Молоді рослини бажано пересаджувати двічі на рік, дорослі екземпляри — щорічно.

Мінімальний догляд: поливання раз на 5 днів, обприскування — тільки у спеку.

Дипладенія болівійська (Dipladenia boliviana)

Дипладенія блискуча (Dipladenia splendens)

Дипладенія Сандера (Dipladenia sanderi)

ЕВХАРИС (ЕУХАРИС) *Eucharis*

Евхарис великоквітковий
(*Eucharis grandiflora*)

Родина Амарилісові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропічні вологі гірські ліси.

Евхарис великоквітковий (Eucharis grandiflora). Цибулинний багаторічник, листя у прикореневій розетці, широкоеліптичне, блискуче, темно-зелене. Квітки на високому, до 70 см квітконосі, суцвіття зонтикоподібне, малоквіткове (до

6 квіток); квітки великі, до 12 см у діаметрі, білі, запашні, формою схожі на квітки нарциса. Цвіте двічі на рік. Період спокою слабо виражений.

Оптимальне місце: теплі східні або західні кімнати.

Вимоги до вологи: регулярне помірне поливання та обприскування, в період спокою — раз на 10 днів.

Температурний режим: дуже теплолюбний, зимова температура — від 16 до 18 °С, не терпить навіть короткочасних похолодань і протягів.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із глинисто-дернової і листової землі та піску в пропорції 4:2:1 з додаванням деревного вугілля. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: у періоди бутонізації і цвітіння.

Розмноження: цибулинами-дітками, рідше — насінням.

Особливості: краще цвіте при груповій посадці в тісному посуді.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні, у період спокою змінюється тільки об'єм.

ЖАСМИН *Jasminum*

Жасмин голоквітковий (жасмин зимовий)

Родина Маслинові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки і тропіки (жасмин самбак).

Жасмин голоквітковий, жасмин зимовий (Jasminum nudiflorum). Вічнозелений кущ з ампельними пагонами; листя трійчасте, яскраво-зелене. Квітки пазушні, поодинокі, середнього розміру, яєчно-жовті. Цвіте з січня до квітня.

Жасмин великоквітковий (Jasminum grandiflorum). Пагони ампельного типу, листя темно-зелене, перисте (семичленне). Квітки довгастотрубчасті, білі, запашні.

Жасмин низький (Jasminum humile). Кущ до 2 м заввишки, пагони розкидисті, пониклі, ажур-

ні. Листя трійчасте, зверху темно-зелене, знизу світло-зелене; суцвіття — напівзонтик, квітки до 1 см у діаметрі, жовті, запашні.

Жасмин самбак, арабський жасмин (Jasminum sambac). Кущ із прямими лазчачими стеблами. Листя до 10 см завдовжки, овальне, майже сидяче, світло-зелене. Квітки до 2 см у діаметрі, білі. Є махрові і напівмахрові форми.

Жасмин тосканський (Jasminum toscanum). Пагони тонкі, розгалужені. Листя дрібне, трійчасте; квітки жовті, запашні.

Існують також інші види жасмину.

Оптимальне місце: для арабського жасмину — південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням; для інших — південні, східні та західні вікна в холодних кімнатах.

Жасмин низький (*Jasminum humile*)

ЖАСМИН *Jasminum*

Вимоги до вологи: рясне часте поливання теплою м'якою водою й обприскування влітку, помірне поливання — взимку.

Температурний режим: оптимальною взимку є температура близько 13 °С, окрім жасмину самбак (15—16 °С).

Світло: за винятком жасмину низького, що віддає перевагу розсіяному освітленню, дуже світлолюбні.

Вимоги до ґрунту: легкі поживні землесуміші, ідеальним є спеціалізований ґрунт «Для жасмину».

Підживлення: у період активного росту — щодаки, чергуючи розчини органічних і мінеральних добрив.

Розмноження: живцями і відсадками (зокрема повітряними). Живці можна вкорінювати у воді або піску. Укорінюється повільно.

Особливості: порушення періоду спокою призводить до погіршення або відсутності цвітіння. Для поліпшення цвітіння бажано видаляти навесні всі слабкі пагони й укорочувати надто довгі. Відносно часто уражається попелицями і павутинним кліщем.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, узимку раз на 5 днів; замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

ЗЕФІРАНТЕС *Zephyranthes*

Зефірантес атамаско

Родина Амарилісові.
Багаторічник.
Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Зефірантес атамаско (*Zephyranthes atamasco*). Листя вузьке, лінійне, темно-зелене; квітконос до 25 см завдовжки, квітки до 8 см у діаметрі, рожеві або білі. При гарному догляді цвіте з квітня до серпня.

Зефірантес білий (*Zephyranthes candida*). Цибулина овальна. Листя до 40 см завдовжки, лінійне, темно-зелене; квітки поодинокі, до 6 см у діаметрі, лійкоподібні, білі; цвіте з липня до вересня — жовтня.

Зефірантес золотистий (*Zephyranthes aurea*). Схожий на попередній, але квітки яскраво-жовті, до 8 см у діаметрі, цвіте в травні — червні.

Зефірантес Ліндлея (*Zephyranthes lindleyana*). Квітки до 7 см у діаметрі, рожеві; цвіте з липня до серпня.

Оптимальне місце: східні або західні вікна.
Вимоги до вологи: помірне поливання.

Температурний режим: узимку є бажаною дещо нижча температура.

Світло: невибагливі рослини.

Вимоги до ґрунту: годиться майже будь-яка ґрунтова суміш із кислотністю (рН) 5,8—6.

ЗЕФІРАНТЕС *Zephyranthes*

Зефірантес золотистий

► **Підживлення:** навесні — розчинами органічних добрив.

Розмноження: цибулинами-дітками.

Особливості: якщо підсушені цибулини, що зберігалися взимку в темряві та прохолоді, висадити навесні в широкий горщик і рясно поливати, цвітіння буде особливо красивим. Порушення періоду спокою призводить до погіршення або відсутності цвітіння.

Мінімальний догляд: достатньо стежити, щоб не було пересихання ґрунту чи надмірного зволоження.

ІЗОЛОМА *Isoloma*

Ізолома волосиста (*Isoloma hirsuta*)

Квітка

Суцвіття

Родина Геснерієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Південної Америки.

Ізолома волосиста (*Isoloma hirsuta*). Трав'янистий багаторічник. Стебла до 90 см завдовжки, опушені, з віком полягають, що дозволяє вважати ізолому ампельною рослиною. Листя овально-ланцетне, оксамитове, темно-зелене (часто з червонуватим опушенням). Квітки трубчасті, яскраво-червоні. Період спокою виражений.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологості: любить стабільність, потрібне помірне, але регулярне поливання теплою водою, що поступово зменшується до початку зими.

Температурний режим: оптимальною є зимова температура 18 °С.

Світло: світлолюбна, але прямих сонячних променів не терпить.

Вимоги до ґрунту: пухка ґрунтова суміш із листовою, дерновою і перегнійною землею в співвідношенні 4:1:1 з додаванням кісткового борошна або землесуміші для геснерієвих («Фіалка», «Для глоксинії» та їх аналоги).

Підживлення: тільки в період активної вегетації.

Розмноження: насінням (його не загортають, а накривають склом і поливають через піддон), поділом кореневищ і верхівковими стебловими живцями (можна вкорінювати в піску).

Особливості: не витримує протягів.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні, сусідство з посудинами з водою.

КАЛА (ЗАНТЕДЕСХІЯ) *Zantedeschia*

Кала ефіопська (*Zantedeschia aethiopica*)

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Кала ефіопська (*Zantedeschia aethiopica*). Трав'яниста рослина. Листя на довгих черешках,

велике, стрілоподібне, зелене. Суцвіття — щільний початок, квітки дуже дрібні, жовті; декоративність забезпечує покривало — схожий на велику пелюстку білий приквіток. Цвіте майже цілорічно.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: рясне, регулярне поливання.

КАЛА (ЗАНТЕДЕСХІЯ) *Zantedeschia*

Кала ефіопська

Температурний режим: достатньо уникати несподіваних похолодань.

Світло: світлолюбна.

Вимоги до ґрунту: різні поживні землесуміші з рН 5,5—6. Оптимальними є землесуміші для ароїдних: «Для спатифілума», «Для дифенбахії» та ін.

Підживлення: під час цвітіння — розчинами органічних і фосфорних добрив.

Розмноження: поділом кореневищ під час пересадження (липень).

Особливості: для кращого цвітіння треба регулярно видаляти паростки, що утворюються біля основи рослини. Під час пересадження обрізають залишки всохлого листя; кореневища не можна прикопувати в землю глибоко. Відносно часто уражається червоним павутинним кліщем і борошнистим червцем.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів.

КАЛИНА *Viburnum*

Родина Жимолостеві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Калина вічноквітуча, калина Тинуса (*Viburnum tinus*). Батьківщина — Середземномор'я. Пагони розкидисті, молоді — червонуваті; листя ланцетно-овальне. Суцвіття головчасті, квітки білувато-рожеві. Цвіте майже цілорічно.

Калина зморшкуватолиста (*Viburnum rhytidophyllum* Hemsl). Батьківщина — Китай. Пагони прямостоячі. Листя до 20 см завдовжки, довгасто-яйцеподібне, зморшкувате, зверху темно-зелене, знизу — жовтувате, опушене. Суцвіття волотисті, квітки жовтувато-білі.

Оптимальне місце: південні прохолодні кімнати.

Вимоги до вологості: регулярне помірне поливання. Улітку — обприскування.

Температурний режим: узимку потрібна температура, не вища за 13 °С.

Світло: у затінку не цвіте.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової, перегнійної і листяної землі та піску у співвідношенні 2:1:1:1 з додаванням торфокрихти. Добре росте в ґрунті «Для жасмину».

Підживлення: мінеральними добривами.

Розмноження: верхівковими напівдеревитими живцями.

Особливості: є бажаним регулярно обрізаня. За бажання можна надати кроні будь-якої оригінальної форми: пірамідальної, кулястої тощо.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні, замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

Калина вічноквітуча
(*Viburnum tinus*)Калина зморшкуватолиста
(*Viburnum rhytidophyllum* Hemsl)

КАЛІСТЕМОН *Callistemon*

Калістемон прекрасний

Родина Миртові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Калістемон верболистий (*Callistemon salignus*). Кущ. Молоді пагони рожеві. Листя ланцетне. Суцвіття колосоподібне; квітки з яскраво забарвленими тичинками жовтувато-рожевого кольору, завдяки їм суцвіття нагадує йоржик для чищення пляшок.

Калістемон прекрасний (*Callistemon splendens*). Відрізняється довшим листям (до 10 см) і суцвіттями; тичинки малиново-червоні.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: помірне поливання влітку, менш часте взимку.

Температурний режим: узимку оптимально є температура близько 13 °С.

Світло: яскраве освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листяної і торф'яної землі та піску у співвідношенні 4:2:2:1. Допустимі універсальні ґрунтосуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Особливості: любить свіже повітря, у зв'язку з чим є бажаним регулярне провітрювання. Необхідні обрізання і пінцирування.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів.

Калістемон прекрасний (*Callistemon splendens*)Калістемон верболистий (*Callistemon salignus*)КАЛЬЦЕОЛЯРІЯ (ЧАРІВНА ТУФЕЛЬКА) *Calceolaria*Кальцеолярія гібридна
(*Calceolaria hybrida*)

Родина Норичникові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Південної Америки.

Кальцеолярія гібридна (*Calceolaria hybrida*). Трав'янистий дворічний кущ. Листя округле, опушене, світло-зелене. Суцвіття — щиток, до 40 см

у діаметрі. Квітки двогубі: нижня «губа» велика, верхня — коротка, забарвлення залежить від сорту, часто з малюнком (цятки і бризки). Час цвітіння — переважно травень — червень.

Оптимальне місце: східні або північно-східні вікна.

Вимоги до вологи: потребує рясного частого поливання влітку і помірного частого взимку.

Температурний режим: погано почувається і швидко старіє за температури понад 16 °С, узимку вона не повинна перевищувати 10–12 °С.

Світло: яскраве розсіяне світло.

Вимоги до ґрунту: слаболужні ґрунтосуміші (рН 6–7). У ґрунтову суміш під час пересадження вноситься повне мінеральне добриво.

Розмноження: насінням (на початку липня), рідше — живцями.

Особливості: через порушення умов утримання часто сильно уражається попелицями. Не терпить потрапляння води на листя та квітки.

Мінімальний догляд: поливання взимку й влітку раз на 3–4 дні.

КАМЕЛІЯ *Camellia**Камелія японська (Camellia japonica)*

Родина Чайні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропічні ліси Китаю і Японії.

Камелія японська (Camellia japonica). Вічно-зелений кущ. Пагони прямостоячі. Листя до 8 см завдовжки, від еліптичного до яйцеподібного, блискуче, шкірясте, темно-зелене. Квітки поодинокі, великі (від 4 до 15 см у діаметрі), можуть бути махровими, напівмахровими і немахровими. Забарвлення — від білого до червоного залежно від сорту, є строкаті різновиди. Існує понад 1000 сортів.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологи: улітку регулярне помірне поливання (і надмірне зволоження, і пересушування призводять до опадання бутонів), у період спокою і в липні, під час закладання бруньок, його об'єм треба скорочувати. Вода для поливання має бути м'якою.

Температурний режим: в ідеалі взимку (до кінця грудня) температуру для камелії знижують

до 5—6, а потім — до 12—15 °С, проте багато сортів може рости при 15 °С усю зиму. Різкі коливання температури є небажаними.

Світло: улітку необхідне притінення від прямих сонячних променів.

Вимоги до ґрунту: землесуміші із слабокислою реакцією (рН 5,5—6). Оптимальною є спеціалізована ґрунтова суміш «Для камелії». Дренаж обов'язковий.

Підживлення: улітку — по черзі мінеральними й органічними добривами.

Розмноження: насінням, відсадками, щепленням, напівдеревілими живцями (бажана обробка гетероауксином).

Особливості: протипоказане повертання до світла. Протяги неприпустимі.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

КИСЛИЦЯ *Oxalis*

Родина Кисличні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Кислиця Ортгеца (Oxalis ortgiesii). Трав'яниста рослина, яку часто використовують як ампельну. Листя трійчасте, частки листя майже трикутні. У вихідній формі листя темно-зелене, у деяких різновидів — бордове і майже фіолетове. Квітки до 3 см у діаметрі, на довгому зігнутому квітконосі, жовті. Цвіте з січня до літа.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологи: рівномірне помірне поливання.

Температурний режим: у вересні — листопаді необхідна знижена температура (до 18 °С).

Світло: невибаглива.

Вимоги до ґрунту: будь-яка пухка ґрунтова суміш із рН 5,5—6.

Підживлення: улітку — органічними добривами.

Кислиця Ортгеца (Oxalis ortgiesii)

Розмноження: поділом куща під час пересадження.

Особливості: якщо рослину, яку тримали після пересадження за згаданої вище температури, після початку відростання перенести в тепліше приміщення, цвітіння буде ряснішим.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на 5—6 днів. Підживлення — мінеральні палички.

КЛЕРОДЕНДРОН *Clerodendrum*

Клеродендрон запашний

Клеродендрон несправжній

Клеродендрон прекрасний

Клеродендрон Томпсона

Родина Вербенові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Азії і Африки.

Клеродендрон запашний, волкамерія (*Clerodendrum fragrans*). Невеликий кущ. Листя широкосерцеподібне, по краях зубчасте, злегка опушене. Суцвіття — верхівковий щиток; квітки махрові, яскраво-червоні або рожево-білі, запашні. Цвіте в червні — серпні.

Клеродендрон несправжній (*Clerodendrum fallax*). Кущ. Листя округло-трикутне, злегка опушене. Суцвіття — щиток, до 20 см у діаметрі; квітки червоні, більші, ніж в інших видів (до 2,5 см у діаметрі). Цвіте в березні — квітні.

Клеродендрон прекрасний (*Clerodendrum splendens*). Витка ліаноподібна рослина. Листя видовжено-овальне. Суцвіття — пазушна волоть з 30—40 квіток, квітки дрібні, трубкові з тичинками, що стирчать, яскраво-червоні. Цвіте в лютому — жовтні.

Клеродендрон Томпсона (*Clerodendrum thomsoniae*). Ліана (виткий кущ). Листя яйцеподібне або овальне, блискуче, жолобчасте, яскраво-зелене. Суцвіття верхівкові або пазушні, китицеподібні; квітки контрастні: червоний віночок і біла чашечка.

Оптимальне місце: східні або західні кімнати з не дуже хорошим опаленням.

Вимоги до вологи: улітку рясне поливання (при пересушуванні може скинути листя) та обприскування, у період спокою (листопад — грудень) — помірне.

Температурний режим: за винятком періоду спокою температура не має бути нижчою за 16 °С, у період спокою оптимальною є температура 10—12 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листової і перегнійної землі та піску в рівних частинах. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: у період активної вегетації — регулярно.

Розмноження: поділом куща і живцями. Живці укорінюються із застосуванням фітогормонів за температури, не нижчої від 20 °С.

Особливості: для кращого галузнення потрібні прищипування й обрізання. Пересаджувати і ділити кущ треба дуже обережно: коренева система чутлива до механічних пошкоджень.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

Клеродендрон запашний
(*Clerodendrum fragrans*)

Клеродендрон несправжній
(*Clerodendrum fallax*)

Несправжні квітки

Клеродендрон прекрасний
(*Clerodendrum splendens*)

Клеродендрон Томпсона
(*Clerodendrum thomsoniae*)

КЛІВІЯ *Clivia*

Родина Амарилісові. Багаторічник.

Від інших амарилісових відрізняється відсутністю цибулини.

Природні кліматичні умови: субтропіки і тропіки.

Клівія жовтогаряча (Clivia miniata). Безстебловий розетковий багаторічник. Листя ременеподібне, темно-зелене. Квітконос довгий. Суцвіття зонтикоподібне (майже волотисте) з 10—20 квіток. Квітки до 8 см у діаметрі, жовтогарячо-червоні. Цвіте в березні — липні.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологості: помірне поливання, рясніше в період цвітіння і дуже економне наприкінці літа (достатньо не допускати пересихання). Під час спеки — обприскування.

Температурний режим: у період спокою бажано тримати за температури близько 12 °С.

Світло: світлолюбна рослина, але добре витримує брак освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової і перегнійної землі з додаванням торфу й піску в співвідношенні 2:1:1:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Клівія жовтогаряча (Clivia miniata)

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: паростками, рідше — насінням (вирощені з насіння рослини зацвітають через кілька років).

Особливості: пересаджувати треба раз на 2—3 роки, після цвітіння, обережно, щоб не пошкодити коріння.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — у разі відсутності цвітіння або за появи симптомів дефіциту поживних речовин.

КОЛЕРІЯ *Kohleria*

Загальний вигляд

Родина Геснерієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Америки.

Колерія боготська (Kohleria bogotensis). Стебла опушені, близько 50 см заввишки; листя 5 см завдовжки, яйцеподібне або видовжено-яйцеподібне, оливково-коричневе або оливково-червонувате.

Квітки на довгих квітконіжках, поодинокі, до 4 см завдовжки, трубчасті, пониклі, яскраво-червоні з коричневими плямами.

Колерія Ліндена (Kohleria lindenii). Стебла опушені (волоски білі), листя яйцеподібне, темно-зелене зверху зі світлішими жилками, знизу з рожевим вилицком. Квітки пазушні, трубочка коротка, віночок забарвлений неоднорідно: на краях при білуватому тлі — лілові смужки, зів усередині жовтий з темними плямами і білими смужками.

Колерія приємна (Kohleria amabilis). Від попереднього виду відрізняється рожевим забарвленням віночка з пурпурними плямами біля зіву.

Гібридні сорти колерії дуже численні і відрізняються один від одного часом цвітіння і забарвленням квіток.

Період спокою виражений (втрачає стебла).

Колерія Ліндена (Kohleria lindenii)

Колерія приємна (Kohleria amabilis)

Колерія боготська (Kohleria bogotensis)

КОЛЕРІЯ *Kohleria*

Колерія приємна

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологості: у період активної вегетації — помірне поливання, в період спокою — еко-

номне (достатньо не давати землі пересихати). Бажаною є дещо підвищена вологість повітря.

Температурний режим: узимку температура має бути 12 °С.

Світло: помірне освітлення, прямі сонячні промені неприпустимі.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із листяної, дернової землі й перегною у співвідношенні 4:1:1, ґрунтова суміш «Сенполія».

Підживлення: у період активної вегетації — розчинами органічних добрив.

Розмноження: кореневищами, насінням (насіння дрібне), восени — стебловими і листовими живцями.

Особливості: небажано повертати до світла.

Мінімальний догляд: помірне поливання влітку раз на 3–4 дні, взимку — раз на 2 тижні. Підживлення у разі появи симптомів дефіциту поживних речовин.

КОЛУМНЕЯ *Columnea*

Загальний вигляд

Родина Геснерієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Колумнея кйоська (*Columnea kewensis*). Ампельна рослина. Листя до 3 см завдовжки, довгасто-яйцеподібне, блискуче, світло-зелене (іноді з коричневим відтінком). Квітки поодинокі, великі (до 9–10 см завдовжки), трубчасті, жовтогарячо-червоні. Цвіте в січні — квітні.

Колумнея дрібнолиста (*Columnea microphylla*). Епіфіт, який можна вирощувати як наземну ампельну рослину. Стебла тонкі, густо вкриті листям; листя дрібне (до 1 см завдовжки), видовжено-ланцетне, опушене, світло-зелене. Квітки поодинокі, трубчасті, червоні. Цвіте в червні — серпні.

Колумнея гостра (*Columnea arguta*). Ампельна рослина з тонкими пагонами. Листя шкірясте, загострене, злегка блискуче. Квітки червоні з великою опушеною коричнево-лілуватою чашечкою. Цвіте в квітні — травні.

Колумнея славна (*Columnea gloriosa*). Епіфіт, але вирощується в ґрунті як ампельна рослина. Стебла тонкі, звисаючі, опушені; листя густо опушене (волосинки білі); квітки яскраво-червоні.

Оптимальне місце: усі експозиції, крім південної.

Вимоги до вологості: улітку часте рясне поливання тільки м'якою водою, у період спокою (до січня) — економне. Обприскування.

Температурний режим: у грудні — січні — 15–18 °С. Різких перепадів, як добових, так і сезонних, не витримує (може скинути листя).

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: різні легкі поживні землесуміші з додаванням подрібненого моху-сфагнуму, деревного вугілля і кісткового або

КОЛУМНЕЯ *Columnnea*

кров'яного борошна. Оптимальними є ґрунти «Для фіалки», «Для глоксинії» та їх аналоги.

Підживлення: у період активної вегетації — підживлення розчинами органічних і мінеральних добрив, що чергуються.

Розмноження: переважно живцюванням, рідше — насінням. Як живці використовують

верхні частини зрізаних після цвітіння пагонів. Укорінюють у вологому піску.

Особливості: бажаними є щорічне пересадження й обрізання. Протягів не терпить.

Мінімальний догляд: улітку рясне поливання раз на 3—4 дні, в період спокою — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

КРИН (КРИНУМ) *Crinum*

Крин Мурі (*Crinum moorei*)

Родина Амарилісові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Крин Мурі, рожева лілія (Crinum moorei). Цибулинний багаторічник з несправжнім стеблом близько 50 см заввишки, листя розташоване зонтиком на його верхівці; листок до 1 м завдовжки, хвилястий, блискучий, світло-зелений. Суцвіття на окремому квітконосі, головчасте

або зонтикоподібне; квітки до 15 см у діаметрі, світло-рожеві, запашні.

Оптимальне місце: південні холодні кімнати.

Вимоги до вологості: улітку — рясне поливання, у період спокою — економне.

Температурний режим: у період спокою 7—12 °С, у період вегетації 17—20 °С.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової та перегнійної землі, торфу й піску в рівних частинах. Для молодих екземплярів дернову землю краще замінювати листяною. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: улітку органічними добривами.

Розмноження: цибулинами-дітками.

Особливості: частина коріння нерідко вилізає на поверхню, але це видова особливість, а не сигнал до пересаджування. Пересаджувати крин треба раз на 2—3 роки у період спокою.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

КРОСАНДРА *Crossandra*

Загальний вигляд

Родина Акантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Кросандра лійкоподібна (Crossandra infundibuliformis). Листя до 12 см завдовжки і 4,5 завширшки, ланцетне, блискуче, темно-зелене. Суцвіття — колос, до 10 см завдовжки; квітки до 4 см у діаметрі, жовтогарячі з жовтою серединою.

Кросандра колюча (Crossandra pungens). Відрізняється вужчими листками, жилки на листі сріблясті, квітки жовтогарячувато-жовті.

Кросандра нільська (Crossandra nilotica).

Листя яйцеподібне, сіро-зелене з білим опушенням. Квітки червонувато-жовтогарячі з червоною серединою.

Кросандра лійкоподібна (Crossandra infundibuliformis)

Кросандра колюча (Crossandra pungens)

Кросандра нільська (Crossandra nilotica)

КРОСАНДРА *Crossandra*

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: регулярне помірне і за частотою, і за об'ємом поливання. Пересушування і тривале надмірне зволоження недопустимі.

Температурний режим: зимова температура не нижче від 16—18 °С.

Світло: розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: Допустимі універсальні ґрунтові суміші.

Підживлення: у період активного росту розчинами мінеральних та органічних добрив раз на 2 тижні.

Розмноження: насінням і живцями. Живці укорінюються через 3—4 тижні в звичайній землесуміші за температури, не нижчої від 20 °С.

Особливості: бажане прищипування пагонів.

Мінімальний догляд: регулярне поливання 2—3 рази на тиждень, підживлення — у разі появи небажаних симптомів.

ЛАНТАНА *Lantana*

Лантана гібридна

Родина Вербенові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки.

Лантана гібридна (Lantana hybrida hort). Стебла до 80 см заввишки, сильно розгалужені; листя овальне або яйцеподібне, по краях пилчасте, жорстке, зморшкувате, сіро-зелене. Квітки зібрані в щитоподібні суцвіття, дрібні, трубчасті, запашні, білого, жовтогарячого, червоного, фіолетового або рожевого кольору.

Лантана камара, лантана склепінчаста, вічноквітуча кропива (Lantana camara). Вихідний вид, що відрізняється меншою кількістю суцвіть на рослині і менш однорідним забарвленням.

Обидва види за умови гарного догляду квітнуть майже цілорічно.

Оптимальне місце: прохолодні південні кімнати; можна вирощувати на закритому балконі, лоджії або веранді. Не любить протягів.

Вимоги до вологи: помірне поливання більшу частину року.

Температурний режим: узимку оптимальні температури близько 13 °С, може витримувати зниження до 8 °С.

Світло: за умови хорошого освітлення краще гілкується, але в цілому невибаглива.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової, листяної і перегнійної землі та піску у співвідношенні 4:4:1:1. Можна використовувати ґрунтову суміш «Для жасмину».

Підживлення: у весняний період регулярне підживлення мінеральними й органічними добривами по черзі.

Розмноження: живцюванням верхівок пагонів (у березні). Повільно укорінюється.

Особливості: вимагає щорічного пересаджування й обов'язкового обрізання наприкінці лютого — на початку березня.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на 5—6 днів. Підживлення — мінеральні палички.

НЕРИНЕ *Nerine*

Родина Амарилісові.

Природні кліматичні

умови: тропіки та субтропіки Південної Африки.

Нерине Боудена, **квітка німфи** (*Nerine bowdenii*).

Цибулинний багаторічник.

Листя до 30 см завдовжки, ланцетно-ременеподібне, злегка жолобчасте, зелене. Квітконос близько 50 см завдовжки. Суцвіття — зонтик, до 25 см

у діаметрі, квітки схожі на лілії; пелюстки відгинаються, злегка закручені, ніжно-рожеві. Цвіте з кінця вересня до середини листопада. Період спокою (взимку) виражений, надземна частина може повністю відмирати.

Оптимальне місце: північні кімнати.

Вимоги до вологи: у період активної вегетації помірне поливання, у період спокою його зовсім припиняють.

Температурний режим: цибулини зберігаються в горщиках за температури 8—10 °С.

Нерине Боудена (Nerine bowdenii)

Світло: невибаглива.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової і перегнійної землі та піску у співвідношенні 3:3:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Розмноження: цибулинами-дітками. Цибулини в ґрунт заглиблюють цілком. Перші два роки період спокою можна не влаштовувати.

Особливості: улітку може рости на балконі. Часті пересадження є небажаними.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні.

Загальний вигляд

Квітка

Родина Барвінкові.

Багаторічник.

Природні кліматичні

умови: сухі субтропіки.

Олеандр звичайний

(*Nerium oleander*). Вічнозелений кущ; стебла тонкі. Листя видовжено-ланцетне, матове, зелене в цятку або з жовтою облямівкою (різновид — олеандр строкатий). Квітка п'ятичленна, ліycopодібна, найчастіше рожева. Є махрові форми.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: улітку — рясне і часте поливання, взимку — економне (приблизно раз на 10 днів). Температура води має бути не нижчою від кімнатної (краще вищою), від холодної можуть опадати бутони. Обприскування.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із дернової і листової землі з додаванням верхнього торфу в співвідношенні 2:2:1. Підживлення потрібне лише влітку, раз на 2 тижні.

ОЛЕАНДР *Nerium*

Розмноження: живцями. Живці укорінюють у воді з додаванням деревного вугілля. Рідше — насінням (у квітні).

Особливості: сік рослини дуже отруйний; при випадковому потраплянні його бризок в очі нізащо їх не тріть, а негайно промийте теплою водою. При особливо рясному цвітінні олеандра треба провітрювати приміщення: від аромату в багатьох починаються головні болі. Препарати для надання листю глянцею виключені — рослина може загинути.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів. Обприскування тільки влітку. Підживлення — мінеральні палички.

Олеандр звичайний (Nerium oleander)

ОРХІДЕЇ *Orchidaceae*

Орхідні — це назва родини, що об'єднує понад 35 тисяч видів. Природні кліматичні умови для більшості орхідних — тропіки та субтропіки. Усім притаманна особлива складна будова квітки: пелюстки чергуються з чашолистками, що не поступаються їм розмірами і забарвленням.

Більшість орхідей дуже вибаглива щодо умов утримування і догляду.

Майже в усіх орхідей вимоги до ґрунту і добрив є спільними.

Вимоги до ґрунту: оптимальні спеціалізовані ґрунти «Орхідея», «Для орхідей і бромелієвих»

та їх аналоги з рН 6—6,5, інші небажані. Необхідний хороший дренаж. Поверхню ґрунту бажано вкрити мохом.

Підживлення: у період росту — розчинами органічних добрив.

Мінімальний догляд: у цілому той самий, що й основний, але зрідка можна пропустити 1—2 поливання чи обприскування.

Проблеми: досить часто уражаються сірою гниллю.

Нижче описано найневибагливіші види. Ресхта — див. розділ «Для досвідчених і найстаранніших квітників».

БЛЕТИЛА *Bletilla Rchb. F.*

Блетила гіацинтова (*Bletilla hyacinthina Rchb. f.*)

Природні кліматичні умови: субтропіки. Наземна багаторічна рослина, справжнє стебло підземне, надземне «стебло» утворюється піхвами листя; квітки зібрані в малоквіткове суцвіття — волоть.

Найпоширеніший вид — блетила гіацинтова (*Bletilla hyacinthina Rchb. f.*). Листя жолобчасте, верхнє ланцетне, нижнє яйцеподібне; квітки до 5 см у діаметрі, пониклі, бархатисті, забарвлені в різні відтінки бузкового кольору. Цвіте в січні — лютому. Період спокою виражений (скидає листя).

Вимоги до вологи: улітку рясне поливання, в період спокою його припиняють повністю.

Температурний режим: у період спокою краще тримати при температурі 10—12 °С.

Світло: у період спокою потрібне затінення.

Вимоги до ґрунту: див. «Орхідеї».

Розмноження: див. «Черевички».

ДЕНДРОБІУМ *Dendrobium Sw.*

Дендробіум П'єра (*Dendrobium pierii Sw.*)

Дендробіум Кінга (*Dendrobium kingianum Bidw.*)

Дендробіум мускатний (*Dendrobium moschatum Sw.*)

ДЕНДРОБІУМ *Dendrobium Sw.*

Природні кліматичні умови: тропіки.

Епіфіт з циліндроподібними стеблами; листя розташоване по всій стеблині, багаторічник.

Дендробіум Кінга (*Dendrobium kingianum Bidw.*). Стебла потовщені біля основи, листя ланцетне, квітки в малоквітковому суцвітті на верхівці квітконоса (3—5 штук), світло-бузкові, зі слабким ароматом.

Дендробіум мускатний (*Dendrobium moschatum Sw.*). Стебло довге; листя ланцетне; квітконос до 18—20 см завдовжки, в суцвітті до 25 квіток; чашолистки і пелюстки широко-еліптичні, губа округла, опушена, оранжево-жовта з бордовою плямою в зіві. Цвіте в квітні — травні.

Дендробіум П'єра (*Dendrobium pierii Sw.*). Стебла пониклі; листя довгасто-яйцеподібне, загострене; суцвіття малоквіткове, квітки роз-

ташовані у верхній частині стебла, світло-лілові. Цвіте в квітні — травні.

Є інші види.

Оптимальне місце: маленькі кухні, східні та західні вікна, південні — на відстані не менш ніж 20 см від шибки в помірно теплих приміщеннях.

Вимоги до вологості: помірне поливання, щоденне обприскування.

Температурний режим: спеціальних умов не вимагає, але погано витримує протяги.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: див. «Орхідеї».

Розмноження: поділом куців (раз на 3—4 роки), живцями з верхівок пагонів, що утворюють повітряне коріння.

Особливості: пересаджують навесні, у період активного зростання, раз на 2—3 роки.

ЦЕЛОГІНА *Coelogyne Lindl.*

Целогіна поникла
(*Coelogyne flaccida Lindl.*)

Природні кліматичні умови: гірські ліси Індії і Південного Китаю. Багаторічні епіфіти, які можна культивувати як наземні види. Кореневищні рослини з укороченими бульбоподібними стеблами, листя сидяче (по два).

Целогіна гребінчаста (*Coelogyne cristata Lindl.*). Листя майже лінійне, жолобчасте по середній жилці, блискуче, темно-зелене; псевдобульби округлі. Квітконос відростає від основи бульби, суцвіття — багатоквіткова китиця (близько 7 квіток); квітки до 9 см у діаметрі, пелюстки загострені, злегка хвилясті по краях, на

нижній губі жовтогарячо-жовті вирости, колір тла білий. Цвіте в січні — квітні.

Целогіна поникла (*Coelogyne flaccida Lindl.*). Листя загострено-еліптичне. Квітконоси пониклі, довгі (близько 40 см), білі. Чашолистки видовжені, загострені, білі, пелюстки білі, губа невелика, гребінь яскраво-жовтогарячий, бічні лопаті з жовто-коричневими смугами. Цвіте в лютому — травні.

Є інші види.

Оптимальне місце: див. «Дендробіум».

Вимоги до вологості: поливання середньої рясності (пересушування земляної грудки неприпустиме). Регулярне обприскування; краще цвіте, якщо обприскувати теплою водою.

Температурний режим і світло: див. «Дендробіум».

Вимоги до ґрунту: див. «Орхідеї».

Розмноження: поділом кореневища (на окремо розділеній кореневій частині повинно залишитися 4—5 псевдобульб). Укорінювати їх треба при помірній вологості, не повністю занурюючи кореневища в землю.

ЧЕРЕВИЧКИ *Paphiopedilum*

Наземні трав'янисті рослини з укороченим стеблом, багаторічні, вічнозелені; листя зібране в прикореневу розетку, квітки поодинокі, з високим верхнім чашолистом і черевикоподібною губою. Мешкає субтропіків.

Черевички гібридні (*Paphiopedilum hybrida Pfitz.*). Листя довгасто-ланцетне, забарвлення залежить від сорту, квітки до 17 см у діаметрі, верхній чашолисток зазвичай світло-коричневий

з плямами і смужками темнішого кольору. Цвіте в листопаді — січні.

Черевички чудові (*Paphiopedilum insigne Pfitz.*). Листя увігнуте по середній жилці, блискуче; квітконос коричнево-пурпуровий, верхній чашолисток хвилястий по краю, білий з вишневими дрібними плямами біля основи, нижній — серцеподібний, світло-зелений з темнішими жилками; пелюстки вузькі, з хвилястими кра-

ЧЕРЕВИЧКИ *Paphiopedilum*

яма, світло-зелені, біля основи — буро-вишневе опушення, губа жовтіша з буро-вишневими дрібними цятками. Цвіте в грудні — лютому.

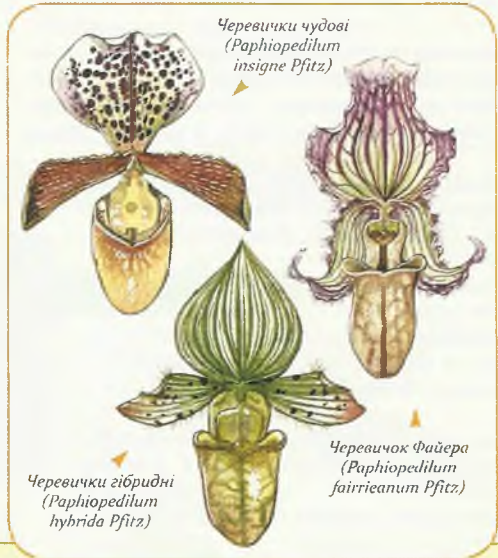
Черевичок Файера (*Paphiopedilum fairrieantum Pfitz.*) Листя широколінійне; верхній чашолисток еліптичний, пелюстки серпоподібні, білого кольору з фіолетовими смужками (на чашолистку — уздовж жилок), губа зеленувато-червона з пурпуровими жилками. Цвіте в грудні — березні.

Є інші види.

Оптимальні умови: волога маленька кухня, східна і західна експозиції або флораріум.

Вимоги до вологи: у період активної вегетації рясне поливання, в період спокою — помірне. Вода — тільки м'яка. Обприскування регулярне.

Температурний режим: зимового зниження температури не потребує, але добре його витримує.

ОФІОПОГОН *Ophiorhizon*

Офіопогон Ябуран
(*Ophiorhizon jaburan*)

Офіопогон японський
(*Ophiorhizon japonicus*)

Родина Лілійні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Найпоширеніші види:

Офіопогон Ябуран (*Ophiorhizon jaburan*). Багаторічник із короткими кореневищами, що утворюють дернину. Листя в прикореневій розетці, лінійне, до 70 см заввишки і 1,5 см завширшки, темно-зелене (є сорти з жовтою облямівкою). Квітконос високий. Суцвіття колосоподібнокитицеподібне, квітки дрібні, сидячі, білі, рідше бузкові; ягоди сині. Цвіте в червні — серпні.

Офіопогон японський (*Ophiorhizon japonicus*). Кореневище більше, ніж у попереднього виду, листя вузьке, суцвіття колосоподібне, коротше, квітки бузкові.

Оптимальне місце: східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: помірне поливання.

Температурний режим: єдине обмеження — узимку температура має бути не нижчою за 7 °С.

Світло: тіньовитривала рослина, але при хорошому розсіяному освітленні цвіте рясніше.

Вимоги до ґрунту: будь-яка поживна ґрунтова суміш із нейтральною або слаблужною реакцією, в т. ч. готові універсальні землесуміші.

Підживлення: у разі виникнення симптомів дефіциту поживних речовин.

Розмноження: насінням і поділом.

Особливості: улітку може вирощуватися у відкритому ґрунті.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні.

ОХНА *Ochna*

Охна багатоквіткова
(*Ochna multiflora*)

Родина Охнові. Дворічник.

Природні кліматичні умови: гірські ліси Південної Африки.

Охна багатоквіткова (*Ochna multiflora*). Вічно-зелений кущ до 1,5 м заввишки; листя довгастойцеподібне, загострене, по краях зубчасте, блискуче, яскраво-зелене. Квітки у китицеподібних суцвіттях, дрібні, яскраво-жовті; плоди декоративні.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: помірне поливання, рідше взимку.

Температурний режим: необхідна знижена зимова температура (близько 13 °С).

Світло: світлолюбна довгоденна рослина.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової, листяної і перегнійної землі та піску у співвідношенні 3:2:1:1. Допустимі готові універсальні ґрунтосуміші.

Розмноження: живцями.

Особливості: для формування крони потрібні обрізання і пінцирування.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 3–4 дні, взимку — раз на 10 днів.

ПАСИФЛОРА (СТРАСТОЦВІТ) *Passiflora*

Пасифлора блакитна
(*Passiflora caerulea*)

Родина Страстоцвіті. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Зазвичай вирощують вид *пасифлора блакитна* (*Passiflora caerulea*). Трав'яниста ліана. Листя пальчаторозсічене, сизо-зелене. Квітки поодинокі, до 10 см у діаметрі, пазушні, зірчатої форми з вираженою оцвітиною, а також маточкою і тичинками, зрощеними в комплекс із бахромчастими ниткоподібними виростами; віночок фіолетово-блакитний. Є різновиди з пурпуровими або червоними квітками. Період спокою виражений.

Оптимальне місце: південні вікна в кімнатах з поганим опаленням.

Вимоги до вологості: у період активної вегетації — рясне поливання, взимку — помірне.

Температурний режим: у період спокою (взимку) оптимальна температура близько 13 °С.

Світло: світлолюбна.

Вимоги до ґрунту: до ґрунту невибаглива.

Підживлення: у період активної вегетації — розчинами органічних і мінеральних добрив.

Розмноження: корневими паростками (під час пересадження) і живцями (навесні й улітку).

Особливості: потребує обрізання та підв'язування до опор. Часто продається зі спеціальними підпорами, що надають їй форми вінка.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2–3 дні, взимку — раз на 10 днів.

ПАХІСТАХІС *Pachystachys**Пахістакхіс жовтий (Pachystachys iutea)*

Родина Акантові. Багаторічник.

Рід пахістакхіс дуже схожий на два споріднені роди — афеландру і белопероне, але, на відміну від них, менш вибагливий до умов утримання.

Зазвичай вирощують вид *пахістакхіс жовтий (Pachystachys iutea)*. Стебла пряmostоячі, листя видовжено-яйцеподібне із загостреними кінчиками, насичено-зелене. Суцвіття верхівкові, колосоподібні, формою нагадують витягнуту чотиригранну чарункову пірамідку до 10 см завдовжки. Приквітки яскраво-жовтого кольору, квітки — білі, язикоподібні. Суцвіття зберігає декоративність деякий час після відцвітання.

Оптимальні умови: волога маленька кухня.

Вимоги до вологоти: улітку — рясне поливання (але не можна допускати застою води), взимку — помірне. Потрібна підвищена вологість повітря, але обприскувати не можна — через потрапляння води приквітки швидко загнивають.

Температурний режим: узимку потрібна температура близько 13 °С. За нижчої може скинути частину листя.

Світло: улітку — яскраве розсіяне освітлення, взимку бажано пересунути рослину подалі від шибки.

Вимоги до ґрунту: універсальні землесуміші з додаванням кісткового борошна і деревного вугілля. Хороший дренаж.

Підживлення: улітку — мінеральними добривами; взимку підживлення слід припинити.

Розмноження: верхівковими живцями. Укорінені живці треба прищипувати.

Особливості: після відцвітання верхівки пагонів бажано обрізати, тоді рослина довше зберігатиме декоративність. Не можна застосовувати лак для листя. Бажане щорічне пересаджування.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, взимку — раз на 2 тижні. Підживлення — мінеральні палички.

ПІТОСПОРУМ *Pittosporum**Пітоспорум Тобіра (Pittosporum tobira)**Пітоспорум тонколистий (Pittosporum tenuifolium)*

Родина Смолосім'янкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: сухі субтропіки.

Пітоспорум Тобіра (Pittosporum tobira). Вічнозелений кущ до 2 м заввишки; листя видовжено-зворотняйцеподібне, шкірясте, блискуче, зелене. Суцвіття верхівкові, щитоподібні; квітки до 2,5 см у діаметрі, білі або жовтуваті, запашні. Цвіте з квітня до липня.

Пітоспорум тонколистий (Pittosporum tenuifolium). Дерево до 5 м заввишки, листя дрібніше, ніж у попереднього виду, довгасто-ланцетне, по краю хвилясте. Квітки дрібні, темно-червоні.

Оптимальне місце: західні, східні або північні прохолодні кімнати.

Вимоги до вологоти: помірне поливання, обприскування листя.

Температурний режим: зимова температура — 10–12 °С.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із рН 5,5–6 з дернової, листяної і перегнійної землі та піску й торфу в пропорції 4:2:1:1:0,5. Допустимі готові універсальні землесуміші з тим самим рН.

Розмноження: живцями, які вкорінюють у піску.

Особливості: для формування крони необхідне обрізання. Бажані провітрювання.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3–4 дні.

ПЛЕКТРАНТУС *Plectranthus*

Плектрантус. Загальний вигляд

Родина Губоцвіті. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки.

Плектрантус Ертендаля (Plectranthus oertendahlii). Трав'янистий вічнозелений ампельний напівкущ; листя брунькоподібне або округло-серцеподібне, до 6 см завдовжки, оксамитове, зверху темно-зелене з білими прожилками, знизу фіолетове. Суцвіття китицеподібні; квітки дрібні, білі або блакитні. Цвіте в лютому.

Плектрантус кущовий (Plectranthus fruticans). Кущ до 1 м заввишки; пагони і листя опушені, листя широкоовальне, до 10 см завдовжки, край двічі пилчастий; суцвіття — пухка китиця, квітки дрібні, блакитні.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: помірне поливання, менш часте взимку.

Температурний режим: оптимальною є зимова температура 14—16 °С.

Світло: розсіяне світло.

Вимоги до ґрунту: різноманітні пухкі поживні субстрати, а також універсальні землесуміші.

Підживлення: регулярно мінеральними й органічними добривами.

Розмноження: живцюванням верхівок після закінчення цвітіння; живці вкоріняються в піску.

Особливості: часто потерпає від шкідників.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

Суцвіття

Плектрантус кущовий (Plectranthus fruticans)

Плектрантус Ертендаля (Plectranthus oertendahlii)

Примула. Загальний вигляд

Родина Первоцвітні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: приальпійські зони.

Примула малакоїдес (Primula malacoides). Листя в прикореневій розетці, просте, округле, світло-зелене. Суцвіття — зонтик, квітки відрізняються ступенем махровості та забарвленням у різних сортів. Зазвичай використовується як горщикова рослина.

Примула зворотноконічна, первоцвіт зворотноконічний (Primula obconica). Менш вибаглива

до догляду рослина з меншими суцвіттями і простими квітками різного забарвлення.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологи: часте рясне поливання.

Примула малакоїдес (Primula malacoides)

Примула зворотноконічна (Primula obconica)

ПРИМУЛА (ПЕРВОЦВІТ) *Primula*

Температурний режим: узимку примулі зворотноконічній потрібна температура близько 15 °С, примулі малакоїдес — 10—12 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із рН близько 6 з дернової і листової землі та торфу й піску у співвідношенні 2:2:2:1 з додаванням кісткового борошна і калійних добрив. З готових ґрунтів — ґрунт «Для цикламена».

Підживлення: залежно від періоду розвитку (див. «Добрива»), особливо потребує підживлення мікродобривами.

Розмноження: насінням, яке отримують після штучного запилення; примулу зворотноконічну також можна поділом куща.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

ПУАНСЕТІЯ (РІЗДВЯНА ЗІРКА) *Poinsettia*

Пуансетія прекрасна (Poinsettia (Euphorbia) pulcherrima)

Родина Молочайні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Мексика.

Пуансетія прекрасна (*Poinsettia (Euphorbia) pulcherrima*). Куцувий багаторічник з пальчасто-надрізаним листям, зібраним біля верхівок пагонів у приквіткові розетки, схожі на квітки. Звичайне листя зелене, приквіткове під час цвітіння має яскраве забарвлення (червоне, рожеве, біле), згодом зеленішає; справжні квітки неприємні, жовті. Час цвітіння — січень — березень. Період спокою неповний, визначається після припинення приросту нового листя і пагонів. Є молочні судини.

Сорти:

Аннет Хегг Діво — приквіттки малиново-червоної;

Аннет Хегг Пінк — рожеві;

Аннет Хегг Вайт — білі.

Оптимальне місце: прохолодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: помірне, близьке до економного поливання. У період бутонізації і цвітіння потрібне обприскування теплою водою. Через надмірну сухість повітря краї листків жовкнуть чи буріють, опадає приквіткове листя.

Температурний режим: один з найважливіших чинників для нормального цвітіння. Під час бутонізації — 20—25 °С, у період спокою (4—8 тижнів) — 10—15 °С, підвищення поступове. Щоб продовжити цвітіння, температуру можна знизити до 18—20 °С.

Світло: виражена короткоденна рослина. У період спокою потрібно не більш ніж 8 годин світлового дня, на цей час пуансетію треба відсунути подалі від вікна. Через брак світла може опадати листя.

Вимоги до ґрунту: будь-яка достатньо поживна ґрунтова суміш.

Підживлення: у період бутонізації і цвітіння — мінеральними добривами.

Розмноження: верхівковими живцями (живець повинен мати 5—6 міжвузлів) у період спокою або на початку росту.

Особливості: з часом приквіткове листя перетворюється на звичайне, його часткове опадання — нормальне явище, але через нього пуансетію зазвичай щорічно оновлюють. Досить часто уражається павутинним кліщем і борошнистим червцем. Не терпить протягів. **Сік рослини отруйний!**

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

Сорт Аннет Хегг Пінк

Сорт Аннет Хегг Діво

Сорт Аннет Хегг Вайт

РОДОДЕНДРОН *Rhododendron*

Рододендрон понтійський
(*Rhododendron ponticum*)

Родина Вересові.
Багаторічник.

Може вважатися як декоративноквітучою, так і декоративнолистяною рослиною.

Природні кліматичні умови: сухі та вологі субтропіки.

Більшість рододендронів — садові квіти, у кімнатах зазвичай вирощують вид *рододендрон понтійський* (*Rhododendron ponticum*). Кущ до 2 м заввишки. Суцвіття верхівкові, округлощитоподібні або зонтикоподібні до 17 см у діаметрі; квітки білі, малинові, бузкові, червоні та ін. Цвіте з лютого до травня, у гарних умовах — до червня.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.
Вимоги до вологості: рівномірне помірне поливання.

Температурний режим: незалежно від сезону оптимальною є температура від 12 до 18 °С.

Світло: світлолюбний, але затінювання витримує добре.

Вимоги до ґрунту: будь-які слабокислі поживні землесуміші, ґрунт «Для азалії».

Підживлення: мінеральні палички.

Розмноження: живцями і насінням.

Особливості: улітку може рости на балконі й у відкритому ґрунті.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень.

РУСЕЛІЯ *Russelia*

Родина Норичникові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Руселія ситникоподібна (*Russelia juncea*). Епіфіт, що вирощується як наземна ампельна рослина. Стебла тонкі; листя дрібне, овальноланцетне, майже лускоподібне. Квітки в малоквіткових суцвіттях або поодинокі, дрібні, але красиві: трубчасті з чотирилопатеvim відгином, пелюстки до 2 см завдовжки, полум'яні або яскраво-червоні.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: помірне поливання.

Температурний режим: зимова температура в межах 13—18 °С.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дровою, листяною і перегнійною землею та піску в про-

Руселія ситникоподібна (*Russelia juncea*)

порції 2:1:1:1, допустимі готові універсальні землесуміші.

Розмноження: весняними і літніми живцями.

Особливості: для вертикального озеленення треба під'язувати до опор.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—5 днів.

СВИНЧАТКА (ПЛЮМБАГО) *Plumbago*

Свинчатка. Загальний вигляд

Родина Свинчаткові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Свинчатка вушкоподібна (Plumbago auriculata). Пагони довгі, ліаноподібні. Листя до 7 см завдовжки, прилистки округлі. Суцвіття верхівкові, китицеподібні; квітки білувато-блакитні, при гарному догляді можуть укривати рослину майже цілком.

Свинчатка капська (Plumbago capensis). Вічнозелений ампельний кущ. Листя невелике, довгасте, світло-зелене, з двома прилисками. Суцвіття головчасте, квітки невеликі, але численні, ніжно-блакитні; віночок зрісся знизу в довгу трубочку, вгорі пелюстки відгинаються (як у тютюну).

Оптимальне місце: південні вікна у квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: помірне поливання й обприскування.

Температурний режим: узимку — 12 °С.

Світло: світлолюбна рослина.

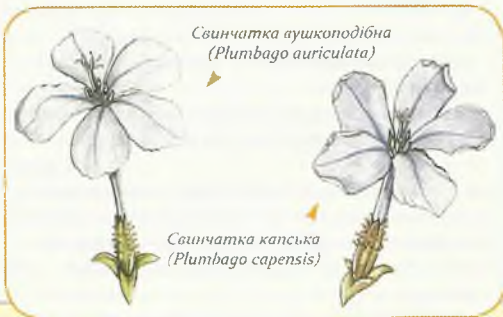
Вимоги до ґрунту: невибаглива, допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: регулярне в період активного росту.

Розмноження: насінням і живцями.

Особливості: свинчатка вушкоподібна потребує опори.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні, замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою. Підживлення — мінеральні палички.

Свинчатка вушкоподібна (*Plumbago auriculata*)

Свинчатка капська (*Plumbago capensis*)

СЕНПОЛІЯ (ФІАЛКА УЗАМБАРСЬКА) *Saintpaulia*

Сенполія фіалкокрітна

Родина Геснерієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: гірські райони тропічної Африки.

Сенполія фіалкокрітна (Saintpaulia ionantha). Трав'янистий розетковий багаторічник з укороченим стеблом; листя до 8 см завдовжки, овальне або широкоовальне, опушене, забарвлення залежить від сорту. Квітки до 3–5 см у діаметрі, поодинокі або в пухкому волотеподібному суцвітті.

ті, віночки широковідкриті, можуть бути простими і махровими. Налічується понад 1500 сортів, з яких найпоширеніші:

Амарант — прості фіолетові квітки;

Блакитний Дунай — великі прості біло-блакитні квітки;

Дабл Пінк Гіант — махрові рожеві квітки;

Забіяка — напівмахрові, з хвилястими пелюстками квітки білого кольору з бузковим краєм;

Сенполія фіалкокрітна (*Saintpaulia ionantha*)

Махрова квітка

Проста квітка

Напівмахрова квітка

СЕНПОЛІЯ (ФІАЛКА УЗАМБАРСЬКА) *Saintpaulia*

Ля фам — великі махрові яскраво-рожеві квітки;

Мавр — махрові вишнево-фіолетові квітки;

Наталі — махрові з хвилястими по краю пелюстками яскраво-рожеві квітки;

Хмара — округлі білі з блакитнуватим відтінком квітки;

Плам тил — квітки великі (до 5,5 см у діаметрі) із загостреними пелюстками, бузково-рожеві з темно-ліловими вістрями;

Поль Баньян — махрові малиново-бузкові квітки;

Вайт леді — прості білі квітки;

Посмішка весни — квітки прості, з гофрованими по краю пелюстками, рожеві по основному тлі, яскраво-рожеві по краях.

За умови правильного вирощування сенполії квітнуть до 9 місяців на рік.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологості: необхідно підтримувати помірну, але постійну вологість ґрунту. Потрібна підвищена вологість повітря, але обприскування не рекомендується (на листі з'являються плями) — для цього обприскують повітря на відстані 50 см від квітки. З тієї ж причини краще поливати сенполії через піддон.

Температурний режим: постійна температура 20—22 °С, не терпить різких коливань.

Світло: необхідне яскраве, але розсіяне освітлення. Добре росте при штучному освітленні.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із листяної землі, торфу, піску і сухого коров'яку, з готових ґрунтів — спеціалізована ґрунтова суміш «Для фіалки» (можна також використовувати ґрунти для інших геснерієвих). Для вирощування потрібна особлива ґрунтова суміш із подрібненого сфагнуму, річкового піску або вермикуліту і товченого деревного вугілля в співвідношенні 5:3:1. Дренаж обов'язковий. Ґрунт зверху бажано вкрити шаром моху.

Розмноження: верхівковими стебловими і листовими живцями. Листкові живці можна почати вкорінювати у воді (до утворення перших корінців), а продовжувати в землесуміші. Пересаджують у звичайну ґрунтову суміш після початку росту дочірніх розеток (через 2—3 тижні).

Підживлення: тільки якщо вирощується в тій посудині, зловживання ним призводить до захворювання (на листі з'являються прозорі водяні плями). У цьому разі підживлення слід припинити, а пошкоджені місця обережно промити теплим слабим (блідо-рожевим) розчином марганцевокислого калію.

Особливості: не можна часто пересаджувати (не частіше, ніж раз на 2 роки), оскільки це спричинить вегетативний ріст на шкоду цвітінню. Дорослі рослини добре ростуть, коли їх посадити групою. Під час пересадження черешки повинні розташовуватися трохи вище за рівень ґрунту. Молоді екземпляри краще перекидати. Протягів не витримують. Уражаються стебловою та сірою гниллю, борошнистою россою, із шкідників — найчастіше борошнистим червцем і кліщем.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні.

СЕТКРЕАЗЕЯ *Setcreasea*

Родина Комелінові. Багаторічник.

Декоративноквітуча й декоративнолистяна рослина.

Природні кліматичні умови: високогірні субтропіки.

Сеткреазея (сеткрезія) пурпурова (Setcreasea purpurea). Трав'янистий багаторічник. Молоді пагони прямостоячі, зрілі — ампельні або лежачі. Листя сидяче, широколанцетне, до 15 см завдовжки і до 5 см завширшки, опушене, яскраво-фіолетове. Суцвіття у вигляді парних верхівко-

вих завійок, квітки дрібні, до 2 см у діаметрі, рожеві. Цвіте з травня до серпня.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: посухостійка рослина.

Температурний режим: температура не нижче від 15 °С.

Сеткреазея пурпурова (Setcreasea purpurea)

СЕТКРЕАЗЕЯ *Setcreasea*

Світло: світлолюбна, при слабкому освітленні може поблякнути забарвлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із компостної, листяної і дернової землі та піску у співвідношенні 4:2:2:1 або ґрунт «Для традесканції». Можна вирощувати і в універсальних ґрунтах.

Підживлення: улітку розчинами органічних добрив.

Розмноження: живцями, що легко вкорінюються у піску.

Особливості: улітку можна тримати на балконі або у відкритому ґрунті. Бажане щорічне пересадження. Добре росте в композиції з сукулентами.

Мінімальний догляд: достатньо не давати земляній грудці повністю пересихати.

СИНІНГІЯ (ГЛОКСИНІЯ) *Sinningia*

Синінгія гібридна

Родина Геснерієві.
Багаторічник.

Природні кліматичні умови: гірські субтропіки.

Синінгія гібридна (Sinningia hybrida).

Вкорочене стебло, листя зібране в прикореневій розетці, овальне, бархатисто-опушене, темно-сіро-зелене. Квітки до 10—12 см у діаметрі, дзвоникоподібної або лійкоподібної форми, різноманітного забарвлення. Цвіте в березні — травні, терміни цвітіння можуть змінюватися залежно від умов утримання.

Синінгія красива (Sinningia speciosa). Вихідний вид для більшості сортів; листя еліптичне, опушене; квітки пониклі, широкодзвоникові, до 5 см у діаметрі, пурпурові або фіолетові.

Період спокою виражений (надземна частина може відмирати цілком).

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологоти: улітку рясне поливання; після відцвітання бульби в горщиках поливають, тільки щоб не допускати повного пересихання ґрунту. Від надмірного зволоження бульби легко загнивають, тоді рослина гине. Вода має бути теплою. Треба стежити, щоб краплі води не потрапляли на квітки і листя (це спричиняє за-

хворювання). Обприскують повітря на відстані 50 см від рослини.

Температурний режим: погано витримує літню спеку (особливо суху), взимку бульбам потрібна температура 10—12 °С.

Світло: особливо світлового режиму вимагає тільки в період вигоноу (12—14 годин на добу).

Вимоги до ґрунту: придатна будь-яка пухка, не надмірно поживна суміш із нейтральною реакцією. Ідеальною є ґрунтова суміш «Для глоксинії» та її аналоги. Дренаж обов'язковий.

Підживлення: тільки в період активної вегетації (особливо — під час бутонізації).

Розмноження: поділом кореневищ, листковими і стебловими живцями (укорінюються в піску), насінням (потрібне штучне запилення; насіння в землю не загортають, а накривають склом).

Особливості: небажане повертання до світла. Після в'янення надземної частини її слід відалити. Від протягів не розкриваються бутони.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні, замість обприскувань — сусідство з посудинами з водою. Підживлення — мінеральні палички.

Синінгія гібридна (Sinningia hybrida)

Синінгія красива (Sinningia speciosa)

СТЕФАНОТИС *Stephanotis*

Родина Барвінкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Стефанотис рясноквітучий (мадагаскарський жасмин) (Stephanotis floribunda). Ліана. Листя овальне до 10 см завдовжки, шкірясте, блискуче, темно-зелене. Суцвіття китицеподібні, квітки до 4,5 см у діаметрі, трубчасті із зірчастим відгином пелюсток, «воскові», білі, запашні. Цвіте в червні — серпні.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: улітку — рясне поливання і регулярне обприскування, взимку обприскування припиняють, а поливання зменшують.

Температурний режим: зимова температура близько 12 °С.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із дернової і листової землі, перегною і торфу в співвідношенні 2:2:1:2. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: у весняно-літній період — обов'язкове, органічними та мінеральними добривами.

Розмноження: живцями (навесні). Укорінюють їх у згаданій вище землесуміші зі збільшеною частиною піску.

Особливості: любить добре провітрювані приміщення, але протяги шкідливі. Пересадження — раз на 2 роки.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні, взимку — раз на 10 днів, замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

Стефанотис рясноквітучий (Stephanotis floribunda)

СТРЕЛІЦІЯ *Strelitzia*

Стреліція королівська (Strelitzia reginae)

Родина Стреліцієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: гірські ліси Південної Африки.

Стреліція королівська (Strelitzia reginae). Кореневищний багаторічник. Листя до 40 см завдовжки, на довгих черешках (до 1 м), зростається біля основи в несправжнє стебло; широкоеліптичне, злегка хвилясте по краях, шкірясте. Квітки оригінальної форми, яку називають «рай-

ський птах», пелюстки довгі й вузькі, темно-сині й жовтогарячі.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: улітку рясне поливання, решта часу — помірно.

Температурний режим: зимова температура має бути в межах від 13 до 17 °С.

Світло: достатньо світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, перегнійної, листової землі і піску у співвідношенні 2:1:1:1. Допустимі готові універсальні ґрунти. Дренаж обов'язковий.

Підживлення: розчинами мінеральних добрив.

Розмноження: поділом кореневищ рослини і бічними пагонами.

Особливості: посудина має бути «із запахом».

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

СТРЕПТОКАРПУС (КРУЧЕПЛІДНИК) *Streptocarpus*

Стрептокарпус гібридний
(*Streptocarpus hybrida*)

Родина Геснерієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Стрептокарпус гібридний (*Streptocarpus hybrida*). Трав'яниста рослина. Листя зібране в розетку, овально-видовжене, з округлими лопатями і хвилястими краями, зморшкувате, зверху темно-зелене, знизу світліше. Квітконоси до 25 см заввишки. Квітки поодинокі або в малоквітковому суцвітті, грамофончасто-дзвоникоподібної форми, різного забарвлення: білі, рожеві, бузкові, блакитні або темно-червоні. За умови правильного догляду цвіте з весни до початку жовтня. Період спокою частковий.

Оптимальне місце: східні та західні холодні кімнати.

Вимоги до вологи: навесні та влітку — рясне, взимку помірне, восени (період спокою) — економне поливання. В період спокою є бажаною висока вологість повітря.

Температурний режим: у період спокою оптимальна температура 12—14 °С.

Світло: розсіяне освітлення, може витримувати затінювання, прямі сонячні промені протипоказані.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із листяної і торф'яної землі та перегною у співвідношенні 3:1:1. З готових ґрунтів — спеціалізовані землесуміші «Для фіалки» і «Для глоксинії» та їх аналоги.

Підживлення: у період активної вегетації — регулярно.

Розмноження: листковими живцями.

Особливості: найкращий час для пересадження — кінець грудня — початок січня. Уражається попелицями, павутинним кліщем і трипсами.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 5 днів, восени — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ТРОЯНДА *Rosa*

Троянда бенгальська
(*Rosa bengalica*)

Троянда мініатюрна
(*Rosa piana*)

Родина Розоцвіті. Багаторічник.

Природні кліматичні умови кімнатних троянд: субтропіки.

Ремонтантні форми (здатні до повторного й багаторазового цвітіння) відомої декоративної рослини, пристосовані для вирощування в кімнатних умовах:

Троянда бенгальська (*Rosa bengalica*)¹. Компактна рослина до 35 см заввишки; квітки до 5 см у діаметрі, рожевого, червоного або білого кольору.

¹Троянда китайська (*Rosa chinensis*).

Троянда мініатюрна (*Rosa piana*). Компактний, сильно розгалужений кущик до 20 см заввишки, квітки до 2 см у діаметрі, численні, часто махрові, запашні, різноманітного забарвлення.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: поливання регулярно, влітку рясне, взимку — помірне, обприскування.

Температурний режим: невибаглива, у період спокою — 8 °С (жовтень — лютий).

Світло: помірне освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із парникової, листяної і дернової землі та піску у співвідношенні 2:2:1:1, з готових ґрунтів — землесуміш «Для троянди».

Підживлення: у квітні — травні розчинами органічних і мінеральних добрив.

Розмноження: живцями в липні; укорінюються в піску або воді, бажано обробити фітогормонами.

Особливості: краще тримати в тісному посуді. Слабкі пагони треба видаляти. Потрібне регулярне обрізання. Пересадження — щорічне.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ТУНБЕРГІЯ *Thunbergia*

Тунбергія.
Загальний вигляд

Родина Акантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: різні для різних видів (вологі субтропіки, тропіки).

Тунбергія великоквіткова (*Thunbergia grandiflora*). Тропічна ліана до 6 м завдовжки; листя широкоовальне, з великозубчастими краями, знизу з рідким опушенням. Суцвіття малоквіткові, китицеподібні, пазушні, квітки яскраво-блакитні з білою плямою в зіві.

Тунбергія запашна (*Thunbergia fragrans*). Батьківщина — Південно-Східна Азія й Австралія. Від попереднього виду відрізняється тим, що листя яйцеподібно-ланцетне із загостреною верхівкою або видовжено-стрілоподібне, зверху темно-зелене, знизу світліше, серединка жилка біла. Квітки поодинокі, з двома приквітками, великі (до 5 см у діаметрі), правильні, широковідкриті, білі, запашні.

Тунбергія крилата (*Thunbergia alata*). Батьківщина — Африка. Відрізняється витким стеблом, коротшим, ніж у попередніх видів, що дозволяє вирощувати її як ампельну рослину. Черешки крилаті, листя трикутно-серцеподібне, знизу опушене. Квітки поодинокі, з великими приквітками, віночок до 4 см у діаметрі; забарвлення залежить від сорту: жовтогаряче з пурпуровою плямою в зіві, біле з темно-червоною плямою, жовте з білим зівом та ін.

Інші види зустрічаються значно рідше.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням. Використовується для вертикального озеленення.

Вимоги до вологості: помірне і за частотою, і за об'ємом поливання, менш часте взимку.

Температурний режим: у зимовий період оптимальною є температура в межах від 13 до 18 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення з притіненням від прямих сонячних променів.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової і перегнійної землі та піску у співвідношенні 2:2:1. З готових ґрунтів — ґрунтова суміш «Для жасмину».

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: стебловими живцями (навесні й улітку).

Особливості: навесні необхідно видаляти всі слабкі пагони. Потребує прищипування.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—5 днів. Підживлення — мінеральні палички.

Тунбергія великоквіткова
(*Thunbergia grandiflora*)

Тунбергія запашна
(*Thunbergia fragrans*)

Тунбергія крилата
(*Thunbergia alata*)

ФРЕМОНТІЯ *Fremontia*

Фремонтія каліфорнійська (*Fremontia californica*)

Родина Стеркулієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Фремонтія каліфорнійська (Fremontia californica). Листопадний кущ. Пагони довгі (можуть набувати вигляду напівліани). Листя на довгих черешках, широкосерцеподібне, лопатеве, опушене жовтими волосками. Квітки поодинокі, пазушні, до 6 см у діаметрі, жовті. У період спокою (взимку) частково втрачає листя.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: помірно рівномірне поливання, надмірне зволоження неприпустиме.

Температурний режим: оптимальна зимова температура 13—18 °С.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листової і перегнійної землі та піску у співвідношенні 6:2:2:1. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: бажане, але за умови використання збагаченою добривами землесуміші не обов'язкове.

Розмноження: стебловими живцями, напівздеревілими (влітку).

Особливості: потребує опори, пересадження проводиться раз на 3—4 роки.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні.

ФУКСІЯ *Fuchsia*

Фуксія гібридна (*Fuchsia hybrida*)

Родина Знітові (Ослинникові, Онагрові). Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Для всіх видів фуксій характерна особлива будова квітки, що нагадує ліхтарик: схожі на пелюстки чашолистки утворюють трубочку і зрештою відгинаються по краях, віночок, що визирає з-під них, зазвичай відрізняється іншим забарвленням, маточка й тичинки довгі.

Фуксія блискуча (Fuchsia fulgens). Кущ колонієподібної форми. Листя загострено-еліптичне або серцеподібно-овальне, до 10 см завдовж-

ки, темно-зелене з червонувато-пурпуровим відтінком. Суцвіття — багатоквіткова китиця, квітки з сильним відгином загострених пелюсток, жовтогарячо-червоні або яскраво-червоні. Плоди істівні. Цвіте з квітня до жовтня.

Фуксія витончена (Fuchsia gracilis). До 1 м заввишки. Листя овально-ланцетне до 5 см завдовжки, зелене з червонуватими жилками і червонуватим черешком. Квітки в китицеподібному суцвітті, пониклі, з яскраво-червоними чашолисточками і фіолетово-червоним віночком.

Фуксія гібридна (Fuchsia hybrida). Дуже різноманітний вид. Сорти відрізняються як будовою куща, так і термінами цвітіння.

Найпоширеніші сорти:

Дислей — кущ середній, пагони вертикальні, квітки середніх розмірів, прості, віночки і чашолистки темно-рожевого кольору;

Каскад — пагони ампельні, листя велике, зелене; квітки на довгих квітконіжках, пазушні, великі, чашолистки світло-рожеві, віночок полум'яно-червоний;

Еттра — кущ високий, квітки махрові, великі, чашолистки яскраво-червоні, віночок білорожевий;

Ювілей — кущ середній, квітки махрові, великі, чашолистки малинові, віночок рожевий.

ФУКСІЯ *Fuchsia*

Фуксія деревоподібна (*Fuchsia arborescens*). Високоросла рослина; листя еліптичне. Квітки у верхівкових китицях, дрібні, пурпурно-рожеві. Цвіте в вересня до січня.

Фуксія красива (*Fuchsia venusta*). До 1,5 м заввишки. Листя з хвилястими краями, темно-зелене з червоним вилиском. Суцвіття щитоподібні, численні; квітки пониклі, з довгою трубкою, коралового кольору.

Фуксія куляста (*Fuchsia globosa*). Куц до 1,5 м заввишки, пагони тонкі, листя овально-загострене, зубчасте по краях. Чашолистки червоні, пелюстки довгі, сині.

Фуксія дрібнолиста (*Fuchsia microphylla*). Низькорослий напівкущ. Листя дрібне, загострене. Квітки дрібні, пазушні, червоно-пурпурові.

Фуксія лежача (*Fuchsia procumbens*). Напівкущ із тонкими повзучими пагонами. Листя дрібне (до 1 см завдовжки), майже округле. Квітки поодинокі, пазушні, чашолистки з трубкою жовті, віночок зеленуватий.

Фуксія низька (*Fuchsia pumila*). Листя вузьке, блискуче; квітки дрібні, червоні.

Фуксія щиткокріткова (*Fuchsia corymbiflora*). Високорослий куц. Листя довгасто-ланцетне, до 15 см завдовжки, опушене. Суцвіття — щиток; квітки пониклі, пурпурово-червоні. Плоди їстівні, багаті на вітаміни.

Фуксія яскраво-червона (*Fuchsia coccinea*). Пагони тонкі, листя овальне. Чашолистки червоні, довгі, віночок пурпурний, цвіте з квітня до вересня. Період спокою виражений, його порушення часто призводить до відсутності цвітіння.

Оптимальне місце: східні та західні прохідні кімнати.

Вимоги до вологості: влітку потрібне рясне поливання й обприскування, взимку — дуже помірне поливання. Через надмірну сухість повітря листя жовкне й опадає. Через порушення режиму поливань скидає бутони.

Температурний режим: зимова температура в межах 12–14 °С, фуксія добре витримує сильні зниження температури. Якщо молоді екземпляри тримати взимку за температури близько 10 °С, наступного року рослини стануть особливо міцними. Для зацвітання більшості видів потрібно не більш ніж 18 °С.

Світло: невибаглива рослина.

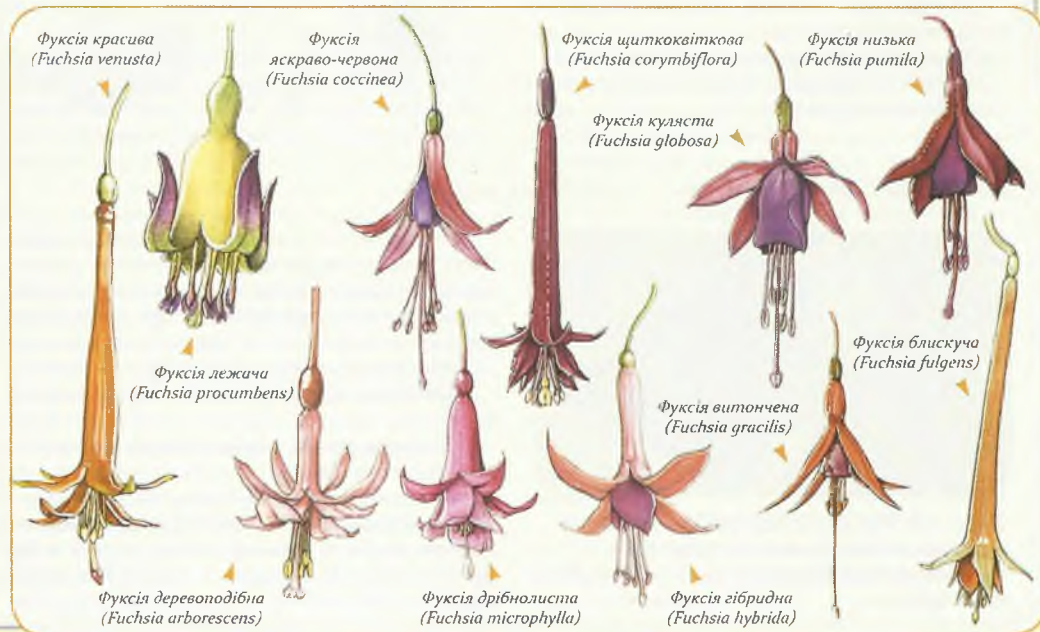
Вимоги до ґрунту: ідеально є спеціалізована суміш «Для фуксії», але допустимі будь-які готові ґрунти.

Підживлення: влітку — мінеральними добривами.

Розмноження: живцями (після весняного обрізання) і насінням. Легко укорінюються навіть у воді.

Особливості: після початку бутонізації переставляти не рекомендується — може скинути квітки. Для створення красивої форми крони потрібні обрізання і прищипування верхівок. Погано витримує протяги. Теплої пори року нерідко уражається павутинним кліщем.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2–3 дні, взимку — раз на 10 днів потрошку. Підживлення — мінеральні палички.

ХОЙЯ (ВОСКОВИК, ВОСКОВИЙ ПЛЮЩ) *Hoja*

Хойя м'ясиста (Hoja carnosa)

Родина Ластівневі. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Хойя м'ясиста (Hoja carnosa). Ампельна рослина з тонкими здеревілими пагонами. Листя овальне, товсте, шкірясте, блискуче, зазвичай темно-зелене (є різновиди зі строкатим листям). Суцвіття — зонтик; бутони здаються зробленими з рожевого воску, квітки світлі (майже білі), пелюстки щільні, трохи шорсткі, у вигляді зірочок з рожевою колонкою в центрі, запашні.

Дещо рідше зустрічаються інші види, зокрема:

Хойя довголиста (Hoja longifolia). Відрізняється більшим листям (до 15 см завдовжки); квітки білі з малиною колонкою.

Хойя красива (Hoja bella). Відрізняється дрібнішим шкірястим листям і фіолетовими плямами біля основи квіток.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологості: помірне поливання, дещо скорочене взимку.

Температурний режим: невибаглива.

Світло: світлолюбна, але може рости й у затінку (менше цвісти).

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із волокнистого торфу, листяної землі та піску в співвідношенні 3:2:1.

Розмноження: відсадками, живцями. Укорінювати можна у воді та піску.

Особливості: відцвілі квітконоси обрізати не можна, зрізають тільки квітки. Потребує підв'язування й опору.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на 7 днів.

Хойя м'ясиста (Hoja carnosa)

Хойя довголиста (Hoja longifolia)

Хойя красива (Hoja bella)

ЦЕСТРУМ *Cestrum*

Цеструм витончений (Cestrum elegans)

Родина Пасльонові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки й вологі субтропіки.

Цеструм витончений (Cestrum elegans). Кущ. Листя широколанцетне, м'яке, злегка опушене, темно-зелене. Суцвіття — верхівкова китиця, квітки трубчасті, невеликі (до 3 см завдовжки), яскраво-малинові. Цвіте з травня до червня.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: рясне поливання, в період спокою — помірне.

Температурний режим: зимова температура в межах 12—14 °С.

Світло: світлолюбний.

Вимоги до ґрунту: можна використовувати будь-яку пухку й поживну ґрунтову суміш із рН 5,6—6,5. З готових ґрунтів — суміш «Для пеперонії».

ЦЕСТРУМ *Cestrum*

Квітка

Суцвіття

Підживлення: залежно від стану рослини.
Розмноження: живцями в лютому — березні.

Особливості: для формування крони потрібне щорічне обрізання. *Рослина отруйна!*

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на 10 днів.

ЦИКЛАМЕН *Cyclamen*Цикламен європейський (*Cyclamen europaeum*)

Цикламен європейський

Цикламен перський

Цикламен перський (*Cyclamen persicum*)

Родина Первоцвітні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Цикламен європейський (*Cyclamen europaeum*). Бульба з виростами; листя в прикореневій розетці, довгасто-овальне, зубчасте по краях, зелене або темно-зелене з сірим або сріблясто-сірим малюнком. Квітки на довгих квітконіжках, поодинокі, але відносно численні, дрібні, віночок п'ятироздільний, пелюстки відігнуті назад, запашні. Забарвлення залежить від сорту (білого, рожевого, бузкового, червоного кольору).

Цикламен перський (*Cyclamen persicum*). Відрізняється більшою бульбою без виростів, квіткі більші за розміром, але нечисленні. Цвіте взимку.

Період спокою виражений (надземна частина відмирає цілком), припадає на весну (до травня), але може тривати до липня.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати, неопалювані фойє.

Вимоги до вологості: помірна, але регулярне поливання (від надмірного легко загниває не лише коріння, а й черешки); в період спокою бульби поливають так, щоб грудка повністю не висихала. Поливати треба тільки м'якою водою.

У спекотну погоду треба обприскувати кілька разів на день, від надмірної сухості листя жовкне.

Температурний режим: цикламен перський цвіте за температури 7—12 °С (можна виставляти між рамами), європейський теплолюбніший. Від надто високої температури скорочується час цвітіння (інколи до повної відсутності).

Світло: світлолюбний.

Вимоги до ґрунту: можна вирощувати у верховому торфі і в різних ґрунтових сумішах з рН 5,5 — 6,5. Оптимальною є спеціалізована ґрунтова суміш «Для цикламена».

Підживлення: мінеральними добривами. У одному разі не можна використовувати хлорвісні добрива — цикламен дуже чутливий до надлишку цього елемента.

Розмноження: насінням і поділом бульби.

Особливості: жовте листя і зів'ялі квітконоси треба обов'язково видаляти. Може уражатися видоспецифічним шкідником — цикламеновим кліщем, у цьому разі листя деформується і дрібнішає.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, замість частини обприскувань — суцідство з посудинами з водою. Підживлення — мінеральні палички.

ЦИРТАНТУС *Cyrtanthus*

Циртантус Маковані

Родина Амарилісові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Південної Африки.

Трав'янисті цибулинні багаторічники.

Циртантус жовто-білий (*Cyrtanthus ochroleucus*). Листя до 35 см завдовжки, прямостояче, лінійне, темно-зелене. Квітконос високий. Суцвіття — зонтик, у середньому з 10 квіток; квітки трубчасті до 5,5 см завдовжки, світло-жовті. Цвіте з вересня до березня.

Циртантус Маковані (*Cyrtanthus macowanii*). Відрізняється тим, що листя у нього до 30 см завдовжки; квітки пониклі, рожево-жовтогарячі. Цвіте з листопада до травня.

Рідше зустрічаються інші види.

Період спокою (травень — червень) виражений слабо.

Оптимальне місце: можна вирощувати практично в будь-яких приміщеннях.

Циртантус жовто-білий (*Cyrtanthus ochroleucus*)

Циртантус Маковані (*Cyrtanthus macowanii*)

Якобінія м'ясо-червона
(*Jacobinia carnepa*)

Родина Акантові.

Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Якобінія адатода (*Jacobinia adathoda*). Кущ. Листя видовжено-овальне, зверху коричнево-зелене, знизу коричнево-червонувато-зелене. Суцвіття верхівкове, колосоподібні; квітки трубчасті до 5 см завдовжки, пурпурово-рожеві. Цвіте з травня до серпня.

Якобінія м'ясо-червона (*Jacobinia carnepa*). Напівкущ. Листя видовжено-серцеподібне, сріблясто-опушене. Суцвіття великі, квітки червоні, цвіте в серпні — вересні.

Якобінія Поля (*Jacobinia pohliana*). Напівкущ. Листя довгасто-овальне, до 20 см завдовжки, зверху темно-зелене з червонуватим відтінком, знизу — червонувато-пурпурове. Суцвіття щільні, квітки довгастотрубчасті, яскраво-рожеві з червонувато-зеленими приквітками.

Оптимальне місце: південна, східна або західна експозиції в теплих кімнатах.

Вимоги до вологи: рясне поливання влітку, помірне взимку.

Температурний режим: зимова температура має бути не нижчою за 13 °С, оптимальна — 16—18 °С.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із глинисто-дернової, листяної і торф'яної землі в співвідношенні 3:1:1 і ґрунтова суміш «Для жасмину».

Підживлення: у період активної вегетації — щодаки, розчинами органічних і мінеральних добрив.

Розмноження: живцями; укорінюються в піскуватій землесуміші.

Особливості: необхідне щорічне обрізання, а для молодих рослин — прищипування пагонів. Уражається червоним павутинним кліщем.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

РОСЛИНИ ДЛЯ ДОСВІДЧЕНИХ І НАЙСТАРАННІШИХ КВІТНИКАРІВ

АЗАЛІЯ *Azalea (rhododendron)*

Азалія індійська (*Azalea (rhododendron) indica*)

Азалія японська (*Azalea (rhododendron) japonica*)

Родина Вересові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Азалія індійська (Azalea (rhododendron) indica). Полігибридний вид (близько 1000 сортів). Кущ із квітками різноманітного забарвлення, як однотонного, так і строкатого; квітки можуть відрізнятися також за ступенем махровості й термінами цвітіння.

Найпоширеніші сорти¹:

З білими квітками:

Вайсе Шеме — кущ середній, квітки напівмахрові, до 8 см у діаметрі, РЦ;

Ніобе — кущ високорослий, квітки махрові, 9 см у діаметрі, РЦ;

Снігбалтіте — кущ низькорослий, квітки немахрові з гофрованими пелюстками, діаметром до 8 см, СП;

Снігпарсла — кущ середній, квітки немахрові, до 7,5 см у діаметрі, пелюстки округлі, СП;

Тукума перле — кущ середній, квітки махрові з гофрованими пелюстками, діаметром до 8 см, ПЦ;

Шнее — кущ високорослий, квітки махрові, діаметром до 9 см, ПЦ.

З рожевими квітками:

Авенір — кущ високорослий, квітки напівмахрові, лососево-червоні, 8–11 см у діаметрі, ПЦ;

Адольф Грілле — кущ високий, квітки махрові, пелюстки видовжені, хвилясті по краях, лососево-до 9 см у діаметрі, РЦ;

Алдіс Ісва — кущ середній, квітки махрові, рожеві з білими цятками, до 8 см у діаметрі, ПЦ;

Вервеніана рожева — кущ низькорослий, квітки ніжно-рожеві, махрові, до 7,5 см у діаметрі, СП;

Ілва — кущ середній, квітки з подвійним віночком, лососево-рожеві, до 7,5 см у діаметрі, СП;

Каприз — кущ середній, квітки напівмахрові, ніжно-рожеві з темними цятками, до 8 см у діаметрі, РЦ;

Мадам Петрік — кущ низькорослий, квітки махрові, ніжно-рожеві, до 9 см у діаметрі, пелюстки по краях хвилясті, РЦ;

Макс Шеме — кущ середній, квітки напівмахрові, рожево-лососеві, діаметром 9–9,5 см, пелюстки сильно хвилясті по краях, РЦ;

Сартайс Дзінтарс — кущ середній, квітки махрові, лососево-червоні, до 8 см у діаметрі, пелюстки по краях гофровані, СП;

Ері — кущ високорослий, квітки напівмахрові, ніжно-рожевуваті з білою облямівкою по краях пелюсток, до 8 см у діаметрі, РЦ.

З червоними квітками:

Аполло — кущ середній, квітки напівмахрові цегляно-червоні, до 8 см у діаметрі, пелюстки по краю хвилясті, СП;

Елдзе — кущ високорослий, квітки махрові, малиново-червоні, до 6 см у діаметрі, СП;

Меморія сандер — кущ низькорослий, квітки махрові, яскраво-малиново-рожеві, до 7 см у діаметрі, РЦ;

Ритенітис — кущ високорослий, квітки з подвійним віночком, пурпурово-червоні, до 8 см у діаметрі, СП;

Саркангалвіте — кущ низькорослий, квітки махрові, цегляно-червоні, до 7 см у діаметрі, пелюстки по краях гофровані, СП;

Целестіна — кущ середній, квітки немахрові, яскраво-малинові, до 6,5 см у діаметрі, пелюстки загострені, ПЦ.

З бузковими або ліловими квітками:

Віолацеа мультифлора — кущ низькорослий, квітки махрові, темно-лілові, до 7,5 см у діаметрі, СП;

Героям війни — кущ середній, квітки немахрові, широковідкриті, рожево-бузкові, до 10,5 см у діаметрі, СП;

Київський вальс — кущ середній, квітки немахрові, широковідкриті, ніжно-бузкові, 10–10,5 см у діаметрі, СП;

¹ Умовні скорочення: РЦ — раннього цвітіння (жовтень-листопад), СП — середньопізннього цвітіння (листопад-грудень), ПЦ — пізннього цвітіння (у березні, рідше у квітні).

АЗАЛІЯ *Azalea (rhododendron)*

Азалія японська

Сузур'я — кущ високорослий, квітки напівмахрові, лійкоподібні, винно-лілово-червоні, до 7 см у діаметрі, СП.

Азалія японська (*Azalea (rhododendron) japonica*). Квітки порівняно з азалеєю індійською дрібніші, але численніші, пастельних тонів.

Азалії можуть квітнути взимку.

Оптимальне місце: маленька кухня без кондиціонера, флорарії.

Вимоги до вологи: рясне часте поливання і регулярне обприскування м'якою водою. Для азалії треба підвищувати вологість повітря усіма доступними засобами. Через брак зволоження листя зморщується, від тривалої нестачі — опадає. Сухе повітря скорочує тривалість цвітіння.

Температурний режим: улітку, під час спекти, треба переміщати горщики в прохолодне місце. Зимова температура має становити 10—13 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: кислий ґрунт (рН 4—4,5), торф'яні, вересові або такі, що містять хвою, землесуміші. Оптимальною є спеціалізована ґрунтова суміш «Для азалій».

Підживлення: азалії чутливі щодо мінеральних добрив і часто потерпають через брак заліза.

Розмноження: у кімнатних умовах азалії розмножують живцями, для вкорінення бажано застосовувати гетероауксин. Процес укорінення покращується, якщо зробити нижній зріз під згупчено сидячими листочками і помістити живці в міні-теплиці (накрити банкою або пластиковою баклажкою без дна), провітрюючи їх щодня. Коли живці почнуть рости, банки треба зняти. Через 2 тижні після початку росту живці треба підрізати, залишивши 5—6 листків. Саджанці можна перекидати в горщики тільки через 4—5 місяців разом із земляною грудкою.

Особливості: необхідне прищипування і формування крони. Обрізання проводять тричі: на стадії саджанця (див. вище), наприкінці літа після першого разу і в березні — квітні наступного року. Після цвітіння бажано перенести азалії в холодніше місце. Улітку можна тримати на балконі або в палісаднику, прикопавши в ґрунт разом з горщиком у притіненому місці.

АКАЛІФА *Acalypha*

Акаліфа гаятійська (Acalypha hispida Urb.)

Родина Молочайні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Рід Акаліфа об'єднує і декоративноквітучі, і декоративнолистяні види. З декоративноквітучих найпоширеніші такі:

Акаліфа гаятійська (*Acalypha hispida Urb.*) — сланка рослина, пагони розлогі, пониклі. Листя світло-зелене, серцеподібне, до 4 см завдовжки, чергове, край листочка зубчастий. Суцвіття колосоподібні, опушені, яскраво-червоні, пониклі, від 3—4 см до 10 см завдовжки. Вирощується як ґрунтопокривна й ампельна рослина.

Акаліфа щетинковолосиста (*Acalypha hispida*) — витончений вічнозелений кущик, досягає 3 м заввишки. Листя зелене. Суцвіття малиново-червоні, пониклі, до 50 см завдовжки. Квітне цілорічно. Існує форма з білими суцвіттями *Альба*.

Оптимальні умови: волога кухня, теплі східні або західні кімнати.

Вимоги до вологи: рясне поливання. Обприскувати треба щодня, але не на світлі (часто виникають опіки) і ставити поряд миски з мохом або посудини з водою.

Температурний режим: незалежно від сезону погано витримує температуру нижчу за 18 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення. У затінку росте гірше. У разі нестачі світла рослина витягується, погано квітне, пістряволистяні форми втрачають яскраве забарвлення.

Вимоги до ґрунту: пухкий слабокислий родючий ґрунт. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: регулярно.

Розмноження: живцями (верхівковими і бічними з «п'ятою») наприкінці весни. Укорінюються в торфі.

Особливості: потребує обрізання для формування крони, проводять його, як правило, в березні.

АФЕЛАНДРА *Aphelandra*Афеландра відстовбурчена (*Aphelandra squarrosa*)

Родина Акантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Афеландра відстовбурчена (*Aphelandra squarrosa*) — трав'яниста рослина. Листя велике (до 20 см завдовжки) видовжено-яйцеподібне, зелене з сріблясто-білими жилками. Суцвіття колосоподібні, формою нагадують витягнуту чотиригранну пірамідку до 10 см заввишки, утворену приквітками. Зазвичай приквіткі жовті, рідше червонуваті. Квітки язикоподібні, висовуються з «комор» приквітків, жовті або червонуваті. Суцвіття зберігає декоративність деякий час після відцвітання. Цвіте восени.

Афеландру можна сплутати зі схожими видами — белопероне і пахістакісом (див. с. 78, 60).

Оптимальні умови: волога маленька кухня.

Вимоги до вологи: улітку — рясне поливання помірної частоти, взимку — помірне менш часте (раз на 2 тижні). Не можна допускати застою води. Потрібна підвищена вологість повітря, але саму рослину в період цвітіння обприскувати не можна, тому треба обприскувати повітря на відстані близько півметра від рослини. Решту часу обприскувати треба регулярно. Навіть через короткочасний брак зволоження кінчики листя буріють, а через довгий — скидає листя.

Температурний режим: взимку — температура не нижча за 13 °С.

Світло: улітку світлолюбна, але прямих сонячних променів не витримує (може скинути листя). Узимку треба відсувати від шибки.

Вимоги до ґрунту: допустимі універсальні землесуміші з додаванням кісткового борошна і деревного вугілля. Потрібен хороший дренаж.

Підживлення: улітку — мінеральними добривами (можна мінеральними паличками), взимку підживлення слід припинити.

Розмноження: верхівковими живцями. Укорінені живці треба прищипувати.

Особливості: відцвілі квітки треба видаляти, а після остаточного відцвітання обрізати верхівки пагонів — тоді рослина довше зберігатиме декоративність. Бажані щорічні пересадження. Від протягів скидає листя.

АХІМЕНЕС *Achimenes*

Родина Геснерієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Відомо близько 40 видів ахіменеса. В усіх квітки довгасто-трубчасті, віночок неправильної форми, складається з 5 пелюсток.

Ахіменес гібридний (*Achimenes hybrida*). Полігібридний, дуже різноманітний вид. Сорти відрізняються формою куща, забарвленням квіток і термінами цвітіння.

Ахіменес довгоквітковий (*Achimenes longiflora*). Низькорослий кущ, листя видовжено-овальне, опушене, оливково-зелене. Квітки лі-

лові з білим зівом. Час цвітіння припадає на квітень — жовтень.

Ахіменес великоквітковий (*Achimenes grandiflora*). Опушеними є і листя, і пагони; листя темно-зелене з червонуватим відтінком. Квітки пурпурові з відтінками від червоного до блакитного. Час цвітіння — червень — серпень.

Ахіменес мексиканський (*Achimenes mexicana*). Пагони ампельні, до 40 см завдовжки, опушені. Листя зверху темно-зелене з червону-

Ахіменес яскраво-червоний (*Achimenes coccinea*)Ахіменес мексиканський (*Achimenes mexicana*)

АХИМЕНЕС *Achimenes*

ватим або червоним краєм, знизу — червонувате. Квітки ширші, ніж у інших видів, 4 см у діаметрі, червонувано-пурпурові з білим зівом. Цвіте з червня до жовтня.

Ахіменес яскраво-червоний (Achimenes coccinea). Ампельна рослина. Листки невеликі, овальні, зморшкуваті. Квітки яскраво-червоні, до 2,5 см завдовжки, численні. Цвіте в серпні.

У період спокою надземна частина відмирає цілком.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: регулярне помірне поливання; вода не повинна потрапляти на листя.

Температурний режим: незалежно від сезону — не нижче від 18 °С, кореневища зберігаються за температури 10–12 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: пухкі землесуміші з додаванням подрібненого моху і кісткового борошна або рогової стружки; землесуміші для геснерієвих («Для глоксинії», «Для фіалки» та їх аналогів).

Підживлення: регулярно мінеральними добривами (можна чергувати з органічними).

Розмноження: насінням, живцюванням і бульбами (кореневищами).

Особливості: у період спокою горщики з кореневищами переставляють у прохолодне темне місце або переміщують кореневища в пісок до кінця лютого. Навесні їх знову пересаджують, злегка вдавлюючи в ґрунт, і ставлять в освітлене місце з температурою близько 16 °С.

Ахіменес великоквітковий (Achimenes grandiflora)

Ахіменес гібридний (Achimenes hybrida)

Ахіменес довгоквітковий (Achimenes longiflora)

БЕЛОПЕРОНЕ *Beloperone*

Белопероне фіолетова (Beloperone violacea)

Родина Акантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки (гори Мексики).

Белопероне краплинна (Beloperone guttata). Напівкущ до 1 м заввишки; віти схиляються до низу, листя яйцеподібне або овальне, до 7 см завдовжки, опушене, зелене. Суцвіття щільні, колосоподібні, пониклі, нагадують хвостик креветки. Квітки дрібні, з яскравими приквітками жовто-зеленого або червонуватого кольору. Цвіте майже цілорічно.

Белопероне фіолетова (Beloperone violacea). Відрізняється від попереднього виду передусім яскравими фіолетовими приквітками.

Існують й інші види, наприклад *белопероне свинцеволіста*.

Оптимальні умови: волога маленька кухня.

Вимоги до вологи: улітку — рясне поливання (але не можна допускати надмірного зволоження), узимку — помірне раз на 2 тижні. Потрібна підвищена вологість повітря, але обприскувати рослину під час цвітіння не можна — через потраплення води на приквіткі вони загнивають, обприскувати треба повітря на відстані 50 см від рослини.

Температурний режим: узимку — близько 16 °С.

Світло: улітку — яскраве розсіяне освітлення; взимку треба пересунути рослину далі від шибки.

Вимоги до ґрунту: універсальні землесуміші з додаванням кісткового борошна і деревного вугілля. Потрібен хороший дренаж.

Підживлення: улітку розчинами мінеральних добрив або мінеральними паличками, взимку підживлення слід припинити.

Розмноження: верхівковими живцями. Укорінені живці треба прищипувати.

Особливості: якщо після відцвітання обрізати верхівки пагонів, рослина довше зберегатиме декоративність. Не можна застосовувати лак для листя. Бажане щорічне пересадження.

ВЕЛЬГЕЙМІЯ *Veltheimia*

Вельгеймія зеленоквіткова (*Veltheimia viridiflora*)

Родина Лілійні. Багаторічник.

Може вважатися як декоративноквітучою рослиною, так і декоративнолистяною.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки і тропіки.

Вельгеймія зеленоквіткова (Veltheimia viridiflora). Цибулинний багаторічник із розеткою листя. Листя широколанцетне, жолобчасте, хвилясте по краю, світло-зелене, в період спокою опадає. Квітконос до 50 см заввишки. Суцвіття —

щільна волоть («султан»). Квітки майже сидічі, вузькотрубчасті, пониклі, рожеві.

Оптимальне місце: теплі, добре провітрювані східні та західні кімнати (але можна культивувати й у північних).

Вимоги до вологи: улітку помірне поливання, у період спокою — менш часте (раз на тиждень).

Температурний режим: узимку не нижче від 18 °С. Бажано уникати різких перепадів температури. Цибулини в період спокою треба викопувати і зберігати в прохолодному і темному місці, але можна переставити в холод і весь горщик (але не поливати).

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, парникової і листяної землі та піску в співвідношенні 5:3:1:0,5 з додаванням кісткового борошна; універсальні землесуміші.

Розмноження: цибулинами-дітками. Під час садіння повністю занурювати їх у землю не рекомендується.

Особливості: одна з небагатьох кімнатних рослин, період спокою якої припадає на літо (липень — серпень).

ГАРДЕНІЯ *Gardenia*

Гарденія жасминоподібна (*Gardenia jasminoides*)

Родина Маренові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Гарденія жасминоподібна (Gardenia jasminoides). Кущ заввишки до 1,5 м і більше. Листя овальне або зворотнояйцеподібне, загострене, до 8 см завдовжки, зелене, глянцевате. Квітки поодинокі (рідше — в малоквіткових суцвіттях), верхівкові або пазушні, великі (до 7—8 см у діаметрі), махрові, з незрощеними пелюстками, білі або світло-кремові. Цвіте восени, але за умови хорошого догляду можна домогтися цвітіння з квітня до липня і довше.

Оптимальне місце: теплі південні кімнати.

Вимоги до вологи: помірне, але стабільне поливання (любить постійність середовища). У період активного росту необхідне обприскування.

Температурний режим: цвітіння може наставати тільки за температури не нижче від 18 °С удень і 16 °С уночі. Різких перепадів не витримує. Тривала висока температура (24 °С і більше) призводить до посиленого росту пагонів на шкоду цвітінню.

Світло: дуже світлолюбна, квітки розкриваються тільки в сонячну погоду або за умови спеціального посилення штучного освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, перегнійної і торф'яної землі та піску в рівних частинах з рН 6—7 або суміш «Для гарденії».

Підживлення: регулярно розчинами органічних і мінеральних добрив (по черзі), а також залізом (гарденія часто потерпає через його дефіцит).

Розмноження: зеленими напівдеревелими живцями, навесні й узимку; рідше — насінням. Живці укорінюють у суміші торфу й піску за температурі 25—28 °С. Вид, що повільно вкорінюється.

Особливості: протипоказане повертання до світла. Часто хворіє, тому важливо строго дотримуватися гігієни. Після цвітіння обов'язкові обрізання і пересадження. Молоді пагони бажано прищипувати. Любить свіже повітря, приміщення бажано часто провітрювати. Досить часто уражається попелицями, щитівкою і борошнестим червцем.

ГЕРБЕРА *Gerbera*

Гербера Джеймсона
(*Gerbera jamesonii*)

Родина Айстрові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Гербера Джеймсона (Gerbera jamesonii). Вишідний вид кімнатних гербер. Трав'яниста рослина з товстим стеблом. Листя зібране в розетку, перисте, велике (до 20 см завдовжки), іноді опущене. Суцвіття — кошик (як у ромашки), діаметром близько 10 см, «пелюстки» є самостійними язичковими квітками, вони можуть розташовуватися в 1–3 ряди і більше (напівмахрові і махрові форми) і відрізнятися шириною. «Серцевина» складається з трубчастих квіток. Забарвлення залежить від сорту.

Найпоширеніші сорти:

Ансе — квітки темно-червоні, дворядні, діаметр суцвіття 11–12 см;

БРГ — квітки яскраво-червоні, 3–4-рядні, діаметр суцвіття 9 см;

Зелене — квітки вогняно-червоні зверху і золотисто-жовті знизу, 2–3-рядні, діаметр суцвіття 11–11,5 см;

Ліга — квітки світло-рожеві, напівмахрові, діаметр суцвіття 11–13 см;

Оранж б'юті — квітки жовтогарячі, дворядні, діаметр суцвіття 10–11 см;

Олександра — квітки лимонно-жовті, трирядні, широкопелюсткові, діаметр суцвіття 13 см;

Річард Ніксон — квітки темно-червоні, трирядні, діаметр суцвіття 11–12 см;

Руси́ньш — квітки жовтогарячі, махрові, діаметр суцвіття близько 10 см;

Селга — квітки фіолетово-рожеві, однорядні, широкі, діаметр суцвіття 10–11 см;

Тейксма — квітки абрикосово-жовті, дворядні, діаметр суцвіття близько 12 см;

Фламме — квітки вогнисто-червоні, 2–3-рядні, діаметр суцвіття близько 11 см;

Яутрите — квітки жовті, напівмахрові, діаметр суцвіття 11–13 см.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до волиги: регулярне, помірне за частотою і об'ємом поливання. Температура води повинна збігатися з температурою субстрату (близько 20 °С). Через різку різницю рослина хворіє.

Температурний режим: температура взимку може (але не обов'язково) опускатися до 12–14 °С. Дуже важливо, щоб не було різких перепадів між нічною і денною температурами.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: різні землесміші з легким механічним складом із кислотністю суворо в межах рН 5–6 і наявністю дренажу.

Підживлення: регулярно мінеральними добривами з поправкою на періоди росту, за низької температури збільшується частина фосфору. Бажано додатково підживлювати магнієм. У грудні — січні підживлення слід припиняти.

Розмноження: насінням і живцями (живцям треба забезпечувати підігрів та високу вологість і застосовувати фітогормони) у квітні — березні. Рідше — поділом куща.

Особливості: довго зберігається у зрізаному вигляді.

ЕХМЕЯ *Aechmea*

Ехмея slugата

Родина Бромелієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки Америки.

Ехмея Вальбаха (Aechmea weilbachii). Тропічний епіфіт. Розетка листя келихоподібна, листя мечоподібне, злегка відігнуте, яскраво-зелене. Суцвіття китицеподібне, на червоному квітконосі, квітки блакитнувато-бузкові з червоними приквітками.

Ехмея відгорнута (Aechmea recurvata). Розетка компактна, листя ланцетне, відігнуте, зелене, з ліловим відтінком біля основи і почервоніле вздовж середньої жилки. Суцвіття майже кулясте, квітки і приквітки рожево-червоні.

ЕХМЕЯ *Aechmea*

Ехмея смугаста (Aechmea fasciata). Субтропічний епіфіт. Листя язикоподібне, шкірясте, «мармурове» (сіро-зелене зі сріблястими смугами). Суцвіття пірамідально-китицеподібне, квітки блакитні, приквітки яскраво-рожеві.

Існують інші види (*ехмея матово-червона, ехмея чашкова тощо*).

Оптимальні умови: волога маленька кухня.

Вимоги до вологи: помірне рівномірне поливання, посеред розетки листя постійно має перебувати вода. Регулярне обприскування. Від сухості повітря кінчики листків буріють.

Температурний режим: зимова температура не нижче за 20—22 °С, різке похолодання може швидко згубити рослину.

Світло: яскраве розсіяне освітлення. Від прямих променів зазнає опіків.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із торф'яної і листяної землі та піску у співвідношенні 2:2:1 з додаванням деревного вугілля і моху, готові землесуміші «Для орхідей і бромелієвих» або «Орхідея», інші небажані.

Підживлення: улітку органічними і мінеральними добривами.

Розмноження: насінням і паростками.

Особливості: краще цвіте в тісному посуді. Після цвітіння материнська розетка відмирає. Досить часто уражається щитівкою і борошнистим червцем.

МУРАЯ *Murraya*

Мурая волотиста (Murraya paniculata)

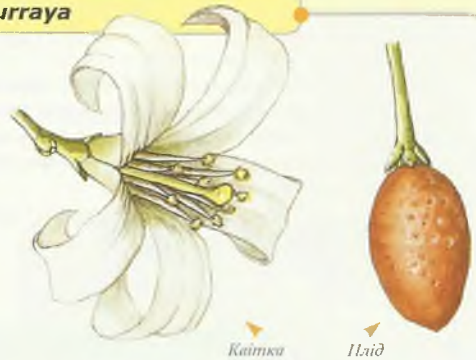
Родина Рутові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропічні і мусонні ліси.

Мурая волотиста (Murraya paniculata). Куш. Кора сірувата, молоді пагони опушені, старі — голі. Листя непарнопірчасте, частки зворотно-яйцеподібні, до 5 см завдовжки, голі, шкірясті, темно-зелені. Квітки в малоквіткових верхівкових суцвіттях, до 2 см у діаметрі, запашні, білі. Плоди їстівні, червоні.

Оптимальне місце: східні або західні теплі кімнати.

Вимоги до вологи: помірне за частотою і об'ємом поливання, менш часте взимку. Необхід-

Квітка

Плід

на досить висока вологість повітря, потребує регулярного обприскування.

Температурний режим: теплолюбна рослина, зимова температура — не нижче від 18 °С, але може витримувати короткочасні зниження.

Світло: розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листяної і перегнійної землі та піску у співвідношенні 2:2:1:2. Допустимі універсальні землесуміші.

Розмноження: живцями і насінням (рідше). Для вкорінення живців потрібна температура, вища від кімнатної.

Особливості: необхідне обрізання для формування крони.

НЕОРЕГЕЛІЯ *Neoregelia*

Неорегелія абрани (Neoregelia spectabilis)

Родина Бромелієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Америки.

Неорегелія вбрана (Neoregelia spectabilis). Епіфіт. Листя зібране в прикореневу розетку, до 30 см завдовжки, язикоподібне, відігнуте, зелене з червоною плямою на верхівці; квітки в щільному суцвітті, зануреному в розетку, блакитні з червоними приквітками.

Оптимальні умови: волога маленька кухня.

Вимоги до вологи: часте рясне поливання і регулярне обприскування (у спеку 3 рази на день).

Температурний режим: цілорічно температура близько 18 °С, після пересаджування — 22—26 °С.

Світло: розсіяне освітлення (при надто яскравому освітленні змінюється забарвлення листя).

Вимоги до субстрату: вирощується на шматку кори, на декоративних корчах або на субстраті з подрібненої кори, верхового торфу, листової землі і гною з додаванням деревного вугілля. Звичайні ґрунти виключені. Придатною є суміш «Для орхідей і бромелієвих». За умови вирощування на землеподібному субстраті необхідний дренаж.

Підживлення: улітку — мінеральними добривами (якщо росте в ґрунті), до початку цвітіння підживлення треба припинити.

Розмноження: паростками під час пересаджування (у березні), рідше — насінням.

Особливості: після цвітіння розетки, що відмерли, слід зрізати. Рослина не витримує протягів. Відносно часто уражається щитівкою і борошнистим червцем.

ОРХІДЕЇ *Orchidaceae*

Вище вже розповідалося про деякі орхідеї (див. розділ «Рослини для впевнених у собі квітників»), а тут описані більш вибагливі види, що не терплять помітних відхилень від оптимальних умов утримання і догляду.

Майже в усіх орхідей вимоги до ґрунту і добрив є спільними.

Вимоги до ґрунту: спеціалізовані ґрунти «Орхідея», «Для орхідей і бромелієвих» та їх аналоги з рН 6—6,5, інші небажані. Потрібен хороший дренаж. Бажано укрити поверхню ґрунту мохом.

Проблеми: досить часто уражаються сірою гниллю та іншими грибковими хворобами. Від прямих сонячних променів зазнає опіків листя, через брак світла рослини поникають і не цвітуть.

КАЛАНТА *Calanthe*

Каланта одягнена (Calanthe vestita)

Наземні багаторічні тропічні рослини з потовщеним стеблом.

Найчастіше вирощують вид *каланта одягнена (Calanthe vestita)*. Листопадна рослина з вироженим періодом спокою. Стебла конічні, ребристі, сіро-зелені; листя до 35 см завдовжки, м'яке;

квітконос густо опушений, до 50 см заввишки; у суцвітті до 17 квіток; пелюстки білі, губа біля основи жовто-рожева, складається з 3 лопатей, середня забарвлена в яскраво-рожевий колір. Цвіте в листопаді — лютому.

Існують інші види.

Оптимальне місце: флорарій або маленька кухня.

Вимоги до вологи: у період активної вегетації до цвітіння — рясне поливання, після відцвітання — помірне, на початку періоду спокою — економне (1—2 рази на тиждень), пізніше бульби виймають із землі.

Температурний режим: теплолюбна рослина, проте бульби зберігають у прохолодному місці.

КАЛАНТА *Calanthe*

Світло: за винятком періоду спокою, потрібне інтенсивне розсіяне освітлення. Прямих сонячних променів не витримує.

Вимоги до ґрунту: оптимально є ґрунтова суміш із дернової і листяної землі та рубаного моху і грубозернистого піску в рівних частинах, ґрунти «Орхідея», «Для орхідей і бромелієвих» та їх аналоги. Решта ґрунтів виключена.

Підживлення: у період росту — розчинами органічних добрив.

Розмноження: поділом куща і бульби.

Особливості: початок періоду визначається за поживтінням листя з подальшим їх опаданням і триває близько 4 тижнів. Бульби під час нього зберігають у темному сухому місці за низької температури.

КАТЛЕЯ *Cattleya*

Тропічні епіфітні багаторічні рослини з повзучими кореневищами. Характерною є наявність псевдобульб.

Катлея гібридна (*Cattleya hybrida*). Суцвіття — верхівкова малоквіткова китиця, квітки до 22 см у діаметрі, запашні; пелюстки видовжені та світліші, ніж губа, губа трубчаста, рожева, малинова або пурпурова. Цвіте в березні — вересні.

Існують інші види.

Догляд за катлеєю аналогічний догляду за калантою (див. вище), з тією різницею, що під час періоду спокою горщики з нею треба продовжувати поливати раз на 2 тижні.

Катлея гібридна
(*Cattleya hybrida*)

ЦИМБІДІУМ *Cymbidium*

Рід цимбідіум об'єднує трав'янисті багаторічники-епіфіти, що вирощуються як наземні рослини, з укороченими стеблами.

Цимбідіум гібридний (*Cymbidium hybridum*). Листя лінійне, кілювате. Суцвіття — пухка китиця, поникла. Квітки великі, чашолистки і пелюстки пастельних відтінків, іноді з малюнком; губа — яскраво забарвлена, зазвичай строката. Сорти відрізняються забарвленням і формою квіток.

Існують інші види.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: поливання влітку — рясне 2 рази на тиждень, взимку — у разі загрози пересихання земляної грудки. У спеку треба обприскувати кілька разів на день.

Температурний режим: за температури понад 20 °С суцвіття не утворюється, для цього в період спокою (осінь — зима) потрібна температура 13 °С і нижча.

Світло: яскраве розсіяне освітлення. Багато досвічувати.

Вимоги до ґрунту і поживних речовин: тільки спеціальні субстрати «Орхідея», «Для орхідей і бромелієвих» та їх аналоги. Дренаж необхідний.

Підживлення: органічними добривами.

Розмноження: поділом куща під час пересаджування. У кожній окремій поділеній корене-

Цимбідіум гібридний
(*Cymbidium hybridum*)

вої частини має залишатися 3—5 пагонів із псевдобульбами.

Особливості: дуже великі горщики перешкоджають цвітінню, корінню повинно бути трохи тісно. Пересадження проводяться не частіше, ніж раз на 3—4 роки, у разі ущільнення субстрату, для ранньоквітучих — наприкінці квітня або в травні, для пізньоквітучих — не раніше від початку червня. Під час садіння основа стебла повинна залишатися над рівнем ґрунту.

РУЕЛІЯ *Ruellia*

Руелія Девос

Родина Акантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Руелія Девос (Ruellia devosiana). Трав'янистий напівкущ з ампельними пагонами. Листки 5—7 см завдовжки, овальні, зверху темно-зелені з опушеними білими жилками, знизу — лілуваті. Квітки поодинокі, до 5 см завдовжки, трубчасті, білі з лілуватими смужками.

Руелія приємна (Ruellia atonea). Відрізняється більшим однотонно-зеленим листям і наявністю багатоквіткових волотистих суцвіть; квітки дрібні, червонуваті.

Руелія формозька (Ruellia formosa). Молоді пагони прямостоячі, старі — ампельні; листя опушене, темно-зелене. Квітки блакитнувато-лілові.

За належного догляду всі руелії можуть квітнути майже цілорічно.

Оптимальне місце: північні та східні вікна (для руелії формозької припустимі й північні) теплих кімнат.

Вимоги до вологи: помірне рівномірне поливання. Регулярне обприскування.

Температурний режим: зимова температура має бути в межах від 16 до 18 °С, для руелії формозької — до 24 °С.

Світло: яскраве розсіяне сонячне освітлення.

Вимоги до ґрунту: будь-які пухкі поживні землесуміші; оптимальною є ґрунтова суміш «Для жасмину».

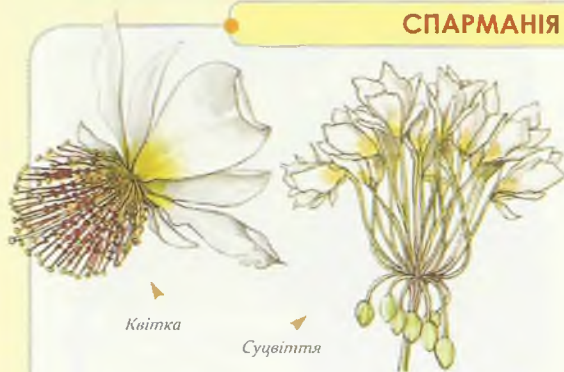
Підживлення: навесні й улітку — щодаки органічними добривами.

Розмноження: живцюванням верхівок пагонів; живці вкорінюють у піску. Руелію Девос можна розмножувати також відсадками.

Особливості: забарвлення листя може поблякнути через брак вологості повітря і від переохолодження.

СПАРМАНІЯ *Sparmannia*

Спарманія африканська (Sparmannia africana)

Родина Липові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки Південної Африки.

Спарманія африканська (Sparmannia africana). Куш. Листя до 15 см завдовжки, серцеподібне, зубчато-лопатево, опушене. Суцвіття па-

зушні або верхівкові, зонтикоподібні. Квітки до 3 см завдовжки, білі з декоративними тичинками (червоні нитки і золотисті пиляки).

Оптимальне місце: південні, східні або західні прохолодні кімнати.

Вимоги до вологи: рясне і часте поливання влітку, рідше і менше за об'ємом — узимку.

Температурний режим: узимку — в межах від 16 до 22 °С. Через різкі перепади може скинути листя.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової і перегнійної землі та піску у співвідношенні 2:1:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: весняними і літніми напівздеревілими живцями, насінням.

Особливості: потребує щорічного пересаджування і сильного обрізання перед початком росту.

ДЕКОРАТИВНОЛИСТЯНІ РОСЛИНИ

РОСЛИНИ ДЛЯ ПОЧАТКІВЦІВ І ДУЖЕ ЗАКЛОПОТАНИХ КВІТНИКАРІВ

АСПАРАГУС *Asparagus*

Родина Лілійні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Аспарагус медеолоподібний (*Asparagus medeoloides*). Трав'янистий багаторічник із лазячими стеблами. Пагони тонкі, гнучкі, бічні — листоподібні, справжнього листя немає. Вирощується як ампельна рослина.

Аспарагус перистий, холодок (*Asparagus plumosus*). Напівкущ із ниткоподібними пагонами, що рясно гілкуються; їх сукупність створює ажурну подобу «листя папороті».

Аспарагус Шпренгера (*Asparagus sprengeri*). Відрізняється ампельними пагонами, що досягають 1,5 м завдовжки. Бічні пагони листоподібні, листя — у вигляді шилоподібних лусочок. Квітки дрібні, білі, запашні.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна.

Вимоги до вологості: у період активної вегетації — рясне поливання, у період спокою (зазвичай листопад — лютий) — економне. Від над-

мірного зволоження коріння швидко загниває, рослина гине.

Температурний режим: у період спокою — температура в межах 15—17 °С.

Світло: світлолюбні, але можуть рости в півтіні й затінку (там не зацвітають). Від прямих променів зазнають опіків.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дерновою, перегнійної і листяної землі та піску у співвідношенні 2:2:2:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: у період активного росту — по черзі мінеральними й органічними добривами.

Розмноження: насінням і поділом куща під час пересаджування.

Особливості: улітку може рости на балконі. Потрібні опори і підв'язування.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

Аспарагус Шпренгера
(*Asparagus sprengeri*)

Аспарагус перистий, холодок
(*Asparagus plumosus*)

Аспарагус медеолоподібний
(*Asparagus medeoloides*)

АСПІДИСТРА (ДРУЖНА СІМЕЙКА) *Aspidistra*

Аспідистра висока (Aspidistra elatior)

Родина Лілійні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Аспідистра висока (Aspidistra elatior). Трав'янистий багаторічник; листя велике (до 50 см завдовжки), широколанцетне, шкірясте, у вихідної форми — темно-зелене (є різновиди з білими або

жовтими смугами, а також строкаті); квітки непоказні.

Оптимальне місце: холодні північні вікна.

Вимоги до вологості: помірне поливання протягом усього року.

Температурний режим: узимку вносить зниження до 10 °С.

Світло: дуже тіньовитривала.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дерновою, перегнійної і листяної землі та піску у співвідношенні 2:2:1:1, але придатні й інші. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: мінімальні (весна), через надлишок добрив ряболисті різновиди можуть втратити забарвлення.

Розмноження: насінням і поділом кореневищ.

Особливості: краще росте в групі і в тісноті.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні.

ГЕЛКСИНА (СОЛЕЙРОЛІЯ) *Helxine*

Гелксина Солейроля (Helxine soleirolii)

Родина Кропиви. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: сухі субтропіки.

Для *гелксини Солейроля (Helxine soleirolii)* є характерними тонкі стебла і численні дрібні округлі листочки, що створюють у горщику зелену «шапку». Є сорти (форми) зі сріблястим, кремовим і зеленувато-жовтим листям. Зазвичай використовується як ґрунтопокривна рослина.

Оптимальне місце: холодні північні вікна.

Вимоги до вологості: рясне поливання влітку, помірне — взимку. Пересушування земляної грудки неприпустиме. Бажано обприскувати.

Температурний режим: узимку — в межах 7—13 °С; у сильну спеку втрачає декоративність.

Світло: любить помірне освітлення, але є тіньовитривалою. Через надлишок світла листя скручується.

Вимоги до ґрунту: різні землесуміші з високим вмістом торфу, але допустимі й універсальні. Дренаж має бути високим (до третини ємкості).

Підживлення: за умови використання збагачених добривами ґрунтів протягом 2—3 років підживлення не обов'язкове. Пізніше гелксину підживлюють у половинній дозі від зазначеної на етикетці або добривами для сукулентів.

Розмноження: поділом куща під час пересаджування і насінням.

Особливості: гелксину треба пересаджувати, коли середина горщика почне «лісіти», й омолоджувати, розділяючи кущ на частини при появі будь-яких ознак втрати декоративності. Краще використовувати невисокі посудини. Гелксина дуже добре уживається з великими рослинами (дрібні вона може заглушити).

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на 6—7 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ДУРАНТА *Duranta*Дуранта Плюм'є (*Duranta plumieri*)

Родина Вербенові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: савани.

Дуранта Плюм'є, берізка (Duranta plumieri).

Кущ; листя майже ромбоподібне або видовжено-яйцеподібне, зі збігом по черешку, зелене; суцвіття китицеподібні, пониклі, квітки дрібні, блакитні.

Оптимальне місце: східні та західні вікна, допустимі північні.

Вимоги до вологи: помірне поливання, менш часте взимку.

Квітка

Листок

Температурний режим: узимку — в межах 13—22 °С.

Світло: помірна освітленість.

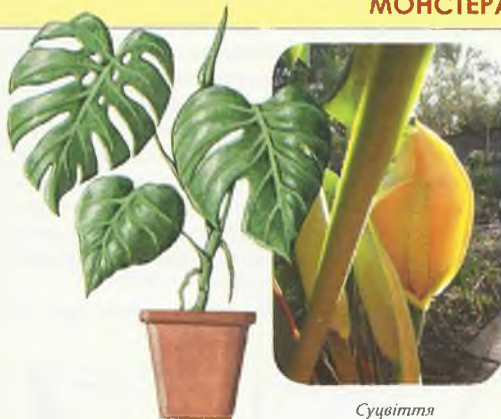
Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із листяної, дернової і торф'яної землі та піску у співвідношенні 4:2:1:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: напівдеревелими живцями.

Особливості: для формування крони необхідне обрізання.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

МОНСТЕРА *Monstera*

Суцвіття

Монстера делікатесна (*Monstera deliciosa*)

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Мексики і Гватемали.

Монстера делікатесна (Monstera deliciosa).

Ліана з повітряним додатковим корінням; листя велике (до 70 см у діаметрі), округле, молоде — цілісне, доросле — перисторозсічене, часто — дірчасте, темно-зелене. Суцвіття — початок, укритий жовтим покривалом.

Існують також інші види монстер.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: цілорічно рясне поливання без надмірного зволоження. Обприскування бажане, але дорослі екземпляри можуть довго обходитися без нього.

Температурний режим: оптимальна температура — близько 18 °С, проте монстера добре витримує її перепади і не боїться протягів.

Світло: невибаглива.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листяної і перегнійної землі та піску у співвідношенні 3:1:1:1, з готових ґрунтів — землесуміші «Для дифенбахії» і «Для спатифілума». Дренаж має бути високим.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: бічними паростками (березень — червень), верхівковими і стебловими живцями, укорінюється за підвищеної температури (22—25 °С).

Особливості: потребує опори. Краще розвивається за наявності вільного ґрунту для вкорінення додаткового коріння. Початки істівні.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні.

САНСЕВ'ЕРІЯ *Sansevieria*

Сансев'ерія трисмужкова

Сансев'ерія Штука

*Сансев'ерія
циліндроподібна*

Родина Агавові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і суб-тропіки.

Сансев'ерія велика (*Sansevieria grandis*). Епіфіт. Кореневище довге, від нього йде широко-яйцеподібно-ланцетне оливкове листя.

Сансев'ерія Кірка (*Sansevieria kirkii*). Листя зібране в розетку і розпростерте по поверхні ґрунту; мечоподібне, по краях хвилясте, цупке, зелене з поперечними рожевими смугами; суцвіття — кулястий зонтик, квітки яскраво-червоні.

Сансев'ерія рафілії (*Sansevieria raffillii*). Кореневище товсте, листя до 60 см завдовжки, від видовжено-ланцетного до широкоременеподібного, темно-зелене з нерівномірними поперечними смугами і жовто-зеленими плямами, іноді з червонувато-коричневими краями; квітки до 3,5 см завдовжки, жовтуваті.

Сансев'ерія трисмужкова (*Sansevieria trifasciata*). Листя в щільних розетках, прямостояче, понад 1 м завдовжки, мечоподібне, жорстке, темно-зелене зі світлішими нерівними смугами. Суцвіття китцеподібні, квітки невеликі, зірчасті, білі або зеленуваті, запахні.

*Сансев'ерія трисмужкова
(Sansevieria trifasciata)*

*Сансев'ерія Кірка
(Sansevieria kirkii)*

*Сансев'ерія рафілії
(Sansevieria raffillii)*

*Сансев'ерія Штука
(Sansevieria stuckyi)*

Різновиди і сорти:

різновид Лоуренса — по краю листка поздовжні жовті смуги;

різновид Ханії — листя вкорочене, сріблясто-зелене, поперечні смуги іноді червонуваті;

різновид Крейга — невисокі рослини, листя видовжене, на краях облямівка, квітки з вузькими зеленими пелюстками, що відгинаються назад.

Сансев'ерія циліндроподібна (*Sansevieria cylindrica*). Листя циліндричне, двох типів — звичайне й укорочене на бічних пагонах, на яких можуть утворюватися нові розетки.

Сансев'ерія Штука (*Sansevieria stuckyi*). Схожа на попередній вид, але має виражене кореневище і довше листя.

Інші види зустрічаються рідше.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологості: регулярне помірне поливання протягом усього року. Через надмірне зволоження взимку може загнитися основа листків.

Температурний режим: оптимальною є зимова температура від 16 до 18 °С.

Світло: помірне освітлення, ряболості види на яскравому світлі часто втрачають забарвлення.

Вимоги до ґрунту: різні землесуміші з pH 6—7, зокрема універсальні.

Розмноження: листовими живцями і поділом рослин при пересаджуванні, деякі види — вторинними розетками або паростками. Різновиди з поздовжніми смугами або декоративною облямівкою сортові особливості за звичайного живцювання не зберігають, для їх розмноження листок укорочують, а середину вирізають півколом.

Особливості: легко вирощувати на гідропоніці. Добре витримує тісноту. Можна вирощувати в композиціях із сукулентами. Іноді уражається хворобою у вигляді коричневих плям на листі, щодо природи цього захворювання відомо лише те, що воно не є інфекційним, засобів боротьби не знайдено.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні.

*Сансев'ерія циліндроподібна
(Sansevieria cylindrica)*

*Сансев'ерія велика
(Sansevieria grandis)*

ТРАДЕСКАНЦІЯ *Tradescantia*

Традесканція човноподібна

Традесканція надрічкова

Родина Комелінові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Традесканція білоквіткова (*Tradescantia albivittata*). Стебло повзуче; листя до 7 см завдовжки, майже сидяче, ланцетне, однотонно-зелене (є різновиди з різнокольоровими смужками); суцвіття — завійка, квітки білі.

Традесканція Блоссфельда (*Tradescantia blossfeldiana*). Вид, близький до сукулентного. Стебла повзучі, що підводяться, опушені; листя до 8 см завдовжки, сидяче, довгасте або еліптичне (загострене), зверху темно-зелене, знизу опушене фіолетове; квітки в парних завійках, білі.

Традесканція зебрподібна, зебринна (*Tradescantia zebrina*). Листя на коротких черешках, ланцетне, біля середньої жилки червонувате, зверху зелене з широкими сріблястими смугами, знизу червонувато-фіолетове або пурпурово-червоне.

Традесканція Лоджеса (*Tradescantia loddigesii*). Відрізняється відсутністю довгих пагонів;

листя зібране в прикореневу розетку, до 20 см завдовжки, видовжено-овальне, загострене, оливково-зелене зі сріблястою смугою уздовж середньої жилки.

Традесканція надрічкова (*Tradescantia fluminensis*). Стебла тонкі, фіолетові; листя до 4 см завдовжки, ланцетне, зверху зелене, знизу фіолетове. Суцвіття — парні завійки, квітки білі.

Традесканція човноподібна (*Tradescantia navicularis*). Вид, близький до сукулентного. Пагони повзучі, на кінцях підводяться, зеленувато-лілові. Листя до 2 см завдовжки, човноподібне, по краю вийчате, соковите, сірувато-зелене з ліловими цятками.

Оптимальне місце: холодні північні кімнати. Можуть тимчасово рости в коридорі, передпокої та в інших приміщеннях без вікон.

Вимоги до вологості: помірне рівномірне поливання.

Температурний режим: узимку — 13—18 °С.

Світло: помірне освітлення або півтінь, на яскравому світлі ряболисті форми втрачають забарвлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової і перегнійної землі та піску в рівних частинах. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: у період активної вегетації — мінеральними добривами з переважанням калію і фосфору, але від їх надлишку може зникнути декоративне забарвлення.

Розмноження: живцюванням. Укорінювати в піску або у воді.

Особливості: швидко старіє, потребує оновлення. Період спокою не виражений. Відносно часто уражається павутинним кліщем.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні.

Традесканція надрічкова
(*Tradescantia fluminensis*)

Традесканція білоквіткова
(*Tradescantia albivittata*)

Традесканція човноподібна
(*Tradescantia navicularis*)

Традесканція зебрподібна
(*Tradescantia zebrina*)

Традесканція Блоссфельда
(*Tradescantia blossfeldiana*)

Традесканція Лоджеса
(*Tradescantia loddigesii*)

ФАТСІЯ *Fatsia*

Листок

Плоди

Фатсія японська (*Fatsia japonica*)

Родина Аралієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Фатсія японська (Fatsia japonica). Вічнозелене дерево до 4 м заввишки. Листя до 40 см у діаметрі, пальчатолопатево (5—9 лопатей), надри-

зане до двох третин листкової пластинки, шкірясте, блискуче, яскраво-зелене (є різновиди з білою або жовтою облямівкою). Суцвіття зонтичні, верхівкові; квітки дрібні, зеленувато-білі.

Оптимальне місце: східні та західні кімнати з поганим опаленням.

Вимоги до вологи: помірне поливання. Надлишок вологи шкідливий (понижає й опадає листя), але через брак зволоження на листі з'являються світлі плями, при довгому — кінчики листків буріють і стають ламкими. Через надто сухе повітря листя може зморщуватись, у цьому разі бажано деякий час обприскувати.

Температурний режим: зимова температура не вище від 13 °С.

Світло: тіньовитривала рослина, від прямих променів зазнає опіків.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової і перегнійної землі та піску в пропорції 2:1:1. Допустимі універсальні землесуміші. Дренаж (без нього може скинути листя).

Розмноження: свіжозібраним насінням, верхівковими живцями.

Особливості: потребує обрізання для формування крони. Дуже швидко росте.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні. Підживлення — мінеральні палички.

ФАТСХЕДЕРА *Fatshedera*

Фатсхедера Лізе (*Fatshedera lizei*)

Суцвіття

Листок

Родина Аралієві. Багаторічник.

Фатсхедера Лізе (Fatshedera lizei). Штучно виведений міжродовий гібрид, отриманий від фатсії японської і

плюща звичайного. Ліана. Листя до 20 см у діаметрі, пальчатолопатево, шкірясте, темно-зелене; суцвіття волотисті, квітки дрібні, жовтувато-зелені.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологи: помірне поливання. Надлишок вологи шкідливий. Через надто сухе повітря листя може зморщуватись, у цьому разі бажано деякий час обприскувати.

Температурний режим: узимку — не вище 13 °С. Добре витримує похолодання до 7 °С. Не витримує надмірної спеки.

Світло: тіньовитривала.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листової і перегнійної землі та піску в рівних частинах. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: зеленими напівдеревитими живцями.

Особливості: для вертикального озеленення потребує опори. Улітку бажане провітрювання.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні. Підживлення — мінеральні палички.

ФІКУС *Ficus*

Родина Тутові (Шовковичні). Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Існує багато видів фікусів. Найбільш невибагливим видом є *фікус еластичний*, або *каучуконосний* (*Ficus elastica*). Листя до 20 см завдовжки і до 10 см завширшки, еліптичне із загостреним кінчиком, шкірясте, блискуче, з вираженою середньою жилкою, молоде — трубчасто зігнуте, забарвлення зрілого листа різне, є однотонні і ряболисті форми.

Про інші види фікусів ітиметься в наступних розділах.

Оптимальне місце: для більшості — східні та західні вікна.

Вимоги до вологості: регулярне рясне поливання влітку, помірне взимку. Обприскування — залежно від умов (у сильну літню спеку — не на світлі), а також після пересаджування.

Температурний режим: у період спокою необхідне зниження температури до 13—15 °С.

Світло: помірне освітлення; добре витримує затінок, але далеко від вікна гілки повертаються до світла, а міжвузля витягуються.

Вимоги до ґрунту: суміш із листової, дернової і парникової землі та піску в пропорції 4:2:2:1 з додаванням кісткового борошна; з готових ґрунтів — землесуміші «Фікус» або «Для тутових». Хороший дренаж необхідний.

Підживлення: у період активної вегетації — щодаки розчинами органічних добрив.

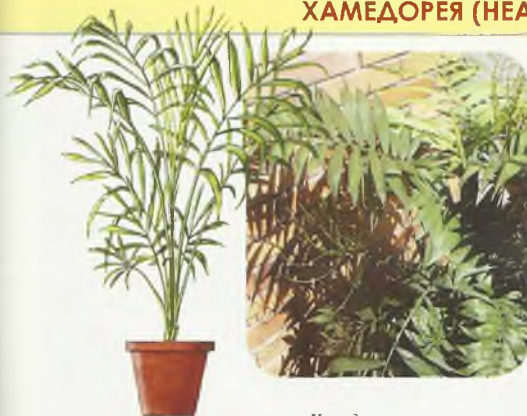
Фікус еластичний (*Ficus elastica*)

Розмноження: стебловими і листовими (з «п'ятою») живцями. Живцям, що укорінюються, необхідне обприскування і підігрів до 24—28 °С. Листкові черешки підв'язують до опори через великий розмір листя.

Особливості: навесні потрібне обрізання. Бажані щорічні пересаджування. Пожовтіння й утрата окремих нижніх листків — природне явище, але якщо опадає багато листків, найімовірнішою причиною є різка зміна умов утримання або надмірне зволоження ґрунту.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів, замість обприскувань — сусідство з джерелами вологості. Підживлення — у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

ХАМЕДОРЕЯ (НЕАНТА) *Chamaedorea*

Хамедорея. Загальний вигляд

Хамедорея витончена (*Chamaedorea elegans*)

Родина Пальмові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Мексики.

Іншу назву — *бамбукова*, або *очеретяна*, пальма — хамедорея дістала через наявність кільцеподібних слідів від опалого листа, що робить її стовбур схожим на стебла бамбука.

Хамедорея довгаста (*Chamaedorea oblongata*)

Хамедорея висока (*Chamaedorea elatior*). Кущувата рослина з численними стовбурами; на кожному стовбурі розташовано 5—6 листків; листя перисте з ланцетними загостреними частками, дугоподібно зігнуте, зелене. Суцвіття пазушні, волотисті, квітки жовтогарячо-червоні.

Хамедорея витончена (*Chamaedorea elegans*). Відрізняється меншими розмірами, на одному стовбурі — до 7 листків, черешки довгі, частки листя вузьколанцетні.

ХАМЕДОРЕЯ (НЕАНТА) *Chamaedorea*

Хамедорея довгаста (*Chamaedorea oblongata*). Відрізняється тим, що частки листя серпоподібно зігнуті, листя темно-зелене.

Хамедорея одноколірна (*Chamaedorea concolor*). Відрізняється тим, що частки листя видовжено-трапецієподібні, листя золотисто-жовте.

Оптимальні умови: теплі південні кімнати.

Вимоги до вологи: регулярне помірне поливання, взимку зменшується тільки його об'єм. Сстійка до сухості повітря.

Температурний режим: добре росте за температури 18—22 °С.

Світло: помірне освітлення.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із дернової, перегнійної землі, торфу і піску в пропорції 2:2:2:1, можливі інші варіанти з обов'язковим додаванням перегною або перегнійної землі.

Підживлення: періодично, краще — спеціальним добривом для пальм.

Особливості: з усіх пальм хамедорея є найбільш придатною для утримання в житловій квартирі.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень. Замість підживлення можна вносити додаткові дози сухих органічно-мінеральних добрив у ґрунтову суміш.

ХЛОРОФІТУМ *Chlorophytum*

Хлорофітум. Загальний вигляд

Родина Лілійні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки.

Хлорофітум капський (*Chlorophytum capensis*). Прикоренева розетка густа; листя до 50 см завдовжки, вузьке, світло-зелене. Квітконос високий, суцвіття китицеподібне; квітки дрібні, зеленувато-білі.

Хлорофітум чубатий (*Chlorophytum comosum*). Листя коротше, зелене з поздовжніми білими смугами, молоде — прямостояче. На квітконосі розвиваються нові розетки, що дозволяє вирощувати цей вид як ампельну рослину.

Оптимальне місце: теплі північні вікна.

Вимоги до вологи: рясне поливання влітку, помірне взимку. У період активної вегетації бажано обприскувати.

Температурний режим: узимку — не нижче від 13—18 °С. Через надто тепле повітря блякне забарвлення, буріють кінчики листя, частина листків жовкне й опадає. За низької температури у поєднанні з надмірним поливанням на листі з'являються коричневі плями.

Світло: помірне яскраве освітлення, може рости в затінку.

Вимоги до ґрунту: до ґрунту невибагливий, можна використовувати будь-які землесуміші з рН 6—7,5.

Підживлення: у разі виникнення симптомів дефіциту поживних речовин.

Розмноження: насінням і паростками.

Особливості: бажано щорічно пересаджувати. Сстійкий до шкідників (уражаються лише ослаблені рослини).

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 10 днів.

Хлорофітум чубатий (Chlorophytum comosum)

ЦИСУС (НЕСПРАВЖНІЙ ВИНОГРАД) *Cissus*

Цисус антарктичний
(*Cissus antarctica*)

Родина Виноградні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Цисус антарктичний, новозеландський виноград, ліана кенгуру (Cissus antarctica). Ліана зі здеревілим стеблом; листя до 12 см завдовжки, серцеподібне, пилчато-зубчасте по краях, світло-зелене. Період спокою виражений сильніше, ніж у решти видів.

Цисус двобарвний (Cissus bicolor). Листя видовжено-серцеподібне, зверху оксамитове, сріблясто-біле з червонувато-бузковими жилками, знизу — темно-лілове. Найбільш вибагливий до умов вид.

Цисус ромболистий (Cissus romboifolia). Усі частини рослини вкриті опушенням із червонобурих волосків; на кожному вузлі є вусик, звичайне листя черешкове, трійчастоскладне з ромбічних листочків із прилистками.

Оптимальне місце: холодні північні вікна.

Вимоги до вологості: рівномірне поливання влітку і взимку. У спеку бажано обприскувати.

Температурний режим: зимові температури в межах 13—18 °С. Не витримує різких перепадів і протягів.

Світло: може рости в затінку.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із глинисто-дернової, листяної і перегнійної землі та піску в пропорції 2:2:1:1, універсальна ґрунтова суміш для декоративнолистяних рослин.

Підживлення: навесні й улітку — щодаки, чергуючи розчини органічних і мінеральних добрив.

Розмноження: живцями в період активного росту пагонів.

Особливості: потребує опор. Досить часто уражається грибковими хворобами.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні. Підживлення — мінеральні палички.

Цисус ромболистий
(*Cissus romboifolia*)

Цисус двобарвний
(*Cissus bicolor*)

РОСЛИНИ ДЛЯ ВПЕВНЕНИХ У СОБІ КВІТНИКАРІВ

АГЛАОНЕМА *Aglaonema*

Аглаонема мінлива

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Усі аглаонеми — рослини з коротким стеблом (воно утворюється тільки в дорослих екземпля-

рів) і великим довгастим листям, прикрашеним малюнком.

Аглаонема несправжньопріквітна (Aglaonema pseudobracteatum). Листя до 20 см завдовжки, зелене із золотистими плямами. У різновидів плями можуть бути кремовими або блідо-зеленими.

Аглаонема розписна (Aglaonema pictum). Листя підведене, прикрашене дрібними, часто схожими на бризки сріблястими або світлокремовими цятками і плямочками.

Аглаонема мінлива (Aglaonema commutatum Schott). Вид налічує понад 20 гібридів і садових форм і відрізняється великою різноманітністю зовнішнього вигляду рослин. Стебло може бути як прямостоячим, так і сланким, до 80 см завдовжки. Листя від 15 до 45 см завдовжки, зі сріблясто-

АГЛАОНЕМА *Aglaonema*

зеленим малюнком. У деяких різновидів сріблястий колір переважає. Покривало зеленувате, початок жовтий або білий. Плід — жовта або червона ягода.

Оптимальні умови: маленька кухня, будь-які вікна, крім південних.

Вимоги до вологи: поливання влітку 2 рази на тиждень, взимку — рідше (але земля не повинна висихати). За температури, вищої від 24 °С, — обприскування й обмивання листя (взимку аглаонема витримує сухе повітря). Через брак зволоження і сухість повітря листя швидко скручується.

Температурний режим: оптимальна зимова температура не нижча ніж 18 °С. Різкі перепади, особливо похолодання, протипоказані.

Світло: тіньовитривала, потрібне притінення від прямих сонячних променів.

Вимоги до ґрунту: різні варіанти з рН 5,5, землесуміші «Для спатифілума», «Для дифенба-

хії» та ін., у субстрат бажано додавати кісткове борошно або рогові стружки.

Підживлення: регулярно, чергуючи мінеральні й органічні добрива.

Розмноження: відокремленням відростків і живцями. Живці вкорінюють у піску за температури, не нижчої від 20 °С.

Особливості: любить часті провітрювання, але не витримує холодних протягів. Пересаджування — щорічне. Через 2—3 роки рослина починає дрібнішати і втрачати декоративність, бажано її відновити. Часто страждає від шкідників (особливо від борошнистих червців).

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень, замість частини обприскувань — сусідство з додатковими джерелами вологи. Підживлення — у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

Аглаонема розписна (*Aglaonema pictum*)

Аглаонема несправжньооприкуватна (*Aglaonema pseudobracteatum*)

Аглаонема мішлява (*Aglaonema commutatum* Schott)

Ака Зелова (*Acca sellowiana*)

Родина Миртові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: сухі субтропіки.

Ака Зелова (*Acca sellowiana*). Вічнозелений кущ або дерево. Листя шкірясте, зверху глянцево, світло-зелене, знизу — опушене, сріблясто-сіре. Квітки поодинокі або в щитоподібних суцвіттях, білі, численні, плід — ягода. Часто культивується як рослина з їстівними плодами.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

АКА (ФЕЙХОА) *Acca*

Вимоги до вологи: помірне поливання, менш часте взимку.

Температурний режим: восени та взимку — 10—12 °С.

Світло: світлолюбна.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, перегнійної і торф'яної землі та піску в пропорції 1:1:2:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини (але для отримання плодів краще підживлювати регулярно).

Розмноження: насінням, напівздеревілими живцями, відсадками, кореневими паростками, щепленням.

Особливості: потрібне обрізання для формування крони. Для отримання плодів необхідне штучне запилення.

Мінімальний догляд: поливання влітку 2 рази на тиждень, взимку — раз на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

АЛОКАЗІЯ *Alocasia*Алоказія запашна (*Alocasia odora* C. Koch)

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі тропіки.

Алоказія амазонська (*Alocasia amasonica hort.*). Стебло майже відсутнє, молоде листя — невелике, доросле до 80 см завдовжки, на довгих черешках, стрілоподібне, злегка гофроване, темно-коричневе з білими жилками. Суцвіття — початок. У кімнатних умовах цвіте рідко. Дуже вибагливий вид.

Алоказія великокоренева, арум (*Alocasia macrorrhiza*). Стебло виражене; листя до 1 м завдовжки, серцеподібно-стрілоподібне, злегка асиметричне, з опуклими жилками, яскраво-зелене (у деяких сортів орнаментоване); суцвіття не декоративне. Найневибагливіший вид з алоказій.

Алоказія запашна (*Alocasia odora* C. Koch) відрізняється від алоказії амазонської світло-зеленим забарвленням листя і запашним суцвіттям.

Інші види культивуються рідше.

Оптимальне місце: східна і західна експозиції в маленьких кухнях без протягів.

Вимоги до вологості: улітку потребує частого поливання помірного об'єму, взимку — помірної частоти. Обприскування — регулярне. Вода має бути м'якою і теплою.

Температурний режим: узимку температура не повинна опускатися нижче за 18 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: різні пухкі слабкокислі землесуміші (рН 5,5—6), спеціалізовані ґрунти для ароїдних («Для дифенбахії», «Для спатифілу» та їх аналоги).

Підживлення: комплексне сухе добриво, яке кладеться шаром на дно горщика під час пересаджування.

Розмноження: кореневими паростками, поділом кореневищ, алоказію великокореневу можна також розмножувати поділом стебла.

Особливості: алоказія погано росте на підвіконнях, краще тримати її поряд з вікном. Протягів не витримує. Іноді уражається борошнистим червцем.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень, замість частини обприскувань — сусідство з додатковими джерелами вологості. Підживлення — у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

Алоказія великокоренева, арум (*Alocasia macrorrhiza*)Алоказія амазонська (*Alocasia amasonica hort.*)АНТУРІУМ *Anthurium*

Антуриум кришталевий

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки і тропіки.

До декоративнолистяних видів антуриумів належать такі.

Антуриум величний (*Anthurium magnificum*). Листя до 50 см завдовжки і 40 см завширшки, серцеподібне з крилатими довгими черешка-

ми, бархатисте, темно-зелене з білими смужками уздовж жилок. Суцвіття — вузький початок буро-фіолетового кольору, покривало широко-серцеподібне, рудувато-зелене.

Антуриум кришталевий (*Anthurium crystallinum*). Відрізняється від антуриума величного округлим черешком без крилець. Жилки на поверхні листка мають кришталевий блиск.

Антуриум лязячий (*Anthurium scandens*). Листя вузькоюйцеподібне або яйцеподібно-ланцетне, до 10 см завдовжки і 3 см завширшки, зелене. Початок жовтувато-зелений; покривало непоказне, зелене. Ягоди білі з блакитнуватим відтінком.

АНТУРИУМ *Anthurium*

Оптимальне місце: західні або східні вікна (для антуриума лазячого — північні вікна) в теплих квартирах.

Вимоги до вологи: часте рясне поливання, регулярне обприскування, для додаткового підвищення вологості повітря бажано обкладати стебла мохом.

Температурний режим: узимку — близько 18 °С.

Світло: тіньовитривалі, особливо антуриум лазячий.

Вимоги до ґрунту: родючі, багаті на органіку землесуміші, спеціалізовані ґрунти «Для дифенбахії» або «Для спатифілума».

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: насінням, стебловими живцями і бічними пагонами-паростками.

Особливості: антуриум лазячий культивується на опорі або як ампельна рослина. Часто уражається борошнистим червцем.

Мінімальний догляд: поливання раз на 2—3 дні, замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою. Замість підживлення можна вносити додаткові дози сухих органічно-мінеральних добрив у ґрунтову суміш.

АРАУКАРІЯ *Araucaria*

Араукарія різнолиста (*Araucaria heterophylla*)

Родина Араукарієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: сухі субтропіки.

Араукарія різнолиста (*Araucaria heterophylla*). Вічнозелене хвойне дерево, схоже на мініатюрну

ажурну ялиночку; гілки зібрані в горизонтальні кільця; хвоя до 2 см завдовжки, шилоподібна або голкоподібна, світло-зелена.

Оптимальне місце: холодні північні кімнати.

Вимоги до вологи: помірне поливання влітку, економне взимку. Надлишок вологи шкідливий.

Температурний режим: зимова температура має бути не вищою від 13—15 °С.

Світло: тіньовитривала.

Вимоги до ґрунту і поживних речовин: суміш із глинисто-дернової і листової землі та піску у співвідношенні 3:1:1, готові ґрунти «Для араукарії», «Кипарис» та ін.

Розмноження: насінням і верхівковими живцями (з липня до серпня). Живці зрізають на палець нижче від зеленої частини, для успішного вкорінення бажано застосовувати фітогормони.

Підживлення: тільки в разі тривалої відсутності пересаджень (за станом).

Особливості: потрібен хороший дренаж і більш пухкий субстрат, ніж для решти хвойних. Узимку по зморі треба переставляти ближче до балкона. Любить часті провітрювання. Може уражатися щитівкою та псевдощитівкою, рідше павутинним кліщем.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, взимку — раз на тиждень.

АРДИЗИЯ *Ardisia*

Родина Мірсинові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Ардизія городчаста (Ardisia crenata). Кущ до 1,5 м заввишки. Листя довгасто-ланцетне, по краю хвилясте, зелене. Суцвіття волотисті, квітки дрібні, червоні або рожеві; ягоди жовтогарячо-червоні. Період активної вегетації — осінь і зима.

Оптимальне місце: квартири з поганим зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: у період активної вегетації — рясне поливання і регулярне обприскування, влітку об'єм поливань треба скорочувати.

Температурний режим: узимку оптимальні температури в межах 10—12 °С.

Світло: узимку ардизію треба пересувати ближче до світла, влітку — подалі від прямих сонячних променів.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, торф'яної і листової землі та піску в пропорції 2:1:1:1, готові універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Succaimitia

Ардизія городчаста (Ardisia crenata)

Розмноження: насінням, верхівковими живцями і повітряними відсадками.

Особливості: утримання при знижених температурах подовжує період плодоношення. Для формування крони бажане обрізання.

Мінімальний догляд: той самий, але можна пропустити кілька обприскувань або поливань.

АУКУБА *Aucuba*

Аукуба японська

Родина Кизиліві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Аукуба гімалайська (Aucuba himalaica). Кущ до 3 м заввишки; листя супротивне, довгасто-ланцетне, іноді із зубчастим краєм, темно-зелене; рослина дводомна, квітки непоказні, плоди — жовтогарячо-червоні ягоди.

Аукуба японська, ковбасне дерево (Aucuba japonica). Відрізняється від попередньої видовжено-овальним або яйцеподібним листям із характерним забарвленням — світло-зелене тло із золотистими плямами, за які аукубу і називають ковбасним деревом.

Оптимальне місце: холодні північні вікна.

Вимоги до вологи: навесні — рясне поливання, взимку — помірне.

Температурний режим: зимова температура не повинна перевищувати 13 °С.

Світло: до освітлення невибаглива, витримує значне затінювання.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової і перегнійної землі та піску в пропорції 2:1:1, готові універсальні землесуміші.

Підживлення: у весняно-літній період — щодаки розчинами органічних добрив.

Розмноження: насінням і живцями навесні й улітку.

Особливості: для формування крони обов'язкове обрізання. Пересадження — раз на 2—3 роки, пересаджувати треба обережно, щоб не пошкодити коріння.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, взимку — раз на 5—6 днів. Підживлення — можна додатково вносити добрива у ґрунтову суміш.

Аукуба японська (Aucuba japonica)

Аукуба гімалайська (Aucuba himalaica)

БЕГОНІЯ *Begonia*

Бегонія люцерна

Бегонія королівська

Бегонія імператорська

нерівно-пилчасте, верхня і нижня поверхні забарвлені неоднаково (залежно від сорту), черешки — яскраво-червоні. Суцвіття — невелика китиця, квітки рожеві.

Найпоширеніші сорти:

Абендрот — листя зверху рожеве, знизу — темно-пурпурове з темнішими жилками;

Нон плюс ультра — листя з глибокими вирізами, червонувате з темнішими жилками і темно-червоно-зеленими смужками на них і по краях листка; верхня і нижня поверхні відрізняються інтенсивністю забарвлення;

Саламандра — зверху зелене з темними плямами жилок, знизу червонувате;

Форелле — листя зелене з червоними плямами і сріблястими краями.

Бегонія імператорська (*Begonia imperialis*).

Стебло повзуче; листя велике, оксамитове з шорсткою поверхнею, забарвлення залежить від сорту; квітки зеленувато-жовті.

Найпоширеніші сорти:

Айрон крос — черешки опушені, листя до 18 см завдовжки, яскраво-зелене з хрестоподібною темною плямою вздовж основних жилок;

Грус ан Ерфурт — листя до 10 см завдовжки, яскраво-зелене, вздовж жилок — кремове.

Бегонія Келермана (*Begonia kellermanni*).

Стебло повзуче; листя овально-видовжене,

Родина Бегонієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки і тропіки.

З декоративнолистяних бегоній найбільш поширені такі:

Бегонія багатоліста (*Begonia foliosa*). Кушувата рослина з пониклими пагонами. Листя до 2 см завдовжки, довгасто-еліптичне, зверху темно-зелене, знизу — світло-зелене. Суцвіття пазушні, квітки дрібні, білі.

Бегонія березкова (*Begonia convolvulacea*). Трав'яниста рослина; пагони довгі, повзучі, голі; листя до 9 см завдовжки і до 11 см завширшки, тупо-загострене; суцвіття китицеподібні, пониклі, квітки дрібні, білі.

Бегонія гола (*Begonia glabra*). Пагони голі, лазячі, укорінюються у вузлах; листя до 8 см завдовжки і 3 см завширшки, овальне або яйцеподібне, нерівномірно-зубчасте; суцвіття китицеподібні, квітки дрібні, білі. Використовується як ампельна рослина.

Бегонія Діадема (*Begonia diadema*). Стебло коротке, часто повзуче; листя велике, по краю

Бегонія березкова
(*Begonia convolvulacea*)Бегонія комірцева
(*Begonia manicata*)Бегонія Діадема
(*Begonia diadema*)Бегонія багатоліста
(*Begonia foliosa*)Бегонія гола
(*Begonia glabra*)Бегонія імператорська
(*Begonia imperialis*)Бегонія Келермана
(*Begonia kellermanni*)Бегонія Креднера
(*Begonia credneri*)

БЕГОНІЯ *Begonia*

м'ясисте, повстяно-опушене, жовто-зелене або з червонуватим відтінком.

Бегонія комірцева (*Begonia manicata*). Трав'яниста рослина; стебло повзуче, листя світло-зелене з яскраво-червоними виростами, розташованими по жилках на нижньому боці листка й у вигляді розетки-«комірця» у верхній частині черешка. Суцвіття — пухка китиця, квітки дрібні, рожеві.

Бегонія королівська (*Begonia rex Putz.*). Кущувата рослина з лежачим стеблом, листя велике, до 30 см завдовжки і 20 завширшки, асиметрично-серцеподібне, краї порізані; у вихідній формі черешки червонуваті, основне тло листової пластинки зелене з металевим виліском, по краю червонувата облямівка, в середній частині — сріблясто-біла ділянка; квітки біло-рожеві. Сорти відрізняються, головним чином, розмірами і забарвленням листя.

Найпоширеніші сорти:

Аврора фон Кенігсмарк — листя сріблясте з гранатовим відтінком, матово-блискуче; квітки рожеві;

Везувій — листя коричнево-червоне зі смугою з яскраво-рожевих плям уздовж краю листової пластинки;

Гем мажесті — листя темно-оливково-зелене, по краю майже чорна смуга;

Демон — черешки невеликі, листові пластинки укорочені, центр листка оливково-зелений, потім іде сріблясто-сіра смуга, смарагдово-зелена смуга й оливково-зелений край;

Перлина Парижа — листя сріблясте, смуга вздовж головної жилки й облямівка — оливково-зелені;

Майстершток — листя помітно асиметричне, малиново-сріблясто-сіре з широкою червонувато-темно-зеленою облямівкою жилок, яка іноді зливається;

Мері Кристмас — листя атласно-блискуче, центр листка яскраво-рожевий (іноді з темно-зелено-чорною плямою біля основи черешка), потім йде широка срібляста смуга, облямівка яскраво-зелена;

Фейрлі — листя сріблясто-сіре з темно-зеленими прожилками;

Елен Тойпель — листя із сильними вирізами по краях і гострими кінчиками, виділеними надрізами часток, сріблясто-сіре за основним тлом з темнішими смугами вздовж жилок.

Бегонія королівська (*Begonia rex Putz.*)

Бегонія Креднера (*Begonia credneri*). Листя опушене, округло-нерівне, верхня сторона сіро-зелена, нижня — червона; суцвіття — пухка китиця, квітки відносно великі, яскраво-рожеві з червоними прожилками.

Бегонія кутаста (*Begonia angularis*). Стебло прямостояче, відносно тонке. Листя видовжено-ланцетне, зверху шовковисто-блискуче темно-зелене зі сріблясто-білими смугами по центральних жилках, знизу — яскраво-червоне. Квітки дрібні, білі.

Бегонія люцерна (*Begonia lucerna*). Листя видовжено-овальне, зверху зелене зі сріблястими плямами, знизу червоно-коричневе. Суцвіття — поникла китиця, квітки яскраво-рожеві.

Бегонія Месона (*Begonia masoniana*). Трав'яниста рослина. Стебло вилягає. Листя велике, овально-серцеподібне, гофроване, основне тло яскраво-зелене, коричневий малюнок навколо утворює візерунок, схожий на хрест або букву «ж». Суцвіття — пухка волоть, квітки дрібні, зеленувато-білі.

Бегонія люцерна
(*Begonia lucerna*)**Бегонія металева**
(*Begonia metallica*)**Бегонія Месона**
(*Begonia masoniana*)**Бегонія суданська**
(*Begonia goegoensis*)

Бегонія металева (*Begonia metallica*). Напівкущ; стебло червоне, опушене; листя видовжено-серцеподібне, зверху з металевим блиском, оливково-зелене, знизу — яскраво-червоне. Суцвіття — китиця, квітки дрібні, білі або рожеві.

Бегонія пальчата (*Begonia digitata*). Стебло високе; листя до 15 см завдовжки і до 25 см завширшки, пальчаторозсічене, по краях зубчасте, темно-зелене. Квітки дрібні, рожеві.

Бегонія ризиолиста (*Begonia ricinifolia*). Високорослі, розкидисті пагони; стебло вкрите сочкоподібними виростами; черешки довгі (іно-

БЕГОНІЯ *Begonia*

Бегонія металева

ді досягають 1 м завдовжки), листя нагадує формою листя рицини, зубчасте, від оливково-коричневого до бронзово-зеленого; суцвіття — пухка китиця на високих квітконосах, квітки дрібні, рожеві.

Бегонія сизолиста (*Begonia glaucophylla*). Трав'яниста рослина з тонкими пониклими пагонами. Листя до 8 см завдовжки, яйцеподібно-довгасте, на верхівці загострене, зверху сизо-зелене, знизу червонувате. Суцвіття китицеподібні, квітки червонувато-рожеві. Можна вирощувати як ампельну рослину.

Бегонія суданська (*Begonia goeogensis*). Стебло укорочене, відносно товсте, полегле. Листя довгасто-округле, гофроване, оксамитово-темно-зелене зі світлішими рельєфними жилками. Суцвіття волотисті, квітки дрібні, білувато-рожеві.

Бегонія Фіста (*Begonia feastii*). Стебло повзуче. Листя брунькоподібно-округле, щільне, блискуче, зверху темно-зелене з помітним коричнево-червонуватим вилицком, знизу червоне. Суцвіття — пухка китиця, квітки дрібні, ніжно-рожеві.

Оптимальне місце: східні та західні вікна теплих кімнат.

Вимоги до вологи: часте поливання невеликого об'єму. У період спокою (зима) поливати бегонії треба тільки після висихання поверхні земляної грудки. Дуже важливо підтримувати стабільність вологості (без різких перепадів). Обприскування бажане. Не можна застосовувати для обприскування і поливання холодну воду.

Температурний режим: оптимальні температури в межах від 15 до 22 °С, без різких і/або частих перепадів (може скинути листя).

Світло: півтінь, прямі сонячні промені знижують декоративність (у бегонії Фіста і деяких інших видів можуть спричиняти сильні опіки листя).

Вимоги до ґрунту: суміш із листяної, дернової і перегнійної землі, торфу й піску у співвідношенні 3:0,25:0,5:1,5:1, готові ґрунти «Бегонія», «Для бегоній» і «Для глоксиній».

Підживлення: помірні і лише в період активної вегетації.

Розмноження: 1. Стебловими і листовими живцями (можна використовувати і частини листка, але у цьому разі поводитися з ними треба дуже обережно, оскільки вони схильні до загнивання). На листовому черешку бажано робити надрізи в місцях розгалуження жилок. Укорінюють листові живці на піску або суміші моху з піском (1:4), притискуючи їх до субстрату камінчиками (галькою). 2. Поділом кореневища. 3. Насінням (дуже дрібне). Сходи з'являються через 1—2 місяці, пікірувати їх треба не менш ніж 2 рази. Насіння пророщується за температури близько 25 °С.

Особливості: для більшості протипоказане повертання до світла. Період спокою виражений. Для більшості видів обов'язковим є прищипування. Досить часто уражається попелицями, червоним павутинним кліщем і нематодами.

Мінімальний догляд: поливання 2—3 рази на тиждень, для підтримки потрібної вологості повітря — сусідство додаткових джерел вологи.

БЕРЕСКЛЕТ *Euonymus*

Бересклет японський
(*Euonymus japonica*)

Родина Бересклетові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

У кімнатах зазвичай культивують *бересклет японський* (*Euonymus japonica*). Стебла прямостоячі (без обрізання до 2 м), здеревілі, густо вкриті листям. Листя блискуче, зворотнойце-подібне, зелене з вираженою нерівною облямівкою, найчастіше — золотистою. Різновиди відрізняються розмірами листя і забарвленням.

Оптимальне місце: будь-які холодні кімнати. Бажано розташовувати на відстані не менш ніж 10 см від шибки.

Вимоги до вологості: улітку — рясне поливання 2—3 рази на тиждень, частіше у сильну спеку, восени і навесні — помірне, узимку — економ-

не (достатньо не допускати висихання земляної грудки). Збільшення або зменшення об'ємів поливання має бути поступовим. Добре реагує на обприскування.

Температурний режим: оптимальна зимова температура 7—13 °С. За вищої може скинути листя.

Світло: не може перебувати під прямими сонячними променями, але в густому затінку ряболісті різновиди можуть втратити забарвлення.

Вимоги до ґрунту: універсальна ґрунтова суміш.

Підживлення: Починаючи з весни — розчинами комплексних добрив раз на 3—4 тижні.

Розмноження: живцюванням.

Особливості: улітку бажано тримати на балконі (але не під прямими сонячними променями). Потрібне обрізання. Пересаджувати бересклет треба часто, під час пересаджування коріння бажано підрізати.

Мінімальний догляд: той самий, але можна пропустити кілька обприскувань або поливань.

БОКАРНЕЯ (НОЛІНА, БОКАНЕРІЯ) *Beaucarnea*

Бокарнея відігнута
(*Beaucarnea recurvata*)

Родина Агавові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: мексиканські плоскогір'я.

Зазвичай вирощують вічнозелений вид *бокарнея відігнута* (*Beaucarnea recurvata*). Стебло схоже на велику цибулину, підняту над ґрунтом, з верхівки якої стирчить пучок тонкого довгого листя; до кінця життя дорослі екземпляри квітнуть біло-зеленуватими квітками. Відносно невибаглива, стійка рослина.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: посухостійка, обприскування не потребує, надмірне зволоження не виносить. Влітку й навесні — менш часте, але рясне поливання, з кінця вересня до кінця лютого його об'єм треба скорочувати до дуже економного, влаштовуючи «період засухи».

Температурний режим: узимку бажано тримати при 7—10 °С.

Світло: дуже світлолюбна, узимку потрібне штучне підсвічування.

Вимоги до субстрату: землесуміші без торфу або з мінімальним його вмістом. Високий дренаж.

Підживлення: влітку — комплексними добривами раз на місяць. Через надлишок азоту стоншується листя.

Розмноження: стебловими живцями з листям, укорінюється в піску.

Особливості: під час пересаджування треба стежити, щоб основа рослини знаходилася на тій самій висоті, що і раніше.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

ГІНУРА *Gynura*

Гінура жовтогаряча (*Gynura aurantiaca*)

Родина Айстрові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Гінура жовтогаряча (*Gynura aurantiaca*). Молоді пагони прямостоячі, старі — ампельні. Стебла і черешки коричнево-лілові. Листя почерго-

ве, велике (до 15 см завдовжки), перисторозсічене, м'яке, коричнево-зелене з густим фіолетовим опушенням, що надає йому відповідного забарвлення. Квітки схожі на маленькі жовтогарячі кульбаби. Цвіте в травні — червні.

Оптимальне місце: південні, східні та західні вікна в теплих кімнатах.

Вимоги до вологи: влітку потрібне рясне часте поливання, узимку — помірне.

Температурний режим: 18—22 °C і взимку, й влітку.

Світло: яскраве розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: будь-яка пухка поживна ґрунтова суміш. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: живцями, які укорінюють у піску.

Особливості: швидко старіє, треба оновлювати кожні 3—4 роки. Сущівття бажано видаляти.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, узимку — раз на 10 днів.

ГІПОЕСТЕС *Hypoestes*

Гіпоестес криваво-червоний (*Hypoestes sanguinolenta*)

Родина Акантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Мадагаскару.

У кімнатах найчастіше культивують гіпоестес криваво-червоний (*Hypoestes sanguinolenta*) — трав'янисту рослину до 60 см заввишки. Листя яйцеподібно-загострене, вкрите яскравими плямами. Розмір і забарвлення плям залежить від сорту — від білих до криваво-червоних і пурпурових (найпоширеніші сорти з рожевими плямами). Квітки дрібні, блідо-лілові, непоказні.

Оптимальне місце: теплі південні кімнати.

Вимоги до вологи: помірне поливання влітку, економне — взимку. Надмірне зволоження шкідливе. Бажано обприскувати або забезпечити сусідством з додатковими джерелами вологи.

Температурний режим: узимку — не нижче від 13 °C.

Світло: світлолюбний, при поганому освітленні бліде забарвлення.

Вимоги до ґрунту: оптимальний ґрунт «Для жасмину», але можна використовувати й інші.

Підживлення: у вигляді розчинів мінеральних добрив раз на 2 тижні.

Розмноження: стебловими живцями або насінням (може давати самосів).

Особливості: для кращого галушення бажано прищипувати верхівки пагонів. Не витримує протягів. Не можна застосовувати лак для листя. Квітки гіпоестеса треба видаляти ще в бутонах, оскільки після цвітіння гіпоестес втрачає декоративність і невдовзі гине, проте якщо ви хочете відновити рослину, дозвольте визріти його насінню — воно легко проростає в материнському горщику.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 5—6 днів. Підживлення — мінеральні палички.

Різновиди

ДИЗИГОТЕКА *Dizygotheca*

Родина Аралієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: Нові Гебриди.

Дизиготека найелегантніша (*Dizygotheca elegantissima*). Листя велике, пальчато складне, частки вузьколанцетні, по краях зубчасті, темно-зелені, у молодих рослин — з червонуватою жилкою. Квітки у верхівкових зонтикоподібних суцвіттях, непоказні. Вічнозелений вид.

Існують й інші види.

Оптимальні умови: волога маленька кухня.

Вимоги до вологи: влітку рясне поливання і регулярне обприскування, узимку — помірне поливання.

Температурний режим: не нижче за 16 °С навіть у зимовий період.

Світло: світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із дернової і листової землі та піску в пропорції 2:1:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Дизиготека найелегантніша (*Dizygotheca elegantissima*)

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: тільки насінням.

Особливості: рідко зустрічається в культурі через складність насінного розмноження.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 5—6 днів. Підживлення — мінеральні палички.

Дифенбахія плямиста

ДИФЕНБАХІЯ *Dieffenbachia*

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Центральної і Південної Америки.

Дифенбахія плямиста (*Dieffenbachia maculata*). Багаторічник зі стеблом, здеревілим біля основи; молоді пагони прямостоячі, старі — полегли; листя до 40 см завдовжки, овальне або довгасто-ланцетне, яскраво-зелене з білими, жовтуватими, смарагдовими або палеви ми плямами і штрихами; суцвіття — початок з жовтувато-білим покривалом.

Дифенбахія розписна (*Dieffenbachia picta*). Листя широкоовальне; є сорти зі світло-зеленою облямівкою уздовж листка і сумішшою білих і зелених плям. Різновид Дженманії — молочно-білі смуги на бічних жилках і поодинокі плями між жилками.

Дифенбахія сегуїна (*Dieffenbachia seguina*). Відрізняється ширшим листям і характером малюнка, в якому менше білих плям.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати, маленькі кухні.

Вимоги до вологи: рівномірне поливання м'якою водою протягом усього року. Через надмірне зволоження загнивають стебла (особливо за низької температури). Навесні й улітку — часте обприскування й обмивання листя.

Дифенбахія сегуїна (*Dieffenbachia seguina*)

Дифенбахія розписна (*Dieffenbachia picta*)

Дифенбахія плямиста (*Dieffenbachia maculata*)

ДИФЕНБАХІЯ *Dieffenbachia*

Температурний режим: оптимальна зимова температура 18 °С, але може витримувати короточасні зниження до 15 °С, головне, щоб вони не були раптовими.

Світло: тінювитривала рослина, потрібне притінення від прямих сонячних променів (втрачає забарвлення й зазнає опіків).

Вимоги до ґрунту: можливі різні варіанти з рН 5,5, ідеальною є ґрунтова суміш «Для дифенбахії».

Підживлення: з весни до осені раз на 10 днів.

Розмноження: верхівковими живцями або шматочками стебла. Живці укорінюють у піску за температури, не нижчої від 20 °С.

Особливості: рекомендується повертання до світла. Пересадження — щорічні. Протяги протипоказані. Уражається щитівкою і павутинним кліщем. *Сік рослини отруйний!*

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень, замість частини обприскувань — сусідство з додатковими джерелами вологи. Підживлення — у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

ДРАЦЕНА (ДРАКОНОВЕ ДЕРЕВО) *Dracaena*

Родина Агавові (за іншими джерелами — Лілійні). Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки, субтропіки, савани.

Дерева або кущі з розташованим спіралью по стеблу жорстким, часто шкірястим листям. Цвіте рідко, квітки не декоративні.

Інкули драцени називають «несправжніми пальмами», але з ботанічної точки зору з пальмами вони не мають нічого спільного.

Драцена Годзефа (*Dracaena godseffiana*). Невеликий кущ, що гілкується; листя зібране в кільця по 3 штуки, яйцеподібне, вкрите білими плямами.

Драцена Гукера (*Dracaena hookeriana*). Схожа на драцену запашну, але листки вужчі.

Драцена деремська (*Dracaena deremensis*). Кущ з великим (до 50 см завдовжки і 5 см завширшки) вузьколанцетним листям. Різновиди відрізняються забарвленням листя (різновид Баузе — з широкою білою смугою на темно-зеленому тлі; різновид Варнека — із зеленувато-білою смугою або декількома смугами в середині листка і білою або світло-зеленою облямівкою; та ін.).

Драцена дракон, драконове дерево, драцена канарська (*Dracaena draco*). У дикій природі — велике дерево до 18 м заввишки, у кімнатах — до 1,4 м. Характерна видова ознака — на стеблі виділяється смола. Листя до 60 см завдовжки, мечоподібне, жорстке, сірувато-зелене або зелене, при гарному освітленні кінчики листків злегка червоніють. Надзвичайно стійкий, невибагливий вид.

Драцена запашна (*Dracaena fragrans*). Листя ременеподібне, злегка хвилясте по краю; різновид Ліндена — зі світлими краями листя; різновид Масанджа — з жовтувато-зеленою смугою вздовж середньої жилки.

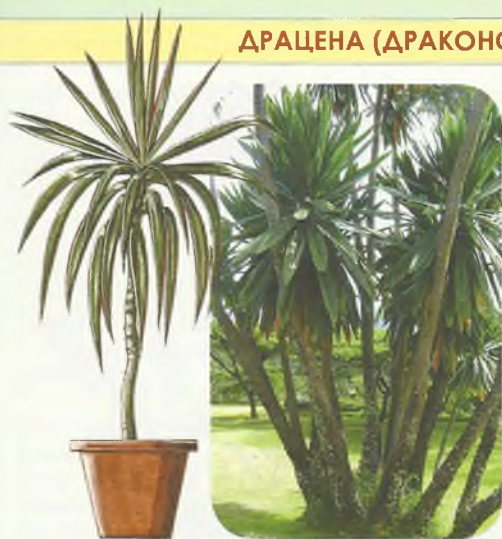
Драцена облямована (*Dracaena marginata*). Стебло галузиться, максимальна висота — 3 м. Листя вузьке, характерна видова ознака — облямівка, колір і кількість поздовжніх смуг залежать від садової форми.

Драцена Сандера (*Dracaena sanderi*). Стебло тонке, листя дрібне (до 3 см завдовжки), вузьке, трохи зігнуте, однотонно-зелене або з білими смужками.

ДРАЦЕНА (ДРАКОНОВЕ ДЕРЕВО) *Dracaena*

Драцена облямована (*Dracaena marginata*)

Варіанти забарвлення листя

Драцена талієподібна (*Dracaena thaloides*). Листя велике (до 70 см завдовжки), черешкове, округло-яйцеподібне, загострене на кінцях.

Також існують інші види драцен.

Оптимальне місце: для драцен запашної і Гукера оптимальні східна і західна експозиції, для решти — південні вікна в квартирах з добрим зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: помірне поливання, драцени терплять пересушування (короткочасне, від тривалого в'яне листя і на ньому з'являються коричневі плями), але не надмірне зволоження ґрунту; у спекотний період бажана підвищена вологість повітря і регулярне обприскування. Через сухість повітря кінчики листків буріють.

Температурний режим: цілорічно — 18—20 °С, драцени запашна і Гукера витримують нижчі температури. Від холоду можуть загинути.

Світло: невибаглива, але при яскравому освітленні ряболобі форми можуть втратити забарвлення.

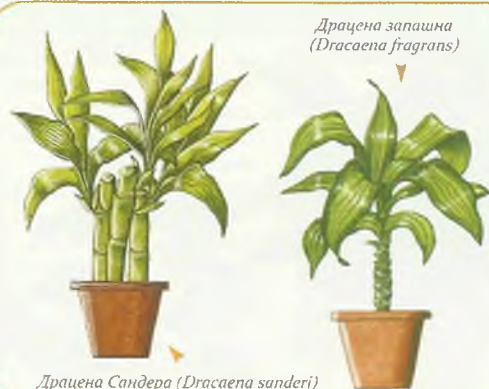
Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової землі, перегною і піску в рівних частинах, ґрунти «Для драцени» або близькі по складу «Для агави», «Для юки» і «Для пальми».

Підживлення: влітку — регулярно розчинами мінеральних і органічних добрив.

Розмноження: живцюванням верхівок, подовжнім поділом стебла. Для деяких видів (драцени деремська, запашна, Сандера) — повітряними відсадками.

Особливості: драцена — повільно зростаюча рослина-довгожитель. Не люблять протягів, через них кінчики листків буріють. Пожовтіння й опадання старих листків — природне явище (кожний листок живе лише 2 роки).

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

Драцена запашна (*Dracaena fragrans*)

Драцена Сандера (*Dracaena sanderi*)

ІРЕЗИНА (АХІРАНТЕС, СОЛОМОЦВІТ) *Iresine*

Родина Амарантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки (частково — субтропіки).

Ірезина Ліндена (*Iresine lindenii*). Напівкущ, стебла товсті, м'ясисті, листя овальне, загострене до черешка і на верхівці, пурпурне; квітки непоказні.

Ірезина Гербста (*Iresine herbstii*). Невеликий кущ; листя характерної форми, що нагадує копита. Пагони і листя у вихідного різновиду темно-пурпурові, жилки зазвичай червоні, у різновиду золотисто-сітчастого — листя і пагони світло-зелені із золотистими жилками; у різнови-

Ірезина Гербста

ІРЕЗИНА (АХИРАНТЕС, СОЛОМОЦВІТ) *Iresine*

ду Волеса — листя дрібніше, червоно-коричневе. Квітки непоказні.

Інші види трапляються рідше.

Оптимальне місце: східні та західні кімнати.

Вимоги до вологості: влітку помірно за об'ємом часте поливання, узимку скорочується тільки об'єм — треба підтримувати постійну вологість. Улітку потребує регулярного обприскування.

Температурний режим: оптимальна зимова температура — 18–22 °С.

Світло: віддає перевагу яскравому розсіяному освітленню.

Вимоги до ґрунту: невибаглива, можна використовувати універсальні землесуміші.

Підживлення: органічними добривами, регулярні, але не дуже часті (через надлишок азоту блякне забарвлення листя).

Розмноження: для живцювання краще брати напівдеревілі живці, зелені зверху, у серпні — вересні — також верхівкові, що залишилися після обрізання.

Особливості: до заморозків можна тримати на балконі. Для красивішого куштиння потріб-

ні обрізання і прищипування. Пересадження проводять тільки тоді, коли горщик стає дуже затісним. Протягів не витримує.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень. Підживлення — у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

Ірезина Ліндена (Iresine lindenii)

Ірезина Гербоцна (Iresine herbacea)

КАВОВЕ ДЕРЕВО *Coffea*

Кавове дерево арабійське (Coffea arabica)

Родина Маренові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Кавове дерево арабійське (Coffea arabica).

Вічнозелений кущ (у дикій природі — дерево) з вираженим стовбуром і горизонтальними бічними пагонами. Листя до 15 см завдовжки, довгасте, повисле, шкірясте, по краях злегка хвилясте, яскраво-зелене. Квітки в малоквітковій волоті (до 6 штук), білі, до 2 см у діаметрі, запашні; ягоди спершу зеленуваті, потім — червоні і майже лілові.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологості: влітку щоденне помірно поливання, регулярне обприскування, взимку поливання скорочують.

Температурний режим: влітку — 22–24 °С, взимку — 16–18 °С.

Світло: світлолюбне, але прямих сонячних променів не витримує.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листяної, торф'яної і перегнійної землі та піску в рівних частинах. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: щодаки.

Розмноження: насінням (воно швидко втрачає схожість, у ґрунт його заглиблювати не можна) і живцями.

Особливості: деревце 1,5 м заввишки може давати по 500 г кавових зерен на рік.

Мінімальний догляд: той самий, але можна пропустити декілька обприскувань або поливань.

КАДЗУРА *Kadsura*Кадзура японська (*Kadsura japonica*)

Родина Магнолієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Японії.

Кадзура японська (Kadsura japonica). Виткий кущ, використовується як ампельна рослина; молоді пагони червонуваті, старі — зелені; листя до 10 см завдовжки, еліптичне або зворотно-яйцеподібне, на кінцях звужене, зверху блискуче, темно-зелене, знизу матове, світліше; квітки поодинокі, пазушні, білувато-рожеві.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологоти: помірне поливання цілорічно.

Температурний режим: узимку — не вище від 13 °С.

Світло: розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дерновою, листяною і перегнійною землею та піску. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

Розмноження: живцями, насінням.

Особливості: за умови використання для вертикального озеленення потрібна опора.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень.

КОДІЕУМ (КРОТОН) *Codiaeum*

Родина Молочайні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Кодіеум розписний (Codiaeum pictum). Листя лінійне, виїмчасте, іноді лопатеве, шкірясте, блискуче, забарвлення залежить від сорту; квітки непоказні, жовто-зелені.

Кодіеум строкатий (Codiaeum variegatum). Кущ до 2 м заввишки. Листя почергове, до 30 см завдовжки, від яйцеподібної до лінійної форми, часто — з вираженими лопатями; шкірясте, блискуче, різного забарвлення у різних сортів (від зелених до майже чорних із жовтими і червоними візерунками). Суцвіття — китиця, квітки дрібні, непоказні.

Вічнозелена рослина.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати. Не терпить протягів.

Вимоги до вологоти: поливання залежить від температури — за високої потрібне рясне, за прохолодної — помірне; вологість має бути по-

стійною, не можна допускати застою води. Обприскування бажане.

Температурний режим: цілорічно температури в межах 18—22 °С.

Світло: невибагливий, але через довгий брак світла може втратити яскраве забарвлення.

Вимоги до ґрунту: можна використовувати різні поживні землесуміші, зокрема універсальні.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: живцями — листовими з «п'ятою» або стебловими (березень — квітень), їх укорінюють у воді або у вологому піску з підігрівом до 25—28 °С. Рідше — насінням.

Особливості: молоді рослини треба пересаджувати щорічно, старі — через 2—3 роки. Відносно часто уражається червоним павутинним кліщем і щитівками.

Мінімальний догляд: той самий (основний), але можна пропустити декілька поливань і обприскувати лише зрідка.

Кодіеум строкатий

Кодіеум розписний (*Codiaeum pictum*)Кодіеум строкатий (*Codiaeum variegatum*)

КОЛЕУС (КРОПИВА) *Coleus*

Колеус Блюма (Coleus blumei)

Родина Губоцвіті. Одрічничник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Колеус Блюма (Coleus blumei). Стебло чотиригранне, розгалужене; листя видовжено-серцеподібне із зубчастими краями (як у кропиви), оксамитове, різного забарвлення зі смугами або зонами від жовтогарячого і білого до мохово-зеленого кольору; суцвіття — колос, квітки дрібні, блакитні.

Колеус гібридний (Coleus hybrida). Листя яйцеподібне або овальне, оксамитове, по краях хвилясте, забарвлене строкато, малюнки різноманітні; суцвіття колосоподібні, квітки синюватобілі.

Колеус Ренельта (Coleus rehneliana). Пагони повислі, що дозволяє використовувати рослину як ампельну; листя велике, коричнево-червоне із зеленою облямівкою.

Інші види трапляються рідше.

Колеус Блюма (Coleus blumei)

Оптимальне місце: південні вікна.

Вимоги до вологи: помірне, але регулярне поливання — через брак зволоження може скинути листя. Негативно реагує на обприскування, але любить злегка підвищену вологість повітря.

Колеус гібридний (Coleus hybrida)

Температурний режим: узимку — близько 15 °С.

Світло: світлолюбний.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листяної і торф'яної землі та піску в рівних частинах або універсальні землесуміші з нейтральним рН.

Підживлення: улітку — щотижневі.

Розмноження: насінням і живцюванням верхівок пагонів.

Особливості: улітку можна вирощувати на балконі або у відкритому ґрунті. Для поліпшення декоративності квітконоси треба видаляти, а верхівки пагонів прищипувати. У лютому можна зрізати до пня для нового приросту. У старих рослин стебло знизу зазвичай оголюється, у молодих цей симптом свідчить про брак світла.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні, підживлення — залежно від стану рослини.

Колеус Ренельта (Coleus rehneliana)

КОРДИЛІНА *Cordyline*

Кордиліна верхівкова

Родина Агавові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Рід об'єднує кущові або деревоподібні багаторічники зі здеревілим стеблом та бульбоподібними кореневищами.

Кордиліна Банкса (*Cordyline banksii*). Стебло виллоподібно гілкується; листя лінійно-ланцетне з кінчиками, що відгинаються, жилки яскраві (яскраво-зелені, жовті, червоні), листя зверху зелене, знизу — сірувате; суцвіття — складна китиця, квітки дрібні, білі.

Кордиліна Бауера (*Cordyline baueri*). Листя мечоподібне, до основи звужене; суцвіття — китиця, квітки білі, запашні.

Кордиліна верхівкова (*Cordyline terminalis*). Стебло здеревіле, що не розгалужується або слабо розгалужується; листя до 80 см завдовжки,

розташоване спіралеподібно на верхівці стебла, ланцетне або широкоовальне, загострене, зелене зі строкатими рожевими або червоними плямами; суцвіття пазушні, волотисті, квітки білі або рожеві.

Кордиліна південна (*Cordyline australis*). Деревоподібна рослина з сильно потовщеним біля основи стеблом, листя пучком зібране на верхівці стебла, до 1 м завдовжки і 5 см завширшки, сидяче, вузьке, жорстке, однотонне.

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологості: цілорічно помірне поливання; надмірного зволоження ґрунту не витримує; у спекотний період бажане регулярне обприскування.

Температурний режим: для ряболистих форм оптимальною є цілорічна температура 18—22 °С, для видів із зеленим листям — прохолодніші зимові температури (12—16 °С).

Світло: розсіяне освітлення, на яскравому світлі ряболисті форми можуть утратити забарвлення.

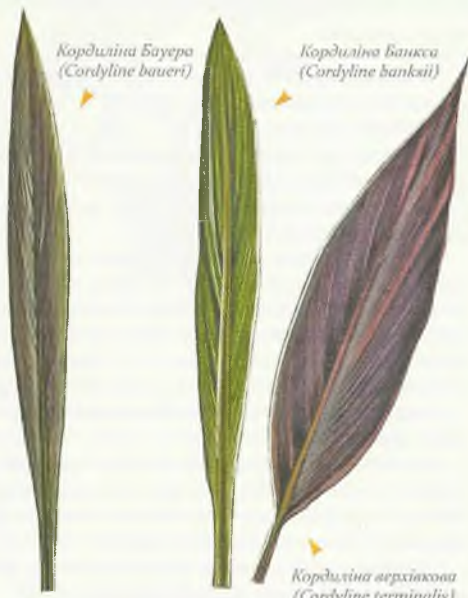
Вимоги до ґрунту: різні субстрати з рН 5,5—6,8; ґрунти «Для драцени», «Для юки», «Для пальми».

Підживлення: улітку — регулярно розчинями мінеральних і органічних добрив.

Розмноження: живцюванням верхівок, подовжнім поділом стебла, паростками.

Особливості: старі рослини пересаджують раз на 2 роки. Не терпить протягів.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3—4 дні. Підживлення — мінеральні палички.

Кордиліна Бауера
(*Cordyline baueri*)

Кордиліна Банкса
(*Cordyline banksii*)

Кордиліна верхівкова
(*Cordyline terminalis*)

Кордиліна південна (*Cordyline australis*)

КРИПТАНТУС *Cryptanthus*

Криптантус двосмужковий

Родина Бромелієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Криптантус двосмужковий (Cryptanthus bivittatus). Безстеблова трав'яниста рослина із зібраним у розетки листям. Розетка невелика; листя до 8 см завдовжки, ланцетно-лінійне, по краю дрібнозубчасте, оливково-зелене, з двома світлими поздовжніми смугами.

Криптантус поперечносмугастий (Cryptanthus zonatus). Розетка ширококорозкрита; листя до 25 см завдовжки, лінійно-ланцетне, по краю хвилясте, оливково-зелене з поперечними сріблясто-білими і жовтуватими смугами.

Інші види трапляються рідше.

Оптимальне місце: північні вікна теплих кімнат і маленькі кухні.

Вимоги до вологості: рівномірне помірне поливання цілорічно. Від надмірного зволоження коріння загниває, від короткочасного браку зволоження кінчики листків буріють, від довшого — рослина скидає листя.

Температурний режим: оптимальна зимова температура — 18—20 °С.

Світло: тіньовитривала рослина. Від прямих променів зазнає опіків.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із волокнистого торфу, листової землі, перегною, піску і подрібненого моху в рівних частинах, ґрунтова суміш «Для орхідей і бромелієвих», інші небажані.

Підживлення: тільки влітку — розчинами органічних добрив.

Розмноження: паростками, що утворюються в пазухах листя.

Особливості: можна використовувати в групових композиціях із сукулентами. Досить часто уражається щитівкою і борошнистим червцем.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні. Підживлення — мінеральні палички.

Криптантус двосмужковий (Cryptanthus bivittatus)

Криптантус поперечносмугастий (Cryptanthus zonatus)

КРИПТОМЕРІЯ *Cryptomeria*

Криптомерія японська (Cryptomeria japonica)

Родина Кипарисові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Криптомерія японська (Cryptomeria japonica). Вічнозелене хвойне дерево; кора стовбура і гілок червонувато-коричнева; бічні пагони зібрані в кільця; листя розташоване спіралью, молода глянцювата, м'яка, плоска, листочки майже прямі; дорослі листочки жорсткі, шилоподібні, біля основи викривлені.

Оптимальне місце: холодні північні кімнати.

Вимоги до вологості: помірне поливання влітку, економне взимку. Надлишок вологості шкідливий.

Температурний режим: зимова температура має бути не вищою за 10—13 °С.

Світло: тіньовитривала.

Вимоги до ґрунту і поживних речовин: суміш із глинисто-дернової і листової землі та піску у співвідношенні 3:1:1, готові ґрунти «Для араукарії», «Кипарис» та ін.

Розмноження: насінням і верхівковими живцями (липень — серпень). Живці зрізають на палець нижче від зеленої частини, для успішного вкорінення бажано застосовувати фітогормони. Узимку краще помістити рослину в парник, після чого навесні забезпечити ґрунтовий підігрів.

Підживлення: тільки в разі тривалої відсутності пересаджень (за станом).

Особливості: потрібний хороший дренаж і більш пухкий субстрат, ніж для решти хвойних. Узимку по зморзі треба переставляти ближче до балкона. Любить часті провітрювання.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, узимку — раз на тиждень.

КУРКУЛІГО *Curculigo*

Куркуліго відігнуте
(*Curculigo recurvata*)

Родина Гіпоксієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Куркуліго відігнуте (Curculigo recurvata).

Трав'янистий багаторічник. Листя прикореневе, на жолобчастих черешках, овально-ланцетне, складчасте, жорстке, відігнуте назад. Суцвіття китицеподібні, розташовані біля основи рослини, квітки непоказні.

Вимоги до вологості: вологолюбна рослина, що вимагає частого поливання й обприскування влітку і помірного поливання узимку.

Температурний режим: цілорічно в межах 18—20 °С, проте витримує коливання від 13 до 22 °С.

Світло: розсіяне освітлення, добре витримує затінювання.

Вимоги до ґрунту: суміш із листяної, дернової і перегнійної землі та піску в пропорції 1:2:1:1. Допустимі готові універсальні землесуміші. Потрібен хороший дренаж.

Підживлення: улітку — розчинами органічних добрив.

Розмноження: насінням і паростками.

Особливості: може рости в екстремальних еколого-кліматичних умовах. Протягів не терпить.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 5—6 днів, замість частини обприскувань — сусідство з додатковими джерелами вологості. Підживлення — мінеральні палички.

Лавр благородний
(*Laurus nobilis*)

Родина Лаврові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Лавр благородний (Laurus nobilis). Вічнозелений кущ (у природних умовах — дерево); кора гладенька, бура; листя короткочерешкове, чергове (воно добре знайоме кожній домогосподарці як спеція), ланцетне, сірувато-зелене, запашне; суцвіття зонтикоподібні, квітки білувато- або зеленувато-жовті. Період спокою слабо виражений (припинення росту пізньої осені — взимку).

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

ЛАВР *Laurus*

Вимоги до вологості: влітку рясне поливання, узимку — економне.

Температурний режим: узимку бажана температура близько 13 °С.

Світло: може рости і на світлі, і в затінку, але за умови хорошого освітлення краще гілкується.

Вимоги до ґрунту: можливі різні варіанти, зокрема готові універсальні землесуміші.

Підживлення: улітку — мінеральними добривами.

Розмноження: насінням, живцями, кореневими паростками.

Особливості: за допомогою обрізання крони можна надати будь-якої форми, обрізання проводиться тільки в період спокою.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

МАРАНТА *Maranta**Маранта трибарвна (Maranta tricolor)*

Родина Марантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Маранта біложилчаста (Maranta leuconeura).

Листя до 15 см завдовжки, широкоовальне або еліптичне, зверху яскраво-зелене з безформними коричневими плямами уздовж середньої жилки, знизу — сірувато-зелене з червонуватим відтінком. Суцвіття волотисті, квітки дрібні, білі.

Маранта двобарвна (Maranta bicolor). Відрізняється забарвленням: листкова пластинка темно-зелена, світліша по краях, біля центральної жилки світла облямівка, жилки світлі.

Маранта трибарвна (Maranta tricolor). Від двобарвної відрізняється тим, що жилки червоні.

Оптимальні умови: волога маленька кухня, північна експозиція.

Вимоги до вологи: часте рясне поливання й обприскування, також бажано прикривати кореневища сирим мохом. Холодна вода може погубити рослину, її треба підігрівати. Навіть від короткочасного браку зволоження і надмірної сухості повітря кінчики листків буріють, краї скручуються, з'являються плями, нижні листки жовкнуть цілком, від довшого — рослина скидає листя.

Температурний режим: навіть узимку температура не повинна знижуватися нижче за 17 °С. Від холоду гниють стебла.

Світло: тіньюлюбна рослина. Через яскраве освітлення втрачає забарвлення, від прямих променів листя може засохнути.

Вимоги до ґрунту: ґрунт «Для маранти», але можна використовувати будь-які пухкі поживні землесуміші. Хороший дренаж.

Підживлення: регулярно комплексними добривами.

Розмноження: поділом великих екземплярів під час пересаджування (навесні).

Особливості: найкраще розростаються в невисоких широких горщиках. У сухих кімнатах краще тримати у флорарії. Уражається павутинним кліщем.

Мінімальний догляд: той самий (основний), але можна пропустити декілька обприскувань або поливань.

МИРТ *Myrtus**Мирт звичайний (Myrtus communis)*

Родина Миртові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Мирт звичайний (Myrtus communis). Вічнозелений кущ (у природних умовах дерево); листо до 5 см завдовжки, довгасто-яйцеподібне або ланцетне, шкірясте, блискуче, темно-зелене (є ряболисті форми), запашне; квітки поодинокі, до

2 см у діаметрі, білі з жовтуватим або червонуватим відтінком, запашині.

Оптимальне місце: холодні східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: улітку рясне поливання, узимку — економне.

Температурний режим: узимку температура не повинна перевищувати 13 °С.

Світло: віддає перевагу доброму освітленню, але може рости і в затінку.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової, листової і торф'яної землі та піску в пропорції 4:2:1:1. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: улітку — щодаки мінеральними добривами.

Розмноження: насінням і живцями навесні й улітку. Час укорінення живців — до 6 тижнів.

Особливості: обрізанням і прищипуванням кроні можна надати будь-якої форми. У весняний і літній період краще тримати на балконі.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 5—6 днів. Підживлення — мінеральні палички.

МЮЛЕНБЕКІЯ *Muehlenbeckia*

Родина Гречані. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Мюленбекія сплутана (*Muehlenbeckia complexa*). Здеревіла ліана, яку можна вирощувати як ампельну рослину. Пагони червонуваті; листя до 2 см у діаметрі, округле; суцвіття пазушні, малоквіткові, квітки білі. Період спокою виражений (листопадна рослина).

Оптимальне місце: східні та західні кімнати з поганим опаленням.

Вимоги до вологості: улітку рясне поливання, у період спокою — економне.

Температурний режим: у період спокою температура має бути не вищою за 13 °С.

Світло: типова рослина помірного освітлення.

Вимоги до ґрунту: дернова і листяна земля з перегноем і піском у рівних частинах. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Мюленбекія сплутана (Muehlenbeckia complexa)

Підживлення: обов'язкові в періоди бутонізації та цвітіння і якщо рослина давно не пересаджувалась.

Розмноження: поділом куща, живцями (влітку).

Особливості: для вертикального озеленення потрібна опора.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, узимку — раз на 10 днів. Підживлення — мінеральні палички.

НАНДИНА *Nandina*

Родина Барбарисові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Нандина домашня (*Nandina domestica*). Вічнозелений кущ; листя черешкове (черешки довгі), двічі- або тричірозсічене, сегменти ромбічні, загострені, блискучі, листкова пластинка сіро-зелена, до осені стає червонувато-бурою; суцвіття верхівкове волотисте, квітки дрібні. Період спокою середньо виражений (припинення росту, зміна забарвлення листя).

Оптимальне місце: холодні південні кімнати. Краще росте в оранжереях і зимових садах.

Нандина домашня (Nandina domestica)

Вимоги до вологості: помірне поливання, що зменшується взимку.

Температурний режим: у період спокою — в межах 7–13 °С.

Світло: світлолюбна.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із дернової і листяної землі та піску в пропорції 4:2:1. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: насінням і живцями (влітку).

Особливості: для формування крони можливе обрізання.

ОПЛІСМЕНУС (ОСТЯНКА) *Oplismenus*

Оплісменус коротковолосий
(*Oplismenus hirtellus*)

Родина Злакові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Оплісменус коротковолосий (*Oplismenus hirtellus*). Трав'янистий багаторічник; пагони повзучі, розгалужені, укорінюються у вузлах; листя до 10 см завдовжки, видовжено-ланцетне, є форми

із зеленим і смугастим (смуги біло-рожеві) листям. Суцвіття волотисті, квітки дрібні. Можна використовувати і як ампельну рослину, і як ґрунтопокривну.

Оптимальне місце: теплі північні вікна.

Вимоги до вологи: помірне і за частою, і за об'ємом поливання, дещо рідше взимку.

Температурний режим: зимова температура в межах 17—20 °С.

Світло: може рости і на світлі, й у затінку.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із листяної і дернової землі та перегною в пропорції 4:1:2. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: у разі появи ознак браку поживних речовин; від надлишку добрив у ряболистої формі може зникнути забарвлення.

Розмноження: верхівковими живцями і частинами пагона (з двома листками).

Особливості: старі екземпляри швидко втрачають декоративність, краще оновлювати їх щорічно.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, узимку — раз на тиждень.

ПАНДАНУС *Pandanus*

Панданус Вейча (*Pandanus veitchii*)

Родина Панданусові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Панданус Вейча (*Pandanus veitchii*). Кущ або невелике дерево. Стебло рясно гілкується, характерна наявність «ходульного» коріння. Листя розташоване спіралеподібно, воно довге (до 1 м), загострено-мечоподібне, зі шпильками по краях, шкірясте, зелене (іноді з біло-жовтими смугами), шпильки білі.

Оптимальне місце: холодні південні приміщення.

Вимоги до вологи: рясне поливання влітку, помірне взимку; бажано обприскувати.

Температурний режим: добре росте в межах від 13 до 23 °С.

Світло: тіньовитривалий.

Вимоги до ґрунту: суміш із листяної, дернової і перегнійної землі та торфу в пропорції 4:1:2:4. Допустимі готові універсальні землесуміші. Потрібен хороший дренаж.

Підживлення: залежно від стану.

Розмноження: вкоріненням бічних пагонів або відтинків стебла. Перед розміщенням у посудини живці бажано добре підсушити.

Особливості: рекомендується повертання до світла. Дуже важливо не заглиблювати рослину в субстрат: основа стебла, що містить повітряне коріння, повинна перебувати над поверхнею; її можна обгорнути вологим мохом.

Мінімальний догляд: улітку поливання раз на 2—3 дні, узимку — раз на 5—6 днів, замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

ПАПОРОТІ *Polypodiophyta*

Папороті — абсолютно особлива категорія рослин, що не належать до квіткових і розмножуються спорами. Листя папоротей називається валями, на нижньому боці у нього утворюються спеціальні скупчення спорангій (це орган, у якому формуються спори) — соруси, форма і розміщення яких є важливими систематичними ознаками.

Незважаючи на величезні зовнішні відмінності, вимоги папоротей до умов утримання та догляду мають багато спільного. Нижче описано не надто вибагливі папороті (решта — в розділі «Рослини для досвідчених і найстаранніших квітникарів»).

ДОГЛЯД ЗА ПАПОРОТЯМИ:

Оптимальні умови: волога маленька кухня, теплі квартири, північна експозиція.

Вимоги до вологості: потребують регулярного рясного поливання цілорічно. Навіть через короткочасний брак зволоження втрачає листя. Необхідне щоденне обприскування, у спеку — 2 рази на день. Через сухість повітря листя жовкне, на ньому з'являються коричневі плями, нове листя не утворюється. Вода для поливання й обприскування має бути м'якою.

Світло: тіньовитривалі, не витримують прямих сонячних променів (зазнають опіків). Можуть рости при штучному освітленні.

Температурний режим: більшість видів не витримують температур, нижчих від 13 °С. Різ-

кі коливання температури шкідливі. Протягів не терплять.

Вимоги до ґрунту: суміш із торф'яної, листяної, дернової і перегнійної землі, спеціалізована землесуміш «Для папоротей». Для епіфітів потрібне збільшення частини торфу.

Підживлення: у період активного росту — щодаки, чергуючи підживлення розчинами мінеральних і органічних добрив.

Розмноження: поділом кореневищ, виводковими бруньками (у «живородних» видів), папоростками; спорами.

Для висівання спор використовують неглибокі горщики штибу чашок Петрі. Субстрат для посіву спор — торф'яна і листяна земля з піском у пропорції 2:1:1. Під час посіву його ущільнюють і змочують окропом, після остигання висівають спори, змочують слабким розчином марганцевокислого калію або хінозолу і закривають склом. Паростки, що утворилися, переміщують у великі невисокі посудини з субстратом із листяної землі, торфу, сфагнуму й річкового піску в рівних частинах.

Особливості: під час пересадження необхідно видаляти зіпсоване коріння. Уражається щитівкою.

Мінімальний догляд: той самий (основний), але можна пропустити декілька обприскувань або поливань (але не допускаючи повного висушування земляної грудки).

ВУДВАРДІЯ *Woodwardia*

Родина Блехнумові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі та сухі субтропіки.

Вудвардія укорінена (Woodwardia radicans). Ваї до 180 см завдовжки, черешки до 40 см завдовжки, біля основи з коричневими лусочками; листя дугоподібно зігнуте, двічіперисте, сегменти вузькі, глибоко розсічені. «Живородний» вид (утворює дочірні рослини).

Вудвардія укорінена (Woodwardia radicans)

ДАВАЛІЯ *Davallia*

Родина Давалієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки (острів Ява).

Давалія розсічена (Davallia dissecta). Черешки солом'яні, ваї до 30 см завдовжки, сегменти лопатеві, біля основи клиноподібні, ажурні. Можна вирощувати як ампельну рослину.

Давалія розсічена (Davallia dissecta)

ДЕРБ'ЯНКА *Blechnum*

Дерб'янка горбата (*Blechnum gibbum*)

Родина Блехнові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Дерб'янка горбата (*Blechnum gibbum*). Нагадує загальним зовнішнім виглядом саговник. Стовбур до 1 м заввишки, вкритий чорними лусочками і волокнами; ваї в розетці на верхівці, великі, розсічені, блискучі, старі — зелені, молоді забарвлені в червонуваті тони. З усіх папоротей дерб'янка найменш вибаглива.

ЛІГОДІУМ *Lygodium*

Родина Лігодієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки.

Лігодіум японський (*Lygodium japonica*). Витка трав'яниста рослина з необмеженим ростом; ваї перистороздільні, з 2—3 вузькими, дихотомічно розділеними сегментами на кожній стороні пагона, спороносні сегменти звужені, спорангії розташовані на кінцях часток. Менш вибагливий до вологості повітря й освітлення вид. Можна вирощувати як ампельну рослину.

Лігодіум японський (*Lygodium japonica*)

МІКРОЛЕПІЯ *Microlepia*

Родина Денштедтієві. Багаторічні й однорічні види.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Найпоширеніший вид — мікролепія пласколиста (*Microlepia platyphylla*). Трав'яниста рослина до 2 м заввишки; стебло повзуче, гіллясте; ваї тричіперисті, по загальному контуру дельтоподібні, лопатеві листочки ланцетні, розширені біля основи, шкірясті, світло-зелені.

Мікролепія пласколиста (*Microlepia platyphylla*)

МИКРОСОРИУМ *Microsorium*

Мікросоріум крапковий (Microsorium punctatum)

Родина Багатоніжкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Найпоширеніший вид *мікросоріум крапковий (Microsorium punctatum)*. Кореневище горизонтальне, ваї зібрані в розетку біля основи, щільні, формою близькі до ременеподібних, з суцільним краєм, у деяких різновидів по краях хвилясті; кінці можуть бути роздвоєними або трійчастими.

Особливості: невибагливий вид.

НЕФРОЛЕПІС *Nephrolepis*

Родина Нефролепісові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки (є окремі субтропічні види).

Нефролепіс високий (Nephrolepis exaltata).

Трав'яниста папороть, може рости і як наземна рослина, і як епіфіт. Ваї до 40 см завдовжки, розташовані на червонуватих черешках, зібрані в розетку, дугоподібно поникають, непарноперисті; сегменти загострені, світло-зелені; соруси — на кінцях листочків-сегментів; у місцях розгалуження жилок і на кореневищі утворюються паростки (родова особливість усіх нефролепісів). Сорти відрізняються один від одного формою сегментів і стійкістю до зовнішніх умов. Може виро-

щуватися як ампельна рослина. Іноді цю папороть вважають різновидом (формою) нефролепіса сердцелистого.

Нефролепіс сердцелистий (Nephrolepis cordifolia). Ваї до 60 см завдовжки, сегментисточки розташовані на окремих черешках, численні, налягають один на одного, сердцеподібні біля основи і тупі із зовнішнього боку, на кінцях іноді утворюються «вушка», жовто-зелені; соруси розташовані між краєм листка і середньою жилкою; на столонах (це видозмінені пагони, зазвичай лежачі) утворюються бульби, що запасують воду; вони можуть служити і для вегетативного розмноження.

Також існують інші види.

Нефролепіс високий (Nephrolepis exaltata)

Нефролепіс сердцелистий (Nephrolepis cordifolia)

ПЕЛЕЯ *Pellaea*Пелея зелена (*Pellaea viridis*)Пелея круглолиста
(*Pellaea rotundifolia*)

Родина Птерисові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Пелея зелена (*Pellaea viridis*). Стебло повзуче; черешки блискучі, червонувато-чорні, ваї 50—60 см завдовжки, двічі- і тричіперисті, листочки сегменти розташовані на окремих черешках, третинні сегменти — сидячі, овальні, шкірясті, темно-зелені. Використовується як ампельна рослина.

Пелея круглолиста (*Pellaea rotundifolia*). Компактна рослина з повзучим лускатим кореневим щем, ваї до 20 см завдовжки, листя перистоскладне, листочки короткочерешкові, овальні, шкірясті.

Лише папороті роду пелея можуть рости в південній експозиції.

ПЛАТИЦЕРІУМ (ОЛЕНЯЧИЙ РІГ) *Platycerium*Платицеріум двовильчастий
(*Platycerium bifurcatum*)

Родина Багатоніжкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Найпоширеніший вид *платицеріум двовильчастий* (*Platycerium bifurcatum*).

Має два типи листків, що відрізняються будовою: спороносні — до 80 см завдовжки, клиноподібні біля основи, двічі або тричі дихотомічно (точно навпіл) розгалужуються вгору і закінчуються тупими язикоподібними частками, нагадують оленячі роги; стерильні — округлі, цілісні або лопатеві, притиснуті до субстрату так, що утворюють подобу кишені, у якій збирається вода і розміщується додаткове коріння. На відміну від інших папоротей, можна культивувати на корі або шматках дерева. Використовується як ампельна рослина.

ПТЕРИС (ОРЛЯК) *Pteris*

Родина Птерисові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і вологі субтропіки.

Птерис критський (*Pteris cretica*). Черешки голі, стрижень ваї крилатий, ваї до 40 см завдовжки, перисторозсічені (нижні — двічіперисторозсічені), з 2—6 парами сегментів, сегменти видовжено-ланцетні, забарвлення залежить від сорту, наприклад у сорту Альбо-лінеата сегменти зі світлими смугами. Стійкий в інтер'єрі.

Птерис критський (*Pteris cretica*)

ТЕКТАРІЯ *Tectaria*

Родина Щитникові.
Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Америки.

Найпоширеніший у кімнатній культурі вид *тектарія цикутова* (*Tectaria cicutaria Copel*) — стебло повзуче, ваї з великими лопатовими сегментами, світло-зелені; «живородний» вид: на поверхні листя утворюються виводкові бруньки.

Розмноження: виводковими бруньками, спорами.

Тектарія цикутова
(*Tectaria cicutaria Copel*)

ФАНЕРОФЛЕБІЯ (БАГАТОРЯДНИК) *Phanerophlebia*

Фанерофлебія серпоподібна
(*Phanerophlebia falcata*)

Родина Щитникові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Найпоширеніший вид *фанерофлебія серпоподібна* (*Phanerophlebia falcata*). Кореневище пряmostояче; ваї на черешках, черешки вкриті бурими лусочками біля основи, загальна довжина ваї з черешком до 1 м; ваї перисті, листочки серпоподібної форми, загострені на кінцях, по краях дрібнозубчасті, шкірясті, темно-зелені.

Особливості: може рости в холодних кімнатах. Невибагливий до освітлення вид.

ФЛЕБОДІУМ *Phlebodium*

Родина Багатоніжкові.
Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки.

Найпоширеніший у культурі вид *флебодіум золотистий* (*Phlebodium aureum*). Епіфіт, але може рости як наземна рослина. Кореневище з рудими лусочками; черешки жовтуваті, довжина ваї з черешком — до 1,5 м; ваї глибоко перисторозсічені, бічні сегменти цілісні, хвилясті, верхній — повислий, стрічкоподібний, сизий або блакитний кольори.

Флебодіум золотистий
(*Phlebodium aureum*)

ПАХІЗАНДРА *Pachysandra*Пахізандра верхівкова (*Pachysandra terminalis*)

Родина Самшитові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Пахізандра верхівкова (*Pachysandra terminalis*). Вічнозелений напівкущ, що стелеться; стебла м'ясисті, голі; листя на коротких черешках, ромбічне або видовжено-ромбічне, у верхній частині зубчасте, зверху блискуче, темно-зелене; суцвіття верхівкові, колосоподібні, квітки непоказні.

Оптимальне місце: холодні північні вікна.

Вимоги до вологи: помірне і за частотою, і за об'ємом поливання цілорічно.

Температурний режим: зимова температура не повинна перевищувати 13 °С.

Світло: тіньолюбна рослина, прямих сонячних променів не витримує.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової і листової землі та піску в пропорції 2:1:1. Допустимі універсальні земле-суміші.

Підживлення: навесні й улітку раз на місяць.

Розмноження: живцями.

Особливості: можна використовувати в групових композиціях, як ґрунтопокривну рослину; краще росте в невисоких широких посудинах.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень. Підживлення — у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

ПЕПЕРОМІЯ *Peperomia*

Пеперомія клузієлиста

Родина Перцеві. Багаторічні й однорічні види.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Рід об'єднує зовні несхожі рослини, яким притаманна наявність тонких витягнутих суцвіть із дуже дрібними, майже непомітними поодинокими квітками, що зливаються в довге суцвіття — щільний початок.

Пеперомія двобарвна (*Peperomia bicolor*). Стебла лежачі. Листя до 6 см завдовжки і до 4 см завширшки, яйцеподібне із загостреною верхівкою, зверху оксамитове сірувато-оливково-

зелене зі сріблястими жилками, що виділяються на загальному тлі, знизу — біло-зелене з червоними плямами. Суцвіття-початки до 8 см завдовжки, коричнево-зелені. Використовується як ампельна рослина.

Пеперомія зморщена (*Peperomia caperata*). Кущувата невелика рослина близько 10 см заввишки зі зморшкуватим листям (від 3 до 5 см завдовжки), забарвлення якого залежить від сорту: від темно-зеленого з червоними черешками до зеленувато-бордового. Нижній бік листко-

Пеперомія двобарвна (*Peperomia bicolor*)Пеперомія зморщена (*Peperomia caperata*)Пеперомія круглолиста (*Peperomia rotundifolia*)Пеперомія лазяча (*Peperomia scandens*)

ПЕПЕРОМІЯ *Peperomia*

вої пластинки світліший за верхній. Початки до 15 см завдовжки, світліші за листя, піднімаються над кушиком на висоту, яку можна зіставити з його власною. У сорту Літл Фентезі суцвіття біле і сплюснуте.

Пеперомія клузієлиста (*Peperomia clusiaefolia*). Стебла прямостоячі, розгалужені, листя велике, до 15 см завдовжки і 6—8 см завширшки, обернено-яйцеподібне, м'ясисте, темно-зелене (інколи з червонуватим відтінком) і з облямівкою рожевого чи пурпурового кольору по краях.

Пеперомія круглолиста (*Peperomia rotundifolia*). Стебла стелються. Листя дрібне, округле, до 15 см завдовжки, ламке, м'ясисте, з верхнього боку — сітчастий малюнок (яскраво-зелені жилки на світлішому оливково-зеленому тлі). Ампельна рослина.

Пеперомія лазяча (*Peperomia scandens*). Стебло лежаче, до 1 м завдовжки. Листя до 8 см завдовжки і 5 см завширшки, яйцеподібне, із загостреним кінчиком, зелене, зі світлішою жовтувато-зеленою або жовтою облямівкою, вкрите восковим нальотом. Ампельна рослина.

Пеперомія магнолієлиста (*Peperomia magnoliaefolia*). Стебла прямостоячі до 30—40 см заввишки, м'ясисті. Листя до 15 см завдовжки, широкоовальне або широкояйцеподібне із закругленим кінчиком, з восковим нальотом, зелене цілком або з жовтуватою облямівкою. Іноді її вважають різновидом пеперомії туполистої.

Пеперомія плющелиста (*Peperomia hederaceaefolia*). Куцувата невелика рослина близько 10 см

заввишки (у неквітучому стані). Листя яйцеподібне, до 6 см завдовжки, хвилясте, сірувато-зелене. Початки довгі.

Пеперомія туполиста (*Peperomia obtusifolia*). Схожа на пеперомію магнолієлисту. Листя м'ясисте, овальне або зворотнояйцеподібне, часто з виїмчастою верхівкою. Є кілька різновидів (форм). Форма золотисто-строката — листя вкриті візерунком із кремових, жовтих і білих плям.

Пеперомія Фразера (*Peperomia fraseri*). Єдиний вид, який можна вважати також декоративноквітучим. Куц до 25 см заввишки, квітконоси з початками — до 35 см. Квітки виражені, запашні, забарвлення залежить від сорту.

Пеперомія Фразера
(*Peperomia fraseri*)

Пеперомія плющелиста
(*Peperomia hederaceaefolia*)

Інші види зустрічаються рідше.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологості: рівномірне помірне поливання, дещо меншого об'єму взимку. Перед кожним новим поливанням земля повинна встигнути підсохнути. Обприскування бажано зрідка проводити взимку й у спеку за температури понад 28—30 °С.

Температурний режим: дуже теплолюбна рослина, за температури, нижчої від 13 °С, може загинути.

Світло: яскраве розсіяне освітлення, прямих сонячних променів не терпить.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш «Для пеперомії», у разі її відсутності — інші землесуміші з рН 5,5. Дренаж обов'язковий.

Підживлення: за умови щорічних пересаджень підживлення не потребує; через надлишок добрив припиняє рости й може скинути листя.

Розмноження: поділом куцка під час пересадження або живцями. Живці укорінюються тільки в теплі в суміші торфу й піску.

Особливості: швидко росте. У видів із малодекоративними суцвіттями рекомендується видаляти квітконоси ще до початку цвітіння.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні, замість обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

Пеперомія магнолієлиста (*Peperomia magnoliaefolia*)

Пеперомія туполиста (*Peperomia obtusifolia*)

ПЕРЕЦЬ *Piper*

Перець липолистий (*Piper tiliacefolium*)

Родина Перцеві. Багаторічні й однорічні види.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Перець липолистий (*Piper tiliacefolium*). Кущ до 2 м заввишки. Листя до 20 см завдовжки, серцеподібне, на кінцях загострене, темно-зелене. Суцвіття пониклі, колосоподібні, квітки непоказні. Також існують інші види.

Оптимальне місце: холодні північні вікна.

Вимоги до вологи: помірне поливання, менш часте взимку; у спеку влітку — обприскування.

Температурний режим: у межах від 16 до 24 °С.

Світло: може рости і на світлі, й у затінку.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової і листяної землі, торфу й піску, готова ґрунтова суміш «Для пеперомії».

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: напівдревелими живцями.

Особливості: потрібне обрізання. Пересадження не частіше, ніж раз на 2—3 роки.

Мінімальний догляд: улітку поливання раз на 2—3 дні, взимку раз на 5—6 днів, замість обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

Пілея Кадьє

Родина Кропиви. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Пілея дрібнолиста, артилерійська рослина (*Pilea microrphylla*). Рослина до 15 см заввишки; пагони соковиті, розкидисті; листя до 0,5 см завдовжки, довгасто-еліптичне або округле, світло-зелене; суцвіття щитоподібні, характерна особливість — викидає хмарки пилку під час розкриття пильків.

Пілея Кадьє (*Pilea cadierei*). Трав'янистий кущ до 60 см заввишки (частіше близько 40 см); молоді пагони прямостоячі, зрілі — ампельні; листя до 10 см завдовжки, довгасто-овальне, у верхній частині закруглено-зубчасте, на листковій пластинці добре виділяються на сріблястому тлі три жилки, забарвлені в зелений колір; суцвіття пазушні, китицеподібні; квітки непоказні, дрібні, білуваті.

Пілея листопокривна (*Pilea involucrata*). Листя видовжене із зубчастими краями, зморшкувате,

ПІЛЕЯ *Pilea*

опушене, зверху зеленувате з мідно-червоним вилиском і темно-зеленими жилками, знизу винно-червоне; квітки рожево-червоні.

Пілея монетоліста (*Pilea nummulariifolia*). Пагони стелються; листя округле, близько 1 см у діаметрі, світло-зелене.

Пілея ніжна місячна долина (*Pilea mollis Moon valley*). Молоді пагони прямостоячі, зрілі — ампельні; листя до 5—6 см завдовжки, довгасто-яйцеподібне, зубчасте по краю, гофроване, зрідка опушене, забарвлення — від зелених до яскраво-рожевих тонів.

Пілея монетоліста
(*Pilea nummulariifolia*)

Пілея листопокривна
(*Pilea involucrata*)

Пілея Спруса
(*Pilea spruceana*)

Пілея ніжна
(*Pilea mollis Moon valley*)

ПІЛЕЯ *Pilea*

Пілея Спруса (*Pilea spruceana*). Листя зворот-носерцеподібне, зубчасте по краю, складчасте з виростами, матово-блискуче, зелено-коричнево-червоне (забарвлення залежить від сорту).

Інші види трапляються рідше.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: рівномірне рясне поливання, яке слід трохи скорочувати взимку; обприскування потрібне, лише коли повітря надто сухе — якщо на листі з'являються коричневі плями.

Температурний режим: цілорічно — в межах 18—24 °С, нижче від 16 °С витримує погано.

Світло: сонцелюбна, але не витримує прямих сонячних променів, відносно тьшовитривала (від сильного або тривалого браку освітлення погіршується забарвлення).

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової і перегнійної землі, торфу і піску в рівних частинах, але можливі й інші варіанти. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: 2 рази на місяць.

Розмноження: живцями протягом усього року, які можна вкорінювати в піску.

Особливості: краще розростається в невисоких широких посудинах. Пілея ніжна швидко розростається й оголює пагони, тому її бажано часто оновлювати (верхівкові пагони відрізають і використовують як живці). Уражається павутинним кліщем.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3 дні, узимку — раз на 4—5 днів. Підживлення — мінеральні палички.

Пілея дрібнолиста
(*Pilea microphylla*)

Пілея Кадье
(*Pilea cadierei*)

ПЛЮЩ *Hedera*

Родина Аралієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: сухі й вологі субтропіки.

Плющ звичайний (*Hedera helix*). Здеревіла ліана. Молоді пагони опушені, на стеблах є коріння-присоски, плодоносні пагони такого коріння позбавлені. Листя зазвичай п'ятилопатеве (лопатею може бути 3—7), шкірясте, у вихідного виду темно-зелене зі світлішими жилками, у сортів — різного забарвлення, часто з білими плямами; квітки непоказні, зеленувато-жовті.

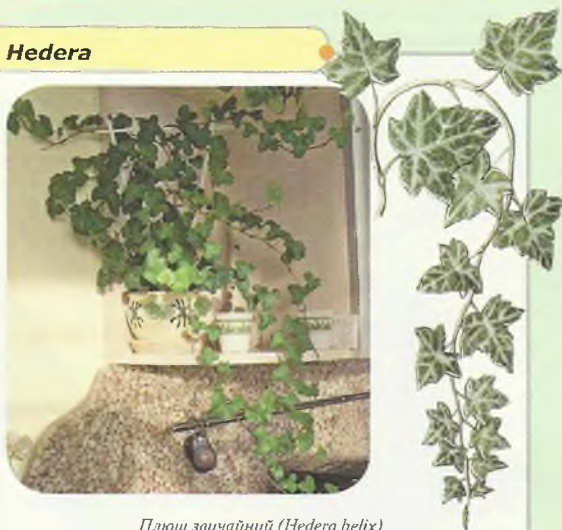
Існує дуже багато форм і сортів, які суттєво відрізняються один від одного за зовнішнім виглядом (форма листових пластинок — від майже ромбоподібної до зірчастої, різне забарвлення, зокрема строкате чи з малюнком, вкорочені або особливим чином вигнуті пагони тощо).

Оптимальне місце: східні та західні вікна.

Вимоги до вологи: помірне поливання й обприскування влітку, економне поливання взимку. Надлишок вологи призводить до пожовтіння листя.

Температурний режим: добре росте в межах від 14 до 24 °С. За нижчої температури росте повільніше, але забарвлення листя буде яскравішим, за високої — навпаки.

Світло: оптимальним є яскраве розсіяне освітлення, хоча рослина тьшовитривала; плющі із зеленим листям можуть рости в густому затінку, тоді як у яболостих різновидів у затінку блякне забарвлення.

Плющ звичайний (*Hedera helix*)

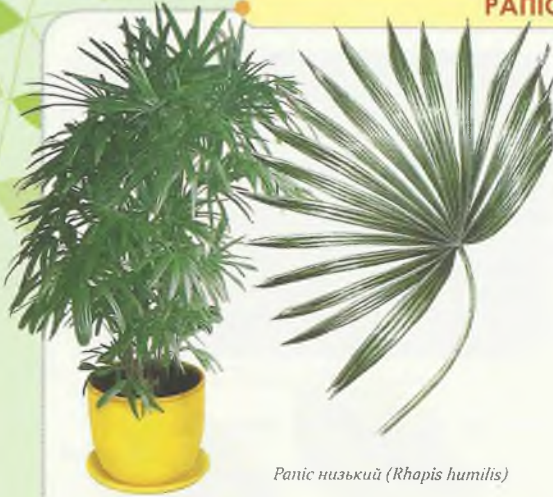
Вимоги до ґрунту: суміш із дернової і перегнійної землі, торфу й піску в пропорції 2:1:1:1. Допустимі готові універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: живцями з повітряним корінням (їх укорінюють у піску), відсадками, щепленням.

Особливості: потребує опори. Рослині можна надати різної форми, наприклад кільцеподібної. Уражається (особливо якщо повітря сухе) попелицями, щитівкою і павутинним кліщем.

Мінімальний догляд: улітку поливання раз на 2—3 дні, узимку раз на 5—6 днів.

РАПІС *Rhapis**Rapis низький (Rhapis humilis)*

Родина Пальмові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Південного Китаю.

Кущувата невисока (до 1,5 м) пальма. Стовбур укритий густим волокном. За рахунок кореневищних пагонів утворює багато тонких стовбурів. Листя на коротких волокнистих черешках, віялове, розсічене на 7—8 часток, жорстке, глянце-

вате, темно-зелене. Найчастіше вирощують вид *рапіс низький (Rhapis humilis)*.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: навесні й улітку — рясне, але менш часте поливання, у період відносно спокою — економне. Улітку бажано обприскувати — через сухість повітря жовкне листя.

Температурний режим: узимку — близько 15 °С.

Світло: світлолюбні рослини.

Вимоги до ґрунту: землесуміші «Для пальми» або «Пальма», можна — «Для драцени», «Для юки», інші менш бажані.

Підживлення: навесні й улітку спеціалізованими добривами для пальм.

Розмноження: паростками й насінням, яке висівається в особливу ґрунтову суміш із торфу, піску й подрібненого моху (сфагнуму) і вирощується з підігрівом.

Особливості: рекомендується повертання до світла. Молоді екземпляри пересаджують щорічно, старі — раз на 2—3 роки.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 4—5 днів, узимку — раз на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

РЕО *Rhoeo**Рео строкате (Rhoeo discolor)*

Родина Комелінові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Рео строкате (Rhoeo discolor). Кореневищний багаторічник з укороченим прямостоячим стеблом; листя до 35 см завдовжки і 7 см завширш-

ки, лінійно-ланцетне; зверху темно-зелене, знизу фіолетове; суцвіття заховане в покривало з приквіткових човноподібної форми, квітки дрібні, білі. Цвіте ціло-річно.

Оптимальне місце: західна і східна експозиції теплих кімнат.

Вимоги до вологи: влітку рясне поливання, узимку помірне, потрібне обприскування.

Температурний режим: узимку температура не має бути нижчою за 13 °С.

Світло: помірне або яскраве розсіяне освітлення (прямі сонячні промені неприпустимі).

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової, перегнійної, торф'яної і листової землі та піску у рівних частинах, ґрунт «Для традесканції».

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: насінням і живцями з бічних пагонів, що утворюються біля основи стебла.

Особливості: пересадження краще здійснювати раз на 2 роки.

Мінімальний догляд: улітку поливання раз на 2—3 дні, узимку — раз на 6 днів.

РОЇЦИСУС *Rhoicissus*

Роїцисус ромбичний (Rhoicissus romboidea)

Родина Виноградні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Роїцисус ромбичний (Rhoicissus romboidea).

Ліана до 3 м завдовжки з розгалуженими вусиками. Листя пальчато складне, складається з 3 листочків; листочки ромбичні, по краю зубчасті, зверху гладкі темно-зелені, знизу — світліші. Квітки дрібні, непоказні, зеленуваті.

Іноді роїцисус плутають із тетрастигмою. Помилка не страшна, оскільки догляд за цими рос-

линами однаковий, з тією різницею, що роїцисус краще витримує відхилення від оптимуму.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: рясне поливання влітку, помірне взимку.

Температурний режим: зимові температури в межах від 13 до 18 °С.

Світло: світлолюбний, але мириться з невеликим браком світла.

Вимоги до ґрунту: допустима універсальна ґрунтова суміш для декоративнолистяних рослин.

Підживлення: залежно від стану. Можна вносити додаткові дози сухих органічно-мінеральних добрив у ґрунтову суміш.

Розмноження: визрілими стебловими живцями (живці укорінюються протягом півтора місяця у звичайному ґрунті).

Особливості: у звичайних квартирах (окрім великогабаритних приміщень) потрібне обрізання. Досить часто уражається грибковими хворобами.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 4—5 днів. Підживлення — мінеральні палички.

Ропалостиліс Байєра (Rhopalostylis baueri)

РОПАЛОСТИЛІС *Rhopalostylis*

но обприскувати — через сухість повітря жовкне листя.

Температурний режим: для пальм оптимальні температури від 16 до 22 °С, проте невеликі відхилення багато культурних форм витримує без шкоди.

Світло: світлолюбні рослини.

Вимоги до ґрунту: землесуміші «Для пальми» або «Пальма», можна «Для драцени», «Для юки», інші менш бажані.

Підживлення: навесні й улітку спеціалізованими добривами для пальм.

Розмноження: насінням, яке висівається в особливу ґрунтову суміш із торфу, піску й подрібненого моху (сфагнуму) та вирощується з підігрівом.

Особливості: рекомендується повертання до світла. Молоде стебло викривлюється, утворюючи «п'яту», це — норма, а не дефект, спроби її випрямити можуть призвести до загибелі рослини. Молоді екземпляри пересаджують щорічно, старі — раз на 2—3 роки, великі екземпляри — раз на 5—6 років.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 4—5 днів, узимку — раз на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

Родина Пальмові. Багаторічник. Стовбур укритий кільцеподібними листковими рубцями. Листя на бурих опушених черешках, перисте, щільно налягає одне на одного, сіро-зелене. Найчастіше в кімнатах вирощують вид *ропалостиліс Байєра (Rhopalostylis baueri)*, але трапляються й інші.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: навесні й улітку — рясне, але помірне за частотою поливання, у період відносного спокою — економне. Улітку бажано

СПАТИФІЛУМ *Spathiphyllum**Спатифілум Воліса (Spathiphyllum wallisii)*

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Спатифілум Воліса (Spathiphyllum wallisii).

Трав'яниста рослина з розетками листя; листкові черешки довгі, листя до 25 см завдовжки, довгасто-ланцетне, по краю злегка хвилясте,

темно-зелене; суцвіття — початок з покривалом, покривало спершу біле, потім зеленувате.

Оптимальні умови: волога маленька кухня, північна експозиція.

Вимоги до вологи: рясне поливання влітку, помірне взимку. Необхідне щоденне обприскування.

Температурний режим: теплолюбна рослина, зимова температура 18—24 °С.

Світло: тінювиривала рослина, не витримує прямих сонячних променів.

Вимоги до ґрунту: суміш із листяної, торф'яної, хвойної і перегнійної землі та піску в пропорції 2:4:1:1:1, спеціалізований ґрунт «Для спатифілума».

Підживлення: регулярно раз на 2 тижні.

Розмноження: поділом кореневища і насінням.

Особливості: може рости в тисних посудинах.

Мінімальний догляд: поливання влітку через день, узимку 2 рази на тиждень, замість частини обприскувань — сусідство з додатковими джерелами вологи. Підживлення — мінеральні палички.

СЦИНДАПСУС *Scindapsus**Сциндапсус розписний (Scindapsus pictus)**Сциндапсус золотистий (Scindapsus aureus)*

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Сциндапсус золотистий (Scindapsus aureus).

Ліана, що лазить за допомогою додаткового коріння. Листя черешкове, овально-ланцетне, асиметричне, на зеленому тлі золотисто-жовтий малюнок із плям.

Сциндапсус розписний (Scindapsus pictus).

Відрізняється від попереднього виду малюнком: тло листкової пластинки оксамитово-темно-зелене, плями сріблясто-білуваті або білуваті.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: вологолюбний, цілорічно потрібне рясне поливання і регулярне (хоча

не обов'язково щоденне) обприскування, але через надмірне зволоження (особливо із застоєм води) стебла гниють.

Температурний режим: постійна температура не нижче від 18 °С. За нижчої — скручується й опадає листя.

Світло: тінювиривалий, проте в затінку, попри добрий стан рослини, малюнок на листі може потьмяніти.

Вимоги до ґрунту: суміш із листяної і перегнійної землі, торфу й піску в рівних частинах, готові ґрунти «Для дифенбахії» або «Для спатифілума».

Підживлення: достатньо підживлювати раз на місяць розчинами мінеральних добрив.

Розмноження: стебловими живцями.

Особливості: зазвичай вирощується як ампельна рослина, для вертикального озеленення треба використовувати опору, обмотану сфагнумом.

Мінімальний догляд: поливання раз на 2—3 дні. Підживлення — мінеральні палички.

ТЕТРАСТИГМА *Tetrastigma*

Родина Виноградні. Багато-річник.

Природні кліматичні умови: тропіки В'єтнаму й Лаосу.

Тетрастигма Вуаньє (*Tetrastigma voinierianum*). Здеревіла ліана до 50 м завдовжки (у кімнатах коротша). Є вусики, листовий черешок довгий (до 20 см), листя пальчато складне з 3—7 частками на окремих черешках, частки-листочки ромбічні або майже овальні, по краю зубчасті, зверху гладкі темно-зелені, знизу опушені та світліші; суцвіття пазушні, квітки дрібні, непоказні, зеленуваті.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: рясне поливання влітку, помірне взимку.

Температурний режим: зимові температури в межах 13 °С.

Світло: світлолюбний, але мириться з невеликим браком світла.

Вимоги до ґрунту: універсальна ґрунтова суміш для декоративнолистяних рослин.

Тетрастигма Вуаньє (Tetrastigma voinierianum)

Підживлення: залежно від стану. Можна вносити додаткові дози сухих органічно-мінеральних добрив у ґрунтову суміш.

Розмноження: визрілими стебловими живцями (укорінюються протягом півтора місяці у звичайному ґрунті).

Особливості: у звичайних квартирах (окрім великогабаритних приміщень) потребує обрізання. Досить часто уражається грибковими хворобами.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 4—5 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ТИС ГОЛОВЧАСТИЙ *Cephalotaxus*

Тис головчастий Форчуна

Родина Головчастотисові. Багаторічник.

Тис головчастий кістянковий (*Cephalotaxus drupacea*). Хвойне дерево; кора сіра, відшаровується поздовжніми смужками; гілки в густих кільцях, у деяких сортів висхідні; листя розташоване тісними напівкруглими рядами (іноді спіральними), до 5 см завдовжки, лінійне, різко загострене на кінчиках, шкірясте, темно-зелене.

Тис головчастий Форчуна (*Cephalotaxus fortunei*). Відрізняється меншим ростом (кущ) і довшою пласкою хвоєю; листові пластинки шкірясті, блискучі, зверху зелені, знизу зі світлими смужками.

Існують інші види, проте трапляються в культурі рідше.

Вимоги до вологи: влітку помірне поливання, узимку — економне. Надлишок вологи шкідливий.

Температурний режим: зимова температура — не вища від 13—15 °С.

Світло: дуже тіньовитривалий.

Вимоги до ґрунту і поживних речовин: суміш із глинисто-дернової і листової землі та піску у співвідношенні 3:1:1, готові ґрунти «Для араукарії», «Кипарис» та ін.

Тис головчастий кістянковий (Cephalotaxus drupacea)

Тис головчастий Форчуна (Cephalotaxus fortunei)

ТИС ГОЛОВЧАСТИЙ *Cephalotaxus*

Розмноження: насінням і верхівковими живцями (липень — серпень). Живці зрізають на палець нижче від зеленої частини, для успішного вкорінення бажано застосувати фітогормони. Узимку краще помістити їх у спеціальний парник, після чого навесні забезпечити ґрунтовий підґрів.

Підживлення: тільки у разі тривалої відсутності пересаджень (за станом).

Особливості: потрібен хороший дренаж і більш пухкий субстрат, ніж для решти хвойних. Узимку по змозі треба переставляти ближче до балкона. Любить часті провітрювання. Можна формувати крону за допомогою обрізання. Уражається щитівкою і павутинним кліщем. *Отруйна рослина!*

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 3—4 дні, узимку — раз на тиждень.

ТОЛМІЯ *Tolmiea*

Tolmiea Menziesii
(*Tolmiea menziesii*)

Родина Ломикаменеві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Північної Америки.

Толмія Мензіса (*Tolmiea menziesii*). Оригінальна ампельна рослина, що зветься також «рослиною-каскадом» за здатність утворювати дочірні рослини просто на дорослішому листі, таким чином одна рослина є свого роду колонією з декількох поколінь. Листя до 5 см завдовжки, нагадує листя смородини, але м'якше і закруглене на кінцях, злегка опушене, зелене (є різновиди з жовтими плямами). Квітки малодекоративні.

Оптимальне місце: холодні північні вікна.

Вимоги до волого: помірне за об'ємом часте поливання влітку, менш часте — узимку. Не можна допускати застою води. Бажана підвищена вологість повітря, але можна обприскувати лише в разі пожовтіння листя.

Температурний режим: узимку оптимальною є температура в межах 7—15 °С. За вищої температури листя швидко старіє. Дуже погано росте поряд з обігрівачами.

Світло: розсіяне освітлення, витримує негустий затінок, не витримує прямих сонячних променів (з'являються опіки).

Вимоги до ґрунту: готовий ґрунт «Для папоротей» або парникова земля в суміші з торфом.

Підживлення: улітку можна удобрювати мінеральними паличками, узимку підживлення слід припинити.

Розмноження: дочірніми рослинами. Можна вкорінювати у воді.

Особливості: не бажаним є сусідство з іншими горщиками — дочірні рослини толмії можуть легко вкорінятися в них. Швидко старіє, бажано оновлювати кожні 3—4 роки. Сувцвіття треба видаляти в міру їх появи.

Мінімальний догляд: улітку поливання раз на 2—3 дні, узимку раз на 5—6 днів, замість обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

ТРАХІКАРПУС *Trachycarpus*

Трахікарпус Форчуна
(*Trachycarpus fortunei*)

Родина Пальмові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: сухі субтропіки.

Стовбур стрункий, укритий черешками і грубим волокном. Листя віялове, глибоко розсічене на численні сегменти, блискуче, темно-зелене, знизу із сизуватим ви-

лиском. Найпоширеніший вид — *трахікарпус Форчуна* (*Trachycarpus fortunei*). Від інших пальм відрізняється наявністю жовтих запашних квіток, зібраних у великі пазушні суцвіття.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до волого: навесні й улітку — рясне, помірне поливання, в період відносного спокою — економне. Улітку бажано обприскувати — через сухість повітря жовкне листя.

Температурний режим: узимку — від 15 до 18 °С (витримує до 5—7 °С).

ТРАХІКАРПУС *Trachycarpus*

Світло: світлолюбний.

Вимоги до ґрунту: землесуміші «Для пальм» або «Для драцени», «Для юки», інші менш бажані.

Підживлення: навесні й улітку спеціалізованими добривами для пальм.

Розмноження: насінням, яке висівається в особливу ґрунтову суміш із торфу, піску й подрібненого моху (сфагнуму) та вирощується з підігрівом.

Особливості: рекомендується повертання до світла. Молоді екземпляри пересаджують щорічно, старі — раз на 2–3 роки, великі екземпляри — раз на 5–6 років. У південних регіонах СНД може рости у відкритому ґрунті.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 4–5 днів, узимку — раз на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

Фікус ліроподібний

Родина Тутові (Шовковичні). Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки.

Фікуси — вічнозелені багаторічники різноманітної форми, для всіх характерні особливі суцвіття-сиконії, схожі на плоди (найвідоміший — інжир). Як правило, мають молочні судини.

Фікус вишнеподібний (*Ficus cerasiformis*). Кущ до 2 м заввишки; пагони жовтогарячі; листя ланцетне, зверху глянувате, темно-зелене, знизу — опушене світло-зелене; сиконії схожі на вишню, жовтогарячі.

Фікус гірський (*Ficus montana*). Кущ до 1,5 м заввишки; гілки лазячі, розпростерті, жорстко-волосисті; листя різноманітне. Можна вирощувати як ампельну рослину.

Фікус дуболистий (*Ficus quercifolia*). Схожий на попередній вид; листя до 5–6 см завдовжки, за формою як у дуба. Теплолюбний вид.

Фікус іржаволистий (*Ficus rubiginosa*). Деревоподібна рослина; на нижній частині стов-

ФІКУС *Ficus*

бура утворюється повітряне коріння; молоді пагони опушені; листя до 17 см завдовжки і 6 см завширшки, широкоеліптичне з тупим кінчиком, шкірясте, тверде, молоде густо опушене, рожево-червоне; верхівкова брунька яскраво-рожева.

Фікус капський (*Ficus capensis*). Листя до 20 см завдовжки, видовжено-серцеподібне, по краях зубчасте, злегка опушене, світло-зелене; суцвіття істівні.

Фікус Каріка, інжир (*Ficus carica*). Деревоподібна рослина, в кімнатах вирощують низькорослі сорти. Листя велике, лопатеве (3–7 лопатей), опушене, темно-зелене. Сиконії істівні. Світлолюбніший за інші фікуси. У період спокою частково опадає листя.

Фікус вишнеподібний
(*Ficus cerasiformis*)

Фікус дуболистий
(*Ficus quercifolia*)

ФІКУС *Ficus*

Фікус Каріка, інжир

Фікус ліроподібний (*Ficus lyrata*). Дерево до 12 м заввишки; листя до 60 см завдовжки і 30 см завширшки, формою нагадує ліру, шкірясте, глянсове, темно-зелене з білуватими жилками. Період спокою не виражений.

Фікус Парцела (*Ficus parcellii*). Деревоподібна рослина; листя до 18 см завдовжки, широкоовальне з відтягнутими кінчиками, краї зубчасті, опушене рідкими жорсткими волосками, строкато-мармурове (зелене з білим).

Фікус священний (*Ficus religiosa*). Деревоподібна рослина; на нижній частині стовбура утво-

рюється повітряне коріння-підпора; листя до 20 см завдовжки, повисле, серцеподібне, кінчик листкової пластинки відтягнутий у «краплинне вістря», з якого стікає рідина, що виділяється рослиною, блакитнувато-зелене. Теплолюбний вид.

Фікус трикутний (*Ficus triangularis*). Листя до 6 см завдовжки, округло-трикутне, шкірясте, блискуче, темно-зелене. Не витримує сильного обрізання.

Фікус укорінений (*Ficus radicans*). Здеревіла лазяча ліана, легко прикріплюється навіть до гладкої поверхні; листя невелике, шкірясте, темно-зелене або з малюнком у вигляді плям різного кольору.

Про інші види фікусів див. у розділах «Рослини для початківців і дуже заклопотаних квітників» і «Рослини для досвідчених і найстаранніших квітників».

Оптимальне місце: для більшості — східні та західні вікна, для дуболистого, ліроподібного і священного — теплі північні.

Вимоги до вологи: регулярне рясне поливання влітку, помірне взимку. Обприскування — залежно від умов (при сильній літній спеці не на світлі), а також після пересаджування.

Температурний режим: у період спокою необхідне зниження температури до 13—15 °С.

Світло: помірне освітлення; фікуси добре витримують затінок, але далеко від вікна їхні гілки повертатимуться до світла, а міжвузля витягуватимуться.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із листової, дернової і парникової землі та піску в пропорції 4:2:2:1 з додаванням кісткового борош-

Фікус трикутний (*Ficus triangularis*)

Фікус іржаволистяний (*Ficus rubiginosa*)

Фікус укорінений (*Ficus radicans*)

Фікус священний (*Ficus religiosa*)

Фікус гірський (*Ficus montana*)

Фікус Парцела (*Ficus parcellii*)

ФІКУС *Ficus*

на; з готових ґрунтів — землесуміші «Фікус» або «Для тутових». Хороший дренаж.

Підживлення: у період активної вегетації — щодаки розчинами органічних добрив.

Розмноження: стебловими і листовими (з «п'ятою») живцями. Для видів, що погано піддаються розмноженню живцюванням, бажана обробка ауксинами. Живцям, що вкорінюються, необхідне обприскування і підігрів до 24—28 °С. Листкові черешки підв'язують до опори через великий розмір листя.

Особливості: навесні потрібне обрізання. Бажані щорічні пересаджування. Пожовтіння й опадання окремих нижніх листків у деревоподібних форм — природне явище, але, якщо опадає багато листків, найімовірнішою причиною є різка зміна умов утримання або надмірне зволоження ґрунту.

Мінімальний догляд: поливання влітку раз на 2—3 дні, узимку — раз на 10 днів, замість обприскувань — сусідство з джерелами вологи. Підживлення — у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

Фікус капський
(*Ficus capensis*)

Фікус Каріка, інжир
(*Ficus carica*)

Фікус ліроподібний
(*Ficus lyrata*)

ФІЛОДЕНДРОН *Philodendron*

Філодендрон лазячий
(*Philodendron scandens*)

Родина Ароїдні. Багаторічник.
Природні кліматичні умови:

субтропіки і тропіки.

Філодендрони дуже різноманітні, але всі вони зазвичай мають довге повітряне коріння і суцвіття-початок, обгорнуте трубчастим покривалом пастельних тонів. Для багатьох видів є ха-

рактерною гутація (виділення листям вологи), за якою можна передбачати погоду.

Філодендрон Андре (*Philodendron andre*). Лазяча ліана; листя видовжено-серцеподібне з відтягнутим кінчиком, з атласним блиском, коричнево-темно-зелене зі світлішими жилками.

Філодендрон бородавчастий (*Philodendron verrucosum*). Ліана з шорстким стеблом, роздутим у вузлах; листя овально-серцеподібне, темно-зелене зі світлішими жилками, на нижньому боці листової пластинки є округлі малинові плями; покривало початку біля основи рожеве, вгорі жовто-біле. Потребує вищої вологості повітря, ніж інші види.

Філодендрон витончений (*Philodendron elegans*). Ліана з товстим соковитим стеблом і шнуроподібним додатковим корінням; пагони і черешки опушені, листя на довгих черешках, близько 40 см у діаметрі, пальчаторозсічене, зелене.

Філодендрон гитароподібний (*Philodendron bipinnifolium*). Молоді пагони червонуваті; листя видовжено-серцеподібне.

Філодендрон Зело (*Philodendron selloum*). Деревоподібна рослина до 2 м заввишки; стовбур укритий світлими плямами — слідами опалого листя. Листя до 90 см завдовжки і до 70 см

ФІЛОДЕНДРОН *Philodendron*

Філодендрон Зелло

▶ завширшки, дельтоподібне, глибоко пірчаторозсічене з численними вузькими частками, нижні з яких також можуть бути пірчаторозсіченими; покривало початку м'ясисте, зсередини жовте, зовні темно-зелене. Тіньовитривалий.

Філодендрон лазячий (*Philodendron scandens*). Стебла повзучі, тонкі й довгі, з помітним додатковим корінням; листя до 15 см завдовжки і до 10 см завширшки, серцеподібне, шкірясте, темно-зелене, іноді з коричневим відтінком.

Філодендрон лусконосний (*Philodendron squamiferum*). Лазяча ліана; молоді пагони червонувато-зелені. Черешки зелені, довгі, густо вкриті лусочками. Листя до 60 см завдовжки і до 40 см завширшки, глибоко виїмчасте, як правило, з п'ятьма частками, зверху однотонне темно-зелене, знизу з червоним малюнком жилок. Покривало яскраво-рожеве. Цвіте в березні — квітні.

Філодендрон червоніючий (*Philodendron erubescens*). Стебло відносно тонке, молоді стеблини й черешки листя червонуваті; листя до 20 см завдовжки і до 15 см завширшки, яйцеподібно-щитоподібне, молоде — червонувато-коричневе, зріле — темно-зелене з рожевими краями; початок білий, покривало пурпурове. Тіньовитривалий.

Існують й інші види.

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: регулярне поливання, рясне влітку, помірне взимку, краще м'якою водою. У період активної вегетації потрібне обприскування.

Філодендрон гітароподібний
(*Philodendron bipinnatifolium*)

Філодендрон бородавачастий
(*Philodendron verticosum*)

Філодендрон Андре
(*Philodendron andre*)

Температурний режим: краще почувається влітку за температури 22–24 °С, узимку — за температури 15–16 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення, прямих сонячних променів не витримує.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із листяної, дернової і парникової землі та піску в пропорції 4:2:2:1, можливі інші варіанти з рН 5,5–6, спеціалізовані ґрунти «Для дифенбахії» і «Для спатифілума». Бажано додавати в субстрат кісткове борошно.

Підживлення: у період активної вегетації — регулярно.

Розмноження: живцями, насінням, повітряними відсадками. Живці укорінюють у піску з обов'язковим підігрівом.

Особливості: опори бажано обгортати сфагнумом.

Мінімальний догляд: поливання 2 рази на тиждень, замість частини обприскувань — сусідство з додатковими джерелами вологи. Підживлення — у разі виникнення симптомів браку поживних речовин.

Філодендрон лусконосний
(*Philodendron squamiferum*)

Філодендрон Зелло
(*Philodendron zelloum*)

Філодендрон червоніючий
(*Philodendron erubescens*)

Філодендрон витончений
(*Philodendron elegans*)

ФІНІК *Phoenix*

Фінік Робелена

Родина Пальмові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки, субтропіки.

Фінік канарський (*Phoenix canariensis*). Стовбур прями́й, укритий листковими рубцями; черешки листя короткі, зі шпильками по краю, листя до 5 м завдовжки, перисте, частки мечоподібні; яскраво-зелені.

Фінік лісовий (*Phoenix sylvestris*). Залишки черешків на стовбурі волокнисті; листя дугоподібно зігнуте і відхилене донизу, перисте, частки знизу стирчать урізноміч, зверху розташовані

в одній площині, зверху сизувато-зелені, знизу сірі, вкриті подобою борошнистого нальоту.

Фінік пальчастий (*Phoenix dactylifera*). Стовбур укритий залишками черешків із паростками, листя дугоподібно заломлене на кінцях, перисте, блакитнувато-зелене.

Фінік Робелена (*Phoenix robelinii*). Буває багатостовбуровим, стовбур майже не оголюється, листя відносно коротке (як для пальм), на тонкому черешку з колючками по краю, зігнуте, молоде вкрите нальотом.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах з помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: навесні й улітку — рясне, відносно часте поливання, в період спокою — помірне. Через брак вологи листя повисає і втрачає декоративність. Улітку бажано обприскувати — через сухість повітря жовкне листя.

Температурний режим: зимова температура — 12–15 °С.

Світло: світлолюбні рослини.

Вимоги до ґрунту: землесуміші «Для пальми» або «Пальма», можна «Для драцени», «Для юки», інші менш бажані.

Підживлення: навесні й улітку спеціалізованими добривами для пальм.

Розмноження: насінням, яке висівається в особливу ґрунтову суміш із торфу, піску й подрібненого моху (сфагнуму) і вирощується з підігрівом.

Особливості: у кімнатних умовах не квітнуть і не плодоносять. Рекомендується повертання до світла. Росте повільно. Погано витримує пересаджування.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 4 дні, узимку — раз на 5–6 днів. Підживлення — мінеральні палички.

ХОВЕЯ (КЕНТІЯ) *Howea*

Ховея Бельмора
(*Howea belmoreana*)

Родина Пальмові. Багаторічник.

Родом з Австралії. Відрізняється струнким стовбуром, укритим кільцеподібними листовими рубцями. Листя перисте, до 4 м завдовжки; квітки дрібні, декоративної цінності не мають.

Ховея Бельмора (*Howea belmoreana*). Листя на порівняно коротких черешках червонуватого відтінку, відігнуте.

Ховея великоплідна (*Howea macrocarpa*). Відрізняється коричневими черешками і невідігнутим листям; молоде листя золотисте.

Ховея Форстера (*Howea forsteriana*). Листя не відігнуте, черешки зелені, частки листя ширші.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: навесні й улітку — рясне, але не дуже часте поливання, в період відносного спокою — економне. Влітку бажано обприскувати — через сухість повітря жовкне листя.

Температурний режим: для пальм оптимальні температури від 16 до 22 °С, проте невеликі відхилення більшість культурних форм витримує спокійно.

Світло: світлолюбні рослини.

Вимоги до ґрунту: землесуміші «Для пальми» або «Пальма», можна — «Для драцени», «Для юки», інші менш бажані.

Підживлення: навесні й улітку спеціалізованими добривами для пальм.

Розмноження: насінням, яке висівається в особливу ґрунтову суміш із торфу, піску і подрібненого моху (сфагнуму) і вирощується з підгірвом.

Особливості: рекомендується повертання до світла. Молоді екземпляри пересаджують щорічно, старі — раз на 2—3 роки, контейнерні екземпляри — раз на 5—6 років. Горщики мають бути краще високими, ніж широкими.

Мінімальний догляд: рясне поливання влітку раз на 4—5 днів, узимку — раз на тиждень. Підживлення — мінеральні палички.

Ховея Форстера
(*Howea forsteriana*)

Ховея великоплідна (*Howea macrocarpa*)

ЦИПЕРУС *Cyperus*

Родина Осокові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Африки (батьківщина — Мадагаскар), болота.

Циперус черговолістий (*Cyperus alternifolius*). Трав'янистий багаторічник до 1,5 м заввишки. Стебла прямостоячі, тригранні або майже округлі. Листя до 20 см завдовжки, вузьколінійне, поникле, зіbrane в зонтикоподібне кільце на верхівках па-

гонів, зелене всуціль або з білими смужками (залежно від сорту). Суцвіття колосоподібні, квітки дрібні, непоказні.

Оптимальне місце: східна і західна експозиції в прохолодних кімнатах (може рости в інших).

Вимоги до вологи: часте (у спеку — щоденне, решту часу через день) рясне поливання цілорічно, регулярне обприскування, бажано розміщувати біля акваріумів та інших посудин (у зимовому саду — у воді басейнів).

Температурний режим: узимку — 15—24 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення (але може рости в затінку).

Вимоги до ґрунту: суміш із глинисто-дернової, листяної і перегнійної землі та піску в пропорції 3:1:1:1. Допустимі готові універсальні ґрунти.

Циперус черговолістий
(*Cyperus alternifolius*)

ЦИПЕРУС *Cyperus*

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: насінням, поділом рослини і верхівковими живцями, на які використовують розетки листя; зріз робиться під нижнім вузлом. Укорінюють у воді, після чого ділять на декілька рослин.

Особливості: краще вирощувати на піддонах з водою. Для кращого кущіння слабкі і пошковлені стебла слід видалити. Вкрай рідко уражається шкідниками.

Мінімальний догляд: той самий (основний), але кілька поливань чи обприскувань можна пропустити.

ШЕФЛЕРА *Schefflera*

Родина Аралієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: сухі субтропіки.

Шефлера променелиста (*Schefflera actinophylla*). Велика вічнозелена рослина до 3 м заввишки з розкидистою кроною (є карликові форми). Листя пальчастоскладне, складається з 5—12 шкірястих ланцетних черешкових листочків до 30 см завдовжки, розташованих «зонтиком». Листочки шкірясті, блискучі. У кімнатних умовах не цвіте.

Шефлера променелиста
(*Schefflera actinophylla*)

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологості: рясне поливання 2—3 рази на тиждень з весни до осені, помірне за об'ємом і менш часте взимку. Краще використовувати м'яку воду. Бажане регулярне обприскування.

Температурний режим: узимку температура не повинна опускатися нижче за 15—16 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення, прямих сонячних променів не витримує.

Вимоги до ґрунту: Допустима універсальна ґрунтова суміш для декоративнолистяних рослин.

Підживлення: бажані, але не обов'язкові, якщо рослина пересаджується хоча б раз на 2 роки.

Розмноження: живцями, насінням, повітряними відсадками; живці вкорінюють у піску. Для вкорінення потрібний підігрів до 30 °С.

Особливості: швидко росте.

Мінімальний догляд: поливання раз на 3 дні, замість частини обприскувань — сусідство з посудинами з водою.

РОСЛИНИ ДЛЯ ДОСВІДЧЕНИХ І НАЙСТАРАННІШИХ КВІТНИКАРІВ

АДІАНТУМ *Adiantum*

Адіантум венерине волосся

Родина Птерисові. Папороть. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки і субтропіки.

Свою назву рід адіантум дістав за свою найприкметнішу особливість — у перекладі з латини вона означає «той, що не змочується водою».

Адіантум венерине волосся (*Adiantum capillus-veneris* L.). Листя на голих тонких блискучих черешках, що нагадують волосся, перисте, до 30 см завдовжки, сегменти численні, клиноподібні («кучері»); соруси розташовані по краях сегментів.

Адіантум клиноподібний (*Adiantum cuneatum* Langsd). Схожий на попередній вид, але сегменти вузькоклиноподібні.

Адіантум красивий (*Adiantum formosum*). Більша папороть; ваї до 70 см завдовжки, неодноразовоперисті, сегменти косо-ромбоподібні та лопатеві, шкірясті, темно-зелені. Менш вибагливий до температури вид.

Адіантум серцеподібний (*Adiantum subcordatum*). Ваї нагадують пагони берези загальною будовою і формою сегментів-«листіків».

Адіантум фарлейський (*Adiantum farleyense*). Ваї до 40 см завдовжки, пониклі, сегменти широкі, багато разів розсічені. Різких коливань температури абсолютно не витримує.

Оптимальні умови: волога маленька кухня, теплі квартири, північна експозиція.

Вимоги до вологи: регулярне рясне поливання цілорічно. Необхідне щоденне обприскування, у спеку — 2 рази на день. Через сухість повітря листя жовкне, на ньому з'являються коричневі плями, нове листя не утворюється. Вода для поливання й обприскування має бути м'якою.

Температурний режим: більшість видів не терпить температури, нижчої від 13 °С. Різкі коливання температури шкідливі. Протягів не витримують.

Світло: тіньовитривалі, не терплять прямих сонячних променів. Можуть рости при самому штучному освітленні.

Вимоги до ґрунту: суміш із торф'яної, листяної, дернової і перегнійної землі, спеціалізовані землесуміші «Для папоротей». Для епіфітів слід збільшувати частину торфу.

Підживлення: у період активного росту — щодаки, чергуючи підживлення розчинами мінеральних і органічних добрив.

Розмноження: поділом кореневищ, виводковими бруньками (у «живородних» видів), паростками; спорами.

Для посіву спор використовують неглибокі горщики штаби чашок Петрі. Субстрат для посіву спор — торф'яна і листяна земля з піском у пропорції 2:1:1, його ущільнюють і змочують окропом, а після остигання висівають спори, змочують слабким розчином марганцевокислого калію або хінозолу і накривають склом. Паростки, що утворилися, переміщують у великі невисокі посудини з субстратом із листяної землі, торфу, сфагнуму і річкового піску в рівних частинах.

Особливості: під час пересаджування необхідно видаляти зіпсоване коріння. Уражається щитівкою.

Адіантум фарлейський
(*Adiantum farleyense*)Адіантум клиноподібний
(*Adiantum cuneatum* Langsd)Адіантум венерине волосся
(*Adiantum capillus-veneris* L.)Адіантум серцеподібний
(*Adiantum subcordatum*)Адіантум красивий
(*Adiantum formosum*)

АКАЛІФА *Acalypha*

Родина Молочайні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Акаліфа Вілкаса (*Acalypha wilkesiana*). Куш. Листя яйцеподібне, загострене, бронзово-зелене або смарагдове за основним тлом, з яскравими мідно-червоними, коричневими або червонястими плямами, у сортів — з білою або рожевою облямівкою по краях. Квітки непоказні.

Оптимальні умови: волога кухня, теплі східні або західні кімнати.

Вимоги до вологоти: рясне поливання. Обприскувати треба щодня, але не на світлі (часто виникають опіки), і ставити поряд миски з мохом або посудини з водою.

Температурний режим: незалежно від сезону погано витримує температуру нижчу за 18 °С.

Світло: яскраве розсіяне освітлення. У затінку росте гірше. У разі браку світла рослина витягується, погано квітне, у рябих форм втрачається яскраве забарвлення.

Вимоги до ґрунту: пухкий слабокислий родючий ґрунт. Допустимі універсальні землесуміші.

Підживлення: регулярно.

Акаліфа Вілкаса (Acalypha wilkesiana)

Розмноження: живцями (верхівковими і бічними з «п'ятою») наприкінці весни. Укорінюються в торфі.

Особливості: потребує обрізання для формування крони, проводять його, як правило, в березні.

АНАНАС *Ananas*

Ананас великочубий (Ananas comosus L.)

Родина Бромелієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Бразилії (кампоси).

Ананас великочубий (*Ananas comosus L.*). Рослина з розеткою листя і віссю супліддя, на якій утворюється верхівковий пагін-«султан»; листя до 2 м завдовжки, шипувате по краю, сіро-зелене або строкато-смугасте, місцями інтенсивно рожеве; квітки розташовані на осі супліддя в спіралеподібному суцвітті й дуже щільно, так що зав'язі зростаються між собою, утворюючи подобу шишки (те, що ми звикли вважати плодом — ананасом).

Оптимальні умови: волога маленька кухня, південна експозиція.

Вимоги до вологоти: помірне поливання, постійна вологість.

Температурний режим: узимку бажане зниження до 10–13 °С.

Світло: світлолюбна рослина (забарвлення листя буде інтенсивнішим на яскравому світлі, хоча існувати ананас може і при помірній освітленості).

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із дернової, перегнійної і листяної землі та піску в пропорції 2:2:2:1, з готових ґрунтів — ґрунтова суміш «Для орхідей і бромелієвих».

Підживлення: влітку раз на дві тижні, переважно органічними добривами.

Розмноження: верхівковими пагонами («султанами»), прикореневими дітками-паростками.

Особливості: їстівний. Досить часто уражається щитівкою і борошнистим червцем.

АПЕЛЬСИН *Citrus*Апельсин (*Citrus sinensis*)

Родина Рутові (Цитрусові). Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Апельсин (карликовий) (*Citrus sinensis*). Куш (у відкритому ґрунті — дерево). Листя супротивне, загострено-яйцеподібне, шкірясте. Квітки поодинокі, білі, запашні (у природі запилюються комахами, в кімнатних умовах — пензликом).

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: вологолюбна рослина, але від надлишку води страждає, бажане часте,

помірне за об'ємом поливання; узимку — залежно від температури: за високої — раз на 5 днів, за прохолодної — раз на 10 днів.

Температурний режим: узимку в межах 13—15 °С; плодоносія досягається лише в тому разі, якщо в період цвітіння температура не виходить за межі 15—18 °С.

Світло: світлолюбний.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової, листової, торф'яної і перегнійної землі та піску в пропорції 2:1:1:1 або готові ґрунти «Для цитрусових». Дренаж обов'язковий.

Підживлення: влітку щодаки або раз на 2 тижні мінеральними добривами.

Розмноження: живцями з визрілих, але не здеревілих пагонів (2 терміни: березень—квітень і з середини червня до середини липня). Вирощені з живців рослини плодоносять на 4-й рік; вирощені з насіння — тільки на 10-й, тому з насіння краще вирощувати тільки підщепу; також можна розмножувати повітряними відсадками і щепленням.

Особливості: молоді екземпляри пересаджують щорічно, старші 5 років — раз на 2—3 роки, старші екземпляри — через 6—7 років. Для підтримки компактної форми потрібне обрізання.

ГОФМАНІЯ *Hoffmannia*Гофманія Рецля (*Hoffmannia roezlii* Regel)

Родина Маренові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: вологі тропіки.

Гофманія Рецля (*Hoffmannia roezlii* Regel).

Трав'янистий багаторічник до 30 см заввишки, стебла червоні, чотиригранні, опушені; листя сидяче, до 22 см завдовжки, зворотнояйцеподіб-

не, зверху оксамитове оливково-зелене з переливами пурпурового, коричневого і мідного відтінків і чітким жилкуванням, знизу — червонувате з опуклими жилками; суцвіття — китиця; квітки дрібні (до 1,7 см), коричнево-червоні зі світлими смужками.

Рідше зустрічаються інші види, зокрема гофманія оберненопроменева.

Оптимальне місце: східні, західні та північні теплі кімнати, ідеальне місце для утримання — флорарій, зимові сади. Часто використовується як горщикова культура.

Вимоги до вологості: часте рясне поливання цілорічно, регулярне обприскування.

Температурний режим: зимова температура не має бути меншою за 17 °С.

Світло: розсіяне освітлення, добре росте в півтіні.

Вимоги до ґрунту: суміш із листової, перегнійної і торф'яної землі та піску в пропорції 2:2:1:1, готовий ґрунт «Для гарденії».

Підживлення: навесні й улітку — щодаки мінеральними добривами.

Розмноження: поділом рослини і живцями. Живці вкорінюються за температури 20—22 °С.

Особливості: дорослі рослини потребують щорічного пересадження.

КАЛАДІУМ (КЕЛАДА) *Caladium*

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки (узбережжя великих річок).

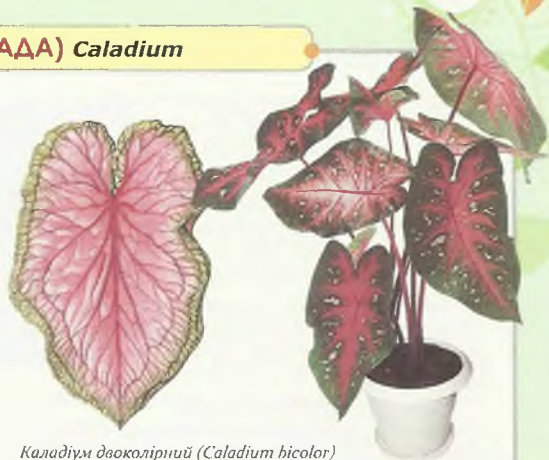
Каладіум двоколірний (Caladium bicolor). Трав'яниста рослина з бульбоподібним потовщеним корінням; листя на довгих черешках, велике, стрілоподібне, з тонкою листовою пластинкою, забарвлення якої залежить від сорту (характерні різноколірні плями білого, сріблястого, рожевого та ін. кольору). Квітки непоказні. Період спокою повний — наприкінці літа залишаються тільки кореневища, через що дехто вважає каладіум однорічником. Часто використовується як горщикова рослина.

Оптимальні умови: волога маленька кухня, східна і західна експозиції в кімнатах з великими вікнами. Краще тримати у флорарії.

Вимоги до вологи: навесні відразу після висадки бульб — помірне поливання, в період активного вегетативного росту — рясне, після припинення утворення нового листя його частота зменшується до разу на тиждень. У період спокою бульби в горщику зволожують раз на 2 тижні. Необхідна висока вологість повітря, за рахунок сусідства з додатковими джерелами вологи й обприскування повітря на деякій відстані від листя.

Температурний режим: у період активної вегетації — 20—22 °С, під час зберігання бульб — 13—15 °С (на короткий термін). Температура вища за 25 °С є небажаною.

Світло: сильне, але розсіяне освітлення. Через брак світла листя блікне, але прямі сонячні промені спричиняють опіки. Можливе штучне підсвічування.

Каладіум двоколірний (Caladium bicolor)

Вимоги до ґрунту: суміш із листової землі, торф'яної крихти (верховий торф) і піску в рівних частинах, бажані добавки подрібненого сфагнуму; готові ґрунти «Для дифенбахії» або «Для спатифілума».

Підживлення: у період росту — щодаки, чергуючи мінеральні й органічні добрива (розчини).

Розмноження: поділом бульб, що перезимували, на початку їх росту. Обов'язково треба присипати зрізи вугіллям і підсушувати на повітрі (легко загнивають). Рідше — насінням.

Особливості: не можна протирати листя і використовувати лаки для нього. Бульби до весни зберігаються в старій землі, навесні пересаджуються в нову; посудини мають бути не дуже великими (2—3 бульби на горщик 12 см у діаметрі). У період активної вегетації пересадження протипоказане. Протягів не витримує. Уражається попелицями.

КАЛАТЕЯ *Calathea*

Родина Марантові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Південної Америки.

Трав'янисті кореневищні багаторічники.

Калатея Макоя (Calathea makoyana).

Листя прикореневе на довгих черешках (до 15 см) з крилами, цілісне, широкоовальне, бархатисте, зверху зелене з темнішими плямами уздовж жилок (втягнуто-овальними або майже лінійними), знизу — пурпурове з аналогічним малюнком.

Калатея прикрашена (Calathea ornata).

Листя довгасто-ланцетне до 30 см завдовжки, темно-зелене з рівними біло- або яскраво-рожевими плямами-лініями уздовж жилок.

Калатея смугаста (Calathea zebrina).

Більш висока рослина, ніж попередній вид,

Калатея прикрашена (Calathea ornata)

листя довгасто-овальне (до 30 см завдовжки при ширині близько 10 см), злегка загострене на кінцях, зверху світло-зелене, плями уздовж жилок коричневі, довгасті, знизу листя пурпурове. Квітки в головчастих суцвіттях, дрібні, фіолетові.

КАЛАТЕЯ *Calathea*

Оптимальні умови: волога маленька кухня.

Вимоги до вологи: вологолюбна рослина, що потребує рясного поливання, штучного підвищення вологості повітря (кращий прийом — прикривання кореневищ вогким мохом) та/або регулярного обприскування; проте холодна вода неприпустима. При пересушуванні земляної грудки листя швидко починає скручуватися.

Температурний режим: ідеальним є постійне перебування за підвищеної температури; узимку (або вночі) вона не повинна бути нижчою за 17 °С.

Світло: тіньолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: пухкі поживні землесуміші з додаванням хвойної землі, наприклад, листяна, перегнійна, торф'яна і хвойна земля з піском у пропорції 4:1:2:0,5:2. Оптимальний ґрунт «Для маранти». Потрібен хороший дренаж.

Підживлення: регулярно комплексними добривами.

Розмноження: поділом великих екземплярів під час пересаджування (навесні).

Особливості: найкраще калатея розростається в невисоких широких посудинах. У сухих кімнатах краще поміщати її у флорарій. Уражається щитівкою і павутинним кліщем.

Калатея Макоя (*Calathea makoyana*)

Калатея смугаста (*Calathea zebrina*)

СЕЛАГІНЕЛА (ПЛАУНОК) *Selaginella*

Селагінела Мартенса (*Selaginella martensii*)

Родина Селагінелові (близький родич папоротей). Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Усім селагінелам властива здатність листя знебарвлюватися з настанням сутінків. Види відрізняються головним чином забарвленням — від сріблясто-зеленуватого до мідно-коричневого.

Селагінела Мартенса (*Selaginella martensii*). Ґрунтопокривна рослина до 30 см заввишки з пагонами, що нагадують перистий ажурний листок, дрібні листочки схожі на лусочки, на верхньому боці кожного є невеликий відросток-язичок для

збору води, пагони і листя блідо-сірувато-зелені. Утворює повітряне коріння.

Оптимальні умови: волога маленька кухня.

Вимоги до вологи: часте рясне поливання цілодобово і щоденне обприскування. У сухих кімнатах листя дуже швидко відмирає. Для поливання можна використовувати тільки м'яку воду.

Температурний режим: оптимальною є постійна температура, не нижча від 18 °С. За нижчої не гине, але вповільнює ріст.

Світло: розсіяне освітлення.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є поживна кисла ґрунтова суміш із рН від 4 до 5,5 з великою частиною торфу (такі властивості мають багато землесумішей для розсади). За умови використання такої суміші і щорічних перекидань (пересаджування через ламкість коріння не рекомендуються) підживлення не потребує. При рН вище від 6 може загинути. Від мінеральних добрив може пошкодитися коріння.

Розмноження: стебловими живцями або поділом старих екземплярів.

Особливості: зазвичай вирощується як ґрунтопокривна рослина.

ФІКУС *Ficus*

Родина Тутові (Шовковичні). Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Про більшість фікусів уже йшлося в інших розділах, до найвибагливіших належить вид *Фікус крихтний (карликовий)* (*Ficus pumila*). Лазяча рослина з додатковими коренями-присосками;

у молодих рослин листя дрібне, асиметричне, у зрілих — більше, овальніше, правильніше. Сорти, що походять від уведення в культуру рослин із різними стадіями розвитку, зберігають ознаки саме цих стадій.

Оптимальне місце: східні та західні вікна в теплих квартирах.

ФІКУС *Ficus*

Фікус крихітний (*Ficus pumila*)

Вимоги до вологи: регулярне рясне поливання влітку, помірне взимку. Обприскування. Через сухість повітря листя зморщується.

Температурний режим: у період спокою необхідне зниження температури до 15–18 °С (але не нижче 12 °С — може загинути).

Світло: помірне освітлення.

Вимоги до ґрунту: суміш із листяної, дернової і парникової землі та піску в пропорції 4:2:2:1 з додаванням кісткового борошна; з готових ґрунтів — землесуміші «Фікус» або «Для тутових». Хороший дренаж.

Підживлення: у період активної вегетації — щодаки розчинами органічних добрив.

Розмноження: стебловими і листовими (з «п'ятою») живцями. Бажана обробка ауксинами. Живцям, що укорінюються, необхідне обприскування і підігрів до 24–28 °С.

Особливості: бажані щорічні пересадження. Різка зміна звичних умов спричиняє опадання листя.

Фітонія
Вершафельта

ФІТОНІЯ *Fittonia*

Родина Акантові. Багаторічник.
Природні кліматичні умови: вологі субтропіки.

Фітонія велика (*Fittonia gigantea*). Листя серцеподібне із загостреною верхівкою, до 16 см завдовжки і до 10 см завширшки, зверху блискуче, зелене з червоно-рожевими жилками, знизу — світло-зелене. Квітки асиметричні (зігоморфні).

Фітонія Вершафельта (*Fittonia verschoffeltii*). У вихідного різновиду листя яйцеподібне або еліптичне із закругленою верхівкою, зверху матове, оксамитове з червоною-рожевими жилками, знизу — світліше (жилки злегка рожеві). Різновид Фітонія сріблястожилкова — листя до 5,5 см завдовжки, зелене з яскравим сітчастим сріблясто-білим малюнком жилок. Різновид Мініма відрізняється дрібним листям (до 2,5 см завдовжки і до 2 см завширшки).

Рідше трапляються інші види.

Оптимальне місце: погано витримує кімнатні умови, краще тримати у флорарії.

Вимоги до вологи: влітку рясне поливання 2–3 рази на тиждень, узимку дещо зменшується об'єм. Висушування земляної грудки неприпустиме, надмірне зволоження шкідливе (жовкне й опадає листя). Регулярне щоденне обприскування.

Через сухість повітря листя зморщується. Для поливання й обприскування треба використовувати м'яку воду кімнатної температури або вище.

Температурний режим: цілорічно температура не повинна опускатися нижче від 18 °С (рослина може загинути, особливо через надмірне поливання), за температури понад 28 °С фітонію треба частіше обприскувати.

Світло: тінюлюбна, не витримує навіть розсіяного яскравого світла.

Вимоги до ґрунту: різні суміші з рН 5,5–6 з листяної і дернової землі, торфу й піску. Дренаж необхідний.

Підживлення: регулярно (щодаки), чергуючи мінеральні добрива з органічними.

Розмноження: живцями. Укорінюються тільки в парникових умовах за підвищеної температури (як міні-парник можна використовувати поліетиленовий пакет або пластикову баклажку).

Особливості: не витримує протягів і сусідства з газовими плитами й опалювальними приладами. Бажані щорічні пересаджування. З часом низ стебла оголюється, це природне явище. Для підтримки декоративності квітконоси бажано відразу після появи видаляти, а надто витягнуті стебла влітку обрізати. Можна вирощувати в мілких горщиках.

Фітонія Вершафельта
(*Fittonia verschoffeltii*)

Фітонія велика
(*Fittonia gigantea*)

КАКТУСИ І СУКУЛЕНТИ

Вирощувати кактуси й інші сукуленти дуже легко — догляд за цими рослинами, що звикли до несприятливих умов, потрібен наймінімальніший (тому цей пункт окремо наводитися не буде). Більш того, невдачі їх культивування досить часто

пояснюються непотрібною, надлишковою старанністю малодосвідчених квітників, що поливають і підживлюють їх більше, ніж треба. З іншого боку, для сукулентів дуже важливий правильний вибір місця, а саме — достатня кількість світла.

КАКТУСИ

Усі кактуси, попри їх велику видову різноманітність, належать до однієї родини, яка так і називається — **кактусові** і, у свою чергу, належить до порядку **гвоздикових**. Листя у кактусів звичай (винятком є перескія) видозмінене — зредуковане до колючок, шерстистих волосків, сосочків тощо, що сильно відрізняються одне від одного за довжиною, кольором і навіть будовою. Як правило, вони зібрані в ареоли (свого роду розетки з колючок). Фізіологічні функції листя — фотосинтез, транспірування і дихання — у кактусів виконує стебло, і воно ж слугує «складом» води й поживних речовин, що дозволяє їм витримувати засуху.

Деякі кактуси красиво цвітуть, проте для цвітіння їм треба створювати особливі умови в період спокою.

Агротехніка вирощування кактусів головним чином збігається, тому далі, в індивідуальних описах видів, зазначатимуться тільки відхилення від головної схеми (якщо такі є).

Оптимальне місце: сонячні кімнати.

Вимоги до вологи: навіть найвологлюбніші кактуси достатньо поливати раз на тиждень (спекотного літа на пригріві — трохи частіше). Не можна допускати накопичення вологи в ґрунті. Через надмірне зволоження, особливо на тлі низьких температур, гниє стебло, починаючи з кореневої шийки. Вода має бути теплою і м'якою, водопровідну воду треба відстоювати не менш ніж добу. Збільшувати або зменшувати об'єм поливання треба тільки поступово.

Температурний режим: для нормально-го цвітіння більшості кактусів необхідно забезпечувати холодну зимівлю (близько 10 °С, для деяких — від 5 °С).

Світловий режим: дуже світлолюбні, можуть перебувати під прямими сонячними променями. Кактусам треба забезпечувати максимум освітлення.

Вимоги до ґрунту: типова суміш готується з грубозернистого піску, що містить великий відсоток гравію або цегляної крихти, листяної і глинисто-дернової землі в рівних частинах з рН у межах 4,5—6. У суміш треба додавати деревне вугілля (воно знижує ймовірність загнивання коріння). З готових ґрунтів — «Кактус» та його аналоги, призначені для кактусів і сукулентів.

Підживлення: добрива вносяться в сухому вигляді просто в ґрунт у половинному дозуванні порівняно з декоративноквітучими або декоративнолистяними видами. З мінеральних добрив їм найбільш необхідні фосфорні. Для підживлення треба використовувати спеціалізовані добрива для кактусів і сукулентів, інші — тільки в половинному дозуванні.

Розмноження: живцюванням, дітками, рідше — щепленням (у такий спосіб можна створювати дуже цікаві екземпляри).

Особливості: улітку кактуси бажано тримати на свіжому повітрі, забезпечивши захист від дощу й пилу. Ураження шкідниками (кліщ) має нетиповий вигляд — з'являються зони опробковіння на стеблі.

АЙЛОСТЕРА *Aylostera*

Американський кактус. Багаторічник.

Рід об'єднує низькорослі кактуси, що сильно кущаться.

Айлостера біловолоса (Aylostera albipilosa). Стебла кулясті або циліндричні, зелені або темно-зелені; ребра з дрібними горбками. Колючки неоднакові, густі, волосоподібні, білі. Квітки утворюються на бічній поверхні стебла, до 5 см завдовжки і до 3 см у діаметрі, лікоподібні на помітних, довгих квітконіжках, жовтогарячі або червоні.

Айлостера Купера (Aylostera kupperiana). Стебла можуть бути не тільки темно-зеленими, а й червоно-коричневими; колючки тонкі, прямі, бурі, радіальних колючок 13—15, центральних

1—3; квітки від жовтогарячих до винно-червоних із зеленим зівом.

Айлостера сонячна (Aylostera heliosa). Стебла до 2,5 см у діаметрі, світло-зелені. Колючки прилягають до стебла, дрібні, світло-жовті, центральні не виражені; квітки світло-жовтогарячі.

Айлостера Фібрига (Aylostera fiebrigii). Стебло синьо-зелене, широке; колючки довгі, голкоподібні, радіальні — білі, центральні — світло-коричневі. Квіткова трубочка лілова, квітки до 2,5 см у діаметрі, червоні.

Існують інші види.

Особливості догляду: взимку потрібна температура 6—10 °С. Розмножується насінням і відокремленням бічних пагонів.

Айлостера біловолоса (Aylostera albipilosa)

Айлостера Купера (Aylostera kupperiana)

Айлостера Фібрига (Aylostera fiebrigii)

Айлостера сонячна (Aylostera heliosa)

АКАНТОРИПСАЛІС *Acanthorhopsis*

Епіфітний лісовий кущоподібний кактус. Багаторічник. Пагони плоскі, ременеподібні, типові для дорослих рослин форми набувають на 4—5-му році життя; квітки великі, дзвоникоподібні з довгастими пелюстками. Цвіте наприкінці зими — на початку весни. Період спокою короткий, настає восени.

Аканторипсаліс моноканта (Acanthorhopsis monocantha) — квітки жовтогарячі.

Аканторипсаліс Говлета (Acanthorhopsis houletiana) — квітки білі.

Аканторипсаліс Говлета (Acanthorhopsis houletiana)

Аканторипсаліс моноканта (Acanthorhopsis monocantha)

Особливості догляду: вельми вологолюбний, потрібне рясне, хоч і нечасте поливання, об'єм якого восени скорочують. Для кращого цвітіння восени — взимку треба давати земляній грудці іноді висихати. Оптимальні зимові температури — 15—18 °С. Краще за інші кактуси мириться з браком світла. Позитивно реагує на підживлення розчинами добрив у період бутонізації і цвітіння. Розмножується живцями та насінням. Насіння пророщується за температури 20—25 °С. Можна вирощувати в кашиках або ящиках. Добре відновлюється після пошкоджень.

АПОРОКАКТУС *Aporocactus*

Апорокактус батоподібний (*Aporocactus flagelliformis*)

Американський лісовий і гірський кактус, використовується як ампельна рослина. Багаторічник.

Апорокактус батоподібний (*Aporocactus flagelliformis*). Пагони видовжені, звисаючі, стебла до 2 см у діаметрі і до 2 м завдовжки, яскраво-зелені. Ребра вузькі, округлі, їх 10–12 з численими ареолами. Колюч-

ки щетинисті, тонкі, червоно-коричневі, до 20 в одній ареолі. Квітки неправильної форми, з «багатоповерховим» віночком до 8 см завдовжки, із сильно відігнутими видовженими пелюстками, рожеві або яскраво-малинові.

Особливості: улітку має потребу в дещо підвищеній вологості повітря. Оптимальна зимова температура в межах 14–16 °С. Улітку потребує легкого притінення. Як субстрат оптимальною є суміш із перегнійної землі та піску в пропорції 4:1. Розмножується живцями з верхівкової частини пагонів.

АСТРОФІТУМ (ЗОРЯНИЙ КАКТУС) *Astrophytum*

Астрофітум козерогий (*Astrophytum capricorne*)

Астрофітум зірчастий (*Astrophytum asterias*)

Пустельний кактус. Багаторічник.

Рід астрофітум об'єднує великі кактуси зі стеблами, що не галузяться і повільно ростуть. Свою другу назву дістав за будову стебла, яке виглядає на зрізі як зірка. Характерною є наявність невеликих пучків коротких шерстистих м'яких волосин, що нагадують білі цятки. Трубочка віночка у квіток опушена, квітки великі, лійкоподібні, широковідкриті.

Астрофітум зірчастий (*Astrophytum asterias*). Найдрібніший вид; стебло приплюснuto-кулясте, темно-зелене; ребра виражені слабо, колючки відсутні, білих цятко багато. Квітки до 6 см у діаметрі, золотисто-жовті з червоним зівом, плоди сірувато-червоні.

Астрофітум козерогий (*Astrophytum capricorne*). Стебло кулясте або округло-видовжене, 8–9 ребер, ребра гострі й високі. Колючки є тільки у зрілих екземплярів, вони нечисленні, тонкі, довгі, до верхівки зігнуті; цятки бурі, з часом біліють. Квітки жовті з яскраво-червоним або червоним зівом, у деяких сортів чисто-жовті; плоди видовжені, червоні.

Астрофітум крапчастий (*Astrophytum myriostigma*). Молоді екземпляри кулясті, з віком стебла витягуються, стебло сірувато-зелене. Ребер 5, колючки відсутні, ареоли вкриті бурими волос-

ками, що зникають з віком, білих цятко багато. Квітки за форму називають «єпископською митрою», жовті.

Астрофітум прикрашений (*Astrophytum ornatum*). Молоді стебла кулясті, старі — колоноподібні, сіро-зелені. Ребра — як у попереднього виду; колючки шилоподібні, червонуваті або коричневі, цятки розташовані дугоподібно. Квітки до 9 см у діаметрі, світло-жовті, з'являються тільки на старих рослинах.

Астрофітум старечий (*Astrophytum senile*). Молоді стебла кулясті, старі — циліндричні, зелені. 8 ребер, грані гострі, біля верхівки спіралеподібно закручуються. Колючок немає, цятки тільки на молодих екземплярах. Квітки до 6 см у діаметрі, жовті з червонуватим зівом, плоди довгасті, червоні.

Також існують інші види.

Особливості: дуже посухостійкий, узимку поливання треба припиняти майже повністю. Узимку оптимальна температура нижча за 10 °С (для астрофітума зірчастого — у межах 12–15 °С). Розмножується, крім загальних для всіх кактусів способів, також шойно зібраним насінням. Погано витримує пересадження, краще замінювати його перекиданням. Під час нього дуже важливо не заглиблювати в ґрунт кореневу шийку, для стійкості її рекомендується обкладати дрібними камінчиками.

Астрофітум прикрашений (*Astrophytum ornatum*)

Астрофітум крапчастий (*Astrophytum myriostigma*)

ГІМНОКАЛІЦІУМ *Gymnocalycium*

Гімнокаліциум Міхановича (*Gymnocalycium mihanovichii*)

Рід об'єднує головним чином багаторічні високогірні кактуси, здатні змінювати з віком кількість ребер, колючок і забарвлення. Коріння глибоко проникає в ґрунт.

Гімнокаліциум Бальда (*Gymnocalycium baldianum*). Стебла кулясті, з віком забарвлення змінюється з темно-зеленого на блакитнувате. Колючки коричневі. Квітки дзвоникоподібні, пурпурово-червоні, зацвітають рано.

Гімнокаліциум горбатий (*Gymnocalycium gibbosum*). Молоді стебла блакитнувато-зелені, старі — коричнево-зелені, у деяких різновидів сильно кущисті. 12—19 ребер із шестигранными горбками; в ареолі 7—10 радіальних колючок і 1—2 центральних. Квітки до 6 см завдовжки, білі або рожеві.

Гімнокаліциум Міхановича (*Gymnocalycium mihanovichii*). Є багато різновидів і сортів з яскраво забарвленими стеблами, деякі з них зовсім не містять хлорофілу і не можуть існувати самотійно, без підщепи (як таку найчастіше використовують цереус), на якій виглядають як квітки на стеблі: червона або жовтогаряча сильно ребриста куля зверху, зелене стебло знизу.

Також існують інші види.

Особливості: більшості взимку потрібні температури від 12 до 15 °С і менше світла, ніж улітку, гімнокаліциуму Міхановича — 16—20 °С і повне освітлення.

Гімнокаліциум Бальда (*Gymnocalycium baldianum*)

Гімнокаліциум горбатий (*Gymnocalycium gibbosum*)

ЕПІФІЛУМ *Eriphyllum*

Епіфілум гібридний (*Eriphyllum hybridum*) — наслідок схрещування вихідної форми епіфілума (кактуса з вологих тропіків) з великоквітковими видами цереуса та його близьких родичів гілоцереуса і селеницереуса. Багаторічник. Коренева система розвинена погано, стебла видовжені, прямостоячі, з сильно вираженими ребрами; характерною рисою епіфілума є наявність «листя» — листкоподібних видозмінених бічних пагонів; бутони закладаються в ареолах; квітки до 20 см у діаметрі, в одних видів нагадують квітки камелії, в інших — мають гостріші пелюстки. Активна вегетація починається наприкінці лютого. Сорти відрізняються забарвленням квіток. Наприклад, Аврора Бореаль — квітки жовтогарячі; Врей — жовтувато-білі, запашні; Конвейс Гіант — вогняно-червоні; Пфферсдорф — світло-жовті; Фазан — темно-червоні.

Особливості: улітку потребує трохи підвищеної вологості повітря. Поливання регулярне, крім періодів спокою й періоду стагнації. Зимово температура в межах 14—16 °С. Улітку піс-

Епіфілум гібридний (*Eriphyllum hybridum*)

ля цвітіння під час періоду стагнації (15—20 діб) потребує невеликого притінення. Позитивно реагує на підживлення розчинами добрив (спеціальними для кактусів) у період бутонізації та цвітіння. Розмножується живцями з верхівковою частини пагонів. Не рекомендується переставляти і повертати до світла, особливо під час бутонізації.

ЕРІОКАКТУС *Eriocactus*

Еріокактус Ленінгауза
(*Eriocactus leninghausii*)

Еріокактус Ленінгауза (*Eriocactus leninghausii*). Великий бразильський кактус. Багаторічник. Молоді стебла майже кулясті, зріле стебло колоноподібне, до 1 м заввишки і до 15 см у діаметрі; ребра вузькі, низькі; ареоли дрібні; колючки тонкі (майже волосоподібні), густо і майже повністю вкривають стебло, золотисто-жовті; квітки лійкоподібні, до 9 см у діаметрі, зеленувато-жовті.

Існують інші види.

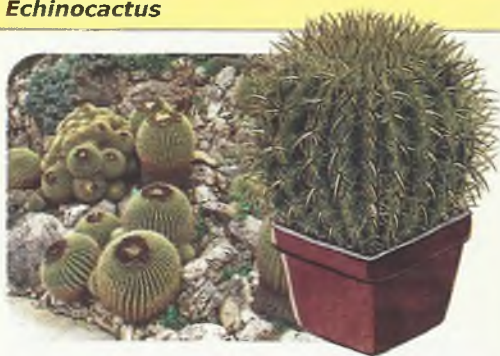
Особливості: оптимальна зимова температура — 14—15 °С. Розмножується насінням і прикорневими паростками.

ЕХІНОКАКТУС *Echinocactus*

Ехінокактус Грузона (*Echinocactus grusonii*). Великий кактус із кулястим стеблом, у природних умовах сягає 1,5 м заввишки; ребер понад 30; колючки бурштиново-жовті; у кімнатних умовах практично не цвіте. Багаторічник.

Рідше зустрічаються інші види, зокрема ехінокактус могутній.

Особливості: улітку — поливання раз на тиждень, на пригріві у спеку — 2 рази. Збільшення або зменшення об'єму поливань не повинні бути різкими. Оптимальна зимова температура — 10—12 °С. Розмножується насінням. Улітку бажано утримувати просто неба.

Ехінокактус Грузона (*Echinocactus grusonii*)

ЕХІНОПСИС *Echinopsis*

Ехінопис Ер'є
(*Echinopsis eyriesii*)

Ехінопис яскраво-зелений
(*Echinopsis calochlora*)

Багаторічні кактуси південноамериканського походження з кулястими молодими стеблами, що з віком видовжуються до циліндричних, з великою кількістю бічних пагонів, із вираженими колючками і лійкоподібними широковідкритими квітками на довгих трубочках.

Ехінопис Ер'є, їжаківий кактус (*Echinopsis eyriesii*). Стебло до 16 см у діаметрі, кулясте,

зелене; до 18 ребер. Колючки прямі, радіальні — білі, центральні — темно-коричневі. Квітки великі (до 20 см у діаметрі), з довгою опушеною квітковою трубочкою, рожево-бузкові.

Ехінопис трубкокрітковий (*Echinopsis tubiflora*). Відрізняється від попереднього зеленим кольором стебла, довгими жовтуватокоричневими голками, квітки білі.

Ехінопис яскраво-зелений (*Echinopsis calochlora*). Вид легко впізнати за яскравим зеленим кольором кулястого стебла. Дуже красиво цвіте. Квітки великі, внутрішні пелюстки білі, зовнішні жовто-зеленуваті з темнішою смужкою в центрі.

У культурі також відносно поширені ехінопис Бриджеса та ехінопис гострокутний.

Особливості: помірне поливання влітку, дуже економне в період спокою. Надто активне утворення бічних пагонів свідчить про надмірну вологість. Оптимальна зимова температура — 8—12 °С. Розмножується насінням і вкоріненням бічних пагонів. Як і цереус, вважається ідеальною підщепою для інших кактусів.

ЗИГОКАКТУС (ШЛЮМБЕРГЕРА) *Zygocactus*

Зигокактус усічений (Zygocactus truncatus)

Лісовий кактус. Багаторічник.

Зигокактус — найневимагливіший з декоративноквітучих видів, його називають також різдвяним кактусом і раковою шийкою.

Зигокактус усічений (Zygocactus truncatus). Епіфітний кактус. Пагони пониклі, плоскі, складаються з окремих члеників до 5 см завдовжки з гострими зубцями по краях. Квітки до 8 см за-

вдовжки, віночки лійкоподібні з широко відігнутими вузькими пелюстками в кілька рядів; у вихідній форми — яскраво-малинові, у гібридних — різного кольору і відтінків від білого до червоного. Цвіте взимку.

Особливості: добре росте в теплих східних і західних кімнатах, допустима навіть північна експозиція. У період бутонізації і цвітіння поливання має бути рясним. Період спокою припадає на вересень — листопад, поливати його в цей час треба економно, оптимальною є температура 16—18 °С, по змозі треба забезпечити режим короткого світлового дня. Менш світлолюбний, ніж більшість кактусів. Оптимальним ґрунтом є суміш із перегнійної, листяної і дернової землі та піску в пропорції 3:1:1:2. Розмножується стебловими живцями (члениками). Під час бутонізації не можна повертати.

КЛЕЙСТОКАКТУС *Cleistocactus*

Клейстокактус Баумана (Cleistocactus baumannii)

Клейстокактус Штрауса (Cleistocactus strausii)

Рід об'єднує великі багаторічні кактуси (до 3 м заввишки), що мешкають у дикій природі на сухих пагорбах. Стебла часто бувають стовбуроподібними, ребристі; ребра прями, ареоли розташовані густо. Квітки трубчасті, не розкриваються; плоди великі, яскраво забарвлені, довго не опадають, декоративні.

Клейстокактус Баумана (Cleistocactus baumannii). Кактус із прямостоячим зеленим стеблом, що кущиться; колючки прями, темно-коричневі (є різновид із жовтими колючками). Квітки яскраво-червоні, іноді з жовтогарячим відтінком, плоди червоні.

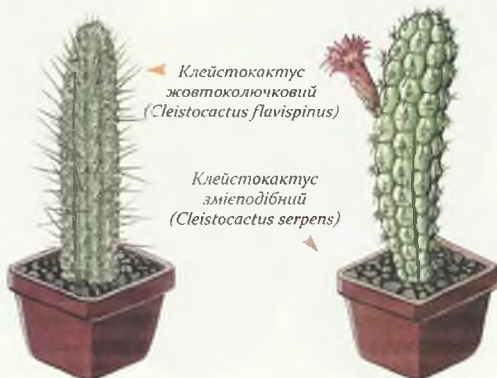
Клейстокактус жовтоколючковий (Cleistocactus flavispinus). Стебло прямостояче, світло-зелене; ареоли коричневі, колючки прями, світло-жовті. Квітки жовтогарячі.

Клейстокактус зміноподібний (Cleistocactus serpens). Стебло лежаче, повзуче, розгалужене, зелене; колючки схожі на білі м'які волоски.

Клейстокактус Штрауса (Cleistocactus strausii). Стовбур прямостоячий, кущиться біля основи, сіро-зелений. Ребра виражені слабо, колючки порівняно м'які, тонкі, сріблясто-білі. Квітки червоні або малиново-червоні; плоди кулясті, опушені, червоні.

Також існують інші види.

Особливості: узимку треба тримати майже без поливань за температури 8—12 °С. У субстрат для більшої пухкості бажано додавати гравійну крихту, керамзит або шматочки цегли. Розмножується насінням і живцями. Любить свіже повітря. У спеку необхідно регулярно провітрювати приміщення.

Клейстокактус жовтоколючковий (Cleistocactus flavispinus)

Клейстокактус зміноподібний (Cleistocactus serpens)

ЛОБІВІЯ *Lobivia*Лобівія денсиспіна (*Lobivia densispina*)

Рід об'єднує високогірні багаторічні кактуси з розвинутою кореневою системою і кулеподібними або циліндричними стеблами, схильні утворювати колонії. Ребра округлі, ареоли розташовані на горбиках. Квітки лійкоподібні, широковідкриті, квіткові трубочки та плоди опушені.

Лобівія Бакеберга (*Lobivia bakkebergii*). Стебло кулясте або злегка витягнуте, до 5 см у діаметрі, світло-сіре; колючки нерівномірно розташовані, від коричневих до сірих; квітки кармінові.

Лобівія болівійська (*Lobivia boliviensis*). Стебло до 10 см заввишки, циліндричне, світло-сіро-зелене. Колючки дуже довгі, світло-коричневі, зігнуті та переплетені одна з одною. Квітки рожево-червоні зі світлішим зівом.

Лобівія денсиспіна (*Lobivia densispina*, *Lobivia famatimensis*). Існує багато сортів, що відрізняються формою стебла і забарвленням квіток, але для всіх є характерним гребінчасте розташування колючок, які щільно прилягають до стебла. Квітки великі, з вираженим центром і загостреними кінчиками пелюсток.

Лобівія кіноварно-червона (*Lobivia cinnabarina*). Стебло кулясто-приплюснуте, до 15 см у діаметрі, старі екземпляри утворюють бічні пагони. Ребра виражені, колючки голкоподібні, жорсткі, світло-коричневі. Квітки кармінові або червоні.

Лобівія павутинчаста (*Lobivia arachnacantha*). Стебло кулясте з увігнутою верхівкою, до 4 см у діаметрі; колючки тонкі, прилягають до стебла, світло-коричневі; квітки від темно-жовтих до жовтогарячих, плоди червонуваті.

Лобівія яйояна, або жажояна (*Lobivia jajoiana*). Уважається одним із найкрасивіших видів кактусів. Найхарактерніша прикмета — чорний

Лобівія яйояна, або жажояна (*Lobivia jajoiana*)

зів зі ступінчато розташованими тичинками у великих квітках червоного або жовтого кольору. Також існують інші види.

Особливості: у зимовий період спокою оптимальною є температура 8—12 °С. Не просто витримує, а й потребує різких добових перепадів температур. Навесні бажано злегка притінити. Розмножується, крім традиційних способів, бічними пагонами-паростками.

Лобівія Бакеберга
(*Lobivia bakkebergii*)Лобівія кіноварно-червона
(*Lobivia cinnabarina*)Лобівія болівійська
(*Lobivia boliviensis*)Лобівія павутинчаста
(*Lobivia arachnacantha*)

МАМІЛЯРІЯ *Mammillaria*

Один із найчисленніших родів, об'єднує рівнинні багаторічні кактуси. У природних умовах утворює великі колонії. Характерною особливістю є наявність сосочків. Квітки зазвичай дрібні, але численні (до 100), плоди — довгасті ягоди, досягають у тканинах стебла і показуються назовні лише наступного року.

Мамілярія бокаська (*Mammillaria bocasana*). Стебло у молодих рослин кулясте, у зрілих циліндричне, до 5 см у діаметрі, утворює паростки-дітки. Сосочки голі, м'які, циліндричні. Колючки волосоподібні, білі; центральних — 3, радіальних — до 30. Квітки жовтувато-білі.

Мамілярія центроколючкова (*Mammillaria centricirrha*)

Мамілярія струнка (*Mammillaria gracilis*). Стебло короткоциліндричне, до 10 см заввишки і до 5 см у діаметрі. Сосочки зі слабким повстямним опушенням; колючки волосоподібні, центральні (3—5) довші, коричневі, радіальні (до 14) короткі, білі або жовті.

Мамілярія центроколючкова (*Mammillaria centricirrha*). Від мамілярії бокаської відрізняється більшим розміром стебла (до 12 см у діаметрі), чотиригранними сосочками, меншою кількістю колючок; від обох попередніх видів — карміново-червоними квітками.

Також існують інші види (кілька десятків).

Особливості: у спеку для багатьох видів бажане притінення. Зимова температура — в межах 10—14 °С. Багато видів можна влітку переміщати у відкритий ґрунт, прикопуючи туди разом із посудиною.

Мамілярія бокаська
(*Mammillaria bocasana*)

Мамілярія струнка
(*Mammillaria gracilis*)

МІРТИЛОКАКТУС *Myrtillocactus*

Міртилокактус землемірний (*Myrtillocactus geometrizans*). Це невибагливий деревоподібний кактус родом із Мексики, у природних умовах сягає 4 м заввишки. Багаторічник. Стебло розгалужене, ребристе, сірувато-блакитне; ребер 5—6; колючки негусті, виглядають майже поодинокими; жовто-білі квітки з'являються влітку. Після в'янення квітів виростають оригінальні плоди у вигляді синіх ягід. У кімнатних умовах цвіте рідко.

Існують інші види.

Особливості: насіння рослини висівають навесні, проростає воно протягом 6—8 тижнів.

Міртилокактус землемірний (*Myrtillocactus geometrizans*)

Монстрозна форма

Звичайна форма

НОТОКАКТУС *Notocactus*

Нотокактус плитчастий
(*Notocactus tabularis*)

Нотокактус волохистий
(*Notocactus scopra*)

Нотокактус Оттона
(*Notocactus ottonis*)

Нотокактус стрункий
(*Notocactus concinnus*)

Багаторічник. Стебла у нотокактусів кулясті або циліндричні, зазвичай без бічних пагонів.

Нотокактус волохистий (*Notocactus scopra*). Стебло сильно опушене, сизувато-зелене; квітки до 4 см у діаметрі, лимонно-жовті.

Нотокактус Оттона (*Notocactus ottonis*). Стебло куцється, яскраво-зелене; ребра широкі, закруглені; квітки з короткою трубочкою, жовті.

Нотокактус плитчастий (*Notocactus tabularis*). Стебло кулясте, блакитнувато-зелене; ребра плоскі, широкі; квітки жовті.

Нотокактус стрункий (*Notocactus concinnus*). Стебло кулясте або витягнуто-кулясте з приплюсненою верхівкою, темно-зелене; ребра (18) з тупими горбками; ареоли білі, повстисті, центральні колючки — жовтувато-коричневі, радіальні — світло-жовті; квітки до 7 см завдовжки, канарково-жовті.

Нотокактус сонцелюбний (*Notocactus apricus*). Відрізняється від попереднього виду тим, що колючки тонкі, жовтувато-сірі, а квітки до 10 см у діаметрі, жовті.

Нотокактус червоніючий (*Notocactus rutilans*). Стебло циліндричне (до 5 см завдовжки, до 3 см у діаметрі), блакитнувато-зелене; ребра

(24 шт.) спіральні з невеликими бугорками; ареоли спочатку опушені, згодом голі, білі; квітки карміново-рожеві зі світлішим (біло-жовтим) зівом і пурпуровою приймочкою.

Також існують інші види.

Особливості: улітку потрібне регулярне поливання, узимку — тільки періодичне зволоження ґрунту. У спеку спостерігається період стагнації, під час нього нотокактус потребує легкого затінювання (потім може повторно зацвітати). Оптимальна зимова температура — 12–15 °С.

Нотокактус сонцелюбний
(*Notocactus apricus*)

Нотокактус червоніючий
(*Notocactus rutilans*)

ОПУНЦІЯ *Opuntia*

Опунція повстяна
(*Opuntia tomentosa*)

Опунція розпростерта
(*Opuntia humifusa*)

Рід об'єднує великі багаторічні пустельні кактуси. Стебла членисті, часто плоскі (тещин язик), іноді округлі, вкриті не лише колючками, але й глохідіями — особливими тонкими щетинками. У молодих пагонів бувають рудиментарні листки. Коренева система поверхнева. Квітки поодинокі, великі, широковідкриті.

Опунція біловолоса (*Opuntia leucotricha*). Куц до 3 м заввишки; членики стебла до 20 см завдовжки, сплюснені, округлі або овальні; колючки волосоподібні, густо покривають стебло, білі. Квітки до 8 см у діаметрі, жовті.

ОПУНЦІЯ *Opuntia*

Опунція булавоподібна (Opuntia clavarioides). Карликовий вид із пагонами, що розгалужуються, мов пальці; штучна форма.

Опунція дрібноволосиста (Opuntia microdasys). Відрізняється близько посадженими ареолами і відсутністю колючок на дотик; глохідії численні.

Опунція повстяна (Opuntia tomentosa). Членики видовжені, оксамитово-темно-зелені.

Опунція розпростерта (Opuntia humifusa). Стебло розпростерте, членики округлі або яйцеподібні; глохідії червоно-коричневі.

Опунція фікус-індика (Opuntia ficus-indica). У природних умовах сягає 5 м заввишки; стебло

знизу в старих екземплярів може дерев'яніти; членики до 50 см завдовжки; ареоли дрібні; колочки численні, жовті.

Опунція циліндрична (Opuntia cylindrica). Членики довгі, в розрізі округлі.

Також існують інші види.

Особливості: зимова температура — в межах 8—12 °С. Стійкі до різких коливань температури. Бажано підживлювати розчинами мінеральних добрив. Розмножуються живцями. Живці вкорінюють у піску. Влітку можна переміщати у відкритий ґрунт, прикопуючи в землю разом з горщиком.

Опунція дрібноволосиста
(*Opuntia microdasys*)

Опунція фікус-індика
(*Opuntia ficus-indica*)

Опунція біловолоса
(*Opuntia leucotricha*)

Опунція циліндрична
(*Opuntia cylindrica*)

ПАРОДІЯ *Parodia*

Пародія Мааса (*Parodia maassii*)

Рід об'єднує багаторічні низькорослі кактуси, зазвичай із кулястими стеблами. Ребра спіралеподібно закручені, колючки густі, різноманітної форми і забарвлення у різних видів. Квіткові трубочки опушені, квітки великі, жовті або червоні. Найчастіше культивують види *пародія золотистоколючкова (Parodia aureispina)* — центральні колючки і квіти золотисто-жовті, *пародія криваво-квіткова (Parodia sanguiniflora)* — колючки білі, гачкуваті, квіти криваво-червоні, і

пародія Мааса (Parodia maassii) — радіальні колючки медово-жовті, центральні коричнюваті, квітки жовто-червоні). Інші види трапляються рідше.

Особливості: зимова температура — 10—12 °С. Розмножується насінням. Дорослі екземпляри треба пересаджувати раз на 3 роки.

Пародія золотистоколючкова
(*Parodia aureispina*)

Пародія криваво-квіткова
(*Parodia sanguiniflora*)

ПЕРЕСКІЯ *Pereskia*

Перескія шипувата (Pereskia aculeata)

Перескія шипувата (Pereskia aculeata). Виткий вічнозелений кущ завдовжки до 10 м; стебла здеревіли, до 3 см у діаметрі; має нормально розвинене глянцево м'ясисте довгасто-овальне листя 3—10 см завдовжки; колючки чорні, довгі. Квітки поодинокі або в суцвіттях по 70 квіток і більше, білуваті або світло-рожеві, до 5 см у діаметрі, запашні. Багаторічник.

Особливості: можна використовувати для вертикального озеленення. Розмножують висадженням свіжих (не підсохлих) зелених живців у піщано-торф'яну суміш.

РЕБУЦІЯ *Rebutia*

Гірський кактус. Багаторічник.

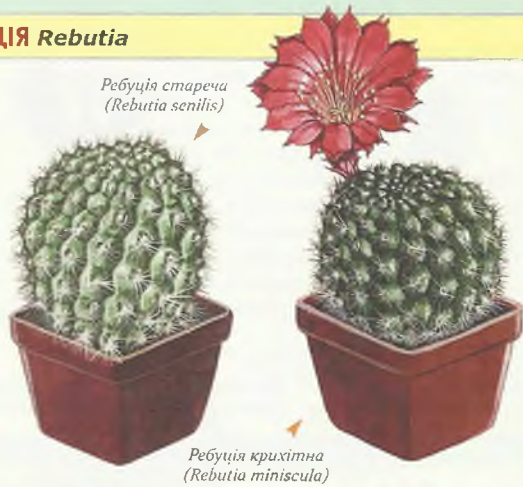
У представників цього роду стебла зазвичай кулясті, ребра виражені слабо; квітки з'являються в нижній частині стебла, вони численні, невеликі (до 2,5 см у діаметрі), лілокоподібні, широковідкриті.

Ребуція крихітна (Rebutia miniscula). Стебло до 5 см у діаметрі, приплюснуте зверху; горбки-сосочки розташовані спірально; до 30 колючок в ареолі, білі; квітки червоні.

Ребуція стареча (Rebutia senilis). Від попереднього виду відрізняється більшими розмірами і м'якими сірувато-білими колючками.

Також існують інші види.

Особливості: зимова температура — 8—12 °С. Розмножується насінням.

Ребуція стареча (Rebutia senilis)

Ребуція крихітна (Rebutia miniscula)

РИПСАЛІДОПСИС *Rhipsalidopsis*

Рипсалідопсис рожевий (Rhipsalidopsis rosea)

Невибагливий епіфітний тропічний кущовий кактус. Багаторічник.

Найбільш поширений у кімнатній культурі вид — *рипсалідопсис рожевий (Rhipsalidopsis rosea)*. Стебло у молодих рослин прямостояче, у старих — лежаче, гілкується, членисте; членики до 4 см завдовжки, приплюснуті, з жовтими щетинами по краю; квітки зіркоподібні, рожеві, запашні, до 3 см у діаметрі.

Особливості: повністю збігаються з особливостями догляду апорокактуса. Добре росте й ефектно виглядає на підщепі з перескії. Розмножується насінням, живцями. Живці, які мають по 2—3 сегменти, підсушують 2 дні та укорінюють у вологому субстраті з листової землі й піску в рівних частинах. Живці не можна заглиблювати в землю — достатньо того, що нижня частина сегмента просто буде торкатися ґрунту.

РИПСАЛІС *Rhipsalis*

Рипсалис товстокрилий
(*Rhipsalis pachyptera*)

Рипсалис мезембріантемоподібний
(*Rhipsalis mesembryanthemoides*)

Епіфітні багаторічні кущові кактуси з теплих вологих районів Америки й Африки. Пагони тонкі, сильно розгалужені, у багатьох видів — членисті; квітки утворюються по всьому пагону, дрібні; плоди круглі.

Рипсалис волосоподібний (*Rhipsalis capilliformis*). Пагони тонкі, розгалужені, м'які; квітки дрібні, білуваті; плоди білі.

Рипсалис валькуватий (*Rhipsalis teres*). Відрізняється дзвоникоподібними квітками.

Рипсалис мезембріантемоподібний (*Rhipsalis mesembryanthemoides*). Пагони нагадують гілки хвойних рослин, квітки білі.

Рипсалис товстокрилий (*Rhipsalis pachyptera*). Стебло розгалужене, членисте; членики плоскі, різноманітної форми — від видовжених нижніх до округлих і майже трикутних на верхівках пагонів, по краю зубчасті, темно-зелені з пурпурним нальотом; квітки жовтуваті.

Рипсалис Улле (*Rhipsalis houlettiana*). Стебло до 2 см завдовжки, біля основи округле (в розрізі), згодом воно пласкішає; краї ребер зубчасті; квітки білі.

Також існують інші види.

Особливості: для кактусів досить вологолюбний, у період активної вегетації потрібне рясне поливання. Восени його скорочують. Спеціального зимового зниження температури не потребує (оптимальна 15—18 °С). Насіння проростає за температурою 20—25 °С. Розмножується живцями і насінням. Можна вирощувати в кошиках або ящиках. Добре відновлюється після пошкоджень.

Рипсалис Улле
(*Rhipsalis houlettiana*)

Рипсалис валькуватий
(*Rhipsalis teres*)

Рипсалис волосоподібний
(*Rhipsalis capilliformis*)

СЕЛЕНІЦЕРЕУС (ЦАРИЦЯ НОЧІ) *Selenicereus*

Селеніцереус великоквітковий
(*Selenicereus grandiflorus*)

Багаторічник.

Селеніцереус великоквітковий (*Selenicereus grandiflorus*). Пагони тонкі, огудинчасті, гнучкі, сильно розгалужені. Квітки дуже великі (до 20 см у діаметрі), трубчасті; зовнішні пелюстки зеленуваті, внутрішні — кремово-рожеві, розкриваються квітки тільки вночі або на світанку; цвіте в червні — липні.

Також вирощують види *селеніцереус крилатий* і *селеніцереус гачкуватий*.

Особливості: як для кактусів досить вологолюбний, влітку потрібне рясне поливання раз на тиждень. Спеціального зимового зниження температури не потребує. Оптимальні температури цього періоду — 15—18 °С. Розмножується живцями і насінням. Насіння проростає за температурою 20—25 °С. Можна вирощувати в кошиках або ящиках. Добре відновлюється після пошкоджень.

ХАМЕЦЕРЕУС *Chamaecereus*

Хамецереус Сильвестра (Chamaecereus silvestrii)

Хамецереус Сильвестра (Chamaecereus silvestrii). Кушуватий багаторічний рівнинний кактус з Аргентини. Стебла до 10 см завдовжки і до 2 см у діаметрі, розгалужені, лежачі, м'ясисті, світло-зелені; ребра горбкуваті; ареоли повстані, опушені, колючки червонувато-білуваті; квіт-ки до 5 см завдовжки, лійкоподібні, цегляно-червоні, цвіте в квітні — травні.

Особливості: для нормального цвітіння потрібна зимова температура в межах 6—10 °С. Може зимувати між рамами. Розмножується живцями. Укорінюється швидко.

ЦЕРЕУС *Cereus*

▲
Цереус сильний (Cereus validus)

▲
Цереус перуанський (Cereus peruvianus)

▲
Цереус блакитний (Cereus azureus)

Цереус блакитний

Великі, іноді деревоподібні багаторічні кактуси з прямостоячими колоноподібними стеблами, що галузяться. Більшість видів — мешканці гір.

Найпоширеніші в кімнатній культурі види:

Цереус блакитний (Cereus azureus). Стебло розгалужене, зелено-блакитнувате; ребра нечисленні, плоскі; квіт-ки довгасто-лійкоподібні.

Цереус перуанський (Cereus peruvianus). Деревоподібний кактус, що гілкується від основи; стебло сірувато- або блакитнувато-зелене; ребер 6—8, виражені; колючки рудо-коричневі; квіт-ки до 15 см завдовжки, білі.

Іноді в кімнатній культурі вирощують монстрозну (потворну) форму, що має нетипову будову, яку іноді називають скелястим кактусом.

Цереус сильний (Cereus validus). Відрізняється від попереднього міцнішим і темнішим стеблом.

Також існують інші види.

Особливості: улітку потрібне відносно рясне поливання; узимку — обмежене (раз на 2 тижні). Оптимальна зимова температура — 8—12 °С. Позитивно реагують на підживлення розчинами мінеральних добрив (спеціальними для кактусів). Часто використовуються як підщепа для дрібних кулястих кактусів інших родів.

Цереус перуанський

СУКУЛЕНТИ ЛИСТЯНІ ТА ІНШІ, ЩО НЕ НАЛЕЖАТЬ ДО КАКТУСОВИХ

Хоча догляд за всіма сукулентами, що не належать до кактусів, не лише простий, а й багато в чому схожий, відмінності всередині цієї групи все ж таки є, і тому вимоги до догляду й умов утримання різних видів нижче наведено окремо.

АГАВА *Agave*

Агава Вікторія
королівська

Агава американська

Родина Агавові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Агава американська (*Agave americana*). Мешканець гірських пустель Мексики; листя до 1,5 м завдовжки, молоде — вертикальне, старе відгинається вниз, видовжено-ланцетне, ширше біля основи, в розрізі майже округле, жорстке, укрите восковим нальотом, сизувато-зелене, у деяких садових форм — з яскраво-жовтими смугами. Після цвітіння відмирає. Утворює паростки. Квітки непоказні.

Агава відтягнута (*Agave attenuata*). Є виражене стебло; листя відносно тонке, до 70 см завдовжки, сірувато-зелене з сизим нальотом.

Агава Вікторія королівська (*Agave victoriae reginae*). Відрізняється від агави американської дрібнішими розмірами; максимальний діаметр

розетки до 70 см, найчастіше — до 30 см; листя пряме, на кінці закруглене, темно-зелене з поздовжніми білими смужками.

Агава нитконосна (*Agave filifera*). Відрізняється від попереднього виду матовістю листя з білими смужками і тонкими нитками.

Також існують інші види, серед них і культури відкритого ґрунту (у південних регіонах).

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Агава відтягнута (*Agave attenuata*)

Вимоги до вологи: помірне поливання під час активної вегетації, дуже економне — взимку.

Температурний режим: оптимальною є зимова температура 6—8 °С.

Світло: дуже світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: щільна ґрунтова суміш із рН 6,8 із компостної і глинисто-дернової землі та піску в рівних частинах; бажане невелике додавання листової землі; готові ґрунти «Для драцени і юки», «Драцена», «Для пальми».

Розмноження: насінням і паростками.

Особливості: краще росте в маленьких, тісних посудинах. Улітку можна висаджувати в ґрунт.

Агава Вікторія королівська
(*Agave victoriae reginae*)

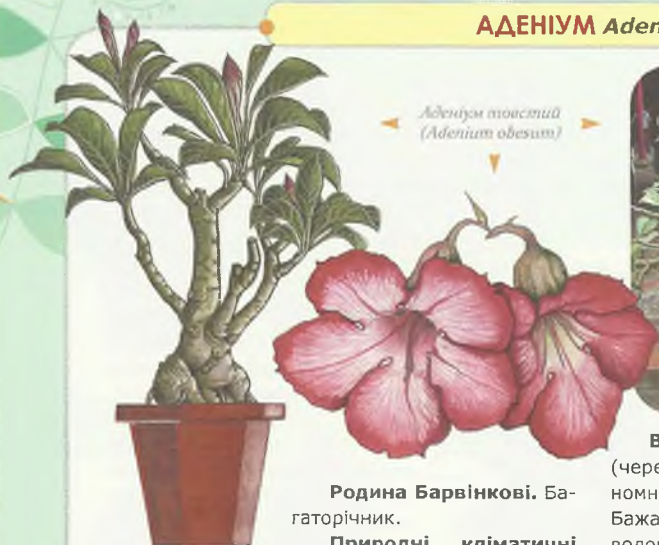

Агава нитконосна
(*Agave filifera*)

Агава американська (*Agave americana*)

АДЕНИУМ *Adenium*

Аденіум товстий
(*Adenium obesum*)

Родина Барвінкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: африканські пустелі.

Аденіум товстий (*Adenium obesum*). Декоративноквітучий деревоподібний сукулент, до 2 м заввишки, з майже кулястим стеблом і товстим корінням, що виступає з ґрунту. На верхівках пагонів розташовані невеликі розетки листя. Листя яйцеподібне, до 4 см завдовжки і близько 3 завширшки, зверху темно-зелене і блискуче, знизу — матове, світліше. Суцвіття щитоподібне, складається з 2—10 трубчастих квіток яскраво-рожевого кольору з широким відгином пелюсток.

Оптимальне місце: південні вікна в помірному теплих квартирах.

Вимоги до вологи: рясне поливання влітку (через пересушування може скинути листя), економне взимку. Не можна допускати застою води. Бажано зрідка обмивати листя і стебло теплою водою.

Температурний режим: взимку — не нижче від 15 °С.

Світло: світлолюбна рослина, добре витримує прямі сонячні промені.

Вимоги до ґрунту: невибагливий. Потрібен хороший дренаж.

Підживлення: лише в разі виникнення симптомів браку поживних речовин спеціальними добривами для кактусів і сукулентів.

Розмноження: насінням, рідше — живцями.

Особливості: часте пересаджування не обов'язкове, коріння, що стирчить над ґрунтом, — природний стан.

АЛОЕ *Aloe*

Алое деревоподібне

Родина Асфodelові (часто відносять до родини Лілійні). Багаторічник.

Природні кліматичні умови: пустелі Америки й Африки.

Алое багатолісте (*Aloe polyphylla*). Багаторічник із сукулентним листям. Відрізняється спіралеподібним розташуванням листя в розетці.

Алое війчасте (*Aloe ciliaris*). Рослина з лягачим тонким розгалуженим стеблом. Листя зібране в пухкі верхівкові розетки, до 15 см завдовжки, ланцетне, сірувато-зелене з білими зубчиками.

Алое деревоподібне
(*Aloe arborescens* mill)

Алое шапкоподібне
(*Aloe mitriformis*)

АЛОЕ *Aloe*

Алое складчасте (Aloe plicatilis)   *Алое Марлота (Aloe marlothii)*

ми по краях. Суцвіття пірамідальне. Квітки трубчасті, шарлахово-червоні. Може вирощуватися як ампельна рослина.

Алое деревоподібне, столітник, доктор (Aloe arborescens). У природі — деревце до 3 м заввишки, в кімнатних умовах — кущ. Стебло циліндричне, соковите, у старих екземплярів часто вкрите слідами зів'ялого листя. Листя до 60 см завдовжки, мечоподібне, на кінці загострене, в розрізі близьке до півкола чи півмісяця, з гострими зубцями по краях, сизувато-зелене. Суцвіття китицеподібні, прямостоячі; квітки до 2 см завдовжки, трубчасті, біля основи роздуті, жовтувато-рожеві. Має лікарські властивості.

Алое Марлота (Aloe marlothii). Деревоподібний багаторічник; листя до 50 см завдовжки, широколанцетне, загострене, з гострими і м'якими шпильками по краях, блакитнувато-зелене.

Алое складчасте (Aloe plicatilis). Відрізняється віялоподібним кільчастим розташуванням листя у розетці.

Алое строкате (Aloe variegata). Компактна рослина з укороченим стеблом; спіралеподібно розташоване листя зібране в трирядні розетки,

широколанцетне, загострене, темно-зелене з білими поперечними смугами зі штрихових плям.

Алое шапкоподібне (Aloe mitriformis). Відрізняється човноподібно зігнутим, сплющеним, майже трикутним листям зі шпильками на виїмчастих краях.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: рясне нечасте поливання влітку (раз на 3—4 дні), економне взимку.

Температурний режим: узимку — в межах від 12 до 16 °С.

Світло: сонцелюбна рослина.

Алое віячате (Aloe ciliaris)

Вимоги до ґрунту: суміш із глинисто-дернової, листяної і парникової землі та торфу і піску в пропорції 6:2:1:2:2, готові ґрунти для сукулентів і кактусів.

Розмноження: верхівковими, рідше — листовими живцями, паростками, насінням. Живці вкорінюють у піску.

Особливості: бажані щорічні пересадження в не дуже великі посудини. Для кращого розвитку необхідні часті провітрювання.

Алое строкате (Aloe variegata)

Алое багатолисте (Aloe polyphylla)

БЕРГЕРАНТУС *Bergeranthus*

Бергерантус стрілконосний
(*Bergeranthus scapiger*)

Родина Аїзові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки
Південної Африки.

Зазвичай вирощують вид *бергерантус стрілконосний* (*Bergeranthus scapiger*). Стебло коротке, вкрите листям; листя до 12 см завдовжки,

видовжено-ланцетне, загострене, темно-зелене. Квітки на довгих квітконіжках (до 15 см), до 5 см у діаметрі, золотисто-жовті.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: улітку — поливання раз на тиждень, при сильній спеці — 2 рази, взимку скорочуються об'єми води. Збільшення або зменшення об'єму має бути поступовим.

Температурний режим: узимку — 10—12°C.

Світло: дуже світлолюбний, може перебувати під прямими сонячними променями.

Вимоги до ґрунту: можна використовувати різні ґрунти зі слабкислою реакцією (рН 4,5—6).

Розмноження: живцюванням.

Особливості: улітку бажано утримувати на свіжому повітрі, зокрема на балконі.

БРЮФІЛУМ *Bryophyllum*

Брюфілум перистий
(*Bryophyllum pinnatum*)

Брюфілум Дегремонта
(*Bryophyllum daigremontianum*)

Родина Товстянкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки.

Цей рід рослин близький до каланхое й у продажу нерідко зустрічається під цією неправильною назвою. Брюфілум відрізняється здатністю утворювати на листі додаткові бруньки (мініатюрні паростки з корінцями).

Брюфілум Дегремонта, *каланхое Дегремонта*, *живородка* (*Bryophyllum daigremontianum*). Напівкущ до 1 м заввишки. Листя до 12 см завдовжки, формою нагадує листя кропиви або колеусу, але є вужчим, із зубчастими або пилчастими краями, м'ясистішим, з віком кінчик відгинається донизу, темно-оливково-зелене з коричнево-червоними або коричневими плямами. Бруньки розташовані на зубчиках. Квітки повислі, роздуті, сірувато-лілові; цвіте в червні — липні. Має лікарські властивості.

Брюфілум перистий, *каланхое перисте* (*Bryophyllum pinnatum*). Напівкущ до 1 м заввишки. Молоде листя яйцеподібне, зубчасте, шкірясте, м'ясисте, додаткові бруньки утворюються на кінчиках зубців. Суцвіття верхівкове, квітки до 4 см завдовжки, трубочка віночка роздута, молоді квітки зеленувато-білі, ті, що відцвітають, рожеві; цвіте в червні — липні.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: менш часте, але рясне поливання влітку, дуже помірне — взимку.

Температурний режим: зрілі екземпляри взимку потребують температури 12—14 °С, молоді — вищої.

Світло: сонцелюбна короткоденна рослина. Щоб домогтися цвітіння навесні й улітку, необхідно штучно скорочувати світловий день до 12 годин.

Вимоги до ґрунту: суміш із компостної, перегнійної і листової землі та піску в пропорції 4:2:1:1, готові універсальні ґрунти для декоративнолистяних рослин.

Підживлення: регулярно розчинами мінеральних і органічних добрив, у період бутонізації — з підвищеним умістом фосфору або тільки фосфорними.

Розмноження: бруньками розмноження, рідше — насінням, листовими живцями і живцюванням квітконосів. Живці бажано перед садінням підв'ялити протягом півтори доби, укорінюються в піску. Насіння проростає за температурою 16—18 °С.

Особливості: у молодих укорінених рослин необхідно прищипувати верхівку. Пересадження або перекидання щорічні.

ГАСТЕРІЯ *Gasteria*

Гастерія Армстронга

Родина Лілійні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: пустелі Африки.

Гастерія Армстронга (Gasteria armstrongii). Невелика рослина з сильно укороченим стеблом; листя дворядне, язичкоподібне із закругленим кінчиком, жорстке, з невеликими бородавками; суцвіття — пухка китиця, квітки трубчасті, біля основи роздуті, рожево-червоні. Може цвісти у будь-який час року.

Гастерія бородавчаста (Gasteria verrucosa). Прикоренева розетка двостороння; молоде листя прямостояче, старе — полегло, до 15 см завдовжки, видовжене, язичкоподібне, темно-зелене; бородавки численні, білі. Дочірні розетки численні.

У кімнатній культурі часто зустрічаються й інші види: *гастерія дворядна*, *гастерія ліліпут*, *гастерія мармурова* тощо.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: влітку рясне поливання 2 рази на 3—4 дні, узимку — економне.

Температурний режим: узимку — 12—14 °С.

Світло: світлолюбна, але при цьому тіньовитривала.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової, листової і торф'яної землі та піску в пропорції 4:2:2:1, готові ґрунти для сукулентів.

Розмноження: насінням, листовими живцями, паростками.

Особливості: швидко росте, бажане щорічне пересадження.

Гастерія Армстронга (Gasteria armstrongii)

Гастерія бородавчаста (Gasteria verrucosa)

ГЕХТІЯ *Hechtia*

Родина Бромелієві. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: американські пустелі.

Гехтія гватемальська (Hechtia guatemalensis). Стебло вкорочене, листя до 50 см завдовжки, лінійне, по краю шипувате, зверху гладке, сірувато-зелене, знизу — лускате, світліше (з білуватим нальотом), на яскравому світлі може набувати червонуватого відтінку. Суцвіття волотисті, великі; квітки дрібні, білі.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Гехтія гватемальська (Hechtia guatemalensis)

Вимоги до вологи: влітку помірне поливання, узимку — обмежене (допускається висихання земляної грудки).

Температурний режим: узимку — близько 13 °С.

Світло: світлолюбна.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової і листової землі та піску (з додаванням гравію) в пропорції 2:1:1, готовий ґрунт «Для орхідей і бромелієвих».

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: насінням і паростками.

Особливості: в інтер'єрі стійка, але, щоб домогтись цвітіння, необхідно чітко дотримуватись агротехніки.

ГЛОТИФІЛУМ *Glottiphyllum*

Глотифілум довгий
(*Glottiphyllum longum*)

Родина Аїзові (за іншими даними — Мезембриантемові). Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки, пустельні ландшафти.

Глотифілум запашний (*Glottiphyllum fragrans*). Стебла короткі, лежачі, гілкуються дихотомічно. Листя до 8 см завдовжки, язикоподібне, верхня поверхня опукла, нижня — кілювата; квітки поодинокі, до 6 см у діаметрі, золотисто-жовті.

Глотифілум довгий (*Glottiphyllum longum*). Листя до 15 см завдовжки, навскісно язикоподібне або майже циліндричне; квітки золотисто-жовті.

Глотифілум язикоподібний (*Glottiphyllum linguiforme*). Листя довге, язикоподібне з тупим кінчиком; квітки до 5 см у діаметрі, жовті.

Також існують інші види.

Для всіх видів характерний «подвійний» річний цикл: два періоди активної вегетації і цвітіння (весна й осінь) і періоди стагнації та спокою (літо і зима).

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.
Вимоги до вологості: у періоди активної вегетації відносно рясне поливання раз на 4—5 дні, у період стагнації (літо) — помірне; взимку — дуже економне. Надлишок вологості перешкоджає цвітінню.

Температурний режим: узимку — в межах 9—12 °С.

Світло: дуже світлолюбний.

Вимоги до ґрунту: суміш із глинисто-дернової і листової землі та піщано-цегляної суміші (2 частини піску + 1 частина цегляної крихти) в пропорції 2:2:3; готові ґрунти для сукулентів.

Розмноження: витриманим декілька місяців насінням (щойно зібране не сходить) і відокремленням пагонів із листям. Відокремлені пагони перед висадкою підсушують протягом 1—2 діб і вкорінюють у піску. Насіння висівається в суміш піску й торфу в рівних частинах.

Особливості: краще росте в широких невисоких горщиках. Улітку можна тримати на балконі або висаджувати у відкритий ґрунт.

Глотифілум язикоподібний
(*Glottiphyllum linguiforme*)

Глотифілум запашний
(*Glottiphyllum fragrans*)

ДЕКАБЕЛОНЕ *Decabelone*

Декабелоне великоквіткова

Родина Ластівневі. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: пустелі й напівпустелі Африки.

Декабелоне великоквіткова (*Decabelone grandiflora*). Декоративноквітучий сукулент. Стебла до 20 см заввишки і до 2 см у діаметрі з 10—14 гранями, розгалужені, вкриті бородавками; на верхівках бородавок є щетинки. Квітки до 14 см завдовжки і 4,5 см у діаметрі, лійкоподібні, пелюстки трикутні, світло-жовті з червоно-коричневими плямочками. Цвіте в червні — липні.

Декабелоне витончена (*Decabelone elegans*). Відрізняється меншою висотою (до 15 см), меншою кількістю граней (6—8) і меншим розміром квіток (до 8 см завдовжки і 3 см у діаметрі). Грані зубчасті, на зубцях — білувато-сірі колючки до 4 мм завдовжки. Пелюстки яскраво-жовті з червоно-коричневими плямочками, світлішають до середини зіву.

Також існують інші види.

ДЕКАБЕЛОНЕ *Decabelone*

Оптимальне місце: південні вікна в теплих квартирах.

Вимоги до вологи: поливання 1—2 рази на тиждень, улітку — помірно за об'ємом, узимку — економне. У хмарні дні поливати не рекомендується.

Температурний режим: цілорічно — не нижче від 18 °С.

Світло: світлолюбна, витримує прямі сонячні промені.

Вимоги до ґрунту: ґрунти для сукулентів із добавкою деревного вугілля.

Розмноження: насінням, живцями і щепленням. Можна щепити на церопегію або стапелію.

Особливості: любить часті провітрювання.

Декабелоне великоквіткова (Decabelone grandiflora)

Декабелоне витончена (Decabelone elegans)

ДУДЛЯ *Dudleya*

Дудля густоквіткова (Dudleya densiflora)

Родина Товстянкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки Каліфорнії.

Дудля густоквіткова (Dudleya densiflora).

Листяний сукулент до 15 см заввишки; листя видовжене, майже циліндричне, соковите, коли по-

глянути на нього зверху, схоже на зелені або сизувато-зелені зірочки; квітки білі або рожево-білі.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: близьке до економного поливання цілорічно (достатньо не допускати висихання земляної грудки).

Температурний режим: зимова температура не нижче від 12 °С.

Світло: дуже світлолюбна.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової землі та суміші піску з деревним вугіллям (3:2) у рівних частинах, готові ґрунти для сукулентів.

Розмноження: насінням і живцюванням пагонів.

Особливості: може використовуватися в груповій композиції з іншими сукулентами.

ЕХЕВЕРІЯ *Echeveria*

Родина Товстянкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: американські пустелі.

Ехеверія агавоподібна (Echeveria agavoides).

Розетка щільна, листя трикутно-яйцеподібне, загостре, товсте, блідо-зелене з коричневими кінчиками; квітки червонуваті.

Ехеверія блакитна, зелена троянда (Echeveria glauca). Розетка прикоренева, формою нагадує квітку троянди; листя видовжене, зворотнопірамідальне, зовнішній край майже прямий, м'ясисте, зеленувато-блакитне. Квітки жовтогарячо-жовті.

Ехеверія агавоподібна

ЕХЕВЕРІЯ *Echeveria*

Ехеверія опушена
(*Echeveria pulvinata*)

Ехеверія елегантна
(*Echeveria elegans*)

Ехеверія агавоподібна
(*Echeveria agavoides*)

Ехеверія бликутна, зелена троянда
(*Echeveria glauca*)

Ехеверія горбатоквітна (*Echeveria gibbiflora*). Відрізняється наявністю виражених стебел, на кінцях яких розташовані розетки; листя до 15 см завдовжки, зворотнояйцеподібне, блакитнувато-рожеве; квітки червоні.

Ехеверія елегантна (*Echeveria elegans*). Розетки щільні, листя до 5 см завдовжки, видовжене зворотнояйцеподібне, блакитне з рожевими краями. Утворює колонії.

Ехеверія опушена (*Echeveria pulvinata*). Стебла товсті, м'ясисті, рожеві; листя не зібране в розетку (почергове), зворотнояйцеподібне, товсте, біло-опушене, зелене. Суцвіття — колос, чашолистки опушені, квітки жовті з жовтогарячими краями.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: влітку рясне поливання раз на 3—4 дні, узимку — помірне за об'ємом.

Температурний режим: узимку — в межах 14—16 °С.

Світло: дуже сонцелюбна.

Вимоги до ґрунту: різні ґрунти для сукулентів. Хороший дренаж.

Підживлення: влітку раз на місяць розчинами органічних і мінеральних добрив для сукулентів.

Розмноження: насінням і верхівковими живцями, паростками.

Особливості: улітку необхідне часте провітрювання приміщень.

Ехеверія горбатоквітна (Ехеверія gibbiflora)

Echeveria gibbiflora metallic

Echeveria gibbiflora carunculata

ЖОВТОЗІЛЛЯ (СЕНЕЦІО) *Senecio*

Жовтозілля укорінене

Родина Айстрові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки Африки.

Рід об'єднує рослини різноманітних форм: від ліан і трав'янистих кущів до дерев; спільна риса всіх видів — суцвіття-кошик, схоже на таке в кульбаб або ромашок.

Жовтозілля Герейна (*Senecio herreianus*). Трав'яниста рослина; листя до 1,5 см завдовжки і 1 см завширшки, ягодоподібне, трохи загострене, в розрізі округле; квітки до 2 см у діаметрі, жовтуватого кольору.

Жовтозілля клейнія (*Senecio articulatus*). Невеликий кущ; листя лінійно-ланцетне, загострене на кінчику, звужується до основи, сіро-зелене; квітки світло-жовті або білувато-жовті.

Жовтозілля клейнієподібне (*Senecio kleinii-formis*). Відрізняється від попереднього виду тим, що пагони й листя лежачі, листя до 10 см завдовжки, на них і на стеблах є білий наліт.

Жовтозілля Роуеля (*Senecio rowleyanus*). Стебла повзучі, тонкі, соковиті, розгалужені; листя кулясте, ягодоподібне, світло-зелене із сизуватим відливом.

ЖОВТОЗІЛЛЯ (СЕНЕЦІО) *Senecio*

Жовтозілля Якобсена
(*Senecio jacobseii*)

Жовтозілля Роуеля
(*Senecio rowleyanus*)

Жовтозілля клейнія
(*Senecio articulatus*)

Жовтозілля укорінене (*Senecio radicans*). Пагони повзучі, розгалужені, укорінюються в міжвузлях; листя до 3 см завдовжки, широколанцетне (у розрізі майже кругле), сірувато-зелене з поздовжніми темно-зеленими смугами.

Жовтозілля Якобсена (*Senecio jacobseii*). Напівкущ із повзучими пагонами до 80 см завдовжки; листя сидяче, від зворотнояцеподібного до ланцетного, м'ясисте. Суцвіття головчасті, квітки жовтогарячо-жовті.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в теплих квартирах.

Вимоги до вологи: помірне рівномірне поливання протягом року.

Температурний режим: зимові температури в межах 18–20 °С.

Світло: сонцелюбний.

Вимоги до ґрунту: суміш із листяної і дернової землі та піску в пропорції 4:1:1, готовий ґрунт для сукулентів і декоративнолистяних рослин.

Розмноження: насінням або живцюванням (у березні).

Особливості: не витримують різких змін в умовах утримання.

Жовтозілля укорінене
(*Senecio radicans*)

Жовтозілля Герейна
(*Senecio herreianus*)

Жовтозілля клейнієподібне
(*Senecio kleiniaeformis*)

ЗАМІОКУЛЬКАС (ЗАМІЯ) *Zamioculcas*

Родина Ароїдні. Багаторічник.

Декоративнолистяна вічнозелена рослина.

Рід заміокулькас об'єднує рослини, з великим (до 1 м завдовжки) шкірястим листям, що трохи нагадує величезний листок акації. Цінуються за красиве листя і витривалість. Найпоширеніший вид — **заміокулькас замієлистий** (*Zamioculcas zamiifolia*).

Оптимальне місце: теплі східні та західні кімнати.

Вимоги до вологи: влітку — помірне поливання, узимку — дуже економне і менш часте, але не можна давати земляній грудці висихати.

Світло: світлолюбний, але розташовувати його слід із притіненням від прямих сонячних променів. Від надлишку світла листя жовкне.

Заміокулькас замієлистий
(*Zamioculcas zamiifolia*)

ЗАМІОКУЛЬКАС (ЗАМІЯ) *Zamioculcas*

Температурний режим: дуже теплолюбний, гине за температури, нижчої від 12 °С.

Вимоги до ґрунту: спеціалізовані ґрунти для кактусів і сукулентів.

Підживлення: добрива вносяться в сухому вигляді в ґрунт під час пересадження. Навесні та влітку регулярно підживлення.

Розмноження: поділом куща, листовими живцями. Укорінюються з підігрівом протягом 2 місяців.

Особливості: росте дуже повільно. Уражається червоним павутинним кліщем і попелицями. Молоді рослини пересаджують щорічно, старі — раз на 2 роки.

Каланхоє Блоссфельда

Родина Товстянкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки і тропіки.

Від *Бріофілума* (див. стор. 152) відрізняється тим, що не утворює додаткових бруньок (діток).

Каланхоє бехарське (*Kalanchoe beharensis*). Стебло до 2 м заввишки, тонке, опушене. Листя до 10 см завдовжки, клиноподібне або трикутне, великозубчасте, хвилясте, буває вкрите восковим нальотом або опушене. Квітконоси до 60 см заввишки, суцвіття пухке, квітки ясно-жовті, цвіте в червні — липні.

Каланхоє Блоссфельда (*Kalanchoe blossfeldiana*). Стебла до 40 см заввишки, голі. Листя до 7 см завдовжки, яйцеподібне, по краю виїмчасте, жорстке, м'ясисте, темно-зелене, часом чер-

Каланхоє Блоссфельда (Kalanchoe blossfeldiana)

КАЛАНХОЄ *Kalanchoe*

воніє по краях. Квітконоси до 45 см, суцвіття головчасті, квітки численні, до 1 см у діаметрі, забарвлення залежить від сорту: від лимонно-жовтого до шарлахово-червоного. За умови правильного догляду цвіте з березня до жовтня.

Каланхоє одноквіткове (*Kalanchoe uniflora*). Стебла повзучі, тонкі, укорінюються у вузлах; листя до 3 см завдовжки, майже сидяче, округле, овальне або зворотнойцеподібне, товсте, м'ясисте, зелене. Квітки роздуто-дзвоникоподібні, від червонувато-бузкових до темно-червоних. Вирощується як ампельна рослина.

Каланхоє одноквіткове (Kalanchoe uniflora)

Каланхоє бехарське (Kalanchoe beharensis)

Каланхоє повстяне (*Kalanchoe tomentosa*). Стебло до 40 см заввишки. Листя сидяче, видовжено-овальне з тупим кінчиком, зубчасте по краю; зелене з густим білим повстяним опушенням; на кінчику бувають коричневі цятки або плями. Квітки білувато-рожеві; цвіте в липні.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: для каланхоє одноквіткового — теплі східні та західні кімнати, для інших — холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: не дуже часте, рясне поливання влітку, дуже помірне — взимку.

КАЛАНХОЕ *Kalanchoe*

Температурний режим: узимку — 12—14 °С, окрім каланхоє одноквіткового (не нижче за 18 °С).

Світло: дуже сонцелюбні, типowo короткоденні рослини. Щоб домогтися цвітіння, необхідно скорочувати світловий день до 12 годин. Каланхоє одноквітковому потрібне помірне освітлення.

Вимоги до ґрунту: суміш із компостної, перегнійної і листової землі та піску в пропорції 4:2:1:1, готові універсальні ґрунти для декоративнолистяних рослин.

Підживлення: раз на місяць розчинами мінеральних і органічних добрив, у період бутонізації (березень — серпень) — фосфорними.

Розмноження: насінням, листковими живцями і живцюванням квітконосів. Живці бажа-

Каланхоє повстяне (Kalanchoe tomentosa)

но перед садінням підв'ялити протягом 1,5 доби. Живці вкорінюють у піску. Насіння пророщується за температури 16—18 °С.

Особливості: у молодих укорінених рослин необхідно прищипувати верхівку. Пересаджувати бажано щорічно.

Каралума Думера (Caralluma dummeri)

Родина Ластівневі. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: пустелі й напівпустелі Північної Африки, росте в затінку куців. Ґрунтопокривний сукулент.

Каралума Думера (Caralluma dummeri). Стебла до 9 см заввишки і 1,5 см у діаметрі, чотиригранні з тупими зубчастими гранями, сірувато-зелені з червонуватими смужками. Квітки до 4 см у діаметрі, віночок п'ятилопатевий, пелюстки оливково-зелені, зів опушений.

Каралума європейська (Caralluma europaea). Стебла полеглі, до 1,5 у діаметрі, чотиригранні, сірувато-зелені з брудно-червонуватими плямами. Квітки до 1,5 см у діаметрі, пелюстки жовтувато-зелені з коричнево-червоними кінчиками і численними червонуватими поперечними штрихами.

Каралума сосочкоподібна (Caralluma mammillaris). Стебла до 15 см заввишки і 3 см у діаметрі, міцні, розгалужені, 5—6-гранні з тупими спіралеподібно розташованими гранями, з яких виступають зубці до 1,5 см завдовжки, сірувато-зелені з червонуватими смужками. Квітки до 3 см

КАРАЛУМА *Caralluma*

у діаметрі, пелюстки вузьколанцетні, зовні білуваті та плямісті, усередині — темно-пурпурові з невеликими бородавками.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південна експозиція в холодних кімнатах.

Вимоги до вологи: помірне поливання влітку, економне — в період спокою (з вересня до листопада). Можна іноді давати земляній грудці пересихати.

Температурний режим: оптимальна зимова температура — 10—12 °С.

Світло: дуже світлолюбна.

Вимоги до ґрунту: ґрунти для сукулентів.

Підживлення: у разі виникнення симптомів дефіциту поживних речовин.

Розмноження: насінням і живцюванням пагонів.

Особливості: найкраще росте в неглибоких широким посудинах.

Каралума сосочкоподібна (Caralluma mammillaris)

Каралума європейська (Caralluma europaea)

КОНОФІТУМ *Conophytum*

Конофітум увігнутий

Родина Аїзові. Багаторічник.
Ґрунтопокривний сукулент.

Природні кліматичні умови: пустелі і напівпустелі Південної Африки.

До роду конофітум належать невеликі рослини з дуже вкороченими стеблами, що утворюють у дикій природі колонії. Листя частково зростається, утворюючи округлі або дволопатеві тіла.

Конофітум увігнутий (Conophytum concavum). Схожий на невеликий перевернутий конус з увігнутою верхівкою до 3,5 см заввишки і близько 2 см у діаметрі. Тіло напівпрозоре, опушене, світло-зелене з пурпуровими боками. Квітки білі, до 1,7 см у діаметрі.

Конофітум дволопатевий (Conophytum bilobum). Тіло — серцеподібне, до 5 см заввишки і 2,5 см завширшки, щілина між лопатями

виражена. Поверхня від сіро-зеленої до білувато-зеленої, кінчики червонуваті. Квітки до 3 см у діаметрі, жовтого кольору.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологості: помірне поливання влітку, економне — взимку.

Температурний режим: оптимальна зимова температура — 14—16 °С.

Світло: дуже світлолюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш для сукулентів.

Підживлення: у разі виникнення симптомів дефіциту поживних речовин.

Розмноження: насінням і поділом дернини.

Конофітум дволопатевий (Conophytum bilobum)

Конофітум увігнутий (Conophytum concavum)

ЛІТОПС *Lithops*

Літопс Фулера (Lithops fulleri)

Літопс красивий (Lithops bella)

Літопс мармуровий (Lithops marmorata)

Родина Аїзові. Багаторічник.
Ґрунтопокривний сукулент.

Природні кліматичні умови: пустелі й напівпустелі Південної Африки.

Надземна частина літопсів є парами зрощеного листя, яке утворює тіло, що нагадує камінець із виїмкою в місці зрощення листків.

Літопс красивий (Lithops bella). Тіло до 3 см заввишки, коричнювато-жовте з темним малюнком; верхня поверхня опукла. Квітки до 3 см у діаметрі, білі, запашні.

Літопс мармуровий (Lithops marmorata). Тіло сіро-зелене зі світло-сірим малюнком, верхівка

менш опукла, ніж у попереднього виду. Квітки такі самі.

Літопс Фулера (Lithops fulleri). Тіло завширшки більше, ніж заввишки, від сірувато-блакитного до буро-жовтуватого кольору з коричнево-зеленуватим малюнком і червонуватими цятками.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологості: помірне поливання влітку, економне взимку.

Температурний режим: оптимальна зимова температура — 14—16 °С.

Світло: дуже світлолюбний.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш для сукулентів.

Підживлення: потрібне тільки в разі виникнення симптомів дефіциту поживних речовин.

Розмноження: насінням.

МЕЗЕМБРИАНТЕМУМ *Mesembryanthemum*

Мезембріантемум Гаворті (Mesembryanthemum haworthii)

Мезембріантемум кришталевий (Mesembryanthemum crystallinum)

Родина Аїзові. Багаторічні й однорічні види.

Природні кліматичні умови: Південна Африка.

Рід мезембріантемум об'єднує трав'янисті сукулентні рослини і напівкущі із м'ясистим листям.

Найпоширеніші в кімнатній культурі види:

Мезембріантемум кришталевий (Mesembryanthemum crystallinum). Напівкущ з пагонами, що гілкуються, частково здеревілими біля основи; листя яйцеподібне, товсте, густо вкрите залозками, через що здається опушеним, зелене. Квітки до 3 см у діаметрі, схожі на квітки айстри або махрової ромашки, білі з жовтою серцевиною.

Мезембріантемум Гаворті (Mesembryanthemum haworthii). Стебло як у попереднього виду,

листя видовжено-ланцетне, у розрізі кругле, блакитнувато-зелене з білуватим нальотом; квітки поодинокі, до 6 см у діаметрі, схожі на квітки айстр, бузкові.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологоти: помірне поливання влітку, економне взимку.

Температурний режим: оптимальна зимова температура — 14–16 °С.

Світло: дуже світлолюбний.

Вимоги до ґрунту: суміш із листової і дернової землі та перегною і піску в пропорції 4:2:1:2.

Розмноження: насінням і живцюванням пагонів.

Мезембріантемум кришталевий

МОЛОЧАЙ *Euphorbia*

Молочай великорогий

Родина Молочайні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: пустелі Південної Африки.

Рід молочай (еуфорбія) об'єднує трави й кущі, для яких є характерною наявність молочного соку. *Багато видів отруйні і/або мають лікарські властивості.*

Молочай блискучий (Euphorbia milii). Кущ; стебло звивисте, розгалужене, вкрите колючками темно-фіолетового кольору; листя почергове, до 5 см завдовжки, овальне, яскраво-зелене; суцвіття щитоподібні з яскраво-червоним по-

кривим листям, схожим на пелюстки, квітки дрібні, жовті.

Молочай великорогий (Euphorbia grandicornis). Деревоподібна рослина; стебло ребристе (3 ребра), гілки складаються з рогоподібно-виїмчастих яскраво-зелених члеників із парними колючками.

Молочай блискучий (Euphorbia milii)

МОЛОЧАЙ *Euphorbia*

Молочай кулястий (*Euphorbia globosa*). Напівкущ; стебла полегли, з борознистими потовщеними до 4 см завдовжки.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: улітку поливання не рідше ніж раз на тиждень, на пригріві у спеку — 2 рази на тиждень.

Температурний режим: узимку — 10—12 °С.

Світловий режим: дуже світлолюбний, може перебувати під прямими сонячними променями.

Вимоги до ґрунту: суміш із листяної і глинисто-дернової землі та грубозернистого піску в рівних частинах з рН 4,5—6, готова універсальна ґрунтова суміш.

Розмноження: живцюванням.

Особливості: улітку бажано тримати на свіжому повітрі (на балконі). *Сік їдкий або отруйний!*

Молочай великорогий
(*Euphorbia grandicornis*)

Молочай кулястий
(*Euphorbia globosa*)

ОСКУЛЯРІЯ *Oscularia*

Оскулярія дельтоподібна (*Oscularia deltooides*)

Родина Аїзові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: пустелі Південної Африки.

Оскулярія дельтоподібна (*Oscularia deltooides*).

Кущ; пагони сильно гілкуються, з віком поля-

гають, червонувано-коричневі; листя трикутне, із зубчастими ребрами, сильно потовщене, сірувато-блакитне; квітки дрібні, рожеві.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: влітку помірне поливання, узимку — дуже економне.

Температурний режим: оптимальна зимова температура 10—12 °С.

Світло: дуже світлолюбна, може перебувати під прямими сонячними променями.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш — як і для молочаїв.

Розмноження: живцюванням.

Особливості: улітку необхідно тримати на балконі або часто провітрювати.

ОТОНА *Othonna*

Отонна капська (*Othonna capensis*)

Родина Аїстрові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: пустельні ландшафти Південної Африки.

Отонна капська (*Othonna capensis*). Кущ із тонкими полеглими пагонами; листя до 7 см завдовжки і до 3 завширшки, округло-яйцеподібне, в розрізі кругле, з восковим нальотом; квітки дрібні, жовті. Використовується як ампельна рослина.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

ОТОНА *Othonna*

Вимоги до вологи: улітку поливання раз на тиждень, у спеку — 2 рази на тиждень, узимку зменшується об'єм води. Збільшення чи зменшення об'єму мають бути поступовими.

Температурний режим: оптимальною є зимова температура 10—12 °С.

Світло: дуже світлолюбна, може перебувати під прямими сонячними променями.

Вимоги до ґрунту: ґрунтова суміш із рН 4,5—6 з листяної і глинисто-дернової землі та гравійно-пісочної суміші, в рівних частинах. Допустима готова універсальна ґрунтова суміш.

Розмноження: живцюванням.

Особливості: улітку бажано тримати на свіжому повітрі.

ОЧИТОК *Sedum*

Очиток Моргана
(*Sedum morganianum*)

Родина Товстянкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: субтропіки, широти помірного клімату.

Очиток Адольфа (*Sedum adolphii*). Стебло товсте, м'ясисте, листя еліптичне, злегка загострене на кінці, товсте, жовтувато-зелене з червоними краями.

Очиток Вайнберга (*Sedum weinbergii*). Напівкущ із полеглими стеблами; листя зібране у верхівкові пухкі розетки, видовжено-яйцеподібне, на кінці загострене, товсте, сірувато-зелене. Вирощується як ампельна рослина.

Очиток густолистий (*Sedum dasyphyllum*). У природних умовах мешкає колоніями, причому група рослин може нагадувати формою подушку; стебла полегли, густо вкриті листям; лис-

тя дрібне, яйцеподібне, злегка опушене, зелене з блакитнувато-фіолетовим відтінком; квітки білі.

Очиток Зибольда (*Sedum sieboldii*). Стебла полегли, тонкі, червонуваті; листя сидяче, майже округле, сірувато-блакитнувате, червонувате по краях; квітки дрібні, рожеві. Вирощується як ампельна рослина.

Очиток компактний (*Sedum compactum*). Ґрунтопокривна рослина; стебло густо вкрито листям; листя розташоване черепично, дрібне, видовжено-яйцеподібне, сіро-зелене; квітки білі, запахні.

Очиток лінійний (*Sedum lineare*). Стебла полегли, розгалужені, можуть укорінюватися; листя розташоване кільцями (по три), лінійно-ланцетне, світло-зелене; квітки жовті.

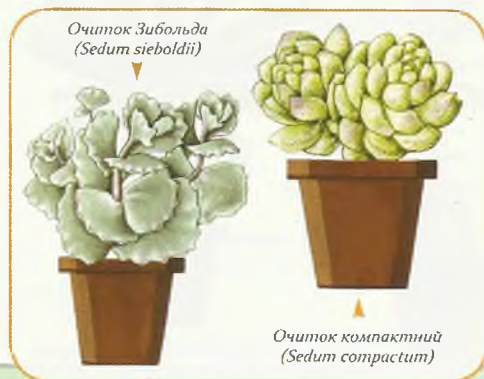
Очиток Моргана (*Sedum morganianum*). Пагони ампельні, густо вкриті листям; листя дрібне, веретеноподібне, блакитнувато-зелене. Дуже легко розмножується.

Очиток червонозабарвлений (*Sedum rubrotinctum*). Стебла полегли, червонуваті; листя дрібне, округле, блискуче, зелене з червонуватим кінчиком; квітки жовті.

У кімнатній культурі зустрічаються також **очиток Пальмера**, **очиток товстолистий**, **очиток Треліса**, **очиток Шталя** тощо.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: помірне поливання взимку, дещо рясніше — влітку.

Очиток Зибольда
(*Sedum sieboldii*)

Очиток компактний
(*Sedum compactum*)

Очиток Вайнберга (*Sedum weinbergii*)

ОЧИТОК *Sedum*

Очиток Адольфа
(*Sedum adolphii*)

Очиток густолистий
(*Sedum dasyphyllum*)

Очиток лінійний
(*Sedum lineare*)

Очиток червонозабарвлений
(*Sedum rubrotinctum*)

Температурний режим: оптимальні зимові температури в межах 14—16 °С.

Світло: сонцелюбна рослина.

Вимоги до ґрунту: годиться будь-яка піскувата, пухка і поживна ґрунтова суміш, бажано з додаванням цегляної крихти, наприклад, з листяної і дернової землі та піску в пропорції 2:1:1; го-

това спеціалізована ґрунтова суміш для сукулентів. Дренаж обов'язковий.

Розмноження: живцюванням, насінням, поділом куща.

Особливості: пересаджувати треба дуже обережно — рослину легко пошкодити. Підживлюють залежно від стану рослини.

ПАХІПОДІУМ *Pachypodium*

Пахіподіум Сандерса (*Pachypodium saundersii*)

см завдовжки, ланцетне, темно-зелене зі світлою серединною жилкою. Квітки великі, асиметричні, білі. У кімнатах цвіте рідко.

Пахіподіум Сандерса (*Pachypodium saundersii*). Стебло майже кулясте, сіро-зелене. Колючки не густі, але довгі (до 2,5 см). Листя широколанцетне, злегка загострене. Квітки середнього розміру, численні, білі з рожевою смужкою. Є декілька різновидів.

Пахіподіум сукулентний (*Pachypodium succulentum*). Стебло коротке і товсте, бічні пагони тонкі, розгалужені. Листя ланцетне, з двома колючками біля основи, темно-зелене і блискуче зверху, опушене та світліше знизу. Квітки невеликі, рожеві.

Родина Барвінкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: африканські пустелі і напівпустелі.

Дослівний переклад з латинської назви цієї рослини означає «товстоногий», що відображає головну зовнішню особливість представників роду — товсте м'ясисте стебло, вкрите колючками і схоже на кактус із чубком листя на верхівці пагонів.

Пахіподіум короткостебловий (*Pachypodium breviscaule*). Стебло коротке з короткими бічними пагонами. Листя до 3 см завдовжки, яйцеподібне, опушене. Квітки великі, блідо-жовті.

Пахіподіум Ламера (*Pachypodium lamerei*). Стебло нагадує діжку, слабо розгалужене або нерозгалужене. Листя до 40

Пахіподіум сукулентний
(*Pachypodium succulentum*)

Пахіподіум Ламера (*Pachypodium lamerei*)

Пахіподіум короткостебловий (Pachypodium brevicaule)

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах із помірним зимовим опаленням.

ПАХІПОДІУМ *Pachypodium*

Вимоги до вологи: влітку рясне поливання (через пересихання може скинути листя), узимку економне (грудка повинна залишатися майже сухою). Не можна допускати застою води. Бажано зрідка обмивати листя і стебло теплою водою.

Температурний режим: узимку — не нижче 15 °С.

Світло: світлолюбний, витримує прямі сонячні промені.

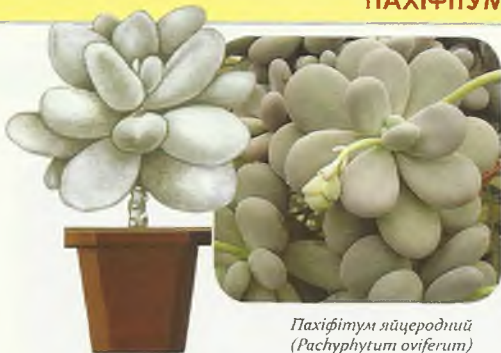
Вимоги до ґрунту: різні ґрунти, обов'язковий хороший дренаж.

Підживлення: тільки в разі виникнення симптомів дефіциту поживних речовин, спеціальними добривами для кактусів і сукулентів.

Розмноження: насінням, рідше — живцями.

Особливості: *молочний сік отруйний!*

ПАХІФІТУМ *Pachyphytum*

Пахіфітум яйцеродний (Pachyphytum oviferum)

Родина Товстянкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: пустелі Америки.

Пахіфітум яйцеродний (Pachyphytum oviferum). Стебла вкорочені; листя до 5 см завдовж-

ки і до 3 см завширшки, зворотнояйцеподібне або майже округле, сильно потовщене — в розрізі овальне, сірувато-біле, вкрите сріблястим у затінку й рожевим на яскравому світлі нальотом. Квітки червоні.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: улітку — помірне поливання, дещо частіше у спеку; взимку — економне.

Температурний режим: узимку — 12–14 °С.

Світло: дуже світлолюбний, може перебувати під прямими сонячними променями.

Вимоги до ґрунту: можливі різні ґрунти з рН 4,5–6 і готова ґрунтова суміш для сукулентів.

Розмноження: живцюванням.

Особливості: улітку бажано тримати на балконі.

ПОРТУЛАКАРІЯ *Portulacaria*

Портулакарія африканська (Portulacaria afra)

Родина Портулакові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: африканські пустелі.

Портулакарія африканська (Portulacaria afra). Куц до 3 м заввишки. Стебла м'ясисті, по-

никлі; листя сидяче, майже округле, потовщене, яскраво-зелене.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: помірне поливання влітку, економне — взимку. Збільшення або зменшення об'єму поливання поступове.

Температурний режим: узимку — 10–12 °С.

Світло: дуже сонцелюбна.

Вимоги до ґрунту: різні ґрунтови суміші з рН 4,5–6, готовий ґрунт для сукулентів.

Розмноження: живцюванням.

Особливості: улітку бажано тримати на балконі.

СТАПЕЛІЯ *Stapelia*

Стапелія великоквіткова
(*Stapelia grandiflora*)

Родина Ластівневі. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: африканські пустелі.

Стапелія великоквіткова (*Stapelia grandiflora*).

Низькорослі рослини з м'ясистими, товстими, чотиригранними стеблами (як у кактуса рипсалі-допсиса), молоді стебла блискучі, старі — вкриті сірувато-рожевим нальотом; ребра виражені слабо. Квітки до 15 см у діаметрі, за формою як правильна п'ятикутна зірка, пелюстки зморшкуваті, в зіві навколо тичинок є так званий привічник («корона»), тло білувате, малюнок з численних коричневих і рідших червоних плям, ближче до зіву пелюстки покреслені нерівними коричневими поперечними штрихами.

Стапелія строката (*Stapelia variegata*). Відрізняється тим, що ребра виражені сильно, у розрізі стебло нагадує чотирипроменеву зірку, зубчики дрібні. Квітки без «корони», кінчики пелюсток

тупі, відігнуті, пелюстки в основі зрощені, трохи зморшкуваті, червонувато-буро-коричневі.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологості: у період активної вегетації (з квітня до жовтня) — поливання помірне і за частотою, і за об'ємом, решту часу менш часто й економне.

Температурний режим: узимку — в межах 12—14 °С.

Світло: дуже сонцелюбна.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової і листової землі з додаванням піску і цегляної крихти в пропорції 3:1:1:1 або готовий ґрунт для сукулентів. Потрібен хороший дренаж.

Розмноження: живцями і поділом куща. Перед висаджуванням живці злегка під'ялюють 2—3 доби. Укорінюються в піску.

Особливості: пересадження протипоказане, його можна проводити лише у виняткових випадках.

Стапелія строката
(*Stapelia variegata*)

ТОВСТЯНКА *Crassula*

Товстянка деревоподібна (*Crassula arborescens*)

Родина Товстянкові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: сухі кам'яністі пустелі.

Товстянка деревоподібна (*Crassula arborescens*). Кущ; стебло товсте, сіро-зелене; листя сидяче, майже округле, м'ясисте, сизувате. Суцвіття китицеподібні або волотисті, квітки білі.

Товстянка килимова (*Crassula socialis*). Ґрунтопокривна рослина; стебла полегли; листя дрібне, трикутно-яйцеподібне, потовщене, світло-зелене. Квітки білі.

Товстянка пірамідальна (*Crassula pyramidalis*). Товсте коротке циліндричне стебло, що майже не відрізняється від пірамідального листя.

Товстянка плауноподібна (*Crassula lycoroides*). Пагони в молодих рослин прямостоячі, у старих — полегли; листя дрібне, черепично розташоване, трикутно-овальне, світло-зелене. Може вирощуватися як ампельна рослина.

ТОВСТЯНКА *Crassula*

Товстянка простромленолиста (*Crassula perfoliata*)

Товстянка пірамідальна (*Crassula pyramidalis*)

Товстянка плауноподібна (*Crassula lycopodioides*)

Товстянка килимова (*Crassula socialis*)

Товстянка простромленолиста (*Crassula perfoliata*). Стебла тонкі, довгі, розгалужені; листя округле, товсте, ніби пронизане стеблом.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в квартирах з помірним зимовим опаленням.

Вимоги до вологи: помірне поливання протягом усього року.

Температурний режим: оптимальна зимова температура в межах від 10 до 18 °С.

Світло: яскраве освітлення.

Вимоги до ґрунту: оптимальною є ґрунтова суміш із глинисто-дернової, листяної і перегнійної землі та піску в пропорції 4:1:1:1. Допустимі готові ґрунтові суміші для сукулентів.

Розмноження: насінням і живцями. Живці підв'ялюють і вкорінюють у піску.

Особливості: може використовуватися в композиції з кактусами.

ФАУКАРІЯ *Faucaria*

Фаукарія тигрова (*Faucaria tigrina*)

Родина Аїзові. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: пустельні ландшафти Південної Африки.

Фаукарія тигрова (*Faucaria tigrina*). Стебла короткі; листя зібране в кільця на кінцях стебел по 4—6 штук, ромбоподібне, коротко-загострене з негустими зубцями по краях (9—10 зубців); квітки жовті.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: влітку — рясне поливання раз на тиждень, у спеку — 2 рази на тиждень, узимку зменшується об'єм води. Збільшення або зменшення об'єму поливання має бути поступовим.

Температурний режим: оптимальна зимова температура 10—12 °С.

Світло: дуже світлолюбна, може перебувати під прямими сонячними променями.

Вимоги до ґрунту: можливі різні ґрунти з рН 4,5—6, зокрема готові для сукулентів.

Розмноження: живцями.

Особливості: улітку бажано тримати на балконі або веранді.

ХАВОРТІЯ *Hawortia*

Родина Лілійні. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: тропіки.

Хавортія звивиста (*Hawortia tortuosa*). Листя зібране в прикореневу розетку, на стеблі розташоване спіралеподібно в 3 ряди, опукломечоподібне, вкрите дрібними бородавками. Суцвіття — пухка китиця; квітки дрібні, трубчасті, непоказні.

Хавортія перлинна (*Hawortia margaritifera*). Від попереднього виду відрізняється тим, що лис-

Хавортія звивиста (*Hawortia tortuosa*)

ХАВОРТИЯ *Hawortia*

Хавортия перлинка
(*Hawortia margaritifera*)

► та видовжено-трикутне, з верхнього боку кілювате, з нижнього — опукле, темно-зелене з дрібними білими бородавками, що утворюють поперечні ряди.

Також існують інші види.

Оптимальне місце: південні вікна в теплих квартирах.

Вимоги до вологи: улітку помірне і за частотою, і за об'ємом поливання, узимку — близьке до економного (раз на тиждень).

Температурний режим: цілорічно оптимальною є температура 18—20 °С.

Світло: помірне освітлення.

Вимоги до ґрунту: суміш із дернової, листової і торф'яної землі та піску в пропорції 4:2:2:1, готові ґрунти для сукулентів і універсальні для декоративнолистяних рослин.

Підживлення: можна вносити додаткові дози сухих органічно-мінеральних добрив у ґрунтову суміш.

Розмноження: насінням, листовими живцями, паростками.

Особливості: бажане щорічне пересадження.

Різновиди хавортій

ЦЕРОПЕГІЯ *Ceropegia*

Церопегія Вуда (*Ceropegia woodii*)

дуже довгі — окремі «розетки» ніби висять на довгих тонких нитках. Кореневище бульбоподібне. Листя до 3—4 см завдовжки, серцеподібне, м'ясисте, зверху сріблясте з темно-зеленими плямами, знизу — рожеве. Квітки лілові.

Оптимальне місце: холодні південні кімнати.

Вимоги до вологи: влітку — помірне за частотою і об'ємом поливання, взимку — економне. Збільшення або зменшення об'єму поливання має бути поступовим.

Температурний режим: узимку — 10—12 °С.

Світло: дуже світлолюбна, може перебувати під прямими сонячними променями.

Вимоги до ґрунту: допустимі різні ґрунти з рН 4,5—6, зокрема — готові універсальні землесуміші.

Підживлення: залежно від стану рослини.

Розмноження: поділом бульб і стебловими живцями.

Особливості: можна вирощувати в композиціях з іншими сукулентами.

Родина Ластівневі. Багаторічник.

Природні кліматичні умови: гори Південної Африки.

Церопегія Вуда (*Ceropegia woodii*). Стебла полеглі, тонкі, потовщені у вузлах, міжвузля

«ОСОБЛИВІ» РОСЛИНИ

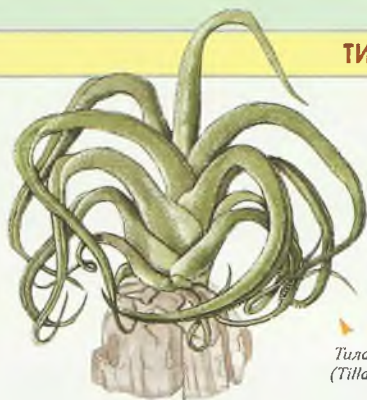
РОСЛИНИ-«АТМОСФЕРИКИ»

Так називають особливі рослини, що живляться атмосферною вологою. Усі кімнатні культурні «атмосферики» належать до групи сірих тиландсій (*не плутати зі звичайними зеленими тиландсіями!*) з родини Бромелієві.

Догляд: головна особливість рослин-«атмосфериків» полягає в тому, що їм не потрібні посудини з субстратом (їх

розміщують на дерев'яних підставках зі шматків кори, на гілочках корала, у мушлях або пучках моху). Догляд за ними мінімальний — достатньо зрідка обприскувати повітря на деякій відстані від них або розмістити тиландсії неподалік від акваріума або іншого додаткового джерела вологи. Ці рослини дуже теплолюбні, краще тримати їх у флораріумах.

ТИЛАНДСІЯ *Tillandsia*

Тиландсія срібляста
(*Tillandsia argentea*)

Тиландсія голова Медузи
(*Tillandsia caput-medusae*)

Багаторічник.

Тиландсія голова Медузи (*Tillandsia caput-medusae*). Листя в прикореневій розетці, знизу широке (піхви, що перекриваються, утворюють подібну цибулину), зверху вузьке, закручується кільцями. Приквітки яскраво забарвлені, забарвлення залежить від сорту; квітки дрібні.

Тиландсія срібляста (*Tillandsia argentea*). Листя дуже тонке, майже ниткоподібне, численне, може нагадувати жмут сухої трави сріблястого кольору.

Тиландсія уснієподібна
(*Tillandsia usneoides*)

Тиландсія уснієподібна (*Tillandsia usneoides*). Єдиний вид «атмосфериків», що був розповсюджений на території країн СНД ще з минулого століття. Рослина схожа на пухку грудку моху сріблястого кольору, іноді з легкою жовтизною.

Тиландсія фіалкокрітна (*Tillandsia ionantha*). Розетка

до 5 см заввишки, листя зігнуте (трохи нагадує листя алое, але без колючок і з гострішою верхівкою), вкрите помітними лусочками, зеленувато-сріблясте. Перед цвітінням частина листя набуває червоного відтінку. Квітки фіолетові.

Тиландсія фіалкокрітна (*Tillandsia ionantha*)

КОМАХОЇДНІ РОСЛИНИ

У продажу в нашій країні ці екзотичні рослини з'явилися зовсім недавно, але швидко завойовують популярність серед квітникарів.

Догляд: вирощувати в кімнатах комахоїдні рослини дуже важко, краще тримати їх у флораріях. Потребують високої вологості повітря (щоденне об-

прискування, сусідство з додатковими джерелами вологи) і частого поливання м'якою дощовою або сніговою водою. Нестачу поживних речовин компенсують комахами. До ґрунту невибагливі. Горшки бажано ставити у великі піддони зі зволуженим мохом.

ДІОНЕЯ *Dionaea*

Діонея, венерина мухоловка (Dionaea muscipula). Багаторічник. Листя в прикореневій розетці, листові пластинки мають оригінальну будову: нижня частина видовжена, зворотносерцеподібна, верхня нагадує ківш із зубчиками, що складається з двох половинок, які закриваються, коли туди потрапляє комах.

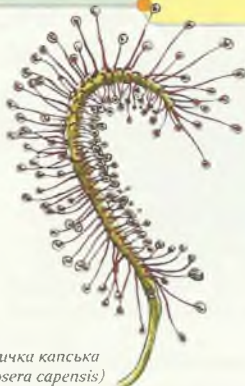
НЕПЕНТЕС *Nepenthes*

Найчастіше зустрічається вид *непентес яскраво-червоний (Nepenthes coccinea)*. Велика багаторічна рослина з вираженим стеблом і листям двох типів — звичайним ланцетним (нагадує листя лавра або верби) і видозміненим, схожим на глек із кришечкою, яким непентес ловить комах.

РОСИЧКА *Drosera*

Є кілька видів росичок, багаторічні й однорічні, для всіх характерна наявність на листі волосків із крапельками клейкої речовини, що містить ферменти для перетравлювання комах; листя зібране в прикореневу розетку. Вид, що зустрічається в дикій природі України, для культивування в кімнатах не придатний. Вирощують тільки субтропічні види: *росичку капську (Drosera capensis)* — листя видовжене, волоски червоні, і *росичку двоскладну (Drosera binata)* — листя глибоко розсічене, волоски червоно-коричневі).

Росичка капська
(*Drosera capensis*)

Росичка двоскладна (*Drosera binata*)

Травильний догляд

І РОЗМНОЖЕННЯ РОСЛИН

ЖИТТЯ РОСЛИН

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ

У рослин, як і в усіх інших живих істот, є свої дитинство, молодість, зрілість і старість.

Щойно пророслі з насіння сіяння та ще не вкорінені живці дуже швидко ростуть, і тому вони більш вибагливі і до вологи (зокрема атмосферної), і до світла, і до кількості поживних речовин у ґрунті. Більшість із них краще почувається у флораріях чи під ковпаками з пластикової бляшечки, розрізаної навпіл, з додатковим підсвічуванням.

Молоді рослини, що вже підросли, але ще не остаточно сформувалися, і щойно вкорінені живці також потребують кращих умов. Тримати їх у «парнику» не обов'язково, але треба частіше поливати, обприскувати і підживлювати.

Доросла рослина сильніше розростається і, якщо належить до декоративноквітучого виду,

рясніше квітне. Часто сама наявність квіток свідчить про її перехід до дорослості.

У видів, що довго живуть, найстійкішими є саме дорослі екземпляри. Так, молоді дифенбахії дуже вибагливі, проте ті, що дійшли зрілого віку, заслужено вважаються невибагливими.

У видів із коротким життєвим циклом старіння настає швидко і часто зовні проявляється у втраті декоративності. У рослин, які довго живуть (найчастіше це кущі й дерева), сповільнюється ріст, а квіток утворюється щороку дедалі менше, аж до цілковитого припинення цвітіння. Крім того, що старіша рослина, то важче їй змінювати набуті звички. Від будь-яких надто радикальних змін в умовах вона може захворіти, навіть якщо теоретично гірші для неї умови змінилися на кращі.

Життєвий цикл рослини

ПЕРІОДИ СПОКОЮ І СТАГНАЦІЇ

У кімнатних рослин, що походять із широт з помітною різницею між літніми і зимовими умовами, в цьому разі — із субтропіків (особливо сухих) і пустель, дуже чітко виражена сезонність: певний період вони активно ростуть і розвиваються, а в певний період немов впадають у сплячку, всі їх життєві процеси сповільнюються. Перший період називається **періодом активної вегетації**, другий — **періодом спокою**.

У деяких видів, які в дикій природі жили в місцях, де погодні умови стають несприятливими двічі на рік (зазвичай узимку через холод, а влітку — через надмірні спеку і засухи), життєва активність пригальмовується двічі, причому вдруге — менш глибоко. Її вторинне сповільнення заведено називати **періодом стагнації**.

Якщо доглядати таку рослину в будь-який час однаково, вона припинить цвісти й може захворіти, бо дуже виснажується, якщо «будити» її в особливі періоди щедрих підживлень і по-

ливанням, так само як людина, якій заважають спати кілька днів поспіль.

Період спокою

Під час періоду спокою рослинам, у яких він виражений, узимку чи восени потрібні:

- нижча температура;
- менш рясне поливання;
- припинення підживлення;
- для деяких — зміна світлового режиму (їх бажано переставляти в затінок).

Увага!

У деяких видів у період спокою опадає частина листя або відмирає надземна частина. Не вважайте рослину хворою чи загнилою.

Період стагнації

Період стагнації зазвичай припадає на літо, тому нижчі температури і переставляння в затінок у цей період рослинам не потрібні, достатньо скоротити частоту поливань і тимчасово припинити підживлення.

СВІТЛО

Як уже згадувалося, потреба рослин у світлі є неоднаковою.

Кімнатні рослини поділяються на **тіньовитривалі** і **тіньолюбні**¹, рослини **помірної освітленості** та **світлолюбні**; необхідна для них кількість світла така:

- Тіньовитривалі і тіньолюбні рослини: 500–1000 люкс (лк) і менше.
- Рослини помірної освітленості: від 1000 до 5000 лк.
- Світлолюбні рослини: від 10 000 до 20 000 лк.

При цьому треба знати, що майже половина денного світла вулиці відбивається і поглинається шибками, які насправді не такі прозорі, як нам здається. У міру віддалення від шибки в глиб приміщення чи ліворуч-праворуч сила світла знижується ще більше.

Зменшення освітленості залежно від відстані до джерела природного світла:

- на відстані 50 см від шибки освітленість становить близько 30 % вихідної;
- на відстані 1 м — 18 %;
- за 2 м від вікна — 7,6 % від денного світла вулиці (підходить лише для тіньовитривалих рослин).

Є рослини світлолюбні, але такі, що не витримують прямих сонячних променів, від яких у них з'являються опіки на листі. Світлолюбні рослини, здатні витримувати прямі сонячні промені, треба розміщувати в безпосередній близькості від шибки, а ті, що полюбляють яскраве, але розсіяне освітлення — на відстані близько 10–15 см від шибки або притіняти прозорою поліетиленою плівкою.

Через брак світла у світлолюбних рослин може розвинутися особлива хвороба — етіоляція. Тому постарайтеся або забезпечити їх додатковим джерелом освітлення, або відмовтеся від їх вирощування в місці, де світла недостатньо.

Аби збільшити освітленість, треба тримати постійно увімкненими потужні джерела електричного світла. У теплицях для цього використовують спеціальні лампи з відбивачами, у квартирах — фітолампи.

! Брак освітленості можна тимчасово компенсувати за допомогою обприскування рослини 0,2 %-м розчином цукрози (нерафінованого цукру).

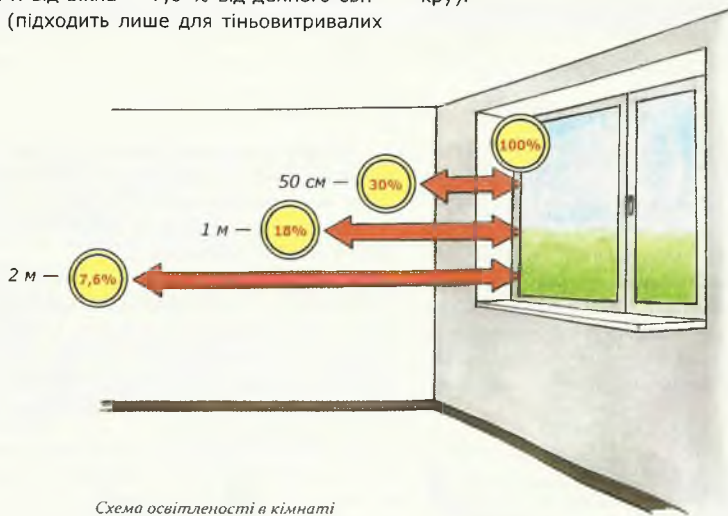

Схема освітленості в кімнаті

КОРОТКО- І ДОВГОДЕННІ РОСЛИНИ

Для рослини важливо, коли і скільки часу вона перебуватиме на світлі, оскільки світло є для неї не лише «їжею», а і джерелом інформації.

Скрізь, окрім тропіків, залежно від сезону світла частина доби має різну тривалість. Її збільшення або зменшення служить для рослини сигналом переходу до тих або інших процесів росту і розвитку, особливо — цвітіння. Ця ре-

акція рослинного організму на зміну освітленості називається **фотоперіодизмом**.

За вимогами до світлового режиму всі рослини поділяються на **короткоденні**, **довгоденні** і **нейтральні**.

Що далі від екватора розташована батьківщина рослини, то сильніше виражена в неї довгоденність, і навпаки. При цьому короткоден-

¹Тіньолюбні види відрізняються від просто тіньовитривалих тим, що надлишок світла для них є шкідливим.

СВІТЛО

ні рослини звикли в природі до того, що тривалість періоду освітленості цілорічно майже однакова, тож коли в нас настає осінь і тим паче зима, їм у ці періоди завжди не вистачає світла. Натомість довгоденним рослинам потрібні як довгий світловий день улітку, так і його скорочення восени та взимку.

Наприклад, бегонія — типова короткоденна рослина. Якщо забезпечувати їй 14 годин освіт-

лення на добу у вересні — жовтні, вона зможе цвісти всю зиму. Застосовуючи той самий принцип, ви можете регулювати час цвітіння майже будь-якої рослини з вираженим фотоперіодизмом.

! Довжина природного світлового дня, як правило, наводиться у відривних або перекидних календарях.

Тривалість світлового дня

Тропіки

Субтропіки

Зона помірного клімату

ПОЛИВАННЯ

ЯК ПРАВИЛЬНО ПОЛИВАТИ РОСЛИНИ

Для поливання бажано використовувати лійку з дрібнодірчастою насадкою, що розбиває струмінь на дрібні цівки. Таку саму насадку можна надіти і на пластикову баклажку. Лійку під час поливання треба тримати невисоко. Дірки потрібні тому, що товстий суцільний струмінь води, який падає з великої висоти, погіршує структуру ґрунту і робить у ній ямки, вимиваючи з ґрунту коріння, а невелика висота — щоб вода не потрапляла на листя тим рослинам, яким це шкідливо.

Поливати рослини бажано ввечері. Не поливайте рослини під відкритими сонячними променями: вони можуть зазнати серйозних опіків.

Якщо після поливання земля зверху злиплилася в кірку — розпушіть її.

Окремі епіфіти (деякі бромелієві, орхідеї та папороті), що культивуються в кошиках, на корі або в перфорованих горщиках, у традиційному розумінні не поливаються. Їх слід разом з субстратом занурити на півгодини-годину в широкий посуд з відстояною теплуватою водою, потім виняти і дати воді стекти.

Неправильне поливання

Правильне поливання

ПОЛИВАННЯ

ВИМОГИ ДО ПОЛИВАННЯ РІЗНИХ ГРУП РОСЛИН

Різним групам рослин потрібні неоднакові частота поливання і загальний об'єм води.

Рослини є різними. Єдиною для всіх видів рослин «ідеальної порції» води немає і не може бути!

Посуhostійкі рослини

До посуhostійких належать рослини, що мають відповідні природні пристосування (головним чином це сукуленти). Їх достатньо поливати влітку раз на тиждень, а в періоди спокою або стагнації — ще рідше (після повного висихання земляної грудки).

Помірно вологолюбні рослини

Вони потребують **помірних поливань середньої частоти** (раз на 2—3 дні), які для багатьох можна замінювати **рідшими, але ряснішими**. Земля в горщику в них ніколи не повинна повністю пересихати.

Увага!

Серед цих рослин можна виділити свою «групу ризику» — рослини, що потребують незмінної вологості, що однаково погано витримують і брак, і надлишок поливань.

Вологолюбні рослини

Вологолюбні рослини не витримують навіть короткочасних засух, ґрунт у горщику має бути

постійно вогким. Вони потребують **рясних і частих поливань** (1—2 рази на день).

!

Рослини у великому горщику поливати треба рідше, ніж у маленькому.

Більш точна частота поливань залежить від температури в кімнаті (що прохолодніше в кімнаті, то рідше треба поливати квіти), а потреба в них перевіряється за станом ґрунту.

Візьміть щіпку землі з горщика з глибини не менш ніж 3 см і спробуйте розім'яти її між пальцями. Якщо взятий зразок ґрунту при розламуванні порохить — ґрунт **сухий** і для більшості рослин настав час поливання. Коли мнеться в руках, але не прилипає до них — ґрунт **вогкий**. Якщо мнеться і прилипає — **сирий**. Якщо зі зразка стікає вода — **мокрый**.

Крім того, не забувайте, що багатьом рослинам треба зменшувати об'єми і частоту поливання у період спокою (див. стор. 178).

!

Керамічні горщики можуть служити індикаторами вологості. Якщо від постукування пальцем по стінках горщика лунає гучний звук, це означає, що земля пересохла; якщо глухий — вона ще вогка.

ПОМИАКИ ПОЛИВАННЯ

І через надмірні, і через недостатні поливання рослини можуть хворіти.

Брак поливання

Про те, що поливання є недостатнім, сигналізують такі ознаки:

- Рослина вповільнює ріст, а потім зовсім припиняє рости.
- Листя спершу никне, потім жовкне, починаючи з кінчиків, потім кінчики буріють і зморщуються, і нарешті листя в'яне й опадає (нижче — першим).
- Квітки швидко в'януть і/або опадають.
- Ґрунт у горщику сухий, збитий у щільну грудку і відстає від стінок горщика — вода при спробі поливання вільно просякає в щілини, що утворилися, витікаючи в піддон.

Якщо в рослини пошкоджені ще не всі частини, її можна врятувати.

Варіант перший: треба поливати рослину щоразу в два прийоми, заливаючи залишки води через 1—2 години.

Варіант другий: можна кілька разів на добу лити воду невеликими порціями просто в піддон. Вода частково всмоктується в ґрунт через нижній отвір горщика, і тому рівномірно зволожуватиме земляну грудку знизу.

Варіант третій: занурити рослину разом з горщиком у посудину з водою і тримати там, доки не припинять виділятися бульбашки повітря.

Перший і другий способи можна застосовувати одночасно.

Брак поливання

Квітки опадають або швидко засихають

Зростання

Пожовкле і пошковлені листя. Незначне (сповільнене) зростання або його відсутність

Скручені, пошковлені чи зів'ялі нижні листки. Краї коричневі та сухі

ПОЛИВАННЯ

Надлишок поливання

Ознаки надмірності поливання:

- Листя блякне, стає в'ялим і обвисає.
- На листових пластинках з'являються і починають збільшуватися коричневі плями з ознаками гнилизни.

Надлишок поливання

Поникле листя; м'які плями (ділянки) з ознаками гниття; сповільнене зростання

Пліснява на квітках

- Опадання старого і молодого листя починається одночасно.
- На квітках може з'явитися пліснява.
- Коренева шийка буріє (у деяких видів — стає напівпрозорою).
- Ґрунтова суміш має неприємний запах, оскільки коріння починає загивати.

Ще однією — непрямою — ознакою початку загнивання ґрунту може послужити поява ногохвісток (це дуже дрібні білі комахи, що добре стрибають).

Особливо часто закисання ґрунту через загнивання коріння відбувається (окрім надмірності поливань):

- за відсутності дренажу;
- у завеликому горщику;
- взимку, коли волога всмоктується корінням слабше.

Дуже схильні до загнивання коріння цибулинні та бульбові рослини.

Із появою найперших ознак зі згаданих вище поливання треба скоротити.

Якщо загнивання коріння почалося, пересадіть рослину, причому якщо загнивання ще не досягло стеблини, обріжте пошкоджені частини кореневої системи. Якщо гнилизна поширилася до початку надземного пагона, рослина загине будь-що, але її гілки можна використати як живці.

ЯКА ВОДА ПОТРІБНА РОСЛИНАМ

Небажано використовувати водопровідну воду прямо з-під крана, оскільки вона надто тверда. Її треба дати відстоятися не менш ніж добу.

Традиційно кращою водою для поливання вважається дощова або снігова, однак у місцях із несприятливою екологічною обстановкою її плюси зводяться нанівець через високу концентрацію токсинів у повітрі. Її небезпечно використовувати, якщо ви живете неподалік від великих автомагістралей або великих промислових підприємств.

Не можна використовувати для поливання мінеральну воду, бо вона засолює ґрунт значно

сильніше за водопровідну. Воду нізащо **не можна кип'ятити**: у кип'яченій воді немає розчиненого повітря, і це призводить до загнивання коріння.

Для того щоб кімнатні рослини добре росли, важливу роль відіграє і температура поливальної води: вона має бути не менш ніж 20 °С для субтропічних видів і ще вищою — для тропічних. В ідеалі температура води повинна перевищувати кімнатну на 1–2 °С.

! Поливання теплою водою прискорює розпускання бутонів.

ЯК НЕ ДОЗВОЛИТИ РОСЛИНІ ЗАСОХНУТИ, ПОКИ ВИ У ВІД'ІЗДІ

Рослини, за винятком особливих вологолюбних видів, можуть деякий час жити і без звичних поливань, якщо ви подбаєте про «незалежні» джерела вологи.

Ними можуть служити:

- Невеличкий горщик із водою, днище якого заткнуто корком (мається на увазі саме особливий матеріал, пластикові пробки для цього непридатні). Його ставлять на ґрунт більшого горщика із квіткою, і волога просочується через корок.

- Перевернута пляшка з неширокою шийкою.
- Велика каструля (або інша посудина) з тканинними джгутами. Посудину з водою треба розмістити так, щоб її дно розташовувалося вище за рівень ґрунту в горщиках із рослинами. Один кінець джгута має перебувати біля дна посудини з водою, а другий треба прикопати або увіткнути в горщик чи кадівб із рослиною.
- Спеціальні автополивалки з таймером (вони найзручніші, проте дорого коштують).

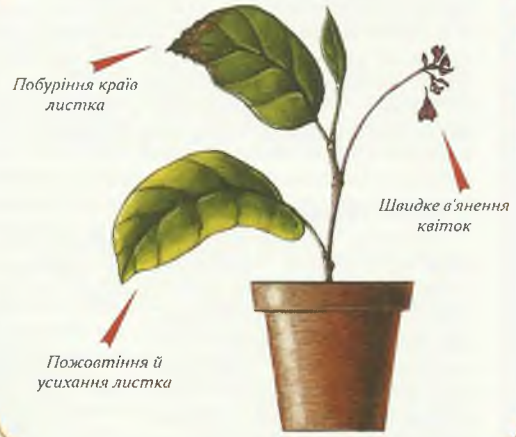
ВОЛОГІСТЬ ПОВІТРЯ

Серед кімнатних рослин чимало таких, які потребують високої вологості повітря, зокрема настільки вибагливих до неї, що їх краще тримати в спеціальних кімнатних теплицях (флораріях). Для ще більшої кількості квітів висока вологість повітря є бажаною, але не обов'язковою (тобто, хоча з її браком вони можуть миритися досить довго, за неї вони краще ростуть). Крім того, майже всі рослини (крім сукулентів) потребують підвищеної вологості повітря під час укороіння живців.

Якщо вологість повітря є набагато нижчою за ту, яка потрібна рослині, квітка захворює (див. малюнок).

Питання про спеціальні способи підвищення вологості повітря найгостріше постає взимку, бо опалення в будинках сильно сушить повітря.

Ознаки недостатньої вологості повітря

СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ВОЛОГІСТІ ПОВІТРЯ

Брак вологості повітря в квартирі можна компенсувати за допомогою низки простих прийомів.

Провітрювання

Найпростішим способом підвищення вологості повітря є звичайне провітрювання кімнат. Проте теплолюбним видам воно може нашкодити.

Відгородження

Рослини бажано затуляти від радіаторів опалення поліетиленовою плівкою.

Зволоження повітря за допомогою додаткових джерел вологи

Вологість повітря в кімнаті можна підвищити, поклавши на батареї мокрі рушники або шматки цупкої тканини. Час від часу їх треба буде знову змочувати водою.

Можна розставити рослини на піддонах зі спеціальним субстратом: торф'яним мохом, піском, керамзитом або вермикулітом, що добре зберігають вологу.

Існують і спеціальні пристрої — зволожувачі повітря, у тому числі електричні розпилювачі.

Обприскування

Найбільшу кількість вологи надземна частина рослини отримує при обприскуванні. Обприскують рослини пульверизатором (розприскувачем). Температура води для обприскування не повинна бути нижчою за температуру навколишнього повітря.

Не слід обприскувати рослини під прямими сонячними променями — від цього вони, особливо під час спеки, можуть зазнати опіків листя.

Бажано зрошувати не тільки верхній, а й нижній бік листових пластинок.

Обприскування періодично можна об'єднувати з позакореневим підживленням рослин мікроелементами (деякі квітникарі навіть переконані, що саме в цьому і полягає головний сенс обприскування).

Особливо потрібне обприскування видам із жорстким великим листям.

Увага!

Деяким рослинам з опушеним або вкритим восковим нальотом листям обприскування може заподіяти шкоду через крапельки води, що потрапляють на листя. У цьому разі треба обприскувати не саму квітку, а повітря на відстані не менш ніж 30 см від неї.

Обприскування також служить профілактичною мірою проти багатьох шкідливих комах.

Обприскування

ТЕПЛО

Потреба рослин у теплі в різні пори року та їх здатність витримувати занадто високі або низькі температури залежить від їх походження з тієї або іншої кліматичної зони (див. «Звички рослин» і «Робимо правильний вибір»).

Потреба в теплі змінюється в різні періоди життя рослини. Вищих температур потребують:

- молоді рослини, що вирощуються з насіння і живців;
- пересаджені (у тому числі методом перекидання) та щойно вкоринені рослини;
- вигінні рослини.

ТЕМПЕРАТУРНІ РЕЖИМИ

Осінь і весна

Оскільки тепло в житлових квартирах підтримується штучно, найхолоднішими періодами в кімнаті (на відміну від дикої природи) стають проміжки часу між похолоданням/потеплінням на вулиці і вмиканням/вимиканням центрального парового опалення, тобто восени і навесні. Для сезонних циклів більшості рослин ці «неурочні» перепади — щось протиприродне, тому в цей час квіти обов'язково треба забезпечити додатковим підігрівом: увімкнути обігрівач та ізолювати від віконного холоду за допомогою термоізоляційних матеріалів (бруски пінопласту під горщиками, поліетиленова плівка тощо).

Зима

Для багатьох рослин, як правило, тих, що походять із сухих

субтропіків і пустель, зимові кімнатні температури є надто високими. Їх слід переставляти в прохолодніше місце, віддалене від джерел тепла, або частково ізолювати від джерел опалення шляхом підкладення під горщики термоізоляційних матеріалів на зразок шматка пінопласту.

Тропічні та інші теплолюбні рослини, навпаки, слід підсунути до батарей ближче і захистити їх від вуличного холоду за допомогою звичайної поліетиленової плівки, затягнувши нею вікно.

Літо

У багатьох широтах літні температури є надто високими для рослин. Щоб захистити рослини від теплового стресу, розставляйте між квітковими горщиками посудини з водою. Упоратися з перегріванням також допомагають фітогормони (див. 204) з групи ауксинів.

ҐРУНТ: І СТИЛ, І ДІМ

Ґрунт — особлива субстанція, в якій одночасно містяться і живі (мікроорганізми), і неживі компоненти (різні органічні та мінеральні хімічні речовини), що володіє властивістю **родючості**. Найродючішим є ґрунт, багатий (або збагачений) на поживні речовини, добре проникний для води й повітря і здатний вбирати та зберігати необхідний запас води.

У різних географічних зонах ґрунти неоднакові, тому різним видам рослин потрібні ґрунти різного хімічного і механічного складу.

ЯКИМИ БУВАЮТЬ ҐРУНТИ

Механічний склад ґрунту

За механічним складом ґрунти поділяються на глинисті, суглинні, супіщані, піщані і хрящуваті (щебенюваті).

Щоб визначити різновид ґрунту, треба спробувати розтерти його щіпку між пальцями, а потім спробувати скачати її в шнур або кульку.

Якщо, розтираючи, ви отримаєте тонкий однорідний порошок, а скачуючи — довгий шнур

з ґрунту рослини отримують по-перше, необхідні поживні речовини і воду.

По-друге, ґрунт служить для рослини субстратом, своєрідною домівкою. Значна частина рослини — коріння — цілком перебуває під землею. При цьому воно може висмоктувати поживні речовини і воду з ґрунту тільки за комфортних для нього умов: за певної вологості, кислотності і навіть механічного складу. За яких саме — залежить від виду рослини.

і гладку кульку, це означає, що ґрунт **глинистий**.

Якщо порошок під час розтирання буде не зовсім однорідним, кулька під час скачування виявиться вкритою тріщинами, а шнур взагалі зробити не вдасться — ґрунт **суглинний**.

Супіщані, піщані і хрящуваті ґрунти в шнур і кульку взагалі не скачуються. При цьому в **супіщаних** ґрунтах під час розтирання виразно вид-

ҐРУНТ: І СТИЛ, І ДІМ

но піщинки, в **піщаних** вони переважають, а у **хрящуватих** виявляться кам'яністі уламки завдовжки від 3 мм і більше.

Структура ґрунту

Від структури ґрунту залежить, скільки вологи може він утримати і наскільки зручно в ньому «жити і працювати» корінню.

Якщо ґрунт абсолютно однорідний, він називається **безструктурним**. Якщо в ґрунті можна розрізнити грудки до сантиметра завдовжки, він є **структурним**.

Структурний ґрунт є сприятливішим для рослин.

Хімічний склад ґрунту

Найбільш важливим є вміст у ґрунті перегною (гумусу), оскільки саме він забезпечує родючість у цілому (тобто містить у собі поживні речовини).

Друге місце за важливістю посідає кислотність ґрунту (рН).

Одні рослини віддають перевагу нейтральному середовищу (рН 6–7), другі — слаболужному (рН 7–8), треті — слабокислому (рН 5–6). Сильнокисла (рН 3–4) і сильнолужна реакція (рН 8–9) ґрунтів є несприятливими для всіх рослин.

Реакцію ґрунтового розчину можна виміряти спеціальними приладами (потенціометром або приладом Алямовського) чи в такий спосіб:

1. Треба взяти пробу ґрунту, який ви збираєтеся використовувати, і добре просушити.

2. Чайну ложку сухої суміші розбавити в 30 грамах дистильованої води, збовтати і дати відстоятися протягом доби.

3. Верхній шар рідини злити в чистий посуд, опустити туди лакмусовий папірець і перевірити за шкалою кольору зміну його забарвлення. Лакмусовий папір зазвичай продається в упаковці у вигляді книжечки, на обкладинці якої наведена шкала кольорів, які відповідають тим або іншим показникам рН.

Крім того, ґрунт може бути засоленим — таким, у якому накопичилося забагато легкорозчинних (зазвичай натрієвих) солей. Найчастіше в кімнатах він засолюється через непомірні поливання твердою водопровідною водою.

За зовнішніми ознаками виявити засоленість важко, лише в запущених випадках на поверхні ґрунту виступають білі кристали, а в керамічних горщиках вони можуть проступати крізь їх стінки. Якщо до цього дійшло, рослину треба терміново пересадити. У решті випадків засоленість визначається за погіршенням росту рослини у разі відсутності інших симптомів.

Уповільнити засолення можна за допомогою меліорантів, здатних вбирати в себе (адсорбувати) шкідливі речовини: **активованого вугілля**, **керамзиту**, **вермикуліту** і **сапропелі**. Більшість цих речовин можна використовувати як дренаж.

ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН

З ґрунту рослина отримує багато хімічних елементів, які містяться в різних поживних речовинах. Оскільки в квітковому горщику землі небагато, запас цих речовин швидко вичерпується, і тому рослини доводиться підживлювати (удобрювати). При цьому рослина здатна вбирати поживні елементи не тільки корінням, а й надземною частиною, що використовується при позакореневому підживленні.

Деякі елементи потрібні рослинам у великій кількості — їх називають макроелементами, інші — в меншій, їх називають мікроелементами, але і ті, й інші краще необхідні, щоб рослина залишалася здоровою.

! І брак, і надлишок поживних елементів однаково шкідливі для рослини. І те, й інше спричиняє різні хвороби живлення.

МАКРОЕЛЕМЕНТИ

Азот (N) — найважливіший із поживних елементів. Він входить до складу білків, головного носія генетичної інформації — ДНК, РНК, хлорофілу й багатьох інших важливих хімічних сполук.

Через **брак** азоту сповільнюється розвиток рослини, листя спершу блідне, потім жовкне і буріє, причому збліднення починається з жилки; бутони обсіпаються.

Через **надлишок** азоту листя стає темнішим, пагони ростуть посилено, зате цвітіння затримується ще сильніше, ніж за його нестачі або відсутності (у городніх рослин це явище називають

«жируванням»). У рослин зі строкатим листям може зникнути декоративне забарвлення.

Дефіцит азоту

ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН

Фосфор (P) також входить до складу більшості білків, ДНК, РНК і багатьох вітамінів. Фосфорна кислота — основа енергетичного обміну будь-якої живої клітини, також вона є важливою для дихання.

Через **брак** фосфору листя стає дрібнішим і темнозабарвленим (часто з фіолетовим відтінком). Загальний розвиток рослини затримується.

Надлишок фосфору призводить до хлорозу (цей симптом проявляється у вигляді рівномірного збліднення і пожовтіння листя) і до передчасного старіння.

Калій (K) відповідає за численні реакції перетворення білків і вуглеводів, фотосинтез і дихання рослин.

Через **брак** калію рослини відстають у рості і виглядають млявими, листя стає крихким, його краї починають закручуватися вгору, пізніше тканини буріють і відмирають.

Надлишок калію призводить до погіршення забарвлення квітів, виникнення вкорочених квітконосів; часто також жовкне нижнє листя.

Надлишок калію

Вкорочені квітконоси

Пожовкле нижнє листя

Сірка (S) бере участь в окислювально-відновних процесах і є складовою частиною багатьох амінокислот, ферментів і гормонів.

Через **брак** сірки листя та його черешки стають здеревілими, стебла видовжуються, рослина виглядає хворою.

МІКРОЕЛЕМЕНТИ

Бор (B) потрібен рослині для дихання і поліпшення вуглеводного та білкового обміну. Завдяки бору збільшується кількість квіток, краще утворюється пилок і швидше дозріває насіння.

Через **брак** бору хлороз починає розвиватися біля основи і по краях молодого листя і може швидко призвести до його відмирання. Верхівка бруньки чорніє й укривається слизом.

Марганець (Mn) є активатором («стартовою кнопкою») багатьох ферментів, підвищує здатність тканин утримувати вологу, сприяє правильному балансу обміну речовин.

Магній (Mg) входить до складу хлорофілу і відіграє важливу роль у білковому обміні.

Через **брак** магнію виникає хлороз у вигляді «мармуровості листя» — листові пластинки стають світлими (іноді до білого) спочатку на віддалі від жилок, тоді як біля них тканина залишається зеленою.

Дефіцит магнію

Кальцій (Ca) служить у рослинних тканинах «цементом», що зв'язує клітини в єдину конструкцію, і відповідає за розвиток кореневої системи рослин.

Для **браку** кальцію є характерним карликовий ріст рослин і відмирання верхніх бруньок. Корінь стає товстим і коротким, укривається слизом.

Залізо (Fe) бере участь у синтезі хлорофілу.

Через **брак** заліза хлороз починається з верхівки рослини, внаслідок сильного його **дефіциту** верхні пагони буріють і відмирають.

Дефіцит заліза

Відмирання верхівки

Через **брак** марганцю молоді листочки дрібнішають і викриваються жовтими плямами, які пізніше буріють або стають напівпрозорими.

Дефіцит марганцю

ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН

Мідь (Cu) і **цинк (Zn)** є активаторами різних ферментів. Цинк також підвищує жаро- і морозостійкість рослин.

Брак міді називають «хворобою освоєння», через нього стебла стають жорсткими і тонкими, листя також стоншується і вкривається жовто-зеленими плямами. Іноді до дефіциту міді призводить надмірна кількість гумусу.

Через **брак** цинку листя сірішає, поступово набуваючи бронзового або жовто-коричневого відтінку, а краї його буріють.

Молибден (Mo) бере участь у багатьох процесах обміну речовин. Симптоматика його **браку** і **надлишку** є невиразною — в обох випадках рослина просто виглядає хворою.

Кобальт (Co) потрібен не самим рослинам безпосередньо, а ґрунтовим азотфіксуючим мікроорганізмам, що допомагають рослинам добувати з ґрунту необхідні елементи. І **брак**, і **надлишок** (у великій кількості кобальт для рослин отруйний) зазвичай виражаються в ослабленому рості рослини і хлорозі.

ПРАВИЛЬНЕ ПІДЖИВЛЕННЯ

За потребою в поживних елементах рослини також неоднакові. Деяким потрібно багато добрив, іншим (зазвичай тим, що ростуть у дикій природі в пустелях або на скелях) — зовсім трішки. Більшості рослин потрібне помірне підживлення, головним чином перед цвітінням, і обов'язково, якщо у них виникли симптоми дефіциту того або іншого поживного елемента (див. 185). При цьому, якщо рослину пересаджували в готову магазинну земляну суміш, підживлення варто розпочинати не раніше, ніж через 3—4 місяці.

ДЕЯКІ ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ПІДЖИВЛЕННЯ:

1. Пустельні та гірські види звикли до мінімальних кількостей поживних речовин, їх треба удобрювати рідше і використовувати **половинні концентрації** (порівняно з такими для субтропічних і тропічних рослин).

2. Кактусам треба давати **фосфорні** добрива.

3. **Частіше і найясніше** удобрювати треба тропічні рослини, крім епіфітів.

4. Молоді рослини підживлювати треба частіше і більше, а відсоток умісту **фосфору** для них має бути вищим.

5. У період спокою рослини, у яких він виражений, підживлювати **не можна**.

6. **Найдовший** період живлення мають кореневищні багаторічники.

7. **Найкоротший** період живлення — у цибулинних рослин.

8. Одразу **після виходу з періоду спокою** рослинам найбільше потрібен азот.

9. При **найбільш інтенсивному прирості зеленої маси** бажано збільшувати частину калію.

10. **Під час бутонізації та цвітіння** найпотрібнішими елементами є фосфор і калій.

11. **Найінтенсивніше** рослини споживають поживні речовини за температури 25—30 °С. За температури, вищої від 35 °С (у пустельних африканських рослин — вище від 40 °С), починається інактивація (виключення) ферментів, відповідальних за поглинання поживних речовин, тому в сильну спеку підживлювати квіти немає сенсу.

12. Через надлишок вологи відбувається **вимивання** з ґрунту азоту, калію, молибдену і бору. Їх брак бажано компенсувати.

13. У кислих і слабокислих ґрунтах для рослин **найбільш доступними елементами** стають залізо, марганець, кобальт і мідь, але виникають проблеми з надходженням азоту, фосфору й молибдену, і їх треба давати у більших дозах.

ПРАВИЛО НЕЗАМІННОСТІ ЕЛЕМЕНТІВ

При цьому слід обов'язково запам'ятати «золоте правило» правильного підживлення — **правило незамінності елементів**. Воно полягає в тому, що **ОДИН ЕЛЕМЕНТ НЕ МОЖНА ЗАМІНЮВАТИ ІНШИМ**. Тобто, якщо рослині не вистачає, наприклад азоту, — немає сенсу підживлювати її калієм, тому що кожний елемент має власну неповторну роль.

Крім того, слід пам'ятати, що поживні елементи, як і всі хімічні речовини, здатні взаємодіяти один з одним.

ЕЛЕМЕНТИ-СИНЕРГІСТИ

При деяких поєднаннях поживних елементів корінню стає простіше всмоктувати їх із ґрунту — це явище називають **синергізмом** елементів.

Синергістами є (першою названа речовина, яка «допомагає»):

сірка — магній,

сірка — цинк,

мідь — кобальт,

молибден — кальцій,

молибден — магній,

мідь — марганець,

кальцій — кобальт.

ЕЛЕМЕНТИ-АНТАГОНІСТИ

Елементи можуть не тільки «допомагати» один одному, але й «заважати». Це явище називають **антагонізмом** елементів. Елементи-антагоністи під час удобрювання та підживлення рослин бажано одночасно не давати.

ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН

▶ **Антагоністами** є (першою названа речовина, що заважає):

залізо — кальцій,
алюміній — нікель,
залізо — цинк,
марганець — залізо,

мідь — цинк,
цинк — молібден.

А чим саме можна підживлювати рослини, детальніше буде розказано в розділі, присвяченому добривам (див. стор. 203).

ПЕРЕСАДЖУЄМО РОСЛИНУ

Усі рослини час від часу необхідно пересаджувати. Конкретні причини, через які це слід робити, описано нижче, але передусім квітникареві треба знати, що існує два головні способи переміщення рослини в нову посудину або новий ґрунт — пересадження і перекидання.

Під час справжнього пересадження коріння рослини по змозі звільняється від старого ґрунту цілком.

Під час перекидання в нову посудину рослина переміщається разом із прилеглою до корін-

ня земляною грудкою. Зазвичай перекидають ті рослини, в яких коріння легко ламається і погано відновлюється після пошкоджень. Також нерідко перекидають молоді рослини (відрослі сіянці або вкорінені живці).

Деякі рослини однаково важко і пересаджувати, і перекидати. Це передусім стосується особливо великих екземплярів і рослин, укритих колючками. Деревя і кущі, що ростуть у контейнерах, зазвичай і не пересаджують, а обмежуються частковою заміною ґрунту.

КОЛИ І ЧОМУ РОСЛИНИ ПОТРІБНЕ ПЕРЕСАДЖЕННЯ ЧИ ПЕРЕКИДАННЯ

Виснаження ґрунту

Будь-який ґрунт із часом виснажується і погіршується (наприклад, засолюється через мінералізовану поливну воду), і самим підживленням цей процес не зупинити.

У цьому разі ґрунт треба замінити, а посудину, в якій була рослина, можна залишити ту саму. Проте, якщо рослина погано витримує пересаджування і її доводиться перекидати, щоб вона отримала достатню кількість свіжішого, недеградованого ґрунту, доведеться взяти посудину більшу.

У контейнерних рослин у цьому разі замінюють частину ґрунту.

Тіснота посудини

Усі рослини ростуть, і рано чи пізно горщик стає їм замалим. Коли корінню в горщику робить-

ся затісно, воно не може нормально поглинати поживні елементи з ґрунту, крім того, від цього погіршується структура субстрату (коріння стискає ґрунт, ущільнюючи його), зокрема знижується його вологоємність і насиченість киснем, через що частина коріння може загинути.

Тому, якщо стало помітно, що коріння вилазить на поверхню або в отвори на дні горщика, треба негайно замінити горщик на більший. Часто це супроводжується призупиненням росту самої рослини, що припало не на період спокою. Іноді ж те, що горщик замалий, видно за співвідношенням його розмірів із розмірами надземної частини рослини.

Якщо проблема полягає в тісноті горщика, рослину можна як пересаджувати, так і переки-

Замалий горщик

Квітка перестала рости, хоча ви її підживлюєте

Надземна частина непропорційно велика

Рослин не вистачає води, хоча її поливають, як завжди; ґрунт змочується гірше, ніж зазвичай

В отворі на дні горщика і на поверхні ґрунту видно коріння

Остаточна перевірка: дістаньте рослину з горщика. Якщо горщик затісний, земляна грудка буде густо оплетеною корінцями, а ґрунту майже не буде видно

ПЕРЕСАДЖУЄМО РОСЛИНУ

дати, але горщик обов'язково міняється на більший. Новий горщик має бути більшим за старий на 2—3 см у діаметрі. Потрібний розмір керамічного горщика легко підібрати, поставивши в нього рослину разом зі старим горщиком — зазор між їхніми краями має становити близько 1,5 см.

Швидкорослі види зазвичай потребують пересаджування щорічно, а деякі — і двічі на рік (навесні вони, як правило, пересаджуються, а восени перекидаються).

Загнивання коріння і зміна хімічного складу ґрунту

Якщо ґрунт загнив або з'явилися ознаки засоленості ґрунту (див. «ґрунти для кімнатних рослин»), рослину треба терміново пересадити. Перекидання виключене навіть для видів, що погано витримують пересадження, — із двох ризиків слід вибрати менший.

Зараження рослини грибком, бактеріями або вірусами

Якщо рослина перехворіла на заразні захворювання, його збудники можуть залишитися в ґрунті та спричинити повторне зараження і самої рослини, і рослин, що перебувають поряд.

У цьому разі старий ґрунт треба добре обробити знезаражувальними препаратами, а рослину через якийсь час пересадити або перекинути, оскільки тривалий контакт з отрутохімікатами рослині теж шкодить.

Пересадження варто робити, коли рослина вже «оговтлася» після хвороби (під час неї пересадження може виявитися додатковим стресом).

Новопридбана рослина

Як субстрат у розплідниках часто використовується чистий торф, у якому дорослі рослини розвиваються погано, тому, тільки-но квітка звикне до умов вашої квартири, її треба пересадити або перекинути.

Обмеження:

- Не варто пересаджувати рослини в період бутонізації та цвітіння — вони можуть скинути бутони або квітки.
- Не бажано пересаджувати ослаблені рослини, якщо їх стан спричинений не станом ґрунту.
- Краще утриматися від пересадження за поганих (стресових для рослини) погодних умов: під час сильної спеки влітку чи під час осінніх або весняних заморозків (якщо опалення не працює).

ЯК ПЕРЕСАДЖУВАТИ РОСЛИНУ

1. Почніть із підготовки посудини. На її дно треба задалегідь насипати шар дренажу і прикрити його зверху невеликим шаром ґрунту.

2. Рослину візьміть за стебло, переверніть горщик, полещіть його по дну рукою (великі горщики можна вдаряти бічними стінками об край столу), вийміть земляну грудку й акуратно обтрусіть або змийте ґрунт. Якщо біля стінок утворилася «шуба» з дрібних корінців, розріжте її у декількох місцях і видаліть.

3. Огляньте коріння і зріжте підгнилі корінці (на них часто скупчуються хвороботворні бактерії або грибки). Зрізи на товстому корінні бажано присипати товченим вугіллям.

4. Розмістіть рослину в центрі горщика, обережно розпрямивши коріння і тримаючи її однією рукою. Другою розпочинайте засипати в горщик ґрунтову суміш невеликими порціями з різних боків, так, щоб вона якомога менше згинала коріння і заповняла всі порожнини між корінцями (можна направляти її потік кілочком). Стежте, щоб не загнути коріння вгору і щоб не засипати кореневу шийку.

5. Коли ґрунтову суміш буде засипано повністю (від поверхні ґрунту до верхнього краю горщика залежно від його розмірів має залишатися від 1 до 4 см), ущільніть її, сильно, але обережно обтиснувши її зверху.

6. Тепер залишається добре полити рослину — пересадження закінчено.

Увага!

Не турбуйтеся, якщо після пересадження рослина втратить 1—2 нижніх листки. Для щойно пересаджених рослин це природно.

Колючі рослини

Для того щоб пересадити надто колючу рослину (наприклад, кактус), її стебло треба брати не голіруч, а прихопивши згорнутою у кілька разів цупкою тканиною.

Кактуси та інші сукуленти, на відміну від інших рослин, поливати не можна ні одразу, ні якийсь час після пересадження.

Пересадження — слушний момент для розмноження рослин поділом.

Пересаджування кактусів

ПЕРЕСАДЖУЄМО РОСЛИНУ

ЗАМІНА ҐРУНТУ У ВЕЛИКИХ КОНТЕЙНЕРНИХ РОСЛИН

У контейнерних рослин після досягнення певної висоти ріст сповільнюється сам по собі і вони більше не потребують нових посудин, однак неминучою проблемою залишається деградація (виснаження або інше погіршення якості) ґрунту. У цьому разі здійснюють часткову заміну ґрунту, вигрібаючи його по краях контейнера (кадовба). Краще робити це вручну, заздалегідь розпушив-

ши верхній шар виделкою (або іншим зручним інструментом). Розпушувати ґрунт треба обережно, не зачіпаючи коріння. За один прийом зазвичай видаляється близько чверті всього об'єму старого ґрунту, і його треба замінити новим.

Оскільки оновлюється не весь ґрунт, його часткову заміну бажано здійснювати частіше за пересаджування — навесні й восени.

ІНШИЙ ДОГЛЯД

ГІГІЄНА РОСЛИНИ

Купання рослини

Квіти погано ростуть, якщо їх листя вкривається шаром пилу, бо він закупорює пориди й у ньому скупчуються атмосферні токсини та хвороботворні мікроби. Тому рослини з великим листям бажано періодично протирати вогкою ганчір-

кою, а ті, які протирати незручно, треба «купати» — обмивати водою. Утім, купання 1–2 рази на рік корисне взагалі всім рослинам.

Рослини із жорстким шкірястим листям і кактуси перед миттям можна вичистити від пилу пензликом або зубною щіткою. Потім рослина разом із горщиком ставиться в порожній таз або схожу посудину й поливається зверху з лійки теплою водою (її температура має бути градусів на 5–10 вищою за кімнатну). Якщо форма рослини це дозволяє, бажано протерти кожен листок м'якою ганчіркою або губкою. Особливо забруднене листя (якщо воно достатньо жорстке) треба промивати мильною водою. У цьому разі рослину треба нахилити, щоб мильний розчин не потрапив у ґрунт, а потім добре сполоснути чистою водою з лійки.

ПРОЧИЩЕННЯ І ФОРМУВАННЯ КРОНИ

Прочищення крони в дерев і кущів

Під час очищення вирізають слабкі та сухі пагони й ті, що ростуть усередину крони або зазнали механічних пошкоджень, а також уражене захворюванням листя. Ця гігієнічна процедура одночасно є й оздоровчою, і поліпшує зовнішній вигляд рослини.

Зазвичай очищення здійснюють навесні (рідше восени) під час пересадження або перекидання рослин. Гілки треба видаляти гострим ножем, а зрізи — присипати товченим вугіллям.

Формування крони

Ця дія близька до очищення, але головна її мета не оздоровлення, а поліпшення декоративних

якостей дерев, кущових і деяких напівкущових рослин, а самі пагони зазвичай не стільки видаляються, скільки вкорочуються на потрібну довжину.

Форму крони багатьох кущуватих рослин, що добре витримують обрізання, можна штучно змінити на кулясту, пірамідальну чи будь-яку іншу. Крім того, обрізання пагонів стимулює їх пишніше розростання.

Прищипування й укорочення пагонів

Видалення верхівкової бруньки пагона або всієї його верхівки стимулює утворення нових бічних пагонів. Крона після цього стає пишнішою, рослина витягується не лише вгору, а й розростається вшир. Крім того, у деяких видів квіткі утворюються тільки на річних приростах. Наприклад, у фуксії квіткі утворюються виключно на молодих пагонах, тому її треба обрізати щовесни.

Пінцирування

У деяких видів декоративноквітучих рослин збільшується кількість і пишність квіток, якщо з часу зав'язування бутонів зайві з них вищипувати в міру появи.

Прищипування

РОЗМНОЖЕННЯ РОСЛИН

Є два головних, принципово різних способи розмноження рослин — вегетативний і насінний.

Вегетативне розмноження — це безстатеве розмноження, за якого нову рослину отримують з якоїсь частини старого: з живця, листка, спеціальних бруньок розмноження, дочірніх цибулин тощо. Змішування батьківських генів, а отже, й ознак, не відбувається, дочірня рослина є свого роду «клоном» материнської. Більшість кімнатних рослин розмножують саме вегетативно.

ВЕГЕТАТИВНЕ РОЗМНОЖЕННЯ

Найлегше розмножувати рослини, які утворюють **«готові» дочірні рослини і цибулини**.

У деяких видів є «дітки» — мініатюрні молоді рослинки, що з'являються просто на листі або стеблинах, у других утворюються дочірні розетки (інколи вже з корінцями), у третіх — бічні паростки. Такі дочірні рослини достатньо перемістити в окрему посудину з придатною ґрунтовою сумішшю (для багатьох — з торфом).

Якщо паростки або дочірні розетки утворюються на кореневищі, від материнської рослини їх треба відокремлювати під час пересаджування. Те саме стосується діток-цибулинок, що формуються під землею.

РОЗМНОЖЕННЯ ПОДІЛОМ

Деякі рослини можна розмножувати **поділом**. Для цього материнську рослину викопують, звільняють від земляної грудки і розрізають гострим ножем коріння, цибулину або бульбу на частини. Місця розрізу або зламу треба присипа-

Насінне розмноження — статеве, в дикій природі воно дуже поширене, але при вирощуванні культурних рослин до нього вдаються головним чином для селекції і виведення нових сортів, тому що батьківські, а отже, і сортові ознаки при ньому часто не успадковуються, до того ж вирощувати рослини з насіння зазвичай складніше. Те саме стосується і розмноження спорами (з кімнатних рослин у цей спосіб розмножуються тільки папороті).

ти вугіллям, а отримані частини рослини — висадити на нове місце.

Рослини з добре розвиненою кореневою системою і численними пагонами можна розняти і руками, це зазвичай називають **поділом куща**.

Поливати дочірні рослини треба частіше, ніж дорослі, інший догляд залишається звичайним.

РОЗМНОЖЕННЯ ЖИВЦЮВАННЯМ

Більшість кімнатних рослин розмножують за допомогою живцювання. Живцюванням називається вкорінення частин стебла (**стеблові живці**) або листка (**листові живці**).

Терміни проведення живцювання у різних видів є різними (найчастіше це весна або осінь).

Середня довжина стеблових живців зазвичай становить 5—15 см, і на ньому повинно бути кілька бруньок (не менш ніж 2—3). До того ж в одних видів з живця зрізається верхівка, бо в цьому разі живці краще вкорінюються, а в інших, навпаки, верхівка є головною частиною живця, без якої він загине, — такі живці називають **верхівковими**.

Листкові живці у більшості видів бажано брати з «п'яткою» — невеликою частиною пагона, але бегонії і глоксинії можна виростити навіть із частини листка.

Різновиди живців

РОЗМНОЖЕННЯ РОСЛИН

Живці треба відокремлювати від материнської рослини гострим ножом або бритвою. Відривати їх не бажано, оскільки рослина може зазнати при цьому занадто великої травми.

Якщо у рослини є молочні судини (судини зі спеціальним соком), живці слід спершу помити в теплій воді, а потім помістити їх на кілька годин у холодне місце або, навпаки, припекти зріз, потримавши його кілька секунд над полум'ям сірника, але так, щоб зріз не обвуглювався.

Деякі види можна живцювати одразу в ґрунт: у торф'яну землю, пісок або звичайну ґрунтову суміш зі збільшеною часткою торфу або піску, тоді як інші укорінюються у воді й у ґрунт висаджуються після появи корінців.

Розмноження живцюванням

Стебловим живцем

Цілим листком із черешком

Цілим листком

Частиною листка

Є види, в яких коріння утворюється дуже погано, у цьому разі їх бажано обробляти спеціальними стимуляторами штибу «Кореневіна».

Живці можна висаджувати як в окремі горщики, так і в спеціальні ящики для розведення по

кілька штук на відстані близько 4 см один від одного. У ґрунт їх за винятковим випадком треба загортати неглибоко — на глибину до 5 см.

Дотримання оптимальних для виду режимів температури й освітлення, а для більшості — підтримка підвищеної вологості полегшують укорінення. Для цього живці обприскують частіше, ніж дорослі рослини і по змозі накривають плівкою або розрізаною пластиковою баклажкою, які забезпечують «тепличний ефект». Живці теплолюбних видів краще вкорінювати за підвищеної температури.

РОЗМНОЖЕННЯ ВІДСАДКАМИ

Відсадками називають бічні пагони, які можна змусити випустити коріння ще до відокремлення їх від материнської рослини. Зазвичай на них перетворюють пагони завдовжки близько 30 см з добре розвиненим листям. Якщо стеблина довга, наприклад, у плющів, з неї можна зробити відрізу декілька відсаджків.

Відсадок прикріплюють шпилькою до поверхні ґрунту іншого горщика і присипають його в цьому місці ґрунтом. У рослин зі здеревілими стеблами треба заздалегідь надрізати кору.

Через деякий час на прикопаній частині з'являється коріння, після чого відсадок відрізається від материнської рослини.

Деякі рослини можна розмножувати **повітряними відсадками**. Такі відсадки до землі не пригинають, а зрізають із гілки шматочок кори у вигляді вузького кільця або «віконця» і накла-

Розмноження відсадками

Розмноження повітряними відсадками

РОЗМНОЖЕННЯ РОСЛИН

дають на оголене місце пов'язку зі зволоженого моху або посудину (зазвичай кульок) із землею. Приблизно через місяць у цьому місці почне утворюватися додаткове коріння. Коли воно зміцніє, відсадок разом з ним зрізають і висаджують у горщик.

РОЗМНОЖЕННЯ ЩЕПЛЕННЯМ

У разі щеплення частини однієї рослини приживляють до іншої. Як правило, щеплення роблять, аби забезпечити рослину потужнішою кореневою системою, але іноді і з декоративною метою (наприклад, щоб створити «квітку» з двох видів кактусів, коли один відіграє роль стебла, а другий — «віночка»).

Частина, яку щеплюють, називається **прищепою**, а рослина з корінням, на яку приживляють прищепу, — **підщепою**.

Існує три основні способи щеплення і декілька їх модифікацій: **окулірування** (приживляється брунька під кору), **щеплення живцем**, **аблакування** — зрощення невідокремлених від стеблини (стовбура) гілок.

Для **окулірування** беруть бруньку зі «щитком» («п'яткою») — невеликою частиною стебла. На підщепі роблять Т-подібний надріз, відгортають кору вбік і заводять під неї краї «щитка», після чого притискають й обмотують вузькою стрічкою. Для обв'язування можна використовувати поліетилен, гумові стрічки, шпегат або будь-який інший матеріал, який щільно огортає місце щеплення. Бруньку обв'язувальним матеріалом закривати не можна.

Чи вдалося щеплення, можна визначити через 2 тижні: якщо брунька зелена — все гаразд, та якщо вона потемніла — вам не пощастило.

Окулірування

Різновиди **щеплення живцем** відрізняються один від одного способом приєднання прищепи до підщепи, але в будь-якому разі живець для нього повинен мати 2—3 бруньки.

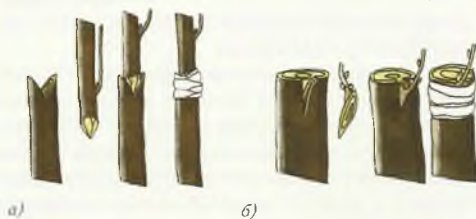
Щеплювати **косим зрізом** варто в тому разі, коли прищепи і підщепи мають приблизно однаковий діаметр. На них роблять зрізи під однаковим кутом, сполучають їх так, щоб не залишалося щілин, і примотують один до одного.

Щеплення **клином** застосовують у разі великої різниці в товщині стебла. У підщепи, обрізаній на потрібній висоті, вирізають клиноподібне заглиблення, що повторює форму зрізу прищепи, і суміщують частини.

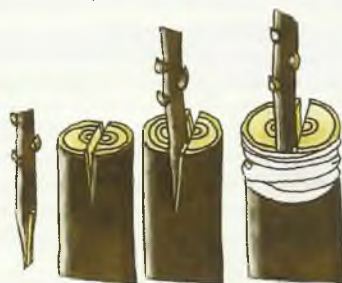
Якщо різниця в діаметрах прищепи і підщепи надто велика, з боків обрізаній підщепі роблять вертикальний надріз (їх може бути декілька), навколо нього відгортають кору і вставляють туди косо зрізану прищепу (або прищепи).

Щеплення у **розціп** зазвичай використовують для кактусів. У цьому разі горизонтально обрі-

Щеплення живцем

Щеплення клином

Щеплення у розціп

зану підщепу розрізають посередині й розщеплюють, а в розціп вставляють косо зрізану прищепу.

Щеплення **зближенням (аблакування)** практикують, якщо прищепи й підщепи погано приживляються одна до одної. Для цього рослини ставлять поряд, зі стебел на однаковій висоті зрізають ділянки кори зі шматочком деревини і примотують зрізи один до одного. Коли вони зростаються, прищепу обрізають знизу, а підщепу — зверху.

Аблакування

РОЗМНОЖЕННЯ РОСЛИН

НАСІННЕ РОЗМНОЖЕННЯ

Насінням можна розмножувати далеко не всі кімнатні рослини, тому що в багатьох із них насіння повноцінно встигає лише в таких кліматичних умовах, які відтворити в звичайній квартирі неможливо (деякі ж узагалі там ніколи не квітнуть). Але навіть у тих видів, у яких насіння утворюється, його схожість зазвичай є низькою — вона може становити всього лише 2—3 %. Її можна трохи підвищити, суворо дотримуючись агротехніки, зокрема правильно провівши передпосівну підготовку.

ДЕЯКІ ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАСІННЯ І ПЕРЕДПОСІВНУ ПІДГОТОВКУ

Передпосівна підготовка залежить як від виду рослини та її звичок, так і від розмірів насіння.

Насінню рослин, що походять із широт, близьких до помірних, нерідко потрібна **стратифікація**. Оскільки цикл їх розвитку «запрограмований» на відносно холодну зимівлю, насіння перемішують із вологим піском і тримають якийсь час (зазвичай близько місяця) за температури близько 5 °С. Висівають його навесні.

Насіння тропічних рослин зазвичай швидко втрачає схожість, тому його треба висівати відразу після дозрівання.

Насіння, куплене на ринку без фабричної упаковки, може мати на собі хвороботворні мікроорганізми, тож його про всяк випадок треба **зnezаразити** (у великих насінницьких господарствах зnezараження проводять ще до розфасовування насіння в пакетики).

Існують різні прийоми зnezараження насіння. Найпростіший — **термічний спосіб**, коли насіння тримають у теплій воді (близько 50 °С) протягом години. Хімічне зnezараження називається **протравленням**. Для нього використовують різні хімічні речовини: марганцівку (розчин марганцевокислого калію), сурик, сірку і спеціальні протравлювачі, асортимент яких є досить різноманітним (інструкції щодо їх застосування наведено на упаковках).

Безпосередньо перед посівом насіння бажано **замочити** не менш ніж на добу, щоб його оболонка набухла і паростку було легше через неї проклюнутися.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ПІДГОТОВКИ І ПОСІВУ ДРІБНОГО І СЕРЕДЬОГО НАСІННЯ

Дрібне насіння і насіння середнього розміру, але з тонкою оболонкою зазвичай рідко потребує складної передпосівної підготовки (деяким видам потрібна стратифікація).

Для замочування насіння середнього розміру можна просто насипати в блюдце і залити во-

до, а дрібне треба спершу розмістити між шарами серветки або тканини.

У землю таке насіння під час посіву спеціально не заглиблюється, а розміщується на поверхні, середнє треба притрусити тонким шаром ґрунту, а дрібне можна просто накрити зверху аркушем паперу або склом.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ПІДГОТОВКИ І ПОСІВУ ВЕЛИКОГО НАСІННЯ

Головна проблема з великим насінням полягає в тому, що воно часто захищене товстою оболонкою, через яку в кімнатних умовах паросток пробитися не може. Лише замочування і стратифікації (див. вище) їм недостатньо, цю оболонку треба видалити у той чи інший спосіб: зчистити наждачним папером, надрізати за допомогою скальпеля або обдати окропом. Штучне порушення цілісності оболонки називається **скарифікацією**.

Велике насіння заортається в ґрунт на глибину потроєної товщини самого насіння.

ПОСІВ

Велике насіння краще висівати в ящики або кювети, а дрібне — в горщики. Посудини перед посівом бажано наперед продезінфікувати мийними засобами. Ґрунт у них має бути достатньо родючим. Найчастіше використовується ґрунтова суміш із перегнійної і дернової землі з додаванням піску, але вимоги різних видів до ґрунту неоднакові: для тропічних краще брати суміш торф'яної землі з піском, для деяких деревних і кущових видів придатним є субстрат із тирси. У будь-якому разі на дно посудини бажано вкласти товстий шар дренажу.

Після розміщення насіння в ґрунті посудину закривають поліетиленом і поміщають у тепле місце. Цілковите затінювання треба підтримувати до появи сходів. Виняток — насіння кактусів, воно може проростати і на світлі.

ДОГЛЯД ЗА СІЯНЦЯМИ

Молоді проростки дуже ніжні, тому для них треба створювати особливі умови.

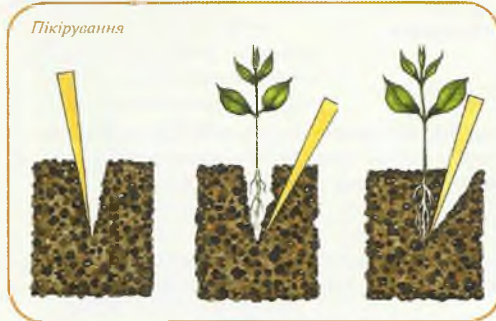
Світло. Сіянци в жодному разі не можна розміщувати під прямими сонячними променями, більшості видів потрібне яскраве, але розсіяне освітлення.

Поливання. Треба підтримувати постійну вологість, поливаючи сходи частіше, ніж дорослі рослини, але меншими порціями. Воду треба лити обережно, щоб струмені води не змивали дрібне насіння і не змінювали глибину субстратного середнього. Для цього замість лійки можна використо-

РОЗМНОЖЕННЯ РОСЛИН

вувати обприскувач. Якщо насіння пророщується в горщику, краще зволожувати його через піддон.

Температура. Субтропічним рослинам спеціальний підігрів не потрібен, але для тропічних видів температура має бути вищою за середню кімнатну і становити 25—28 °С.

Пікірування. Якщо сходи зійшли надто густо, їх треба пікірувати (розсадити або прорідити). Ця дія дещо схожа на перекидання тим, що молоді рослинки через слабкість щойно утвореного коріння зазвичай переміщують на нове місце з невеликою земляною грудкою, наче вирізують із ґрунту, в якому вони росли. Найзручніше витягувати їх із посудини за допомогою спеціального кілочка, але можна використовувати і звичайну виделку.

РОЗМНОЖЕННЯ СПОРАМИ

Спори замість насіння утворюються у папоротей, хвощів і плаунів. Вони дуже дрібні й не містять запасу поживних речовин, тому їм потрібен більш поживний ґрунт — легка і пухка ґрунтова суміш торфу з піском. Передпосівна підготовка спорам не потрібна.

Висівають спори на рівну поверхню і накривають зверху поліетиленом або склом до появи проростків. Дренаж обов'язковий. Оптимальна температура — 22—25 °С.

ХВОРОБИ І ШКІДНИКИ РОСЛИН

Як і всі живі істоти, рослини іноді хворіють, до хвороби також можна порівняти зараження рослин шкідниками.

Захворювання рослин можна розділити на:

- захворювання, спричинені помилками догляду і поганими умовами утримання;
- хвороби, що збуджуються грибками;
- вірусні та бактеріальні хвороби.

ШКІДНИКИ

Шкідників у рослин дуже багато. Найчастіше кімнатні рослини уражають попелиці, щитівки (справжня і псевдощитівка), павутинний кліщ і червці, рідше — трипси і нематоди.

Методи боротьби зі шкідниками можна умовно поділити на **механічні**, **біологічні** та **хімічні**.

На ранніх стадіях ураження є ефективними механічні способи: збирання шкідників уручну й обмивання рослини. Якщо час втрачено, їх застосування нічого не дасть і доведеться застосувати хімічні або біологічні засоби захисту (див. «Аптечка»).

ХВОРОБИ, СПРИЧИНЕНІ ПОМИЛКАМИ ДОГЛЯДУ І ПОГАНИМИ УМОВАМИ

Про деякі з цих захворювань, зокрема про «хвороби живлення», спричинені надлишком або браком поживних речовин, помилками поли-

вання і непридатною вологістю повітря, вже було розказано вище. Також до них належать опіки листя або обмороження рослини.

БАКТЕРІАЛЬНІ ТА ВІРУСНІ ЗАХВОРЮВАННЯ

Бактеріальні та вірусні захворювання збуджуються хвороботворними мікроорганізмами. Вони особливо небезпечні тим, що існує велика ймовірність зараження решти рослин.

По-справжньому високоєфективних засобів боротьби з ними немає. Головний спосіб боротьби з цими хворобами — профілактика.

- Не використовуйте неперевірений ґрунт.

ХВОРОБИ І ШКІДНИКИ РОСЛИН

● Якщо є підозра на початок хвороби — продезинфікуйте ґрунт формаліном або розчином хлорного вапна.

● На ранніх стадіях захворювання рослини може допомогти обприскування препаратами мі-

ді — бордоською рідиною, мідно-мильною рідиною або хлороксом міді, іншими хімічними засобами.

● Занедбані випадки лікуванню зазвичай не піддаються.

ГРИБКОВІ ЗАХВОРЮВАННЯ

Грибкові хвороби найчастіше виглядають як наліт, «пух» або плями і є не менш небезпечними, ніж вірусні, натомість боротися з ними зазви-

чай легше. Проти них (на відміну від бактеріальних і вірусних хвороб) можна використовувати не лише хімічні, а й біологічні засоби.

У БУДЬ-ЯКОМУ РАЗІ

! Коли рослина виглядає хворою, відразу ж ізольуйте її від решти рослин до точного встановлен-

ня діагнозу, на випадок якщо вона заражена грибовою, бактеріальною або вірусною хворобою.

ДІАГНОСТИКА ЗАХВОРЮВАНЬ ЗА СИМПТОМАМИ

Ви можете самі встановити діагноз за таблицею, враховуючи як головну ознаку хвороби, так і додаткові симптоми і/або обставини (наприклад, багатьма хворобами кімнатна рослина

може заразитися лише в тому разі, якщо під час її пересаджування використовувався ґрунт з парку або з городньої ділянки, який не піддавався знезараженню).

СИМПТОМИ ХВОРОБИ	ЗАХВОРЮВАННЯ	ЛІКУВАННЯ
Головна ознака хвороби — рослина в'яне		
Листя стає в'ялим та обвисає, з'являються і збільшуються коричневі плями, ґрунтова суміш має неприємний запах	Загнивання коріння через надлишок поливання	Негайно пересадіть рослину
Листя жовкне, починаючи з кінчиків, потім кінчики в'януть. Першим опадає нижнє і старе листя. Рослина уповільнює ріст, квітки опадають	Брак вологи	Кілька разів на добу лити воду просто в піддон невеликими порціями
Листя зблідло після контакту з холодом	Обмороження листя	Видаліть пошкоджене листя і переставте рослину в тепле місце. Якщо промерзло коріння, рослину вже не врятувати
Перед пожовтінням на листі виникли бурі плями, рослина — з тих, яким протипоказані прямі сонячні промені	Сонячний опік	Переставте рослину. Сильно пошкоджене листя краще видалити
Колір листя спершу стає блідим, згодом — жовтим і, нарешті, бурим. Першим страждає нижнє листя	Дефіцит азоту	Підживіть рослину азотовмісними добривами
Збліднення починається з нижньої поверхні листя, тканина блідне спершу між прожилками, пізніше на краях з'являються бордові відтінки	Дефіцит магнію	Підживіть рослину відповідним монодобривом
Збліднення починається з кінчика листка, швидко переходить у побуріння, проте на всю листову пластинку не поширюється	Дефіцит калію	Підживіть рослину відповідним монодобривом
Блідне верхівкове листя, пізніше збліднення переходить у побуріння	Дефіцит заліза	Підживіть рослину відповідним монодобривом
Блідне, а потім жовкне тканина між жилками, тоді як самі жилки залишаються інтенсивно забарвленими	Дефіцит марганцю	Підживіть рослину відповідним монодобривом

ХВОРОБИ І ШКІДНИКИ РОСЛИН

СИМПТОМИ ХВОРОБИ	ЗАХВОРУВАННЯ	ЛІКУВАННЯ
Пожовтіння старого листа і дуже швидке його старіння	Надлишок фосфору	Виключити фосфоровмісні добрива
Жовкне нижнє листя, це супроводжується погіршенням забарвлення квітів і появою вкорочених квітконосів	Надлишок калію	Виключити добрива, що містять калій
Бліднуть і пагони, і листя. Листя дрібнішає, пагони неприродно витягуються	Етіоляція (брак освітленості)	Додаткове підсвічування
Листя, незалежно від розташування на рослині, спершу блідне, потім жовкне і засихає. На нижньому боці можна розгледіти павутинку	Павутинний кліщ	Препарати проти кліща (акарициди), відвар бадилля помідорів, настої перської ромашки, полину або кульбаби
Частини рослин бліднуть, буріють і відмирають. Інших специфічних симптомів немає. Як ґрунт використовувалася неперевірена земля	Трипси (шкідники)	Хімпрепарати проти трипсів; настої цибулі або часнику
Збліднення або пожовтіння неспецифічні, але супроводжуються деформацією різних частин рослини. Як ґрунт використовувалася неперевірена земля	Нематоди (шкідники)	Дієвих методів боротьби з ними практично немає, хворі рослини краще знищувати
Листя спершу скручується, втрачає пружність, а вже потім жовкне. На нижньому боці пластинки можна побачити попелиць	Ураження попелицями	На ранніх стадіях — знищення шкідників уручну. На пізніх — хімпрепарати проти попелиць
На нижньому боці листя, що пожовкло, можна розгледіти крихітні чорні цятки	Суха гниль (грибкове захворювання)	Обробіть ґрунт якимсь із препаратів-фунгіцидів
Стебло і листя, прилеглі до кореневої шийки, жовкнуть, коренева шийка чорніє	Фузаріоз (грибкове захворювання)	Системні фунгіциди
Неспецифічне в'янення цибулинних видів, використовувалася неззаражений ґрунт	Склероціальна гниль цибулин або блакитна цвіль. Для уточнення діагнозу викопайте цибулину: на ній буде видно світлі скупчення грибка або блакитний наліт	Системні фунгіциди
Головний симптом — поява плям		
Бліді плямочки між жилками, пізніше листкова пластинка може вкритися дрібними іржаво-бурими плямочками цілком	Дефіцит цинку	Підживіть рослину відповідним монодобривом
Плями коричневого і темно-сірого кольору, що мокнуть. Використовувалася неперевірена земля	Мокра бактеріальна гниль	На ранніх стадіях — обприскування бордоською рідиною. Запущена хвороба не лікується
Плями чорні, коричневі або сірі, іноді облямовані або з чорними цятками, розкиданими по поверхні. Листя жовкне і відмирає	Плямистість листя (грибок)	Системні фунгіциди
Жовті або білуваті плями, на пагонах і нижньому боці листових пластинок можна розгледіти коричневі опуклості-лусочки («щитки»)	Щитівка або псевдощитівка (шкідники)	На ранніх стадіях можна знищити щитівок уручну. При сильному ураженні — хімпрепарати

ХВОРОБИ І ШКІДНИКИ РОСЛИН

СИМПТОМИ ХВОРОБИ	ЗАХВОРЮВАННЯ	ЛІКУВАННЯ
Чітко окреслені плями світлішого кольору різноманітної форми, як правило, витягнуті, на листках і пелюстках, рослина слабне	Мозаїка	На ранніх стадіях — обприскування бордоською рідиною
Бліді плями, як при мозаїці, які незабаром стають маслянистими. Уражені бегонії і/або споріднені з нею види	Вірусна плямистість листя бегонії	Не лікується
На листі плями, що мокнуть, коричневого і темно-сірого кольору	Мокра бактеріальна гниль	Не лікується
Плями пурпурово-коричневого кольору, які згодом сірішають, середина плям світліша за краї, можна розрізнити крихітні чорні цятки	Тверда гниль (септоріоз)	Системні фунгіциди
Спершу виникають жовтуваті цятки, а потім — схожі на іржу плями, на нижньому боці листка — подушечки, що поростають	Іржа	Системні фунгіциди
Червонувато-коричневі поздовжні плями на корі рослини ближче до кореневої шийки. Листя опадає, рослина чахне	Гомоз	Системні фунгіциди
Головний симптом — витягування пагонів		
При потемнінні (посиленні інтенсивності) забарвлення листя	Надлишок азоту	Виключити азотні добрива
При зблідненні	Етіоляція	Див. вище
Стебла і черешки після витягування дерев'яніють	Дефіцит сірки	Підживіть відповідним монодобривом
Інші головні симптоми		
Листя набуває багрового, червонуватого або лілуватого забарвлення, рослина виглядає пригніченою	Дефіцит магнію	Підживіть відповідним монодобривом
Рослина поникає, деякі частини вкриваються білим пухом	Борошнистий червець (шкідник)	Хімпрепарати, настої цибулі, часнику або тютюнових відходів. Масове ураження закінчується загибеллю рослини
Борошнистий наліт на листі та стеблах білого або сіруватого кольору	Борошниста роса або несправжня борошниста роса (грибок)	Системні фунгіциди
На поверхні листя і/або на верхівкових пагонах виникає чорний наліт	Сажний грибок	Системні фунгіциди
На корінні рослини і біля кореневої шийки виникають нарости, рослина виглядає пригніченою	Бактеріальний кореневий рак	На ранніх стадіях обприскування бордоською рідиною

ПРОФІЛАКТИКА ХВОРОБ

Запобігти хворобі простіше (і дешевше), ніж лікувати, тому намагайтеся дотримуватися необхідних правил обережності та гігієни. Не купуйте рослини з рук, не використовуйте «безкоштовну» землю з городу, саду або газону.

Правильно доглядаючи за рослинами, ми одночасно непомітно для себе вже сприяємо їх «здоровому способу життя». Обмивання рослин і

нормальний режим поливання захищають від багатьох захворювань.

Крім того, існують спеціальні засоби для зміцнення імунітету рослин і для запобігання тим чи іншим хворобам, а також ті, що створюють несприятливі умови для шкідників. Детальніше про них буде розказано у наступній частині.

Комора ї аптечка

ДЛЯ КІМНАТНИХ РОСЛИН

Для того щоб доглядати за рослинами, вам знадобиться певний запас спеціальних предметів, речей і препаратів, з якими варто ознайомитися детальніше

хоча б для того, щоб навчитися орієнтуватися в їх багатому асортименті, так, щоб мати все необхідне і не купувати нічого зайвого.

ПОСУДИНИ ДЛЯ РОСЛИН

Рослини можуть вирощуватися в керамічних і пластикових горщиках, дерев'яних кадовбах і ящиках, спеціальних контейнерах, кошиках, консервних бляшанках, пластикових стаканчиках, розрізаних пластикових баклажках і навіть у старих каструлях, хоча, звісно ж, усі квітникарі вважають за краще, аби посудина сама по собі мала привабливий вигляд. Для рослини ж головна умова — щоб у посудині знизу були отвори. Якщо її не дотримано, дуже ймовірно, що ґрунт загниє, а рослина загине. А щоб вода не витікала і не псувала меблі, горщики доводиться ставити в піддони, якими знову-таки можуть служити різні предмети: від спеціальних піддонів до звичайних блюдець або фотококет — у них можна поставити відразу кілька горщиків.

РОЗМІР І ФОРМА

Загалом розмір горщика має бути зіставлюваний із розмірами рослини. Під час пересадження кожен новий горщик для невеликих рослин має бути більшим у діаметрі на 2—3 см, а для великих — до 7 см.

Форма має менше значення, проте встановлено, що види з коротким корінням краще почувуються в приземкуватих горщиках, а види з розвиненою кореневою системою — у високих.

ГОРЩИКИ

Стінки простих керамічних горщиків пропускають повітря і вологу, що є сприятливим для рослин.

Пластмасові, пластикові або металеві посудини повітря не пропускають, натомість вони міцніші, легше миються і нерідко краще забарвлені.

Керамічні посудини, вкриті глазур'ю, поєднують у собі переваги обох різновидів, проте нерідко коштують дорожче.

Усе інше диктують ваші естетичні уподобання та матеріальні спроможності.

Декоративні горщики самі по собі можуть служити прикрасою кімнати, якщо розумно дібрати їх забарвлення і форму. Якщо ж рослини з ними купувалися неодноразово і горщики занадто різні, їх несхожість можна приховати, помістивши в спеціально підібрані кашпо.

КОНТЕЙНЕРИ І КАДОВБИ

Великі контейнери в пересічних квартирах тримають рідко, але деякі великі рослини можна вирощувати лише в них.

Деякі контейнери відрізняються від звичайних горщиків лише розміром і несуттєво формою, оскільки їх конструкція у цілому є однаковою (вони можуть мати форму вази, урни тощо).

Інші відрізняються не лише розмірами (звичай ще більшими), але й тим, що конструкцією в їх днищі дірок не передбачено, і, щоб компенсувати їх відсутність, необхідно класти на дно дуже товстий шар дренажу.

Також існують стаціонарні контейнери з бетону найрізноманітніших розмірів і форм, але в житлових квартирах вони практично не трапляються.

ПІДСТАВКИ ДЛЯ КВІТІВ

Підставки для квітів, які можуть бути як підлоговими, так і підвісними, покликані передусім економити місце в квартирі, проте вони нерідко служать і її додатковою прикрасою. При цьому їх частіше розташовують у глибини кімнати, ніж на підвіконнях, тобто там, де, як відомо, більшості декоративних рослин не вистачає світла. Вирішивши придбати таку підставку, пам'ятайте, що, коли вона стоїть не на вікні, розміщувати на ній треба не просто красиві квіти, а види, здатні миритися з браком освітлення.

ГРУНТИ ДЛЯ КІМНАТНИХ РОСЛИН

ГОТОВІ ГРУНТОСУМІШІ

Сьогодні у продажу є великий вибір різних ґрунтових сумішей для кімнатних квітів, які можуть відрізнятися одна від одної за кислотністю, механічною структурою, ступенем «легкості», пухкості, а також наявністю особливих добавок на зразок соснової кори, деревного вугілля або кісткового борошна. Усі вони збагачені добривами.

Переваги готової землесуміші: зручність у використанні, стерильність, наявність додаткового запасу мінеральних речовин, економія часу.

Недоліки: багато які з ґрунтів, особливо позначених як універсальні, не повною мірою задовольняють індивідуальні вимоги рослин до ґрунту.

Серед готових «магазинних» сумішей можна виділити універсальні та спеціалізовані для конкретних груп рослин (наприклад, «Пальма», «Для бромелієвих», «Для сукулентів»), а також торфо-мінеральні суміші (їх краще використовувати для вкорінення живців і для вирощування розсади) та штучні субстрати. Спеціалізовані ґрунти кращі за універсальні, оскільки вони враховують індивідуальні вимоги тих чи інших рослин до ґрунту.

ГРУНТ «ІЗ ВУЛИЦЬ»

Багато хто з квітників бере ґрунт просто із саду або з лісу.

Переваги цього ґрунту: безкоштовність, доступність.

Недоліки: незвичний для більшості кімнатних рослин, що походять з інших кліматичних зон, хімічний склад і невиправдано високий ризик зараження рослини мікробами або грибами, що містяться в ньому. Використовуючи його, ви ризикуєте згубити рослину. Ґрунт, узятий з парків і садів у межах міста, часто забруднений важкими металами та іншими токсичними речовинами. Ґрунт з поля часто буває засоленим. Лісовий ґрунт (його вважають «екологічно чистим» і тому добрим), як правило, має підвищену кислотність.

Усунути одну з небезпек — ризик зараження — можна, прожаривши ґрунт у духовці, але решта недоліків залишається, ставлячи під сумнів його єдину перевагу. Щоправда, перевірений, добрий городній ґрунт може послужити (після знезараження) основою для складання іншої землесуміші.

ТОРФ

Торфом є суміш рослинних решток, що не повністю розклалися в умовах нестачі кисню і надлишку вологи. Його нерідко розглядають як різновид добрива, крім того, в торфі добре укорінюються живці багатьох рослин, проте як основний постійний ґрунт він непридатний (єдиний виняток — папороті), тримати в ньому дорослу рослину — майже те саме, що дорослій людині харчуватися самим грудним молоком. На додаток торф'яна земля часто буває занадто кислою, особливо якщо ви купили її не в магазині. Натомість торф можна використовувати як компонент земляної суміші, яку ви самостійно готуватимете.

САМОРОБНІ ЗЕМЛЕСУМІШІ

Якщо ви хочете дати своїй квітці саме те, що їй подобається, ви можете скласти ґрунтову суміш самостійно. Різницю між спеціально приготовленою вами і готовою магазинною сумішшю можна порівняти з різницею між костюмом, пошитим для людини в ательє точно за її міркою, і купленим на ринку.

Переваги саморобних землесумішей: можливість дати кожній рослині ідеальний саме для неї варіант землесуміші. Компоненти для неї можна заготовити самостійно і безкоштовно.

Недоліки: приготування потребує витрат часу та зусиль.

Компоненти землесумішей

Городній ґрунт. Перед використанням його слід прожарити в духовці.

Торф (торф'яна земля). Він має добру вологоємність, але не є поживним.

Листяна земля. Легка, пухка, поживна. Готується з опалого листя дерев (окрім дуба й каштана).

ГРУНТИ ДЛЯ КІМНАТНИХ РОСЛИН

Дернова земля. Це перепрілі дернини, узяті із суходільного лугу на глинистому ґрунті. Існують два різновиди дернової землі: глинисто-дернова (з переважанням глинистого ґрунту) і легка дернова земля (у ній переважає перепріла дернина).

Перегнійна земля (перегній). Виготовляється з гною, що добре перепрів. Це — найпоживніший із субстратів, але для деяких кімнатних рослин він шкідливий.

Вересова земля. У ній присутні залишки вересу, що перепрів. Має кислу реакцію. Легка.

Деревна земля. Ґрунт, змішаний із залишками перепрілої деревини і деревної кори.

Хвойна земля. Утворюється з хвої сосни, що напіврозклася. Має кислу реакцію.

Пісок. Розпушує занадто важкі ґрунти. Перед використанням його слід промити і прожарити. Крім вищезгаданих, для складання різних субстратів використовують також мох сфагнум, кору сосни, товчену цеглину, рогове борошно або стружку, деревну золу, керамзит, вермикуліт.

Земляну суміш треба готувати за декілька днів до її застосування.

Склад

За складом землесуміші можуть бути легкими, середніми і важкими¹.

Легкі земляні суміші складаються з торф'яної, листяної або² вересової і перегнійної землі, а також піску. Співвідношення компонентів — 3:1:1:1.

Середні земляні суміші: дернова, перегнійна, торф'яна землі і пісок у пропорції 2:2:1:1.

Важкі земляні суміші: глинисто-дернова, перегнійна землі і пісок у співвідношенні 3:1:1.

Часто готують менш «спеціалізовану» ґрунтову суміш із городнього (садового) ґрунту, піску і торфу в співвідношенні 1:1:1.

Мікроорганізми

Хоча самостійно заготовлені компоненти землесумішей необхідно прожарювати в духовці для дезинфекції, треба пам'ятати, що разом із хвороботворними мікроорганізмами при цьому загине і корисна для рослин мікрофлора. Її треба буде відновити, додавши в ґрунт ЕМ-препарати (див. «Бактерійні добрива»).

ДРЕНАЖ

Дренаж потрібен з тією самою метою, що й отвори в дні горщика — щоб уникнути накопичення вологи на дні та викликаного ним закидання ґрунту, а також для кращої аерації коріння (тобто забезпечення його повітрям).

Для дренажу можна використовувати різні матеріали: осколки кераміки, бити цеглину (уламки мають бути невеликими, але не настільки дрібними, щоб закупорювати отвори в дні горщика), щебінь, велику гальку, накришений пінопласт (для теплолюбних рослин він слугуватиме ще й додатковим термоізоляційним шаром).

Проте найкраще застосовувати спеціальний дренаж, який продається як окремо, так і подеколи у комплекті із землесумішами, — це керамзит або спучений вермикуліт, тобто речовини, які є водночас і меліорантами (речовинами, що покращують ґрунти).

ДЕКОРАТИВНА МУЛЬЧА

Останнім часом стало модним прикривати ґрунт у горщиках і кадовбах спеціальною декоративною мульчею. Це — корисна мода. «Золотий пісок» або «золота луска» не лише надають горщику з рослиною більш ошатного вигляду — присипка з сипкого матеріалу утеплює ґрунт і вповільнює випаровування вологи.

Деякі різновиди декоративної мульчі роблять на основі вермикуліту. Головне — не доводити цікаву ідею до абсурду і не насипати поверх ґрунту хоч і красиві, але випадкові матеріали. Мульча не повинна заважати вільному надходженню в ґрунт води і повітря і тим паче впливати на хімічний склад ґрунту.

Для сукулентів і кактусів замість мульчі поверх ґрунту можна насипати різнокольорову гальку.

¹ Співвідношення компонентів наводиться в усередненому і в наближеному вигляді (допускаються різні варіанти, порівняні за характеристиками з наведеним тут вихідним варіантом).

² Інколи ці землі можна використовувати як аналоги одна одної.

ДОБРИВА

Поживні речовини кімнатні рослини отримують як добрива, які, у свою чергу, відрізняються одне від одного і за хімічним складом, і за концен-

трацією, і за способами використання. Їх асортимент у продажу дуже широкий, але треба знати, що для кімнатних рослин придатні з них не всі.

ХІМІЧНИЙ СКЛАД

Добрива можуть бути як простими — такими, що містять лише один поживний елемент (їх називають **монодобривами**), так і комплексними (**полідобривами**) — такими, що містять два і більше поживних елементів.

Рослині, як відомо, потрібно багато різних макро- і мікроелементів, в ідеалі вона має одержувати весь їх набір, тому зазвичай доцільніше використовувати комплексні добрива. Однак, якщо у рослини виникли симптоми дефіциту того або іншого конкретного елемента, її треба підживити відповідним монодобривом, використання комплексних добрив може тільки погіршити її стан, оскільки при цьому може виникнути передозування якогось іншого елемента.

За походженням (а воно тісно пов'язане з хімічним складом) розрізняють мінеральні, органічні та комбіновані добрива.

Мінеральні добрива зазвичай дуже концентровані, в чистому вигляді вони можуть спричинити опіки коріння і навіть отруїти рослину. За складом вони можуть бути як монодобривами, так і полідобривами.

Органічними добривами є продукти життєдіяльності тварин і рослин, такі як гній, гнойова рідина, фекалії, торф, пташиний послід, кров'яне, кісткове та рогове борошно, рогові стружки, а також сидерати (зелене добриво). Усі вони є комплексними добривами, хоча в деяких той чи інший поживний елемент значно переважає.

ФОРМИ І РІЗНОВИДИ ДОБРИВ

ТРАДИЦІЙНІ МІНЕРАЛЬНІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ДОБРИВА

Спершу всі добрива розроблялися для потреб сільського господарства, а для квітників-аматорів їх почали спеціально робити значно пізніше.

За переважанням того чи іншого елемента («діючої речовини») ці мінеральні добрива поділяються на азотні, фосфорні, калійні, вапняні та складні. Більшість традиційних сільськогосподарських добрив містять лише головні макроелементи (азот, фосфор і калій).

Головна перевага цих добрив — невелика ціна. Проте в кімнатних умовах користуватися ними вкрай складно, оскільки їх дозування розраховане на велику кількість квадратних метрів, а не на окремі літри ґрунту в горщику.

ТРАДИЦІЙНІ ОРГАНІЧНІ ДОБРИВА

Переваги і недоліки традиційних для сільського і присадибного господарств органічних добрив — ті самі, що і для традиційних мінеральних, однак при цьому багатьма з них у кімнатах неможливо користуватися ще й через їхній запах.

«МАГАЗИННІ» ДОБРИВА ДЛЯ КІМНАТНИХ РОСЛИН

Ці добрива є оптимальними для кімнатних рослин одразу за багатьма параметрами — адже саме для квітів їх і створювали, по суті, єдиним їхнім недоліком є ціна.

Готові добрива можуть бути як мінеральними, так і органічними або комбінованими.

З **органічних рідких добрив** найбільш відомим є «Гумісол», що являє собою перероблений концентрат гною (але, на відміну від гною, не псує атмосферу квартири неприємним запахом).

Більшість добрив для кімнатних рослин є **органічно-мінеральними** (тобто комплексними). Їх створено на основі концентрату гною з додаванням макро- та мікроелементів. У деякі додаються гормони росту, стимулятори або речовини, що захищають рослини від шкідників і хвороб.

Серед їх асортименту є як універсальні добрива, так і спеціально підібрані для певних груп рослин, родин або періодів життя рослини, що суттєво полегшує їх вибір. Деякі фірми-виробники випускають добрива під єдиною торговельною маркою (наприклад, «Біофлор», «Біоекор», «Покон», «Райдуга», «Екор», Agrecol або ETISSO), а більш точне призначення добрива за-

ДОБРИВА

значують курсивом або дрібним шрифтом, тому завжди уважно вивчайте етикетку.

Якщо ваші рослини належать до одного або кількох близькоспоріднених родин, краще купувати спеціалізовані добрива. Але, якщо видів багато і підживлювати кожну рослину окремим добривом вам важко, простіше використовувати універсальне — навіть якщо воно виявиться дещо менш ефективним, ніж спеціалізоване, його вистачить для підтримання рослин у непоганому стані.

У сухому вигляді (пакетики масою від 2 до 5 г) для кімнатних рослин найчастіше продають мікродобрива для позакореневого підживлення, але зустрічаються й інші моно- і полідобрива.

БАКТЕРІЙНІ ДОБРИВА

Існує абсолютно особливий різновид добрив, дуже ефективний та екологічний, — бактерійні добрива. Деякі бактерії здатні накопичувати азот, інші допомагають рослині ефективніше поглинати решту поживних речовин, і всі вони забезпечують рослинам більш комфортне існування.

З усіх існуючих бактерійних добрив у кімнатних умовах зручно використовувати тільки так звані ЕМ-препарати, найбільш відомим з яких є «Байкал ЕМ-1».

! Якщо мікродобриво призначене для позако-
реневого підживлення, не використовуйте його
для рослин, яким протипоказане обприскування.

Використовувати всі згадані добрива треба
чітко за інструкцією, яка завжди наводиться на
етикетці або на спеціальному вкладиші.

Для квітникаря-аматора, якому бракує віль-
ного часу або який часто їздить у відрядження,
найзручнішими є **мінеральні палички**. Їх до-
статньо увіткнути в землю — запасу поживних
елементів вистачає на 2—3 місяці. Іноді мінераль-
ні палички випускають із додаванням фунгіцидів,
акарицидів та інших отрутохімікатів — для здоро-
вих рослин такі форми використовувати не варто.

Ефективні мікроорганізми (ЕМ) синтезують
велику кількість необхідних рослині біологічно ак-
тивних речовин, знижують уміст важких металів і
токсичних пестицидів, підвищують імунітет і стій-
кість рослин до заморозків і мають низку інших
позитивних якостей. Дозування ЕМ-препаратів
невеликі: кілька крапель на 1 літр води. Проте
вам треба обов'язково пам'ятати, що **водопро-
відну воду** для приготування розчинів викорис-
товувати **не можна**: у ній корисні бактерії гинуть.

«ПІДРУЧНІ» ДОБРИВА

Окрім готових добрив, ви можете використо-
вувати й «підручні» добрива.

Як добриво можна використовувати **розчин
крові**, що залишається після миття м'яса (й осо-
бливо — м'ясних субпродуктів, таких як серце,
легені або печінка).

Якщо ви купили букет **люпину**, коли він по-
чне в'янути, його можна подрібнити і закопати в
горщик або кадівб — це чудове зелене добриво
(**сидерат**). Надлишки зеленої маси можна вису-
шити і додати в ґрунтову суміш пізніше.

Як фосфорне добриво можна використовова-
ти добре проварені та подрібнені **риб'ячі кістки**.

Багато різних поживних елементів міститься в
звичайній **деревній золі**.

Іржаві цвяхи є залізовмісним добривом. Їх
можна просто прикопати в горщику. Проте усуну-
ти дефіцит заліза для рослин ще простіше, підкис-
люючи землю слабким розчином лимонної кислоти,
оскільки значна частина цього елемента перебуває
в ґрунті в недоступному для коріння вигляді, а під
впливом кислоти переходить у придатнішу форму.

РЕГУЛЯТОРИ РОСТУ І РОЗВИТКУ

За допомогою спеціальних препаратів ми мо-
жемо впливати на швидкість росту кімнатних рос-
лин, стимулювати утворення коріння або зміцню-
вати імунітет.

Найчастіше для регуляції росту та розвитку
використовуються препарати на основі особли-
вих гормонів рослин — фітогормонів.

Фітогормони, як правило, здатні впливати
відразу на декілька процесів, тому використовувати
препарати, що їх містять, можна з різними
цілями (навіть якщо на упаковці вони названі не
всі). Знаючи властивості головного компоненту
стимулятора, ви зможете застосовувати його на-

багато ширше — наприклад, ауксини можна ви-
користовувати не тільки для кращого вкорінен-
ня живців, а й перед тривалою відсутністю вдо-
ма як засіб, що допомагає рослині витримувати
засуху.

Іноді регуляторами розвитку рослини слу-
жать прості хімічні речовини, такі як хелат за-
ліза або борна кислота; їх дія зазвичай є вузь-
ко спрямованою.

! Усі фітогормональні препарати є токсичними
і вимагають чіткого дотримання технології засто-
сування.

РЕГУЛЯТОРИ РОСТУ І РОЗВИТКУ

СТИМУАТОРИ РОСТУ

АУКСИНИ

Найчастіше препарати на основі ауксину застосовують для стимулювання росту коріння, проте з їх допомогою можна вплинути на багато інших процесів життя рослини.

Ауксини сприяють розростанню стовбура вище у деревних рослин, прискорюють утворення плодів, загоєння ран та інших механічних ушкоджень, затримують опадання листя, зміцнюють імунітет рослин, підвищують стійкість рослин до засухового і теплового стресу. Обробка ауксином однодомних рослин призводить до утворення переважно жіночих квіток, що може стати в пригоді у селекційній роботі.

Проте деякі хімічно близькі до них речовини є гербіцидами, **через неправильне використання** вони можуть заподіяти шкоду не тільки рослині, а й людині. Працювати з ними треба, дотримуючись правил техніки безпеки, як з отрутохімікатами. Розчиняти ауксини можна лише в емальованому посуді, з яким вони не можуть вступати в хімічну реакцію.

Найчастіше в магазинах продається **гетероауксин** (ІОК), що випускається в пігулках, та його аналоги: **нафтилоцтова кислота** (НОК), **індолілмасляна кислота** (ІМК) та інші. Також ауксини містяться в препаратах «**Стимул**»,

«**Juka**», «**Seradix**», «**Rhiposon**» і деяких інших.

ГІБЕРЕЛІНИ

Гібереліни стимулюють видовження клітин і таким чином забезпечують ріст рослини у висоту, а також прискорюють проростання насіння. З їх допомогою можна припинити період спокою. Високий рівень концентрації гіберелінів сприяє (на противагу дії ауксинів) утворенню в однодомних рослин чоловічих квіток. При цьому коренеутворенню гібереліни не допомагають, а навпаки, заважають.

ІНШІ СТИМУАТОРИ РОСТУ, ЩО БУВАЮТЬ У ПРОДАЖУ:

- Борна кислота (крім стимуляції росту, покращує проростання насіння).
- «**Бутон**», стимулятор плодоутворення.
- Гумати: «**Гумат 80**», «**Гумат + 7**», гумат калію, гумат натрію.
- «**Зав'язь**» (містить багато фітогормонів).
- Хелат заліза, хелат марганцю (одночасно є мікродобривами).
- Циркон, біологічний імуностимулятор і стимулятор коренеутворення.
- ЕПІН (також стимулятор імунної системи).

ІНШІ ФІТОГОРМОНИ І РЕГУЛЯТОРИ РОЗВИТКУ РОСЛИН

Цитокініни — уповільнюють старіння листя, підвищують кущуватість рослини; за їх допомогою можна збільшити кількість жіночих квіток. У чистому вигляді вони не продаються, але входять до складу різних препаратів, наприклад «**Смарагд**».

Абсцизова кислота. Підвищує стійкість багатьох рослин до засухи.

Янтарна кислота. Покращує проростання насіння.

На основі цих діючих речовин існують препарати:

- «**Корневін**» — спеціалізований стимулятор коренеутворення.
- «**Смарагд**» (торгова назва) — регенератор листя.
- «**Покон**» — регенератор листя¹ і деякі інші.

РЕТАРДАНТИ

Іноді виникає потреба не прискорювати ріст рослини, а уповільнювати його, наприклад для кращого розвитку бічних пагонів. Цьому допоможе інший цікавий клас регуляторів росту і розвитку — **ретарданти**. Його назва має спільний корінь зі словом «ретро» — «назад». Якщо ви хочете отримати невисоку, густолисту рослину, вам варто використовувати ретарданти.

Багато ретардантів сприяє розвитку підземних органів рослини: коріння, бульб або цибулин; деякі подовжують період цвітіння.

Найбільш відомими і доступними ретардантами є кампозан і гідрел.

¹ Не плутати з однойменною серією добрив!

ІНШІ ПРЕДМЕТИ ДЛЯ ДОГЛЯДУ ЗА РОСЛИНАМИ

ОПОРИ

Ліанам і рослинам з великими порівняно зі стеблиною суцвіттями або пагонами потрібні опори. Їх можна як купити в магазині, так і зробити самостійно.

Як опору можна використовувати звичайні лозини, кілочки або стрижні з хімічно нейтрального матеріалу. Проте далеко не всі ліани можуть за них зачепитися, і тому рослини до них доводиться підв'язувати.

Спеціальні опори у вигляді драбинки, від дешевих пластмасових до бамбукових, продаються в будь-якому квітковому магазині. Ними зручно

підпирати гілки, однак для багатьох ліан їх висота є недостатньою.

Є опори, призначені спеціально для ліан, — із шорсткою поверхнею (нерідко вони вкриті щільним шаром прядива), які імітують стовбур дерева.

Для пасифлори, кімнатного жасмину і плющів іноді роблять особливі опори-кільця, що дозволяють надати рослині кільцеподібної форми.

Для підвищення стійкості опори її треба заглиблювати в горщик по саме дно.

Якщо опора занадто контрастує за кольором із рослиною або горщиком, її можна пофарбувати їм у тон нетоксичною фарбою.

ЛАКИ ДЛЯ ЛИСТЯ

Для підвищення декоративності рослин їх листя іноді вкривають спеціальними лаками. Теоретично вони нешкідливі й не заважають диханню і транспірації листя, проте на практиці для деяких видів рослин їх застосовувати не можна. Зокрема, вони є шкідливими для видів з особливо ніжним листям і непридатними для опушених (навіть дуже слабо).

ПРИКРАСИ ДЛЯ РОСЛИН

Останніми роками у продажу часто зустрічаються спеціальні прикраси для рослин (найчастіше у вигляді комах). Використовувати їх чи ні — справа смаку, але у будь-якому разі бажано, щоб вони не підміняли собою красу рослини, привертаючи до себе увагу надмірною яскравістю.

На випадок, якщо рослина захворіє або постраждає від шкідників, варто мати хоча б кілька хімічних і/або біологічних препаратів із перелічених нижче, і в будь-якому разі бажано час від часу давати квітам ті чи інші профілактичні препарати, що знижують імовірність їх зараження.

«АПТЕЧКА»

ЗАСОБИ БОРОТЬБИ ЗІ ШКІДНИКАМИ

ХІМІЧНІ ЗАСОБИ

Застосовувати готові препарати треба за інструкцією, дотримуючись усіх необхідних заходів безпеки. Більшість хімічних засобів у закритому приміщенні використовувати не бажано — краще робити це на балконі або біля відчинених вікон.

Агравертин (біопрепарат) випускається як ампули по 2 і 5 мл.

Акарицид. Спеціалізований препарат для боротьби з павутинним кліщем.

Актара випускається в пакетиках по 0,6 і 4 г (4 г — для саду-городу).

Актелік — ампули по 2 мл.

Арриво — ампули по 1 і 1,5 мл.

Денатурат (спирт). Можна використовувати в закритих приміщеннях. Рослини протирають змоченим у денатураті ватним тампоном.

Детойл. Використовується 2 %-й розчин.

Децис (дельтаметрин) звичайно випускається як розчин в ампулах по 2 мл.

«АПТЕЧКА»

Калієве мило пропонується як засіб для обприскування рослин. На відміну від попереднього препарату, калієве мило є безпечним практично для всіх рослин. Можна використовувати в закритих приміщеннях.

Карболеніум (КЕАМ). Готується 3—4 %-й розчин.

Карбофос. Дуже отруйний. Допустима концентрація — не більш ніж 40 г на 10 л води.

Метатіон. Використовується 0,3 %-й розчин.

Парафінова олія заклеює дихальні органи шкідників. Його використовують для безпосереднього обприскування рослин, проте деякі види його не витримують. Можна використовувати в закритих приміщеннях.

Піретрум випускається в спреях, у вигляді порошку і рідких препаратів; сировиною для нього служить перська ромашка. Не застосовуйте його, якщо у вас є хоча б маленькі ранки або порізи!

Рогор. Використовується 0,2 %-й розчин.

Сайфос випускається як 70 %-й порошок. Середнотоксичний.

Таран — ампули по 1 мл.

Трихлорметафос-3 випускається як 50 %-ва емульсія. Отруйний.

Фітоверм — ампули по 2 і 5 мл. Можна використовувати в закритих приміщеннях (з провітрюванням).

Формалін використовується для боротьби проти нематод як 1 %-й розчин. Не можна використовувати в закритих приміщеннях. Токсичний.

Фуфанон — ампули по 2 мл.

Фюрі (зетапиперметрин) — ампули по 1,5 мл.

Хлорофос випускається в двох варіантах: 80 %-й технічний препарат або 80 %-й порошок. Отруйний. Допустима концентрація — не більш ніж 20 г на 10 л води.

Цимбуш — ампули по 1,5 мл (ця кількість розрахована на сотку).

Окрім перелічених тут засобів, на ринку щорічно з'являються дедалі нові препарати. На щастя, майже всі вони забезпечені досить детальними інструкціями з їх використання.

БІОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ

Відвар бадилля помідорів або пасльонів солодко-гіркого і чорного. 200 г дрібно нарізаного свіжої маси треба кип'ятити півгодини в 5 л води. Можна використовувати його спільно з мильним розчином: на 10 л води — 30 г мила і 2 л відвару.

Відвар листя ревеню. 250 г подрібненого листя ревеню залити 1,5 л окропу, настояти 15 хвилин, процідити й обприскувати рослину.

Відвар перцю. 200 г сухого подрібненого перцю кип'ятять протягом години в 5 л води, потім настоюють дві доби, після чого проціджують.

Можна використовувати його спільно з мильним розчином: на 10 л води — 40 г мила і 100—150 г відвару.

Настій гіркого полину (за технологією приготування його можна вважати і відваром). 500 г під'яленого на сонці протягом сонячного дня полину треба прокип'ятити в невеликій кількості води 10—15 хвилин, після чого долити чисту воду до 5 л.

Настій дерев'ю звичайного. 400 г сухої маси залити невеликою кількістю гарячої води (щоб вона вкрила подрібнену масу), коли вона остигне, додати воду до 5 л і настоювати до двох діб. Можна додати в розчин 10 г мила.

Настій картоплиння. 600 г дрібно нарізаного свіжого картопляного бадилля заливають 5 л теплої води і настоюють протягом 2—3 годин. Використовувати його слід відразу ж після приготування.

Настій кропиви. 500 г свіжої, ще не зацвілої кропиви замочити на 12—24 години в 5 л води, відкинути на друшляк і, не розбавляючи, кілька разів обприснути рослину. Можна використовувати готовий кропив'яний екстракт або порошок, які продаються в спеціалізованих магазинах.

Настій кульбаби. 2 кг подрібненого листя заливають 5 л теплої води і настоюють протягом 2 годин. Використовується одразу після приготування.

Настій махорки або тютюнових відходів. 500 г на 5 л гарячої води, настоювати 12 годин.

Настій перської ромашки (аналог препарату піретруму). 500 г перської ромашки на 5 л гарячої води, настоювати 12 годин.

Настій ромашки аптечної. 1,5 кг свіжої зелені настоювати в 5 л гарячої води. Час настоювання — 12—14 годин. Можна використовувати спільно з мильним розчином: на 10 л води 30 г мила і 2 л настою.

Настій цибулі. 100—150 г цибулі перекрутити на м'ясорубці, залити 5 л води, настоювати 2 доби.

Настій часнику готується і застосовується аналогічно настою цибулі (100 г / 5 л). Можна і просто увіткнути очищений зубчик часнику в землю.

«АПТЕЧКА»

ЗАСОБИ БОРОТЬБИ З ГРИБКОВИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ

ХІМІЧНІ ЗАСОБИ

Бордоська рідина використовується для боротьби з іржею, борошнистою росою, бурюю гниллю, плямистістю, фузаріозом і багатьма іншими грибовими захворюваннями, а також проти бактеріальних і вірусних захворювань на ранній стадії.

Вектра (ампули по 2 мл) — від борошнистої роси, сірої гнилі та іржі.

Топаз (ампули по 2 мл) — від борошнистої роси, сірої гнилі, іржі та ін.

Фталан (50 %-й порошок) — аналог бордоської рідини. Концентрації для боротьби з грибовими захворюваннями — 30—40 г/л.

Хлорокис міді (90 %-й порошок) — аналог бордоської рідини. Дозування: 30—50 г на 10 л води.

Оксихом (пакетики по 10 г) — аналог хлорокису міді. Для обробки рослин використовують 0,2 %-й розчин (10 г/5 л).

Мідно-мильна рідина готується з розчину мила та мідного купоросу в концентрації 0,25 % на суху вагу (його розчиняють окремо в емальованому посуді, а потім вливають у мильний розчин). У суміш можна додати трохи прального порошку (без «гранул», вибілювального ефекту тощо).

Нітрафен застосовують як 1 %-й розчин.

Залізний купорос проти грибків застосовується як 4—5 %-й розчин.

Кельтан — для захисту від паразитичних грибків і деяких шкідників. Використовують 0,1—0,2 %-й розчин.

Фігон — проти грибових захворювань, насамперед проти борошнистої роси. Застосовується як 0,2 %-й розчин.

Лецитин (спрей) — проти борошнистої роси.

Швидкий (ампули по 2 мл) використовується проти борошнистої роси, сірої гнилі.

Кальцинована сода застосовується проти борошнистої роси в концентрації 0,5 %. Можна використовувати разом з мильним розчином.

Колоїдна сірка (порошок). 1,0—1,5 %-ва суспензія меленої сірки застосовується проти борошнистої роси.

Купрозан — проти чорної плямистості, застосовується як 0,3—0,4 %-й розчин.

Фундазол (системний фунгіцид). Застосовується як для лікування (0,15—0,2 %-й), так і для захисту рослин (0,05—0,1 %-й розчин).

Бенлат і еупарен — проти сірої гнилі: рослини обприскують 0,15—0,2 %-м розчином із періодичністю 3—5 днів до зникнення нальоту.

БІОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ

Відвар хвоща застосовується проти борошнистої роси. Приготування: 300 г свіжої трави замочити на 24 години в 3 л холодної води; закип'ятити і варити 30 хвилин на повільному вогні. Охолодити, процідити і розбавити водою 1:5; обприскувати раз на тиждень.

Настій золи — проти борошнистої роси, рідше проти інших грибових хвороб. Приготування: зола (200 г / 10 л) замочується на 5 днів і проціджується.

Настій коров'яку — проти борошнистої роси. Приготування: 1 кг коров'яку розмішується в 10 л води і витримується не менш ніж добу.

Настій чорнобривців прямиостячих — проти багатьох грибових захворювань. Приготування: 500 г підсушеної зеленої маси заливають 10 л теплої води і настоюють близько 12 годин.

ЗАСОБИ ДЛЯ БОРОТЬБИ З ВІРУСНИМИ І БАКТЕРІАЛЬНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ

Бордоська рідина. Готується — див. вище. Проти бактеріальних і вірусних хвороб використовують 1 %-й розчин.

Хлорокис міді (90 %-й порошок) див. вище.

Мідно-мильна рідина див. вище.

Оксихом — аналог хлорокису міді (див. вище).

Залізний купорос (кристалічна сіль або порошок) — проти збудників вірусних і бактеріальних захворювань, застосовується як 3—10 %-й розчин.

Нітрафен. Використовують 2—3 %-й розчин.

Фталан (50 %-й порошок). Аналог бордоської рідини. Концентрація — 30—40 г/л.

ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАСОБИ

Імунні стимулятори (до складу деяких з них входять ті самі фітогормони, що й до стимуляторів росту) зміцнюють імунну систему рослин. Найчастіше зустрічаються:

● **ЕПІН** (є також і стимулятором росту). Продається в ампулах по 1 мл.

● **Імуноцитопіти** (у назві можуть бути присутні інші слова або цифри). Окрім головної функції, сприяють прискоренню проростання насіння. Випускаються у вигляді пігулок.

● **Циркон**, біологічний імуностимулятор, випускається в ампулах, 1 мл.

Водоростевий екстракт. Підвищує стійкість рослин до ураження будь-якими шкідниками.

Продається як рідина або порошок; і те, й інше наноситься на листя.

Водоростевий вапняк. Підвищує стійкість до грибових захворювань, знищує личинки багатьох комах. Ним посипають листя рослин.

Ефірні олії як засоби, що зміцнюють рослини, продаються зазвичай під назвою «Ароматичний засіб для догляду за квітами». Для кімнатних рослин продаються як спрей, а для садових — як концентрат.

Кременева кислота (міститься в багатьох препаратах). Зміцнює механічну структуру рослинних тканин і підвищує стійкість до грибових хвороб.

ПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН

- А**белія 26, 27
 Абутилон 27, 28
 Агава 155
 Агалантус 28
 Аглаонема 93, 94
 Аденіум 156
 Адіантум 136
 Азалія 75, 76
 Азистазія 29
 Айлостера 143
 Ака 94
 Акаліфа 76, 137
 Аканторипсалис 143
 Аламанда 29
 Алое 156, 157
 Алоказія 95
 Амариліс 30
 Ананас 137
 Анредера 30
 Антуріум 31, 95, 96
 Апельсин 138
 Апорокактус 144
 Араукарія 96
 Ардізія 97
 Асклепіас 31
 Аспарагус 85
 Аспідистра 86
 Астрофітум 144
 Адукуба 97
 Афеландра 77
 Ахіменес 77, 78
- Б**альзамін 32
 Бегонія 32—34, 98—100
 Белопероне 78
 Бергерантус 158
 Бересклет 101
 Більбергія 24, 25
 Блетила 56
 Бокарнея 101
 Брюфілум 158
 Бровалія 34
 Брунфельзія 35
 Бугенвілія 35, 36
- В**алота 36
 Вельтгеймія 79
 Врієзія 36, 37
 Вудвардія 115
- Г**арденія 79
 Гастерія 159
 Гедихіум 37, 38
 Гелксина 86
 Гемантус 38
 Гербера 80
 Геснерія 39
 Гехтія 159
 Гібіскус 39
 Гіменокаліс 40
 Гімнокаліціум 145
 Гінура 102
 Гіпеаструм 40, 41
 Гіпоестес 102
 Глотифілум 160
- Гортензія 41
 Гофманія 138
 Гусманія 42
- Д**авалія 115
 Декабелоне 160, 161
 Дендробіум 56, 57
 Дербянка 116
 Дзвоник 42
 Дизиготека 103
 Дипладенія 43
 Дифенбахія 103, 104
 Діанела 43
 Діонея 176
 Драцена 104, 105
 Дудлея 161
 Дуранта 87
- Е**вхарис 44
 Епіфілум 145
 Еріокактус 146
 Ехеверія 161, 162
 Ехінокактус 146
 Ехінопсис 146
 Ехмея 80, 81
- Ж**асмин 44, 45
 Жовтозілля 162, 163
- З**аміокулькас 163, 164
 Зефірантес 45, 46
 Зигокактус 147
- І**золома 46
 Ірезина 105, 106
- К**авове дерево 106
 Кадзура 107
 Кала 46, 47
 Каладіум 139
 Каланта 82, 83
 Каланхоє 164, 165
 Калатея 139, 140
 Калина 47
 Калістемон 48
 Кальцеоларія 48
 Камелія 49
 Каралума 165
 Катлея 83
 Кислиця 49
 Клейстокактус 147
 Клеродендрон 50
 Клівія 51
 Кодіеум 107
 Колерія 51, 52
 Колеус 108
 Колумнея 52, 53
 Конофітум 166
 Корділіна 109
 Крин 53
 Криптантус 110
 Криптомерія 110
 Кросандра 53, 54
 Куркуліго 111
- Л**авр 111
 Лантана 54
- Лігодіум 116
 Літопс 166
 Лобівія 148
- М**амілярія 149
 Маранта 112
 Мезембріантемум 167
 Мирт 112
 Мікрорелія 116
 Мікросоріум 117
 Міртилокактус 149
 Молочай 167, 168
 Монстера 87
 Мурая 81
 Мюленбекія 113
- Н**андина 113
 Неорегелія 82
 Непентес 176
 Нерине 55
 Нефролепіс 117
 Нотокактус 150
- О**леандр 55
 Оплісменус 114
 Опунція 150, 151
 Орхідеї 56, 82
 Оскулярія 168
 Отона 168, 169
 Офіопогон 58
 Охна 59
 Очиток 169, 170
- П**анданус 114
 Папороті 115
 Пародія 151
 Пасифлора 59
 Пахізандра 120
 Пахіподіум 170, 171
 Пахістахіс 60
 Пахіфітум 171
 Пеларгонія 25, 26
 Пелея 118
 Пеперомія 120, 121
 Перескія 152
 Перець 122
 Пілея 122, 123
 Пітоспорум 60
 Платицеріум 118
 Плектрантус 61
 Плющ 123
 Портулакарія 171
 Примула 61, 62
 Птерис 118
 Пуансетія 62
- Р**аніс 124
 Ребуція 152
 Рео 124
 Рипсалідопсис 152
 Рипсалис 153
 Рододендрон 63
 Розмарин 26
 Роїцисус 125
 Ропалостиліс 125
- Росичка 176
 Руелія 84
 Руселія 63
- С**ансев'єрія 88
 Свинчатка 64
 Селагінела 140
 Селеніцереус 153
 Сенполія 64, 65
 Сеткреазея 65, 66
 Синінгія 66
 Спарманія 84
 Спатифілум 126
 Стапелія 172
 Стефанотис 67
 Стрелітія 67
 Стрептокарпус 68
 Сциндапсус 126
- Т**ектарія 119
 Тетрастигма 127
 Тиландсія 175
 Тис головчастий 127, 128
 Товстянка 172, 173
 Толмія 128
 Традесканція 89
 Трахікарпус 128, 129
 Троянда 68
 Тунбергія 69
- Ф**анерофлебія 119
 Фатсія 90
 Фатсхедера 90
 Фаукарія 173
 Фікус 91, 129—131, 140, 141
 Філодендрон 131, 132
 Фінік 133
 Фітонія 141
 Флебодіум 119
 Фремонтія 70
 Фуксія 70, 71
- Х**авортія 173, 174
 Хамедорея 91, 92
 Хамецеус 154
 Хлорофітум 92
 Ховея 134
 Хойя 72
- Ц**елогіна 57
 Цереус 154
 Церолегія 174
 Цеструм 72, 73
 Цикламен 73
 Цимбідіум 83
 Циперус 134, 135
 Циртантус 74
 Цисус 93
- Ч**еревички 57, 58
- Ш**ефлера 135
- Я**кобінія 74

ПОКАЖЧИК ЛАТИНСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН

- Abelia** 26, 27
Abutilon 27, 28
Acalypha 76, 137
Acanthorhopsalis 143
Acca 94
Achimenes 77, 78
Adenium 156
Adiantum 136
Aechmea 80, 81
Agapanthus 28
Agave 155
Aglaonema 93, 94
Allamanda 29
Alocasia 95
Aloe 156, 157
Amaryllis 30
Ananas 137
Anredera 30
Anthurium 31, 95, 96
Aphelandra 77
Aporocactus 144
Araucaria 96
Ardisia 97
Asclepias 31
Asparagus 85
Aspidistra 86
Astrophytum 144
Asystasia 29
Aucuba 97
Aylostea 143
Azalea
 (rhododendron) 75, 76
- Beaucarnea** 101
Begonia 32—34, 98—100
Beloperone 78
Bergeranthus 158
Billbergia 24, 25
Blechnum 116
Bletilla Rchb. F. 56
Bougainvillea 35, 36
Browallia 34
Brunfelsia 35
Bryophyllum 158
- Caladium** 139
Calanthe 82, 83
Calathea 139, 140
Calceolaria 48
Callistemon 48
Camellia 49
Campanula 42
Caralluma 165
Cattleya 83
Cephalotaxus 127, 128
Cereus 154
Ceropegia 174
Cestrum 72, 73
Chamaecereus 154
Chamaedorea 91, 92
Chlorophytum 92
Cissus 93
Citrus 138
Cleistocactus 147
Clerodendrum 50
- Clivia** 51
Codiaeum 107
Coelogyne Lindl. 57
Coffea 106
Coleus 108
Columnnea 52, 53
Conophytum 166
Cordyline 109
Crassula 172, 173
Crinum 53
Crossandra 53, 54
Cryptanthus 110
Cryptomeria 110
Curculigo 111
Cyclamen 73
Cymbidium 83
Cyperus 134, 135
Cyrtanthus 74
- Davallia** 115
Decabelone 160, 161
Dendrobium Sw. 56, 57
Dianella 43
Dieffenbachia 103, 104
Dionaea 176
Dipladenia 43
Dizygotheca 103
Dracaena 104, 105
Drosera 176
Dudleya 161
Duranta 87
- Echeveria** 161, 162
Echinocactus 146
Echinopsis 146
Epiphyllum 145
Eriocactus 146
Eucharis 44
Euonymus 101
Euphorbia 167, 168
- Fatshedera** 90
Fatsia 90
Faucaria 173
Ficus 91, 129—131, 140, 141
Fittonia 141
Fremontia 70
Fuchsia 70, 71
- Gardenia** 79
Gasteria 159
Gerbera 80
Gesneria 39
Glottiphyllum 160
Guzmania 42
Gymnocalycium 145
Gynura 102
- Haemanthus** 38
Hawortia 173, 174
Hechtia 159
Hedera 123
Hedychium 37, 38
Helxine 86
Hibiscus 39
- Hippeastrum** 40, 41
Hoffmannia 138
Howea 134
Hoya 72
Hydrangea 41
Hymenocallis 40
Hypoestes 102
- Impatiens** 32
Iresine 105, 106
Isoloma 46
- Jacobinia** 74
Jasminum 44, 45
- Kadsura** 107
Kalanchoe 164, 165
Kohleria 51, 52
- Lantana** 54
Laurus 111
Lithops 166
Lobivia 148
Lygodium 116
- Mammillaria** 149
Maranta 112
Mesembryanthemum 167
Microlepia 116
Microsorium 117
Monstera 87
Muehlenbeckia 113
Murraya 81
Myrtillocactus 149
Myrtus 112
- Nandina** 113
Neoregelia 82
Nepenthes 176
Nephrolepis 117
Nerine 55
Nerium 55
Notocactus 150
- Ochna** 59
Ophiopogon 58
Oplismenus 114
Opuntia 150, 151
Orchidaceae 56, 82
Oscularia 168
Othonna 168, 169
Oxalis 49
- Pachyphytum** 171
Pachypodium 170, 171
Pachysandra 120
Pachystachys 60
Pandanus 114
Paphiopedilum 57, 58
Parodia 151
Passiflora 59
Pelargonium 25, 26
Pellaea 118
Peperomia 120, 121
Peperiskia 152
Phanerophlebia 119
Philodendron 131, 132
- Phlebodium** 119
Phoenix 133
Pilea 122, 123
Piper 122
Pittosporum 60
Platycerium 118
Plectranthus 61
Plumbago 64
Poinsettia 62
Polypodiophyta 115
Portulacaria 171
Primula 61, 62
Pteris 118
- Rebutia** 152
Rhapis 124
Rhipsalidopsis 152
Rhipsalis 153
Rhododendron 63
Rhoeo 124
Rhoicissus 125
Rhopalostylis 125
Rosa 68
Rosmarinus 26
Ruellia 84
Russelia 63
- Saintpaulia** 64, 65
Sansevieria 88
Schefflera 135
Scindapsus 126
Sedum 169, 170
Selaginella 140
Selenicereus 153
Senecio 162, 163
Setcreasea 65, 66
Sinningia 66
Sparmannia 84
Spathiphyllum 126
Stapella 172
Stephanotis 67
Strelitzia 67
Streptocarpus 68
- Tectaria** 119
Tetrastigma 127
Thunbergia 69
Tillandsia 175
Tolmiea 128
Trachycarpus 128, 129
Tradescantia 89
- Valotta** 36
Veltheimia 79
Viburnum 47
Vriesea 36, 37
- Woodwardia** 115
- Zamioculcas** 163, 164
Zantedeschia 46, 47
Zephyranthes 45, 46
Zygocactus 147

ПОКАЖЧИК РОСІЙСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН

- А**белия 26, 27
 Абутилон 27, 28
 Агава 155
 Агапантус 28
 Аглаонема 93, 94
 Адениум 156
 Адиантум 136
 Азалия 75, 76
 Айлостера 143
 Акалифа 76, 137
 Аканторипсалис 143
 Акка 94
 Алламанда 29
 Алоказия 95
 Алоэ 156, 157
 Амариллис 30
 Ананас 137
 Анредера 30
 Антуриум 31, 95, 96
 Апельсин 138
 Апорокактус 144
 Араукария 96
 Ардизия 97
 Асистасия 29
 Асклепиас 31
 Аспарагус 85
 Аспидистра 86
 Астрофитум 144
 Аукуба 97
 Афеландра 77
 Ахименес 77, 78
- Б**альзамин 32
 Бегония 32—34, 98—100
 Белопероне 78
 Бергерантус 158
 Бересклет 101
 Бильбергия 24, 25
 Блетилла 56
 Блехнум 116
 Бокарнея 101
 Бриофиллум 158
 Броваллия 34
 Брунфельсия 35
 Бугенвиллея 35, 36
- В**алотта 36
 Вельтгеймия 79
 Венерин башмачок 57, 58
 Вриезия 36, 37
 Вудвардия 115
- Г**ардения 79
 Гастерия 159
 Гедихиум 37, 38
 Гелксина 86
 Гемантус 38
 Гербера 80
 Геснерия 39
 Гехтия 159
 Гибискус 39
 Гименокаллис 40
 Гимнокалициум 145
 Гинура 102
- Гипоэстес 102
 Гиппеаструм 40, 41
 Глотифиллум 160
 Гортензия 41
 Гофмания 138
 Гусмания 42
- Д**аваллия 115
 Декабелоне 160, 161
 Дендробиум 56, 57
 Дианелла 43
 Дизиготека 103
 Дионея 176
 Дипладения 43
 Диффенбахия 103, 104
 Драцена 104, 105
 Дудлея 161
 Дуранта 87
- Ж**асмин 44, 45
- З**амиокулькас 163, 164
 Зефирантес 45, 46
 Зигокактус 147
- И**золома 46
 Ирезине 105, 106
- К**адсура 107
 Каладиум 139
 Каланта 82, 83
 Каланхоэ 164, 165
 Калатея 139, 140
 Калина 47
 Калла 46, 47
 Каллистемон 48
 Кальцеолярия 48
 Камелия 49
 Караллума 165
 Каттлея 83
 Кислица 49
 Клейстокактус 147
 Клеродендрум 50
 Кливия 51
 Кодиеум 107
 Колерия 51, 52
 Колеус 108
 Колокольчик 42
 Колумнея 52, 53
 Конофитум 166
 Кордилина 109
 Кофейное дерево 106
 Крестовник 162, 163
 Кринум 53
 Криптантус 110
 Криптомерия 110
 Кроссандра 53, 54
 Куркулиго 111
- Л**авр 111
 Лантана 54
 Лигодиум 116
 Литопс 166
 Лобивия 148
- М**аммиллярия 149
- Маранта 112
 Мезембриантемум 167
 Микролепия 116
 Микросорум 117
 Мирт 112
 Миртиллокактус 149
 Молочай 167, 168
 Монстера 87
 Муррайя 81
 Мюленбекция 113
- Н**андина 113
 Неорегилия 82
 Непентес 176
 Нерине 55
 Нефролепис 117
 Нотокактус 150
- О**леандр 55
 Опписменус 114
 Опунция 150, 151
 Орхидеи 56, 82
 Оскулярия 168
 Отонна 168, 169
 Офиопогон 58
 Охна 59
 Очиток 169, 170
- П**андан 114
 Папоротники 115
 Пародия 151
 Пассифлора 59
 Пахизандра 120
 Пахиподиум 170, 171
 Пахистахис 60
 Пахифитум 171
 Пеларгония 25, 26
 Пеллея 118
 Питтоспорум 60
 Пеперомия 120, 121
 Переския 152
 Перец 122
 Пилея 122, 123
 Платицириум 118
 Плектрантус 61
 Плющ 123
 Портулакария 171
 Примула 61, 62
 Птерис 118
 Пуансеттия 62
- Р**ापис 124
 Ребуция 152
 Рипсалидописис 152
 Рипсалис 153
 Рододендрон 63
 Роза 68
 Розмарин 26
 Роициссус 125
 Ропалостилис 125
 Росьянка 176
 Русселия 63
 Руэллия 84
 Рэо 124
- С**ансевьера 88
- Свинчатка 64
 Селaginелла 140
 Селенициреус 153
 Сенполия 64, 65
 Сеткреазия 65, 66
 Синнингия 66
 Спармания 84
 Спатифиллум 126
 Стапелия 172
 Стефанотис 67
 Стрелиция 67
 Стрептокарпус 68
 Сциндапсус 126
- Т**ектария 119
 Тетрастигма 127
 Тилландсия 175
 Тисс головчатый 127, 128
 Толмия 128
 Толстянка 172, 173
 Традесканция 89
 Трахикарпус 128, 129
 Тунбергия 69
- Ф**анерофлебия 119
 Фатсия 90
 Фатсхедера 90
 Фаукария 173
 Фикус 91, 129—131, 140, 141
 Филодендрон 131, 132
 Финик 133
 Фитония 141
 Флебодиум 119
 Фремонтия 70
 Фуксия 70, 71
- Х**авортия 173, 174
 Хамедорея 91, 92
 Хамецереус 154
 Хлорофитум 92
 Ховея 134
 Хойя 72
- Ц**елогино 57
 Цереус 154
 Церопегия 174
 Цеструм 72, 73
 Цикламен 73
 Цимбидиум 83
 Циперус 134, 135
 Циртантус 74
 Циссус 93
- Ш**еффлера 135
- Э**пифиллум 145
 Эриокактус 146
 Эухарис 44
 Эхеверия 161, 162
 Эхиокактус 146
 Эхинопсис 146
 Эхмея 80, 81
- Я**кобиния 74

Ампельні рослини — рослини зі звисаючими або виткими пагонами.

Багаторічна рослина — рослина, життєвий цикл якої триває не менше трьох років.

Бічний паросток — паросток, що розвивається на головному стеблі й росте під кутом до нього.

Брунька — зачаток паростка.

Бубнявіння насіння — поглинання насінням води, що супроводжується збільшенням його об'єму.

Бульба — видозмінений паросток, стеблова частина якого виконує функцію запасу органічних речовин, а листя редуковане.

Булбоцибулина — видозмінений підземний паросток, зовні схожий на цибулину, але нагромаджує запасні поживні речовини в м'ясистому стеблі, що розрослося, подібно до бульби.

Верхівкова брунька — брунька на верхівці паростка.

Відгілок — стебло маткової рослини, яке дугоподібно відігнуте до ґрунту й утворює корені, а також молода вкорінена рослина в момент відділення від маточника.

Віночок — внутрішня, зазвичай яскраво забарвлена частина подвійної оцвітини, що складається з пелюсток.

Вічко — ростова брунька з невеликою ділянкою кори й тонким шаром деревини під нею, призначається для окулірування.

Вічнозелена рослина — рослина, що не скидає листя протягом усього року.

Волоть — складне суцвіття, бічні гілочки якого замість окремих квіток несуть прості або гіллясті китиці.

Вузол — частина осі паростка рослини, на якій утворюється листок, брунька та іноді придаткові корені.

Головка — суцвіття з укороченою віссю й тісно скупченими, сидячими квітками.

Городчастий край листка — край листка з округлими зубцями.

Дворічна рослина — рослина, життєвий цикл (від насіння до насіння) якої протікає протягом двох років.

Еліптичний листок — листок, у якого основа й верхівка пластинки гострі, приблизно однакової ширини, довжина перевищує ширину в два рази й більше.

Епіфітна рослина — рослина, яка не має зв'язку з ґрунтом та існує на деревах, використовує дерева як опору. Не є паразитом.

Живець — частина стебла, листя або кореня, призначена для вегетативного розмноження (живцювання).

Життєвий цикл — сукупність усіх фаз розвитку рослини від насіння до зрілого віку, коли вона здатна дати початок наступному поколінню.

Зів — місце переходу відгину віночка в трубочку.

Зонтик — суцвіття з квітками на квітконіжках однієї довжини, що виходять з однієї точки.

Зубцюватий край листка — край листка з округлими зубцями й гострими виїмками між ними.

Інсектицид — хімічний засіб боротьби зі шкідниками рослин.

Квітка — орган розмноження квіткових рослин.

Квітколоже — осьова частина квітки, до якої прикріплюються всі її складові частини.

Квітконіжка — ділянка паростка між покривним листком і квіткою.

Китиця — суцвіття з подовженою головною віссю, на якій розташовуються квіттки на квітконіжках.

Кільчасте листкорозташування — на стебловому вузлі розміщено по 3 і більше листків.

Колос — суцвіття з подовженою головною віссю, на якій розташовуються сидячі квіттки.

Коренева система — сукупність коренів однієї рослини.

Коренева шийка — місце переходу стебла в корінь.

Кореневий відгілок — надземний паросток рослини, що розвивається з кореневої придаткової бруньки.

Кореневище — підземне стебло, що відрізняється від кореня наявністю маленьких лусочок (недорозвинених листочків).

Корінь — осьовий орган рослин, що росте, не утворюючи листя, як правило, у ґрунті та забезпечує живлення рослини.

Кочик — суцвіття з розширеним загальним квітколожем, на якому розташовуються численні сидячі квіттки.

Кущ — багаторічна деревна рослина, що дає могутні бічні паростки біля самої поверхні ґрунту.

Ланцетний листок — листкова пластинка в основі трохи ширша, ніж на верхівці, її довжина в три або більше разів перевищує ширину, верхівка гостра.

Ліани — рослини з довгими стеблами, що не здатні зберігати вертикальне положення та потребують опори.

Лопатевий листок — виїмки не перевищують третини ширини листової пластинки до головної жилки.

Маточка — основна частина квітки, що бере участь в утворенні плоду.

Міжвузля — ділянка стебла між двома сусідніми вузлами.

Мікроелементи — речовини, необхідні для росту рослин, але в невеликих кількостях.

Напівкущ — рослина зі стеблами, низ яких здеревів, а верхня частина трав'яниста.

Овальний листок — основа й верхівка пластинки округлі, довжина вдвічі перевищує ширину.

Однорічна рослина — рослина, життєвий цикл якої проходить упродовж одного сезону.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Одностатеві квітки — квітки, у яких є тичинки й немає маточок (чоловічі, або тичинкові, квітки) або є маточки й немає тичинок (жіночі, або маточкові, квітки).

Округлий листок — листкова пластинка подібна до кола.

Окулірування — один зі способів щеплення рослин: пересадження на підщепу бруньки (вічка) культурного сорту.

Оцвітина — сукупність покривних листочків квітки, що оточують тичинки та плодолистки.

Пазуха листка — верхній кут між листком і стеблом, на якому він росте.

Пазушна брунька — брунька, розташована в пазусі листка.

Пальчастий листок — листкова пластинка, поділена на частки, що розходяться майже з однієї точки.

Паросток — стебло з листям і бруньками.

Перегній — перепрілий гній.

Пересадження — переміщення рослини в новий субстрат.

Період спокою — період, під час якого в рослині майже повністю зупиняється процес росту та знижується інтенсивність обміну речовин.

Пилчастий край листка — краї листкової пластинки з нерівнобокими зубцями, спрямованими в один бік.

Підщеп — рослина або частина її, на яку прищеплюють частину іншої рослини.

Пікірування — пересадження молодих рослин в окремі посудини.

Пір'ястий листок — листкова пластинка поділена на листочки або частки, зазвичай розташовані парами по довжині головного черешка.

Плід — орган розмноження квіткових рослин, що розвивається з квітки й містить насіння.

Повітряні корені — придаткові корені, що виростають на надземних паростках та слугують для поглинання вологи безпосередньо з повітря.

Почергове листкорозташування — листя розташовується на стеблі по спіралі.

Прилистки — листкоподібні або плівчасті придатки біля основи листка.

Прищеп — живець (або брунька з частиною кори) однієї рослини, щеплений на іншу рослину, а також надземна частина рослини, що розвивається зі щеплених живця або бруньки.

Прищипування — видалення точки росту на паростку для припинення його подальшого росту та прискорення утворення бічних паростків.

Прицвітки — покривні листки на осі суцвіття, з пазух яких виходять квітки.

Проріджування — видалення зайвих паростків, квіток або зав'язей.

Роздільний листок — виімкі на листовій пластинці перевищують половину ширини до головної жилки.

Розмноження — одержання нових рослин за допомогою насіння, живців або відгілків.

Розсічений листок — виімкі на пластинці доходять до головної жилки.

Санітарне обрізування — видалення зів'ялих квіток, що відмерли, хворого, ушкодженого листя й стебел.

Сидячий листок — безчерешковий листок, у якого центральна жилка й листкова пластинка кріпляться у вузлі безпосередньо до стебла.

Сіянець — молода рослина, вирощена з насіння диких або культурних рослин.

Скарифікація — механічне ушкодження твердих оболонок насіння для прискорення його проростання.

Складний зонтик — суцвіття, що має на головній подовженій осі прості зонтики.

Складний листок — листок, що має кілька пластинок, розміщених на спільному черешку.

Сланкі рослини — рослини з горизонтальними паростками.

Стебло — осьовий орган рослини, що складається з вузлів і міжвузлів.

Стратифікація — метод передпосівної обробки насіння деяких рослин (тривалість зберігання насіння за дещо знижених температур).

Сукуленти — рослини з соковитим, м'ясистим листям та/або стеблом.

Супротивне листкорозташування — листя розміщується на стеблі по два у вузлах (одне навпроти одного).

Тичинка — чоловічий орган розмноження квітки, що зазвичай складається з тичинкової нитки й пиляка.

Транспірація — випаровування води рослиною.

Фотосинтез — утворення в зеленій рослині органічних речовин та кисню з неорганічних (води та вуглекислого газу) за допомогою енергії світла, що вловлюється хлорофілом.

Фунгіцид — хімічний препарат для боротьби з грибовими захворюваннями рослин.

Цвітіння — період життєдіяльності квіткових рослин від закладення в бруньках зачатків квіток до засихання оцвітини й тичинок (відцвітання).

Цибулина — видозмінений підземний паросток, що складається з укороченої стеблової частини і тісно розташованих м'ясистих лусочок.

Чашечка — зовнішня частина подвійної оцвітини, частіше зелена.

Черешок листка — вузька стеблоподібна частина листка між листовою пластинкою та вузлом паростка.

Щеплення — пересадження живця або бруньки однієї рослини (прищепи) на іншу (підщепу).

Щиток — китицеподібне суцвіття з квітками на квітконіжках різної довжини, що розташовуються на одному рівні.

Яйцеподібний листок — листкова пластинка біля основи ширша, ніж на верхівці, а довжина в 2—3 рази перевищує ширину.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьева Т. В., Василенко В. И., Терешина Т. В., Шеремет Б. В. Почвы СССР — М.: Мысль, 1979. — 380 с.
2. Бабина Н. Домашнее цветоводство. — М.: Континент-пресс, 2000. — 351 с. — (Сер. 600 практических советов).
3. Берлянд С. С. Основы агрономии. — М.: Учпедгиз, 1962. — 416 с.
4. Биологический энциклопедический словарь. — М.: Изд-во «Советская энциклопедия», 1988. — 864 с.
5. Васильев А. Е., Воронин Н. С., Еленевский А. Г. и др. Ботаника: морфология и анатомия растений. — М.: Просвещение, 1988. — 480 с.
6. Вахмистров Д. Б. Питание растений. — М.: Знание, 1979. — 64 с.
7. Верзилин Н. М. Путешествие с домашними растениями. — Л.: Детская лит-ра, 1970. — 368 с.
8. Воронцов В. В., Загайный С. А., Коваленко Н. В., Лаврийчук И. И. Субтропики в комнате. — Краснодар: Краснодарское книжное изд-во, 1965. — 131 с.
9. Гуляев Г. В. Генетика и селекция растений. — М.: Знание, 1972. — 32 с.
10. Доброчаева Д. М., Заверуха Б. В., Сипайлова Л. М. У Царстві флори. — К: Наук. думка, 1978. — 169 с.
11. Догель В. А. Зоология беспозвоночных. — М.: Высш. шк., 1991. — 606 с.
12. Дудка И. А., Вассер С. П., Голубницкий И. М. и др. Словарь ботанических терминов. — М.: Знание, 1979. — 64 с.
13. Дудка И. А., Вассер С. П., Голубницкий И. М. и др. Словарь ботанических терминов. — К: Наук. думка, 1984. — 308 с.
14. Заверуха Б. В. Квіти дванадцяти місяців. — К: Урожай, 1986. — 173 с.
15. Золотницкий Н. Ф. Цветы в легендах и преданиях. — М.: Агропромиздат, 1991. — 297 с.
16. Капранова Н. Н. Комнатные растения в интерьере. — М.: Изд-во МГУ, 1989 — 190 с.
17. Краснова Н. С. Пионы. — М.: Колос, 1971. — 104 с.
18. Кузнецов М. А. Гладиолусы. — М.: Колос, 1993. — 47 с.
19. Лукс Ю. А., Шельгин Н. А., Шестаченко Г. М. и др. Цветы для вашего сада. — Симферополь: Таврия, 1978. — 174 с.
20. Марь Ванна. — 2000. — № 1—52.
21. Марь Ванна. — 2001. — № 1—52.
22. Марь Ванна. — 2002. — № 1—13.
23. Мильков Ф. М. Природные зоны СССР. — М.: Мысль, 1977. — 293 с.
24. Негрбов В. К. Любительское декоративное садоводство. — Донецк: Изд-во «Донбас», 1974 — 165 с.
25. Нейштадт М. И. Определитель растений. — М.: Учпедгиз, 1948. — 476 с.
26. Петров В. В. В мире субтропических растений. — М.: Наука, 1971. — 175 с.
27. Приходько С. Н., Михайловская М. В. Цветы в квартире. — К.: Урожай, 1992. — 224 с.
28. Рейвн П., Эверт Р., Айкхорн С. Современная ботаника (в 2 т.). — М.: Мир, 1990. — 692 с.
29. Рейнгардт Хен. Цветы для балкона. — Берлин: Изд-во сельскохозяйственной лит-ры, 1982. — 96 с.
30. Розы. Тюльпаны. Гладиолусы. — Ростов-на-Дону: Проф-Пресс.
31. Рубин Б. А. Растения в борьбе с заболеваниями (фитоиммунитет). — М.: Молодая гвардия, 1988. — 303 с.
32. Сыроватская Л. С., Гречишкин А. И., Белорусец Е. Ш. и др. Азбука цветовода. — К.: Урожай, 1987. — 288 с.
33. Терлецький В. К. Ботанічний сад удома. — Киев: Реклама, 1983. — 128 с.
34. Хессайон Д. Г. Все о комнатных растениях. — М.: Кладень-Букс, 2003. — 256 с.
35. Ярошенко П. Д., Кушхов А. Х. Занимательная геоботаника. — Нальчик: Эльбрус, 1972. — 156 с.

ЕЛЕКТРОННИ ДЖЕРЕЛА

- <http://1.bp.blogspot.com>
<http://3.bp.blogspot.com>
<http://4.bp.blogspot.com.jpg>
<http://alltheplants3.blogspot.com>
<http://asclepiadsallat.ucoz.ru>
<http://aul.ru>
<http://bangalorehortitech.com>
<http://begonias.freeforums.org>
<http://belizeplants.blogspot.com>
<http://blog.pcnews.ro>
<http://cactus.bendery.md>
<http://commons.wikimedia.org>
<http://cvetia-bilki.info>
<http://derevnyaonline.ru>
<http://drystonegarden.com>
<http://faustoceni.tripod.com>
<http://flickriver.com>
<http://floradania.dk>
<http://foto.mail.ru>
<http://frauflora.ru>
<http://gingasia.blogspot.com>
<http://green-24.de>
<http://greencity.od.ua>
<http://greenhome.org.ua>
<http://gulbarium.ru>
<http://guyane-l.over-blog.com>
<http://heatherawsumb.com>
<http://home.scarlet.be>
<http://img-fotki.yandex.ru>
<http://kaktos-mammillaria.blogspot.com>
<http://lepidoptera.butterflyhouse.com.au>
<http://lesmir.ru>
<http://lib.store.yahoo.net>
<http://likaktus.com>
<http://lino.com.ua>
<http://longwoodgardens.wordpress.com>
<http://lugasad.com.ua>
<http://miamieverydayphoto.blogspot.com>
<http://msucares.com>
<http://myplantfinder.blogspot.com>
<http://myusop-alltheplants.blogspot.com>
<http://page.md>
<http://pazziperlepiente.blogspot.com>
<http://picasaweb.google.com>
<http://plantarium.wordpress.com>
<http://plantemania.wordpress.com>
<http://public.fotki.com>
<http://rosliny.wymarzonyogrod.pl>
<http://rosmcm.wordpress.com>
<http://sadimsami.com>
<http://savesteppe.org>
<http://sibsad.com>
<http://sidsplantcollection.blogspot.com>
<http://signaturegardens.blogspot.com>
<http://stroitelstvodomov.com>
<http://svoy-dom.com.ua>
<http://torontogesneriadsociety.org>
<http://uribotanicalgardens.wordpress.com>
<http://vazony.com>
<http://winter-garden-design.ru>
<http://www.aboutorchids.com>
<http://www.allabouthappylife.com>
<http://www.arboretum.ufm.edu>
<http://www.atlasbotani.eu>
<http://www.aujardin.ch>
<http://www.balandin.net>
<http://www.baumschule-haerig.de>
<http://www.biblio.tu-bs.de>
<http://www.bigcatalogphotos.ru>
<http://www.biolib.cz>
<http://www.botanichka.ru>
<http://www.botgard1.narod.ru>
<http://www.briggsnursery.com>
<http://www.cactus.si>
<http://www.cactus-art.biz>
<http://www.cactusinhabitat.org>
<http://www.cactusshop.co.uk>
<http://www.calflora.net>
<http://www.carolscornwall.com>
<http://www.chaos.org.uk>
<http://www.design-remont.info>
<http://www.esacademic.com>
<http://www.etsy.com>
<http://www.floraforum.pl>
<http://www.floralworld.ru>
<http://www.florecla.com>
<http://www.flowersweb.info>
<http://www.fs.fed.us>
<http://www.g3.no>
<http://www.gastornis.com>
<http://www.giftinformation.se>
<http://www.greencorner-al.ru>
<http://www.havlis.cz>
<http://www.hear.org>
<http://www.hkwildlife.net>
<http://www.igarden.com.au>
<http://www.ivgstores.com>
<http://www.jardiland.com>
<http://www.kaktus-kakteen-sukkulenten.de>
<http://www.katalog-rostlin.cz>
<http://www.lapshin.org>
<http://www.liveinternet.ru>
<http://www.mucactus.ch>
<http://www.myclimatechangegarden.com>
<http://www.orchidgeeks.com>
<http://www.orphideya.net.ru>
<http://www.photomazza.com>
<http://www.plantasvillor.com>
<http://www.plantes-tropicales.com>
<http://www.plants-n-gardens.co.uk>
<http://www.provenwinners.com>
<http://www.rbge.org.uk>
<http://www.riototal.com.br>
<http://www.sadkamnei.ru>
<http://www.seabreezenurseries.com>
<http://www.stevenfoster.com>
<http://www.summerhillgardencentre.co.uk>
<http://www.teline.fr>
<http://www.thompson-morgan.com>
<http://www.tropicalgardens.it>
<http://www.vanmeuwen.com>
<http://www.vashsad.ua>
<http://www.xericworld.com>
<http://www.yourgardenshow.com>
<http://zvetki.ru>

Довідкове видання

Марія Цветкова

**НОВА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ
КІМНАТНИХ РОСЛИН**

Для широкого кола читачів

Редактор *Н. Косенко*

Коректор *Т. Вакуленко*

Дизайн *Н. Коханій*

Комп'ютерне макетування *О. Сімачков*

Дизайн обкладинки *Н. Коханій*

Дизайн суперобкладинки *Н. Переходенко*

Видавничий дім «ШКОЛА»:

Свідоцтво Сер. ДК № 907 від 25.04.2002 р.

61036, м. Харків, вул. Морозова, 13 б

Адреса для кореспонденції: 61103, м. Харків, а/с 535

Відділ збуту: тел. (057) 762-32-22, sales@schoolbook.com.ua

Придбати книжки за видавничими цінами

та подивитися інформацію про інші видання

можна на нашому сайті:

www.schoolbook.com.ua

Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 16,85.

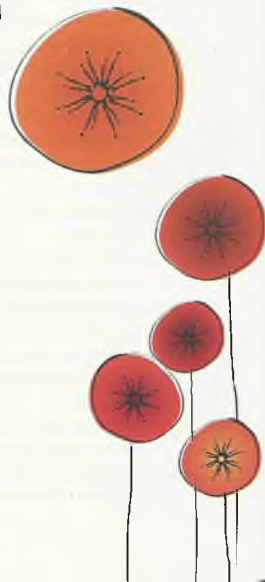
Друк офсетний. Наклад 3000 прим. Зам. № 38/01

Віддруковано у ПП «Юнісофт»

61036, м. Харків, вул. Морозова, 13 б

www.ttornado.com.ua

Свідоцтво ДК № 3461 від 14.04.2009 р.

І квіти, і люди бувають дуже різними. Деякі рослини потребують ретельного і щоденного догляду, інші можуть чудово почуватись, якщо їх поливають цього лише раз на тиждень. Хтось із квітників має змогу присвячувати своїм плеканням багато часу, а хтось через особливості своєї вдачі або надмірну зайнятість на таке не здатен. При цьому всім однаково хочеться, щоб кімнатні рослини виглядали красивими. Досягти цього зовсім не складно, якщо правильно зіставити вимоги рослини і свої можливості та зрозуміти, що, навіщо і чому потрібні тій чи іншій рослині.

Ця книга допоможе вам познайомитись із тонкощами догляду за рослинами, давши відповіді на питання не тільки «що саме і скільки коштує з них давати», а й на глибокі: «навіщо» і «чому». А також порадить, як вибрати рослини, найпридатніші для умов вашої квартири чи ваших життєвих обставин.

І квіти, і люди бувають дуже різними. Деякі рослини потребують ретельного і щоденного догляду, інші можуть чудово почуватись, якщо їх поливають усього лише раз на тиждень. Хтось із квітників має змогу присвячувати своїм плеканцям багато часу, а хтось через особливості своєї вдачі або надмірну зайнятість на таке не здатен. При цьому всім однаково хочеться, щоб кімнатні рослини виглядали красивими. Досягти цього зовсім не складно, якщо правильно зіставити вимоги рослини і свої можливості та зрозуміти, що, навіщо і чому потрібно тій чи іншій рослині.

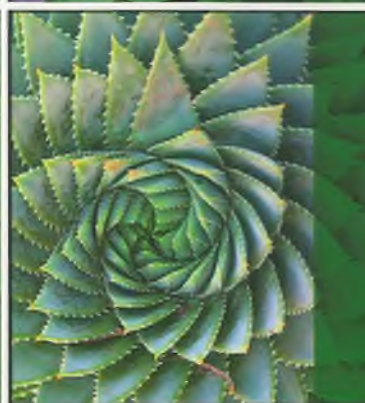
Ця книга допоможе вам познайомитись із тонкощами догляду за рослинами, давши відповіді на питання не тільки «що саме і скільки кому з них давати», а й на глибші: «навіщо» і «чому». А також порадить, як вибрати рослини, найпридатніші для умов вашої квартири чи ваших життєвих обставин.

для п

НОВА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ПОЛІГАННЯ
ВОЛОГІСТЬ

ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН
www.schoolbook.com.ua

9 789664 291658

